Centrale nucleare din Europa răsăriteană

Toate centralele energetice nucleare din Europa răsăriteană trebuie modernizate, dar țările în care sînt instalate nu-și pot permite aceste cheltuieli, a declarat Jean-Claude Lény, președintele companiei franceze „Framatome", care construiește centrale atomoelectrice — transmite agenția „Reuter". „Toate instalațiile (din Europa răsăriteană) trebuie modernizate, reexaminate... Sistemul instalat la Cernobîl a fost un adevărat coșmar", a declarat Lény unui reporter, referindu-se la accidentul din 1986. „Aceste centrale sînt construite oriunde, oricum. Este o adevărată nebunie". Jean-Claude Lény, care a participat la o sesiune a Congresului Nuclear European (CNE) la Lyon, a arătat că centralele nucleare din fostele țări comuniste suferă de pe urma unei proiectări și a unei funcționări defectuoase. Multe fabrici nu mai pot reconstitui planurile de instalare originale, ceea ce face ca reparațiile să fie mai dificile, a adăugat el. Companiilor occidentale individuale le este greu să contribuie la îmbunătățirea normelor de securitate în Europa de Est, a subliniat specialistul francez. Majoritatea țărilor găsesc tehnologia occidentală prea costisitoare și preferă să efectueze reparații parțiale, pe care unele firme occidentale nu sînt dispuse să le accepte de teamă că vor fi trase la răspundere în cazul în care rezultatele ar fi nesatisfăcătoare. „Ajutoarele trebuie oferite la nivel guvernamental", a apreciat Lény.

După accidentul de la Cernobîl, a fost înființată Asociația Mondială a Operatorilor Nucleari (WANO) pentru a realiza un schimb de informații între companiile nucleare și a spori securitatea centralelor din întreaga lume. „Dacă unul dintre noi înregistrează un accident nuclear, sînt afectate toate centralele imediat", a declarat președintele WANO, lordul Marshall of Goring, la sesiunea CNE. „Un alt accident nuclear de amploarea celui de la Cernobîl ar însemna sfîrșitul energiei nucleare pe plan mondial", a apreciat el.

Marshall a arătat că experți occidentali în probleme nucleare vizitează în prezent centrale din U.R.S.S. și Europa răsăriteană, și viceversa, pentru a compara datele referitoare la securitatea tehnică. Pînă la sfîrșitul anului 1990, fiecare centrală sovietică și est-europeană ar urma să fi realizat cel puțin un schimb de vizite, lucru nemaiîntîlnit în trecut, a arătat el.

MĂRCI. *Noile bancnote de 100 de mărci, puse în circulație de la 1 octombrie pe întreg teritoriul german. Pe bancnotă este imprimat portretul Clarei Schumann, celebra pianistă din secolul al XIX-lea*

INCENDII. *Avioane stropesc cu apă zone întinse incendiate în sudul Franței, unde focul a distrus pînă acum circa 7 000 hectare de pădure. O mie de pompieri acționează în regiune, sute de persoane au fost obligate să-și evacueze casele amenințate de incendiu*

de MATTY

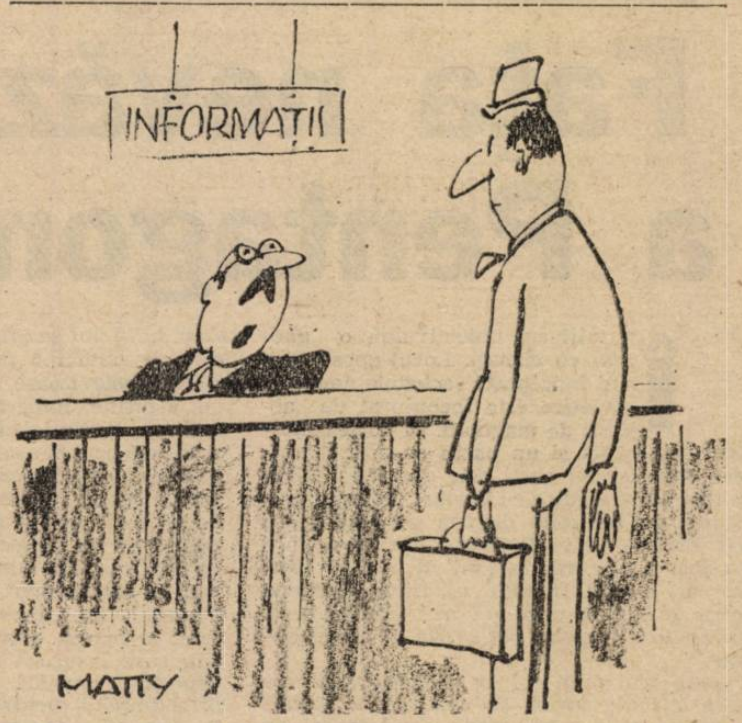

— Dumneata crezi că, dacă eu aș ști cum se pot cîștiga 100 000 de lei pe săptămînă, m-ai găsi stînd aici cu 2180 pe lună ?

Propuneri

Celebrul scriitor Alexandr Soljenițîn (71 de ani) a propus ca, în locul Uniunii Sovietice, să fie creat un stat compus numai din slavi, constituit din republicile Rusia, Bielorusia și Ucraina. Concomitent, sugerează el, celelalte 12 republici, reprezentînd culturi diferite, trebuie să fie lăsate să se desprindă din URSS și să-și decidă singure soarta. Soljenițîn, care, prin luările sale de poziție, a devenit una dintre cele mai importante personalități ale secolului nostru, expulzat din URSS în 1974, trăiește azi în orașul Cavendish din statul Vermont (SUA). Aceste propuneri ale sale au apărut într-un articol publicat, săptămîna trecută, de ziarul sovietic „Komsomolskaia Pravda". Președintele sovietic Mihail Gorbaciov a calificat opiniile lui Soljenițîn ca avînd un caracter destructiv.

„Cutie neagră"

O societate suedeză de asigurări, în colaborare cu Institutele de cercetări tehnologice din Göteborg, a pus la punct o „cutie neagră" pentru automobile, care permite reconstituirea momentelor unui accident. Potrivit unui purtător de cuvînt al societății de asigurări, scopul acestei „cutii negre" îl constituie acela de a oferi constructorilor de automobile informații rapide asupra accidentelor în care sînt implicate autovehicule realizate de firmele respective, astfel încît acestea să le poată aduce modificările necesare.

Primar

Honoré Bailet, în vîrstă de 70 de ani, senator, a devenit primarul orașului Nisa (al cincilea ca mărime din Franța), ca urmare a demisiei zgomotoase a lui Jacques Medecin, care, aflat sub urmărirea justiției, s-a refugiat în Argentina. Medecin era urmărit în justiție, precum și de către fisc, pentru proasta administrare a fondurilor publice. El ocupase funcția de primar al Nisei timp de 24 de ani, succedîndu-i tatălui său, care s-a aflat la conducerea orașului din 1928 și pînă la moarte.

Presă

Primul ministru ungar, Jozsef Antall, s-a întîlnit cu membrii Uniunii Naționale a Ziariștilor Ungari, cu redactori șefi ai publicațiilor cotidiene și săptămînale, reprezentanți ai radioului și televiziunii ungare. Referindu-se la relațiile încordate dintre mass-media și guvern, Jozsef Antall a opinat că acestea se datorează contradicțiilor de opinie și interese politice. Relevînd că el nu a sosit la această întîlnire ca dușman, premierul a arătat că guvernul nu intenționează să ia vreo măsură care să contravină principiilor libertății presei.

Vizită

Generalul John Galvin, comandant suprem al forțelor aliate din Europa, cel care ar comanda forțele NATO în caz de război, a anunțat că a acceptat invitația de a face o vizită la Moscova în perioada 12—16 noiembrie — prima vizită de acest fel din istoria Alianței nord-atlantice. El va fi însoțit de generalul norvegian Vigleik Eide, șeful Comitetului militar al NATO.

Rubrică realizată de Rodica Dumitrescu

Fața nevăzută a Pentagonului

În mijlocul obiectivului, o gheretă cu cîrnați. Locul spre care sînt îndreptate rachetele nucleare sovietice este înconjurat de arbuști de magnolii. În curtea interioară sînt bănci și un bazin cu apă. Administratorul acestei curți este doamna O'Neil. Cea mai mare clădire cu birouri din lume are o suprafață locuibilă de trei ori mai mare decît Empire State Building din New York și a fost construită în anii de război 1941/1942 în numai 16 luni, ea fiind destinată pentru 40 000 de oameni ; azi, clădirea este neîncăpătoare pentru cei 23 000 de „pentagoniști".

Pe mijlocul unui culoar, o găleată în care picură apă din tavan. Pe peretele de alături se conturează o pată umedă. Cînd echipa de reparații, formată din 913 oameni, trebuie să repare acoperișul, le curge azbestul măcinat pe cap, iar instalatorii sanitari se plîng de „dispariția" țevilor de zinc care s-au dizolvat cu timpul. Instalația electrică inițială este insuficientă pentru numeroasele calculatoare, aparate de copiere și tipărire fără de care nu se poate desfășura activitatea de management a Pentagonului.

Pentagonul este populat ca un stup de albine. Cîte o duzină de persoane stă în birouri fără ferestre, iar biroul unui maior sau colonel nu este mai mare decît suprafața calculatorului său. Cu toate acestea, Jan O'Neil susține părerea exprimată în toate broșurile despre Pentagon, că este cea mai eficientă clădire cu birouri construită vreodată. Pentru a ne convinge, ea ne prezintă ficțiunea repetată de 47 de ani, că, în pofida celor 28 de km cît măsoară coridoarele, se poate ajunge pe jos în orice punct al clădirii, în 7 minute. Eu am încercat fiind încălțat cu pantofi de sport și trebuie să spun că îți trebuie 12 minute. Ceea ce este un progres față de 1941, cînd, cu puține luni înainte de Pearl Harbor, ministrul de război american dispunea de un număr de 24 000 de colaboratori, care trebuiau să alerge la 57 de departamente diferite din Washington. Cu toate acestea, nimeni de la președintele Roosevelt în jos nu-și putea imagina atunci ce se va întîmpla cu un astfel de colos de beton după război. Doar deputatul în Congres August Anderson din Minnesota a prefigurat viitorul acestei clădiri : „în continuare, noi vom prelua rolul de polițiști ai lumii".

Pentru această funcțiune, Pentagonul este prea mic. Ministerul apărării din SUA are în prezent, în Washington, 80 000 de angajați, jumătate din ei fiind civili. Ei se află în afară de Pentagon — numele provine de la faptul că terenul pe care a fost construit era înconjurat de cinci străzi — în încă 73 de clădiri, pentru care se plătește o chirie anuală de 100 de milioane de dolari, clădiri ce adeseori se află la distanțe de cîteva ore una de alta.

De aceste clădiri depind aproape 5 milioane de oameni, 2,1 milioane de soldați activi, 1,7 milioane de rezerviști și 1,1 milioane colaboratori civili, la care nu s-au mai inclus industria înarmării și numeroasele firme furnizoare — de la firmele ce fabrică chiloți pentru soldați și pînă la coloanele de curățenie care trebuie să spele în Pentagon 7754 de ferestre. Toți la un loc vor cheltui în acest an 306 miliarde de dolari, ceea ce reprezintă un sfert din venitul național al SUA.

Ce îi ține pe oameni la Pentagon ?

— Banii ! ne spune David Martin, corespondent al companiei de televiziune CBS și care de 10 ani se află la Pentagon. Biroul său este de numai 6 mp., tixit cu calculatoare, telefax, televizoare, microfoane, căști, printre ele aspirine, fotografii de familie și o piramidă de hîrtie igienică. De aceasta din urmă ai nevoie pentru a supraviețui. „Hîrtia igienică a armatei este arma ei cea mai eficientă", spune David Marin. 80 la sută din agitația de pe coridoare și agenda sutelor de ședințe zilnice au ca subiect un singur lucru : bugetul. Se discută întotdeauna trei proiecte de buget : cel existent în acest an, planul pentru anul viitor, care trebuie aprobat de Congres, și planul pentru bugetul de peste doi ani, care urmează să zacă, nemodificat de experții financiari ai Casei Albe, pe biroul președintelui, pentru ca acesta să-l prezinte în ianuarie Congresului. În orice moment, aici circulă 900 miliarde de dolari. Minuirea unor sume atît de mari se răsfrînge și asupra vieții particulare. La supermagazinul aflat în subsolul Pentagonului sînt expuse spre cumpărare, alături de automobile și cărucioare, inele cu diamante la prețul de 2000 de dolari, acvarii cu pești și multe altele. În mlaștina unde a fost construit Pentagonul, pe 41492 de piloni de beton, nu exista nici un magazin de lapte. Ministerul războiului l-a construit în subsolul clădirii, la fel ca și alte magazine, precum și o curățătorie, o poștă, o bancă. La frizeria din acest complex se ajunge la tunderea a 600 de capete militare pe zi, cea mai solicitată frizerie din branșă. Tot aici sînt staționate electro-ambulanțele care, în caz de urgență, pot ajunge în 3—4 minute pe oricare din coridoarele clădirii. Ambulanțele sînt solicitate cel mai des pentru crize cardiace. Pentru cei dornici de lectură, biblioteca Pentagonului le stă la dispoziție. Pe rafturi se află literatură despre arte marțiale, apoi „Invazia lui Napoleon în Rusia" și „Gingis-han cuceritorul lumii".

La Pentagon, gradul de locotenent-colonel nu mai înseamnă nimic, deoarece aici sînt foarte mulți. Cu cărucioare, ei transportă documente și, timp de 12 ore, nu fac nimic altceva decît să-i aprovizioneze pe generali cu hîrtii.

Pentru sumele imense se bat și cele patru armate parțiale. SUA își permit să țină pe lîngă Army, Navy și Air Force și un corp de marină. Aceste trupe de sol ale Navy sînt cu cei 194860 de membri activi aproape la fel de mari ca și armata și marina britanică la un loc.

Cînd este vorba de miză, toți doresc să participe și fiecare cunoaște lucrurile mai bine. Astfel, la Casa Albă, există Consiliul Național pentru securitate al președintelui și Biroul de Management și Buget care prezintă proiectul bugetului de stat. Departamentul de Stat are în subordine uriașe secții politico-militare care se ocupă de problemele dezarmării, livrările de arme sub formă de ajutor către străinătate și bazele militare americane din întreaga lume. CIA își face propria politică, la fel și ministerul energiei care produce focoasele nucleare. În Congres, sutele de colaboratori—experți, vor, chipurile, să împiedice orice risipă. În realitate fiecare caută să apuce o bucată cît mai mare.

Astfel, de curînd, Congresul a hotărît construirea a noi avioane de luptă de tip F-14, în valoare de un miliard de dolari, pe care Pentagonul nici măcar nu le vrea. S-au aprobat 195 milioane dolari pentru 36 de elicoptere și 585 milioane pentru avioanele V-22 destinate Corpului de marină ; nici pe acestea Pentagonul nu le dorește.

Răsturnările politice sînt pîinea de toate zilele ale unor așa numiți *Action-Officers*. Căpitanul de marină Marc Baldy a lucrat toată noaptea după ce în ziua precedentă ministrul apărării Dick Cheney a anunțat un program prin care se vor economisi 180 miliarde dolari. Baldy, specialist în problemele Germaniei din compartimentul politic, trebuie să anticipeze argumentele germane pro și contra tuturor evoluțiilor posibile și să ofere ambasadorului NATO, William Taft, și propriei armate răspunsurile pentru orice eventualitate. Aceste rapoarte nu trebuie să fie mai lungi de o pagină. El vorbește de problemele Germaniei de parcă s-ar fi născut acolo, cînd în realitate n-a fost niciodată în Germania. Marc Baldy este un ofițer „mov", adică cel mai înalt grad în Pentagon. „Mov" înseamnă că cel în cauză are în vedere interesul întregii națiuni și nu doar interese înguste. Culoarea mov se distinge față de uriașele state majore ale celorlalte arme, care au fiecare ministrul lor și secție de relații cu publicul.

Înainte, cînd Ministerul Apărării se mai numea Ministerul de război, existau la Pentagon șase cantine, acum e una singură. Dar din cauza lipsei de spațiu pînă și W.C.-urile construite cîndva separat pentru negri și albi au fost transformate în birouri. Mai există două cofetării și un restaurant pentru cei cu salarii mari. Prea frecventate nu sînt, deoarece face parte din bon-ton-ul Pentagonului să nu ai timp să mănînci. Cele 19 tone de gunoi pe care Pentagonul le arde în crematoriile proprii, din cauza secretului, sînt în principal caserolele cu mîncare.

Un general îmi explică cît de complicat este să reduci „complexul militaro-industrial". De fiecare miliard cheltuit pentru apărare depind 50 000 de locuri de muncă. Cu jumătate din efectivul actual nu poți acoperi întreaga lume. În 1961 John F. Kennedy cerea ca SUA să fie capabile să poarte concomitent două războaie mari și unul mai mic. Odată cu războiul din Vietnam, Richard Nixon și-a dat seama că și un război și jumătate este suficient. Acum este, însă, timpul să lăsăm „frontul european" pe seama prietenilor europeni. Dar aceasta este o decizie politică pe care încă nimeni nu a luat-o. De aceea, Pentagonul continuă să se pregătească pentru „cazul de forță majoră", precizează Bill Arkin, ani de zile expert în tactica apărării, „și nimeni nu-i spune că nu există aceste cazuri de forță majoră".

Arkin cunoaște un om care a inventat o mașină pentru îngropări în masă, pe care Pentagonul a testat-o pentru prima dată în cadrul unei manevre în Europa. Văzîndu-mi fața îngrozită a rîs : „Atît timp cît există ideea folosirii armelor nucleare, trebuie să te gîndești cum poți îngropa în primele zece zile 180 000 de morți".

În America prescurtările sînt o adevărată boală, iar la Pentagon ele sînt o adevărată ciumă. Astfel, cei 10 comandanți supremi din diferitele departamente se numesc CINC, ceea ce înseamnă „Comander in Chief". Dacă vrei să știi care dintre ei, lucrurile se complică. Astfel, generalul de la aviație, John Galvin, șeful trupelor americane în Europa este USCINCEUR, iar colegul său de pe coasta de Est a SUA, amiral Frank Kelso, este USCINCLANT. Cînd vorbesc unul de altul, nu spun că este în străinătate; ci OCONUS, ceea ce înseamnă *outside of the continental United States*. Ultimul raport anual al Pentagonului era însoțit de un dicționar cu 384 de prescurtări. Mă întreb cum Richard Cheney și adjunctul său, Donald Atwood, se descurcă în acest Babilon. Se știe că Cheney s-a rătăcit chiar a doua zi de la sosirea sa prin subsolurile Pentagonului. A coborît cu liftul său personal, care îl duce de la biroul său de la etajul III direct la mașina sa, cu condiția să apese butonul potrivit.

Biroul pentru ministrul apărării este un apartament în care mă întîmpină dra Cornell. Îmi atrage atenția că fiecare piesă de mobilier, covor sau cadou este apreciată de

cunoscători. Dacă ministrul doreşte, el poate cumpăra oricare din aceste lucruri. „Şi o şi face" ? întreb eu, privind îngrozit la lucrurile oribile adunate aici. „Vai, nu, la preţurile astea", îmi spune miss Cornell. Astfel văd o pendulă pe a cărui cadran se leagănă bărci ; costă 8000 dolari. Gorbaciov a lăsat aici o cutie de lemn în care s-au aflat, după cum stă scris pe capac, icre negre în valoare de 800 de dolari. După părerea mea, în cutie erau cel mult 1 kg şi jumătate şi consider că într-adevăr trebuie să ne facem griji în legătură cu situaţia economică a URSS.

Biroul lung de 3 m., din lemn de mahon, folosit astăzi de ministrul apărării, a fost folosit şi de generalul Pershing, după primul război mondial. Curios, americanii îşi botează armele după generalii săi : tancul Sherman (general în timpul războiului civil) şi rachetele Pershing. Cheney mai are la dispoziţie o sufragerie cu 24 de locuri şi o bucătărie proprie, unde prepară gustări pentru colegii săi de la Moscova sau Bonn. Dormitorul şi baia sînt simplu mobilate. În jurul biroului lui Cheney se află 20 de ofiţeri „mov".

De nouă zile umblu fără permis prin Pentagon şi îmi vîr nasul prin toate birourile, unde nimeni nu se miră şi îmi dau informaţii binevoitoare despre tot ce fac. Astfel, aflu că la serviciul poştei cele 35 de funcţionare prelucrează 1 milion de scrisori pe lună şi fiecare primeşte răspuns. Subsolul, unde se află instalaţia de încălzire a Pentagonului, veche din 1941, nu mă interesează. Ştiu prea bine că inima Pentagonului nu bate aici, în subsol, şi nici la bucătărie, ci la *Joint Staff*, stat major reunit, care se află în spatele unor uşi blindate, straşnic păzite. În spatele lor se află NMCC, adică National Military Command Center. În spatele acestor uşi se găsesc acele butoane care ar putea distruge lumea noastră.

Doresc să văd *War Room*. Timp de nouă zile am dus tratative cu departamentul de resort. În a zecea zi am reuşit. Dimineaţa, la ora opt, trebuia să fiu acolo. La opt fără zece eram în faţa uşii dar nici acum n-am fost lăsat să intru. În săptămîna următoare sînt, în sfîrşit, primit. Mă întîmpină muzică. Pe coridoare atîrnă, la distanţe egale, difuzoare de unde se aude muzică liniştitoare. După cum aflu de la locotent-colonelul Thomas Aslakson, aceasta nu este grija faţă de nervii colaboratorilor ; muzica trebuie să bruieze eventualele microfoane ascunse.

În faţa fiecărei uşi trebuie să mă opresc la distanţa de cîţiva metri. De fiecare dată Aslakson discută cu cineva de după uşi pînă putem să intrăm în următoarea încăpere. În sfîrşit, ajungem în ODCR, adică *Operation Deputies Conference Room*. O sală de conferinţe relativ mică, cu fotolii de piele maro, pentru 13 persoane, aşezate în jurul unei mese pe care se află telefoane şi microfoane. Un tavan jos, două pupitre pentru vorbitori, trei ecrane mari, la capăt un fel de cabină de comandă unde calculatoarele şi telefoanele din alte încăperi pot fi conectate. Prin intermediul unei reţele de televiziune internă se poate comunica cu cele mai importante departamente, la care se adaugă, prin satelit, legătura cu toate cartierele generale din lume. Pe latura lungă a camerei se află ceasuri electronice care indică ora pe diferite meridiane. Aici, asistenţii şefilor de stat major, generali cu două şi trei stele prezintă, o dată pe săptămînă, preşedinţilor statelor majore reunite un raport despre tot ce se întîmplă sau nu se întîmplă în lume. Se dă ascultare armatei, serviciului de securitate şi cîteodată chiar ministrului apărării. Dar unde este telefonul roşu ? Telefoanele roşii sînt pretutindeni, dar ele nu sînt decît aparate de la care nu se pot intercepta convorbirile. Telefonul roşu nici nu există şi nici butoanele care ar distruge lumea. Nimic nu se declanşează de la Pentagon. Sînt puţin dezamăgit de locul în care cei mai puternici oameni ai războiului îşi desfăşoară activitatea zilnică de rutină.

Intrăm, apoi, în camera numită ECR — adică *Emergency Conference Room* ; este uriaşă, cu şase ecrane şi o mască cu 13 scaune, cu telefoane şi microfoane instalate pe ea.

Aceasta este lumea Pentagonului ? Thomas Aslakson îmi explică, puţin stînjenit, că toate camerele au aceeaşi funcţie, numai că sînt diferite ca mărime. Funcţiile constau în comunicare. Calculatoarele elaborează planul străzilor şi al mişcărilor de nave. CIA şi serviciul secret militar introduc datele lor în calculatoare, departamentele politice raportează despre eşecuri sau cooperări cu alte guverne. Cîteodată sînt conectate chiar cu Departamentul de Stat şi Casa Albă.

„Preşedintele vine aici personal ?" „Eu nu l-am văzut niciodată", spune Aslakson. Dimensiunile maxime ale unui război nu au fost atinse decît la manevre.

Puţin mai tîrziu ne aflăm la *Current Action Center*. Aici, cinci echipe a cîte 24 de persoane deţin controlul asupra întregii lumi, 24 de ore din 24. Cîte două mese cu telexuri prelucrează datele unei regiuni. Telefoanele şi calculatoarele ţin legătura cu Europa, Asia, Africa sau zona Pacificului. Supraveghează pămîntul nostru, iar, în caz de forţă majoră, cu ajutorul calculatoarelor, pot găsi mijloacele care l-ar putea distruge. Nu fantezia contează, ci rutina.

Curent Action Centre este condus de un general care, în cazul primirii unei ştiri, trebuie să hotărască pe cine informează. Acea persoană poate fi chiar ministrul apărării. Acela, la rîndul său informează Casa Albă, unde există acea *White House Situation Room* — în permanenţă în legătură cu Pentagonul.

Mai există şi MOLINK, adică *Moscow Direct Communications Link*. Nu este vorba de telefoane, ci de o combinaţie de calculatoare şi telefaxuri, deoarece cuvîntul scris este mai sigur decît cel vorbit. Sovieticii transmit în rusă, iar americanii în engleză, la un interval de o oră. După 1963, după criza din Cuba, Kennedy şi Hruşciov au hotărît ca data viitoare să se înţeleagă înaintea declanşării unei noi crize. Echipa care supraveghează aceste transmisii nu are voie să discute lucruri personale cu colegii de dincolo. De cînd Gorbaciov este la putere, cele două echipe se întîlnesc de două ori pe an, o dată la Moscova şi o dată la Washington, pentru schimb de experienţă. În momentul transmiterii unui mesaj, persoana de serviciu face o traducere brută şi îl informează pe superiorul său. Acesta informează Casa Albă, iar trei oameni prelucrează textul. Toţi colaboratorii au un examen de specialitate de limba rusă, în special în limbaj juridic şi comercial.

De două ori pe an se întîlnesc CINC cu şefii statelor majore. Cei 20—25 de bărbaţi sînt destinşi, au toţi 1,80 m, feţele lor arată forţă şi sănătate. Fiecare în parte dispune de un număr de subalterni mai mare decît al tuturor celor cinci mari întreprinderi americane la un loc. Pentagonul nu are o inimă, nu are un creier, ci doar oameni care trag sforile.

dr. Wibke Bruhns
(din „Geo")

STOP CADRU

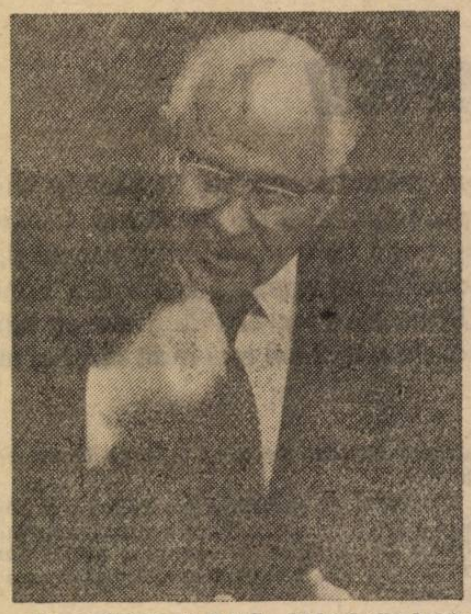

Preşedintele U.R.S.S., Mihail Gorbaciov, a luat cuvîntul în cadrul şedinţei în plen a celor două camere ale Sovietului Suprem al ţării, în cursul dezbaterilor asupra proiectului de hotărîre cu privire la măsuri urgente de stabilizare a economiei naţionale şi trecere la economia de piaţă. El a comunicat că, în urma şedinţei comisiei de conciliere — la care au participat conducătorii mai multor comisii parlamentare, şeful guvernului sovietic — N. Rîjkov şi academicianul S. Şatalin — parlamentului ţării i se propune un proiect de hotărîre, potrivit căruia preşedintele este însărcinat să efectueze lucrările de pregătire a unui program unic, integrant, de trecere la o economie de piaţă. Această lucrare se va face pe baza programului propus de M. Gorbaciov (pornind de la varianta Şatalin), a programului guvernului ţării şi a documentului elaborat din însărcinarea preşedintelui U.R.S.S. şi a preşedintelui parlamentului Rusiei (cunoscut ca programul celor „500 zile"). Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat cu majoritate de voturi principiul acordării de puteri excepţionale lui Mihail Gorbaciov în timpul perioadei de tranziţie la o economie de piaţă. Rezoluţia prevede acordarea de puteri nelimitate lui M. Gorbaciov pînă la data de 31 martie 1992, liderul sovietic putînd guverna prin decrete şi dispune, astfel, de o importantă marjă de manevră. În timp ce rezoluţia era supusă dezbaterii deputaţilor, în Piaţa Roşie a avut loc o demonstraţie, participanţii cerînd Sovietului Suprem să nu acorde puteri excepţionale preşedintelui sovietic. Pe pancardele purtate se cheamă, între altele, la vigilenţă.

Cum se fac grevele în America

În 1989, conform datelor, pe primul semestru, în Statele Unite au avut loc 25 greve, la care au participat 208 mii persoane. Greviștii n-au lucrat timp de 5 988 de zile, ceea ce a reprezentat numai 0,04 din tot timpul de lucru al americanilor pe această perioadă. Pentru comparație — în anul 1952 în SUA au avut loc 470 de greve cu participarea a 2 746 000 persoane. Acesta a fost cel mai înalt nivel al mișcării greviste din anii postbelici.

De atunci a avut loc o scădere a numărului de greve. Acest proces s-a intensificat în special în epoca președintelui Reagan, marcată de scăderea nivelului șomajului și al inflației. În această perioadă au fost create 17 milioane locuri de muncă. Cu cît mai prosperă era considerată situația economică în țară, cu cît tot mai mulți dintre ei se considerau reprezentanți ai „clasei medii", cu atît mai puțin făceau grevă. Și, desigur, un rol uriaș l-au jucat presiunea corporațiilor asupra mișcării sindicale, tendința lor de a nu permite unirea muncitorilor în sindicate. Administrația Reagan reacționa cu o asprime deosebită la manifestările greviste. Majoritatea grevelor din ultimii ani s-au încheiat prin înfrîngerea sindicatelor.

Participarea la greve a tuturor americanilor care lucrează, cum spun aici, în „sectorul social", adică pentru stat cu diversele sale servicii — învățătorii, medicii, pompierii, polițiștii, lucrătorii din poștă și alți funcționari — este contrară legii. Ronald Reagan și-a început guvernarea prin interzicerea grevei dispecerilor din aviație. Drept rezultat, aceia au rămas fără slujbă, iar sindicatul lor a fost lichidat. Președintele a acționat în cadrul legii.

Legislația americană doar de la mijlocul anilor treizeci a recunoscut dreptul sindicatelor la existență. Pînă la adoptarea așa numitei legi a lui Wagner patronii se adresau tribunalului pentru a interzice grevele, iar judecătorii făceau acest lucru, considerînd grevele drept „acțiuni subversive, care au drept scop ruinarea proprietarului". Legea lui Wagner a fost începutul practicii contractelor colective. A fost creată direcția națională pentru relațiile de muncă. În competența ei intra controlul asupra faptului ca nu cumva proprietarii să recurgă în privința muncitorilor la acțiuni ilegale sau represive. Reprezentanții acestei direcții participau la adunările unde muncitorii votau pentru, sau împotriva unirii în sindicate, iar dacă votul era în favoarea sindicatului, atunci patronii erau obligați să-l recunoască.

Legea lui Wagner a fost adoptată după „marea depresiune", pe valul reformelor „noii politici" a președintelui F. D. Roosevelt. O altă etapă importantă în legislația muncii din S.U.A. a fost legea Taft-Hartley, aprobată în 1947 în epoca lui H. Truman. Îngrădind dreptul la grevă și la organizarea în sindicate, acest act legislativ era chemat să echilibreze legea lui Wagner, pe care pe atunci, mulți în S.U.A. începeau s-o considere prea liberală.

În privința interzicerii de către R. Reagan a grevei dispecerilor din aviație, unii au considerat că președintele a procedat „excesiv de dur", alții însă, după cum au consemnat sondajele opiniei publice, i-au mustrat pe dispeceri pentru „lipsa de măsură a cererilor, pentru refuzul de a nu ajunge la un compromis".

Începînd cu perioada postbelică s-a observat o tendință de scădere a numărului membrilor de sindicat. Ele reunesc astăzi numai 16 la sută din numărul americanilor care lucrează.

Astfel, conform legii lui Taft-Hartley o grevă care pericliteză „bunăstarea și securitatea națiunii" trebuie amînată cu 80 zile. Pentru cercetarea conflictului, președintele desemnează o comisie specială iar după primul ei raport poate ruga pe ministrul de justiție să examinzee conflictul de muncă la tribunal. Dacă după 60 zile de amînare tribunalul consideră că greva într-adevăr periclitează interesele țării, atunci ambele părți sînt obligate să ajungă la un acord cu ajutorul serviciului federal de mediere și reconciliere. În acest timp comisia trebuie să informeze pe președinte privitor la propunerea finală a patronilor. Dacă conflictul nu se rezolvă, atunci în următoarele 15 zile are loc un vot secret al muncitorilor, care trebuie să decidă dacă sînt de acord cu această propunere. Dacă ea este respinsă, atunci în decurs de 5 zile ministrul justiției roagă tribunalul să ridice interdicția asupra grevei. Președintele raportează despre acest lucru congresului, iar, dacă acesta nu întreprinde nici un fel de acțiuni, greva poate începe.

În 1936 a fost adoptată legea privind conflictele în transportul feroviar, legate de condițiile de muncă. Ea prevede arbitrajul obligatoriu în diferendele care apar în urma încercării patronilor de a introduce dispoziții de concediere a muncitorilor. Cu ajutorul acestei legi a fost blocată una din grevele naționale ale feroviarilor.

Iată cum comentează legislația muncii din S.U.A. Filipp Zipser și Andrew Irwin, avocați, ale căror companii juridice, reprezintă interesele unor sindicate americane.

F. Zipser : Legile noastre nu încurajează, ci limitează activitatea grevistă a sindicatelor. Atitudinea față de sindicate în S.U.A. a fost întotdeauna contradictorie.

A. Irwin : Calea de formare a sindicatului n-a fost niciodată ușoară. Pentru multe companii din S.U.A. e mai convenabil să încalce legea și să scape de activiștii sindicali, decît să le permită să formeze un sindicat. Cu zece ani în urmă sindicatele au încercat să obțină modificări ale legislației muncii, au cerut lărgirea direcției pentru problemele relațiilor de muncă, pentru ca ea să analizeze mai rapid conflictele de muncă, au propus pedepsirea patronilor pentru încălcarea legii. Congresul n-a susținut aceste cereri.

F. Zipser : Potrivit legilor în vigoare dreptul de a face grevă îl au numai aceia care lucrează în sectorul particular. Aproximativ 6 milioane de americani care lucrează pentru guvernul federal și pentru autoritățile statelor sînt lipsiți de acest drept. În multe state învățătorii fac grevă la începutul fiecărui an școlar. Ei sînt pedepsiți juridic. La New York, de exemplu, pentru fiecare zi de grevă ei pierd salariul pe două zile.

A. Irwin : Totuși în California învățătorii au obținut dreptul la grevă. În același timp sînt ilegale în toate statele grevele poliției și ale pompierilor. Medicii pot face grevă numai dacă lucrează în instituții particulare. Și cu toate acestea la New York au făcut grevă învățătorii, gunoierii, chiar și pompierii. În unele cazuri ei au învins, împotriva lor au fost adesea aplicate sancțiuni administrative și economice. Astfel, lucrătorii de la Metrou au obținut în 1965 majorarea salariului, dar acest lucru nu a compensat pierderile suferite de ei în timpul grevei.

A. Irwin : Greva este un fenomen extrem. Ea începe numai atunci cînd sînt folosite deja toate mijloacele pentru prevenirea ei. Înainte de a declara grevă sindicatele trebuie să o anunțe serviciului federal de mediere și reconciliere. Acesta nu are dreptul de a interzice greva, dar poate contribui la evitarea ei, la încheierea unui acord între părți. Acesta este rolul mediatorilor la tratativele între sindicate și patroni.

F. Zipser : Pierderile pricinuite de greve sînt suportate de ambele părți, dar povara principală cade pe greviști. În ultimii 10 ani sindicatele ori au pierdut, ori au cîștigat foarte puțin. Înainte de a cădea de acord fiecare parte studiază slăbiciunile celeilalte. Aici este ca la șah — trebuie să ghicești următoarea mutare a adversarului, să afli limita posibilităților sale. Cu cît mai mult durează greva, cu atît mai mult pierde sindicatul. 3—4 săptămîni reprezintă deja un termen critic. Dacă greva se prelungește, muncitorii, în ciuda chemărilor sindicatului, se pot reîntoarce la locurile lor, iar atunci sindicatul, pentru a nu permite sciziunea, trebuie să fie de acord în cele mai proaste condiții.

Pe greviști îi amenință pierderea locului de muncă. Și acest lucru este de înțeles — în multe domenii salariile sînt destul de mari și oamenii nu vor să riște a-l pierde. În același timp în S.U.A. există raioane de adevărată mizerie. În unele raioane de mineri se poate constata o asemenea sărăcie, încît e greu de crezut că aceasta este America. 37 milioane de americani nu beneficiază de asigurări sociale, aceasta înseamnă că ei nu primesc ajutorul medical necesar. La New York există spitale de stat, a căror stare este îngrozitoare — nu sînt bani, nu ajung medicii. Dar muncitorii și funcționarii din domeniul sănătății publice nu au dreptul la grevă, deși situația lor materială este incomparabil mai grea decît în sectorul particular.

A. Irwin : Grevele sînt mijloace pe care sindicatele le folosesc ca ultimă, extremă posibilitate de a obține împlinirea cerințelor lor. Totuși fără mișcarea sindicală nivelul de viață al celor ce muncesc n-ar fi fost atît de înalt ca acum. Mulți patroni, chiar din rîndul celor care nu au de a face cu sindicatele sînt nevoiți să asigure lucrătorilor lor un nivel destul de ridicat de venituri. Pentru ce? Măcar pentru a împiedica formarea sindicatului în firma sa. Dar prin nici un mijloc muncitorii nu pot determina pe patroni să le plătească 10 dolari pe oră. Tot ce pot ei este să convingă pe patron că nu vor lucra pentru o plată minoră, că această plată este scăzută. Este bine acest lucru pentru economie? Dacă oamenii nu au bani, atunci economia nu va prospera. Dacă eu lucrez în industria automobilelor și primesc numai un dolar pe oră, nu voi putea să-mi cumpăr mașină. Economia noastră trăiește după legile pieței, acesta este un sistem de autoreglare. De aceea, relațiile între patroni și sindicate, în urma cărora primii, vor sau nu, trebuie să plătească muncitorilor un salariu bun, joacă rolul hotărîtor în bunăstarea întregii societăți.

(după „Sovetskaia Kultura")

Mihail Voslenski

Nomenklatura 3

Lenin este primul care a propus organizarea de „întreceri socialiste". Pe baza acestei idei, Nomenklatura a inițiat mai întîi „mișcarea de șoc" (Udarniki), apoi „mișcarea stahanovistă", apoi „brigăzile comuniste ale muncii". Tot acest talmeș-balmeș nu viza și nu vizează decît un singur obiectiv : constrîngerea celor care muncesc de a îndeplini norme superioare, care să nu fie percepute ca un produs al imaginației birocraților, ci ca niște norme reale, care pot fi efectiv îndeplinite și chiar depășite de cei mai buni. Să luăm, de exemplu, mișcarea stahanovistă. Totul a început în august 1935, cînd s-a anunțat că minerul Alexei Stahanov își depășise, într-o singură noapte, de 14 ori norma. Stahanov nu era deloc un om deosebit : îi plăcea să bea, dar avea un caracter docil și un fizic agreabil. Este clar că fotogenia i-a dat ocazia să devină erou. După aceea, a început să plouă cu recorduri în minele de cărbuni, ajungîndu-se pînă la cifre absurde. Astfel, s-a anunțat că Nikita Isotov extrăsese într-o singură zi 240 tone de cărbune, adică de 33 de ori norma ! Era oare posibil ca un om, fără mijloace tehnice deosebite, să îndeplinească munca a 33 de mineri ? Din două, una : sau cei 33 de oameni erau scandalos de leneși, sau totul era o minciună. Cum Nomenklaturii nu-i convenea nici una din aceste versiuni, recordurile următoare s-au situat în limite mai plauzibile. Nu s-a cerut depășirea normei cu 1000 la sută, dar ea a fost sensibil mărită. Eroii „mișcării stahanoviste" au fost decorați și numiți în Sovietul Suprem. Au obținut posturi de birocrați, împreună cu urările, nu tocmai amicale, ale foștilor colegi de muncă.

Nivelul de trai

Clasicii marxism-leninismului au prezis că socialismul va atrage după sine un salt înainte al nivelului de trai. Lenin promitea cu generozitate „garantarea prosperității maxime și a dezvoltării libere pentru toți membrii societății".

Toate acestea se dovedesc a fi tot vorbe goale. Este limpede că, în ultimii 60 de ani, nivelul de trai al populațiilor din țările socialismului adevărat a fost și este inferior celui din țările capitaliste.

Nu trebuie să comparăm R.D.G. cu Nepal sau Elveția cu Mongolia ; trebuie să alegem țări din a căror comparație să reiasă un răspuns serios la întrebarea privitoare la influența „socialismului adevărat" asupra nivelului de trai al populației muncitoare.

De-a lungul acestei jumătăți de secol, istoria a creat laboratoare și a făcut posibilă comparația. Disparitatea dintre condițiile de trai din cele două Corei sau din cele două Germanii este atît de frapantă, încît nici chiar propaganda Nomenklaturii nu încearcă s-o conteste. Ce s-a întîmplat în Coreea de Nord, în Cehoslovacia, în R.D.G., în Berlinul de Est ? Catastrofe naturale, cutremure, epidemii ? Nici vorbă, pur și simplu s-a instaurat ordinea socialismului adevărat.

Pentru a da o explicație oficială evidentei rămîneri în urmă a țărilor socialiste în privința nivelului de trai, Nomenklatura n-a găsit altceva mai bun decît planul Marshall, ca și cum nu l-ar fi stigmatizat ca pe un instrument de exploatare a Europei occidentale de către imperialismul american și ca și cum nu s-ar fi scurs de atunci mai bine de un sfert de secol.

De ce oamenii muncesc atît de prost în sistemul socialismului adevărat, cu toate că li se repetă mereu că sînt proprietari ? Pentru că sînt exploatați de Nomenklatură, pentru care muncesc în realitate. Dar cu cît Nomenklatura se înverșunează să-i exploateze, cu atît scade interesul lor pentru rezultatul muncii.

Forța de muncă este o marfă ieftină în URSS. Pentru a o menține, Nomenklatura îi acordă un minimum de produse și servicii, bine precizate, la un preț efectiv redus prin comparație cu prețurile occidentale ; în ochii salariatului mediu sovietic, acest preț nu este însă redus ci doar abordabil. Cel care are un salariu mediu poate să supraviețuiască modest și să se „reproducă". Pensionarii nu intră la socoteală ; ei nu pot decît să recurgă la ajutorul familiei iar, dacă sînt singuri, la azilurile de bătrîni, unde speranța de viață este slabă. Nomenklatura nu mai are nevoie de ei.

Este adevărat că chiriile sînt mici în U.R.S.S. Dar este greșit să se creadă că cetățeanul sovietic de rînd poate avea la dispoziție un apartament de o sută de metri pătrați, cum este, adesea, cazul în Occident. În realitate, norma autorizată este de maximum nouă metri pătrați de persoană și tot ce depășește această suprafață poate fi rechiziționat în mod legal.

Este adevărat că transportul urban este ieftin în U.R.S.S. De aceea mașinile particulare sînt un obiect de lux. Pentru a-și cumpăra mașină, un salariat sovietic de nivel mediu trebuie să pună de o parte salariul său pe trei ani și jumătate fără a cheltui nici măcar o copeică.

Este adevărat că în U.R.S.S. pîinea, pastele făinoase, cartofii, laptele, legumele, porumbul și alte produse de bază sînt ieftine. Dar carnea, peștele, păsările, fructele, ciocolata, cafeaua, produsele de băcănie sînt scumpe și rare. Cum nimeni nu poate mînca numai pîine, iar ca desert paste făinoase sau cartofi, cam 80 la sută din bugetul unei familii sovietice obișnuite se duce pe mîncare.

Este adevărat că asistența medicală este gratuită în U.R.S.S. Policlinicile și spitalele puse la dispoziția populației sînt pline mereu ; trebuie să stai la coadă cu orele ca să te poți apropia de un doctor. Așa că a devenit o obișnuință să faci cadouri sau să dai bani doctorului și infirmierei. Ceea ce înseamnă că gratuitatea nu mai este deloc asigurată, cu atît mai mult cu cît nu există nimic care să poată fi gratuit nici în sistemul socialismului real și nici în alt sistem politic. Toate bunurile materiale sînt produse de cei care muncesc și numai de ei. Statul și Nomenklatura nu seamănă și nu recoltează nimic. Singura activitate a Nomenklaturii este să repartizeze bunurile produse de alții și singurul ei obiectiv este de a deturna partea leului pentru a-și satisface propriile nevoi de clasă.

Gradul de exploatare

Cît își însușește Nomenklatura din plusvaloare ?

Kuron și Modzelewski ajunseseră la concluzia că, la începutul anilor '60, un muncitor polonez utiliza o treime din timpul său de muncă pentru crearea produsului necesar și două treimi pentru crearea plusvalorii. Constatarea este valabilă și pentru Uniunea Sovietică și celelate țări din C.A.E.R. Se știe — și statele nomenklaturiste nu o contestă — că productivitatea muncii este mai scăzută în socialismul adevărat decît în țările capitaliste dezvoltate. Aceasta înseamnă că, deși produc mai puțin decît colegii lor din țări capitaliste, muncitorii din țările socialiste furnizează o plusvaloare superioară. Acest paradox se explică prin existența unui grad mai mare de exploatare.

Fenomenul a fost observat în colonii. Este evident, de altfel, că avem de a face cu un fenomen colonialist : socialismul adevărat, ca și lumea a treia, cuprinde țări de tipul „salarii mici". Aceste salarii mici permit Nomenklaturii să aplice metode de dumping și să intre în competiție cu țările capitaliste. De pildă, reprezentanți ai unor firme textile vest-germane vorbesc de dificultăți în perioadele de criză, create de importul de cămăși și costume din R.D.G., care se vînd pe cîteva mărci. De fapt, cămășile costă mult mai mult în R.D.G. decît în Germania federală, dar Nomenklatura este gata să renunțe la plusprofitul în mărci est-germane pentru a obține în schimb valută forte.

Cît cîștigă un șef de sector al C.C. al P.C.U.S. ?

Dacă ne luăm după statistici, un muncitor sau un funcționar mediu cîștigă 167 de ruble pe lună. Salariul unui șef de sector al C.C. se ridică la 450 de ruble pe lună. În plus, el are dreptul la un concediu de treizeci de zile pe an, iar salariatul mediu, doar la două săptămîni. Șeful de sector primește la plecarea în concediu nu numai al doisprezecelea, ci și al treisprezecelea salariu, botezat „primă pentru cură". Trebuie precizat că nici cura, nici concediul nu îl costă nimic : totul se face pe cheltuiala unei case de odihnă a Comitetului central sau a Consiliului de miniștri. Soția lui va beneficia de o ședere în același stabiliment la un preț foarte redus, în vreme ce copiii vor pleca într-o tabără de categoria întîi. Ceea ce înseamnă că șeful de sector primește treisprezece salarii pe an, dar nu trăiește din acești bani decît unsprezece luni. Dispune, deci, de 531 de ruble și 80 de copeici pe lună.

Și asta nu e tot. Șeful de sector mai primește și celebrele bonuri „Kremliovka", mîndria tuturor nomenklaturiștilor : este vorba despre bonuri care le dau dreptul la „coșul" cu alimente de cea mai bună calitate, imposibil de procurat la Moscova și, cu atît mai puțin, în provincie, în valoare de 70 de ruble pe lună. Calculul acesta se bazează însă pe prețurile din 1920 ; la prețurile actuale, șeful de sector primește în realitate o alocație lunară de 200 de ruble pe lună, adică 2.400 de ruble pe an repartizate pe unsprezece luni.

Așadar un șef de sector al C.C. cîștigă de fapt 750 de ruble pe lună, de cinci ori mai mult decît muncitorul sau funcționarul mediu. Să mai adăugăm că el va mai primi o primă egală cu 10 la sută din salariu „pentru cunoașterea unei limbi străine", iar pentru două limbi, 20 la sută, chiar dacă nu le posedă ca lumea și nu le folosește niciodată.

Stalin mai inventase pentru Nomenklatura sa încă o sursă de venituri, total ilegală : „pachetul". Casierul remitea funcționarilor care figurau pe o listă specială și un plic, pe lîngă salariu. „Pachetul" era ceva atît de secret încît nici măcar cotizația de partid nu putea fi plătită din acești bani. După moartea lui Stalin, această gratificație specială care mirosea a corupție a fost suprimată și... înlocuită cu altele.

Hrana sănătoasă

Puțin după suprimarea rațiilor alimentare, a apărut în Uniunea Sovietică o lucrare intitulată „Hrană sănătoasă și ușor de digerat". Pentru enorma majoritate a cititorilor sovietici, rețetele incluse țineau de pura utopie, dat fiind că produsele menționate lipseau cu desăvîrșire. Și totuși cartea a devenit rapid un obiect rar, demn de zelul bibliofililor, atît a fost de mare succesul ei în rîndurile „cunoscătorilor" nomenklaturiști.

Interesul nomenklaturiștilor pentru o hrană sănătoasă și ușor de digerat nu se dezminte niciodată. La C.C. al P.C.U.S., bufetele se deschid la ora unsprezece : icrele negre și icrele de Manciuria sînt prezentate în mici boluri iar peștele fin — somon și șalău — pe farfurii. Se bea băutura stepelor orientale, pe bază de lapte de iapă, sau un iaurt ca o cremă ; brînza este întotdeauna proaspătă și ți se topește în gură.

Cantina situată într-un imobil nou cu trei etaje se deschide la ora unu. În vestibulul foarte mare se află în stînga, un chioșc cu ziare și reviste, în dreapta vestiarul și apoi o ușă de acces la bufetul de unde se pot cumpăra toate produsele alimentare imaginabile, la un preț

redus. Se ajunge apoi, cu ascensorul sau pe scara modernă, la prima și a doua sală de mese, ultima fiind rezervată persoanelor care mănîncă la regim.

Nomenklatura beneficiază de aceleași avantaje și în provincie. În fiecare capitală de republică, în fiecare mare centru regional există asemenea cantine interzise oamenilor de rînd. O prăpastie separă Nomenklatura de restul populației.

Locuințele

Norma în U.R.S.S. este în prezent de 9 metri pătrați suprafață locuibilă de persoană, care însă nu reprezintă un „minimum garantat" ci un „maximum tolerat". Un minimum respectat se ridică la aproximativ patru metri pătrați de persoană, iar o familie care trăiește în asemenea condiții este considerată oficial „în stare critică" și înscrisă pe lista de așteptare a secției de locuințe. Așteptarea este în general foarte lungă.

Nimic din toate acestea nu privește Nomenklatura. Nu se pune problema unor imobile standard, construite cum o da Domnul, ci de case solide, cu ascensoare silențioase, scări largi și apartamente spațioase. A trecut de mult vremea cînd muncitorii comuniști victorioși plecau din pivnițe și se instalau în casele bogaților. Imobilele și cartierele aristocratice și-au făcut din nou apariția iar muncitorii — selectați cu mare grijă — nu intră în ele decît pentru a face reparații.

O publicație oficială menționează că în 1975, populația Uniunii Sovietice se ridica la 253 261 000 locuitori, iar suprafața locuibilă, la 1 795 589 000 metri pătrați. Aceste miliarde sînt impresionante și asta explică faptul că vigilența cenzurii a fost înșelată. Dar o simplă împărțire ne dă numărul de metri pătrați pe locuitor : șapte ! Într-un oraș suprapopulat ca Moscova, cu cele 7,6 milioane de locuitori ai săi, situația ar trebui să fie dramatică, nu-i așa ? Și într-adevăr, treburile merg prost la Moscova iar listele de așteptare se lungesc mereu. Cauzele crizei de locuințe din Moscova nu sînt însă de natură tehnică ci socială. Dacă moscoviții au apartamente prea mici nu este din cauză că suprafața locativă disponibilă este prea redusă, ci pentru că Nomenklatura ocupă o parte prea mare din ea.

Apoi mai este problema vilelor de vacanță. Teoretic, orice cetățean poate obține de la sovietul raional, o bucată de pămînt pe care să-și construiască o casă sau să cumpere o casă deja construită. Numai că reglementările, respectate cu strictețe, prevăd că achiziționarea se poate face numai cu fonduri „realizate prin muncă". Dat fiind că o asemenea casă costă între 10 000 și 12 000 de ruble, este evident că sovietul nu va acorda autorizația necesară unui simplu muncitor, de vreme ce suma cerută reprezintă salariul său pe o perioadă de șase pînă la zece ani.

Nomenklaturistul nostru nu are asemenea probleme. Lui i se va atribui o casă de vacanță „la cheie", pentru toată perioada de vară. Casa este, firesc, proprietate de stat, iar chiria este simbolică.

Pentru un funcționar al Nomenklaturii, nu este recomandabil să posede o astfel de casă sau o mașină. Aceasta este o regulă nescrisă iar contravenientul riscă să treacă drept liber gînditor sau drept cineva care nu este prea sigur pe viitorul său în sînul Nomenklaturii. De aceea, nomenklaturistul care își cumpără o casă de vacanță o va trece pe numele părinților. Iar mașina personală va fi pe numele copiilor majori sau al fratelui. Este mijlocul de a evita bănuiala că ar avea înclinații mic burgheze, rotunjindu-și, în același timp, partea sa din prăjitura colectivă a Nomenklaturii.

În Nomenklaturia

Într-un cerc de nomeklaturiști am auzit pe cineva făcînd următoarea afirmație originală : de la o anumită treaptă a ierarhiei, funcționarii Nomenklaturii se comportă ca și cum ar trăi în altă țară și nu în Rusia. Cetățeanul de rînd este ținut la distanță de această Altă Țară, tot așa cum este ținut departe de străinătate. Această zonă, pe care o vom numi Nomenklaturia, este un imperiu al „specialului" : există aici locuințe speciale construite de firme speciale, case de vacanță speciale, policlinici și spitale speciale, produse speciale vîndute în magazine speciale, cantine și restaurante speciale, saloane de coafură speciale, stații de benzină și numere de înmatriculare speciale, o rețea specială de informații cu numeroase ramificații, grădinițe, școli, internate și institute de învățămînt speciale, cluburi speciale în care se proiectează filme în exclusivitate, săli de așteptare speciale în gări și aeroporturi. Și chiar și un cimitir special.

Dacă aparții Nomenklaturii, îți poți petrece existența — muncești, te odihnești, mănînci, faci cumpărăturile, călătorești, vorbești, te îmbolnăvești — fără a intra vreodată în contact cu acest popor sovietic pe care ești presupus a-l servi. Între Nomenklatură și masa populației există aceleași bariere ca între străini și cetățenii sovietici, cu diferența că străinilor li se interzice să aibă relații cu cetățeni țării, în vreme ce Nomenklatura își interzice singură acest gen de relații.

Să facem o plimbare prin acest ținut, foarte original din punct de vedere geopolitic, al socialismului adevărat. Cel care a descoperit Nomenklaturia a fost Lenin, la o dată foarte precisă, 25 octombrie 1918, atunci cînd a venit pentru prima oară la proprietatea pusă la dispoziția sa la Gorki, lîngă Moscova. Aceasta a fost prima casă de vacanță de stat, ce aparținuse lui Reinbot, un bogat proprietar de terenuri. Cortegiul care-l însoțea pe Lenin a rămas uimit „la vederea mobilelor stil, a covoarelor, candelabrelor și oglinzilor venețiene", după cum nota un ziarist. Lenin a ordonat ca totul să rămînă așa cum era și s-a instalat liniștit în mijlocul acestui lux, care n-a părut să-l deranjeze cîtuși de puțin.

Încă din vara lui 1920 — deci în plin război civil — nomenklaturiștii, pe atunci încă „în pantaloni scurți", manifestau o asemenea ardoare în obținerea de privilegii, încît, în septembrie 1920, s-a constituit o comisie de control a cărei sarcină era să revizuiască „privilegiile Kremlinului" (acesta este termenul oficial) și să le aducă, pe cît se putea, la niște limite rezonabile. Privilegiile n-au dispărut, în schimb a dispărut comisia.

În 1932 s-a hotărît anularea regulamentului privind plafonul de remunerare a membrilor de partid, eliminînd astfel ultimul obstacol din calea nomenklaturiștilor spre bunăstarea materială. Ucraina era atunci bîntuită de foamete. Dar Nomenklatura, aflată în plin proces de constituire ca clasă, nu se preocupa decît de mărirea propriilor salarii, pe bază de decrete adoptate în cel mai mare secret.

Ne-am familiarizat deja cu condițiile de muncă și de viață ale Nomenklaturii, am vizitat apartamente și case de vacanță. Să aruncăm acum o privire asupra unui alt sector : casele de odihnă, spitalele și policlinicile.

In U.R.S.S. există numeroase stațiuni climaterice. Ar fi însă foarte greu să găsim una în care Comitetul central sau Consiliul de miniștri să nu posede o casă de odihnă și tratament. Aici, nomenklaturiștii sînt între ei, de unde și uimitoarea libertate de moravuri care domnește în aceste locuri. Funcționarii Nomenklaturii care, indiferent de sex, joacă, unsprezece luni pe an, comedia fidelității conjugale, cîștigă acum timpul pierdut. Condițiile de masă și cazare sînt excelente iar personalul medical numeros, inclusiv infirmiere foarte drăguțe, le stă la dispoziție.

Spitalul Kremlinului este prevăzut cu aparatură și medicamente importate din Occident (Nomenklatura nu se lasă pe mîna științei medicale locale atunci cînd este vorba despre sănătatea ei). Hrana și îngrijirea depășesc imaginația omului obișnuit, personalul este competent și zîmbitor — situație radical diferită de ceea ce constatăm în spitalele de rînd unde pînă și coridoarele sînt pline de paturi, personalul este insuficient iar mîncarea este atît de proastă încît nimeni nu rezistă fără pachetele aduse de rude. **(Va urma)**

Traducere și adaptare
Manuela Ștefănescu

STOP CADRU

Manila. Studenții filipinezi au manifestat în sprijinul grevei declarate de unele grupări sindicale în semn de protest pentru recentele măriri de prețuri la produsele petroliere. Ei au dat foc unor anvelope în mijlocul străzilor, blocînd temporar circulația. Poliția i-a împrăștiat pe demonstranți, arestînd 11 persoane

Primul președinte al Algeriei, Ahmed Ben Bella, flutură mîna împreună cu soția sa Zohra, fiind încadrați de fiicele lor adoptive Mahdia (stînga) și Nusia, la sosirea lor, joi, cu un vapor în capitala algeriană

Grigori Medvedev

Însemnări despre Cernobîl*) 2

La Viena s-a desfășurat a 34-a Conferință generală a Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA). Agențiile de presă anunță că, cu acest prilej, Uniunea Sovietică a semnat un acord cu privire la înființarea unui Centru internațional de cercetări nucleare, care să examineze situația dezastrului de la Cernobîl, și a acceptat deschiderea majorității instalațiilor sale nucleare inspecției din partea specialiștilor internaționali.

Conform acordului, echipe internaționale de cercetare vor conlucra cu specialiștii sovietici la Centrul de cercetări de la Pripiat în stabilirea unor măsuri de decontaminare pe scară largă și în prelucrarea completă a datelor privind starea sănătății populației locale. Accidentul nuclear de la Cernobîl, care în aprilie 1986 a provocat moartea a cel puțin 31 de persoane și a răspîndit un nor radioactiv asupra Europei, a atras atenția opiniei publice internaționale asupra securității utilizării energiei nucleare. Încă nu se cunoaște exact amploarea dezastrului din jurul centralei, situată pe teritoriul Republicii Sovietice Ucrainene. Unele rapoarte au menționat moartea a sute de oameni care au lucrat la decontaminarea regiunii.

Acordul cu privire la Cernobîl a fost încheiat de reprezentanții oficiali sovietici, ucraineni și bieloruși cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică în ultima zi a celei de-a 34-a Conferințe generale. O comisie specială a ONU, formată din reprezentanți a 113 națiuni, va coordona proiectele centrului de cercetări.

Directorul general al AIEA, Hans Blix, a declarat ziariștilor că Moscova a fost de acord să deschidă „practic toate" centralele sale nucleare și centrele de cercetări civile echipelor de control ale Agenției.

Aceste echipe, care verifică activitatea centrelor de cercetări civile pentru a nu permite desfășurarea camuflată a proiectelor militare, au acum acces în aproximativ 90 de uzine și centre de verificări sovietice, în comparație cu numai 40 de întreprinderi în trecut. Astfel, Uniunea Sovietică devine „aproape la fel de deschisă ca Statele Unite sau Marea Britanie", a declarat el.

Blix a anunțat, pentru anul viitor, o conferință la nivel înalt pentru examinarea standardelor de securitate în folosirea energiei nucleare și în problema depozitării deșeurilor.

Conferința va avea loc după expertize la fața locului, efectuate de comisii de specialiști, în reactoarele mai vechi, construite de sovietici pe teritoriul unor țări est-europene. Centralele ce vor fi inspectate sînt: Bohunice — în Cehoslovacia, Kozlodui — în Bulgaria, Greifswald — în RD Germană și Novvoronej și Kola — în URSS.

Continuăm să publicăm fragmente din studiul publicat în revista „Novii Mir".

În noaptea de 25 spre 26 aprilie 1986, toți cei ce aveau să fie făcuți răspunzători de catastrofa nucleară de la Cernobîl dormeau liniștiți. Și miniștrii A.I. Maioreț, și E.P. Slavski, și A.P. Aleksandrov, președintele Academiei de Științe a U.R.S.S., și E.V. Kulov, președintele Comitetului de Stat pentru Supraveghere, și chiar și directorul CNE Cernobîl, V.P. Briuhanov, și inginerul-șef al centralei, N.M. Fomin. Dormea Moscova împreună cu toată emisfera nordică a globului pămîntesc. (...)

Așadar, pe 26 aprilie 1986, la **1 h. 00 minute**, printr-o forțare brutală, puterea reactorului nuclear al grupului energetic numărul patru a fost stabilizată de către inginerul-șef adjunct A. S. Deatlov la nivelul 200 MW termici. Continua otrăvirea reactorului cu produși de fisiune. Puterea nu mai putea fi ridicată, rezerva de reactivitate era considerabil sub cea regulamentară. (...)

Reactorul se afla în stare de nemanevrabilitate și era în pericol de a exploda. Aceasta înseamnă că apăsarea butonului P.A. în oricare dintre momentele rămase pînă la catastrofă ar fi condus la o creștere fatală, incontrolabilă, a reactivității. Nu exista nici o posibilitate de a se acționa asupra reactivității.

Pînă la explozie mai rămăseseră șaptesprezece minute și patruzeci de secunde. Este un timp foarte lung. Aproape o veșnicie. La cîte nu te poți gîndi în aceste șaptesprezece minute și patruzeci de secunde, să treci în revistă întreaga viață, întreaga istorie a omenirii! Dar, din păcate, n-a fost decît timpul în care s-a mers către explozie...

La **1 h. 07 minute**, pe lîngă cele șase pompe de circulație principale (P.C.P.) a mai fost conectată suplimentar cîte o pompă, mizîndu-se pe faptul ca, după terminarea experimentului, pe circuitul de circulație să rămînă patru P.C.P. pentru răcirea eficace a zonei active.

Legat de aceasta, este important să înțelegem că rezistența hidrodinamică a zonei active depinde direct proporțional de puterea reactorului. Și întrucît puterea reactorului era mică, rezistența hidrodinamică a zonei active era de asemenea scăzută. Se aflau în funcțiune opt pompe, al căror debit total de apă prin reactor crescuse la 60 de mii de metri cubi pe oră, față de valoarea normală de 45 de mii, ceea ce constituie o încălcare gravă a regulamentului de exploatare. Într-un asemenea regim, pompele se pot bloca, este posibilă apariția unor vibrații ale conductelor circuitului datorită cavitației (apariției unei turbulențe intense însoțită de șocuri hidrodinamice).

La **1 h, 22 de minute și 30 de secunde** (cu un minut și jumătate înainte de explozie), I.P.C.R.-ul Leonid Toptunov, judecînd după mesajul tipărit al programului de evaluare rapidă a rezervei de reactivitate, a constatat că aceasta atinge o valoare care necesită oprirea imediată a reactorului. (...) O bucată de timp a ezitat. Căci mai fuseseră cazuri cînd sistemul de calcul dăduse mesaje false. Cu toate acestea, Toptunov le-a expus situația lui Akimov și lui Deatlov.

Încă nu era prea tîrziu să se oprească experimentul și să se micșoreze manual, cu prudență, puterea reactorului atît timp cît zona activă mai era încă întreagă. Dar această șansă a fost ratată și testările au început.

La **1 h, 23 de minute și 04 secunde**, (...) au fost închise supapele de reglare-închidere ale turbinei numărul opt și s-a trecut la mișcarea inerțială a rotorului generatorului. Simultan, a fost apăsat butonul A.M.B.P.. În acest fel, ambele turboagregate — numerele șapte și opt — au fost deconectate. Protecția anti-avarie a reactorului era blocată pentru a se asigura posibilitatea de repetare a testărilor dacă prima încercare avea să fie ratată. (...)

În același moment, însă, adică la **1 h, 23 de minute și 04 secunde**, s-a declanșat procesul de vaporizare în pompele de circulație principale, ceea ce a condus la micșorarea debitului apei în zona activă. În canalele tehnologice ale reactorului, agentul termic a început să fiarbă. (...)

Inginerul principal cu comanda reactorului Leonid Toptunov a fost primul care a dat alarma. „Trebuie să acționăm protecția anti-avarie, Aleksandr Feodorovici, crește reactivitatea", i-a spus el lui Akimov. Akimov a aruncat o privire la imprimanta calculatorului. Procesul evolua lent. Da, lent... Akimov ezita. (...) Șeful de tură al grupului era pradă unor sentimente contradictorii. El era cel care nu voise să se ridice puterea după acea cădere la 30 MW. Nu o dorise... Nu o dorise pînă într-atit, încît îl încercase senzația de vomă, senzația că îl lasă picioarele. Ce-i drept, nu știuse să i se împotrivească lui Deatlov. Nu fusese destul de ferm. Cu îndoială în inimă, acceptase. Iar în clipa cînd acceptase, îi revenise încrederea. Ridicase puterea reactorului din starea interzisă de regulament și în tot acest interval așteptase un motiv nou și suficient de serios să apese butonul de protecție anti-avarie. Acum, se pare, sosise momentul. „Acționez protecția anti-avarie!" a strigat Akimov și a întins mîna către butonul roșu.

La **1 h, 23 minute și 40 de secunde**, șeful de tură al grupului, Aleksandr Akimov, a apăsat butonul protecție anti-avarie, al cărui semnal a declanșat pătrunderea în zona activă a tuturor barelor de reglare care se aflau deasupra, ca și barelor propriu-zise de protecție anti-avarie. Dar înainte de aceasta, în zonă au pătruns acele fatale porțiuni terminale ale barelor, care determinau o creștere de reactivitate. (...)

Barele au pornit în jos, dar s-au oprit aproape instantaneu. Îndată după aceea, dinspre sala centrală s-au auzit bubuituri. Buimăcit, Leonid Toptunov se agita pe loc. Șeful de tură al grupului, Aleksandr Akimov, văzînd că barele absorbante n-au coborît

*) Din volumul cu același titlu în pregătire la Editura Humanitas

decît doi metri-doi şi jumătate în loc de cei şapte metri fixaţi, s-a repezit la pupitrul operatorului şi a scos mufele servomotoarelor pentru ca barele să cadă în zona activă prin propria lor greutate. Dar acest lucru nu s-a întîmplat. Probabil, canalele din reactor se deformaseră, şi barele s-au blocat. (...)

Ce se întîmpla în reactor ? (...)

Odată cu creşterea puterii reactorului, rezistenţa hidrodinamică a zonei active a crescut drastic, debitul apei a scăzut încă şi mai mult, s-a declanşat generarea intensă de vapori, un deficit de preluare de căldură, distrugerea elementelor de combustibil nuclear, fierberea intensă a agentului termic, în care au pătruns de această dată şi particule de combustibil distrus, a crescut puternic presiunea în canalele tehnologice şi acestea au început să fie distruse. Datorită creşterii puternice a presiunii din reactor s-au închis supapele de reţinere de la pompele de circulaţie principale şi s-a întrerupt complet circulaţia apei prin zona activă. Generarea de vapori s-a intensificat. Presiunea creştea cu o rată de 15 atmosfere pe secundă. (...)

Apoi, în ultimele douăzeci de secunde dinaintea exploziei, (...) în zona activă se producea o reacţie violentă între abur şi zirconiu, ca şi alte reacţii chimice exoterme în care se generau hidrogen şi oxigen, adică un amestec exploziv.

În acest timp a avut loc o emisie puternică de abur : au acţionat supapele principale de siguranţă ale reactorului. Totuşi emisia n-a durat prea mult, supapele n-au putut face faţă la o asemenea presiune şi la un asemenea debit şi au fost distruse.

În acelaşi timp, datorită presiunii enorme, au fost sparte liniile de comunicaţie (conductele) inferioare pentru apă şi superioare pentru abur-apă. În partea de deasupra a reactorului, s-a creat o comunicaţie directă cu sala centrală şi cu camerele tamburilor-separatori, iar dedesubt, cu compartimentul etanş pe care proiectanţii l-au prevăzut pentru localizarea accidentului nuclear maxim. Dar acest accident, care s-a produs, nu l-a bănuit nimeni şi de aceea compartimentul etanş n-a servit în cazul dat decît pur şi simplu ca un volum uriaş în care a început să se acumuleze amestecul exploziv.

La **1 h, 23 de minute şi 58 de secunde,** concentraţia hidrogenului în amestecul exploziv din diferite încăperi ale grupului a atins nivelul de explozie şi, după declaraţiile unor martori oculari, s-au auzit două explozii, iar după declaraţiile altora — trei şi chiar mai multe. În esenţă, reactorul şi clădirea grupului energetic numărul patru au fost distruse de o serie de explozii puternice ale amestecului exploziv. (...)

Deasupra grupului energetic numărul patru au fost proiectate în aer bucăţi fierbinţi, scîntei, flăcări. Erau bucăţi încinse de combustibil nuclear şi de grafit, care au căzut, parţial, pe acoperişul sălii maşinilor şi au provocat aprinderea acestuia, întrucît placa acoperitoare avea un înveliş de bitum. (...)

Aşadar, circa cincizeci de tone de combustibil nuclear s-au evaporat şi au fost evacuate în atmosferă sub formă de particule fine de bioxid de uraniu, de radionuclizi puternic radioactivi de iod-131, plutoniu-239, neptuniu-239, cesiu-137, stronţiu-90 şi mulţi alţi izotopi radioactivi cu diferite perioade de înjumătăţire. Alte circa şaptezeci de tone de combustibil au fost proiectate din porţiunile periferice ale zonei active prin suflul lateral al exploziei într-un morman de moloz, împreună cu elemente de construcţie, pe acoperişul corpului degazorului şi al sălii maşinilor de la grupul patru, ca şi în zona din jurul centralei. (...)

Trebuie subliniat că activitatea combustibilului expulzat atingea 15—20 de mii de roentgeni pe oră şi că în jurul grupului energetic avariat a apărut imediat un cîmp puternic de radiaţii, practic egal cu activitatea combustibilului expulzat (cu activitatea exploziei nucleare). Pe măsură ce te îndepărtai de grămada de moloz, activitatea scădea proporţional cu pătratul distanţei.

Trebuie să menţionăm, de asemenea, că partea de combustibil evaporat a dat naştere

Măsuri de securitate întreprinse îndată după explozie

unui mare rezervor atmosferic de aerosoli puternic radioactivi, cu o densitate şi o intensitate a radiaţiilor deosebit de mari în zona grupului avariat şi a întregii CNE.

Prin acumulare rapidă, acest rezervor a crescut în direcţie radială şi, împrăştiat de vîntul variabil, a căpătat forma unei uriaşe şi sinistre flori radioactive.

Aproximativ cincizeci de tone de combustibil nuclear şi circa opt sute de tone de grafit din reactor (întreaga încărcătură de grafit totalizează o mie şapte sute de tone) au rămas în vasul reactorului, formînd o pîlnie asemenea unui crater de vulcan. (În zilele următoare, grafitul rămas în reactor a ars în întregime.) (...)

Pentru a estima dimensiunile masice ale emisiei radioactive, să reamintim că bomba atomică lansată la Hiroşima a cîntărit patru tone şi jumătate, adică masa substanţelor radioactive formate în urma exploziei a totalizat patru tone şi jumătate.

În schimb, reactorul grupului patru de la CNE Cernobîl a aruncat în atmosferă cincizeci de tone de combustibil în stare de vapori, alcătuind un colosal rezervor atmosferic de radionuclizi cu viaţă lungă (deci zece bombe de tip Hiroşima, fără factorii primari de distrugere, plus şaptezeci de tone de combustibil şi circa şapte sute de tone de grafit radioactiv de reactor, depuse în zona grupului energetic avariat). (...)

În momentul exploziei, la două sute patruzeci de metri de grupul patru, chiar în dreptul sălii maşinilor, doi pescari şedeau pe malul canalului de aducţiune şi pescuiau puiet de peşte. Orice pescar serios visează la şalău. Fără puiet de peşte însă, mai bine să nici nu dai la şalău, n-are nici un rost. Or, primăvara, acesta stă mai mult pe lîngă grup, e puiet curat în preajma staţiei de pompare şi umblă pe-aici şi mişună. Unul dintre pescari este fără ocupaţie, pe nume Pustovoit. Celălalt este venit în delegaţie, Protasov, depanator din Harkov. Tare i-au mai plăcut locurile de pe-aici, aerul tare, excelentele partide de pescuit. Ba chiar s-a gîndit : „Să mă mut aici definitiv ! Dacă reuşesc, bineînţeles. Zonă de capitală, vize de mutaţie limitate, nu răzbeşti cu una cu două". Pescuitul puietului mergea bine, dispoziţia era şi ea bună. Noapte ucraineană, caldă şi înstelată. Nici nu-ţi vine să crezi că e aprilie, ai zice că-i iulie. Grupul energetic patru se înalţă mîndru ca voinicul din poveste. (...)

Pescarii au auzit mai întîi două explozii surde, parcă subterane, în interiorul grupului. Pămîntul s-a cutremurat sensibil, a urmat o explozie puternică de abur şi abia după aceea, explozia reactorului, cu emisie orbitoare de flăcări şi cu foc de artificii de bucăţi încinse de combustibil şi de grafit. Zburau în toate părţile, răsucindu-se în aer, bucăţi de beton armat şi de grinzi de oţel.

În toiul nopţii, pescarii şi-au putut vedea unul altuia feţele în lumina nucleară, dar ei nu şi-au dat seama despre ce era vorba. Păi, o fi explodat ceva pe-acolo. Vreun butoi cu benzină, ceva... Amîndoi au continuat să prindă puiet, fără a bănui că ei înşişi, asemenea peştişorilor, căzuseră în mrejele unei catastrofe nucleare. Au tot prins puiet de peşte, urmărind curioşi desfăşurarea evenimentelor. Sub ochii lor, Pravik şi Kibenok şi-au adus echipele de pompieri, oamenii s-au căţărat, temerari, la treizeci de metri înălţime şi s-au aruncat în lupta cu focul. (...)

Pescarii au încasat 400 de roentgeni fiecare, iar către dimineaţă i-a apucat o vomă irezistibilă, s-au simţit amîndoi foarte rău. Îi ardea în piept de parcă ar fi avut jar, sau foc pe dinăuntru, îi usturau pleoapele, simţeau că le plesneşte capul, ca după un chef straşnic. Şi vomă, neîntreruptă, extenuantă. S-au bronzat peste noapte, de s-au făcut negri, ca după o lună de plajă la Soci. Este vorba anume de bronzul nuclear. Ei însă, habar n-aveau de aceasta. (...)

Chiar în dimineaţa de 26 aprilie, la locul de pescuit au tot continuat să vină alţi şi alţi pescari. Aceasta denotă multe : indolenţă şi incultură, obişnuinţă cu situaţiile de avarie, care, rămînînd timp de mulţi ani în afara transparenţei, nu erau luate în seamă. (...)

Relatarea lui Nikolai Fedosievici Gorbacenko, dozimetrist de serviciu în schimbul lui Akimov : „(...) Am încercat să determin nivelul radiaţiilor în cameră la mine şi pe coridor, după uşă. Nu aveam decît un dozimetru de o mie de microroentgeni pe secundă. Acesta indica depăşire de scală. Mai aveam încă un aparat cu scala de 1000 de roentgeni, dar, pornindu-l, am constatat că era ars, parcă în ciudă. Altul nu mai aveam. Atunci m-am dus la camera de comandă şi l-am informat pe Akimov asupra situaţiei. Pe cadranul de 1000 de microroentgeni pe secundă se înregistra peste tot depăşire de scală. Rezultau deci circa 4 roentgeni pe oră. Dacă era aşa, se putea lucra circa cinci ore. În condiţii de accident, desigur. Akimov mi-a spus să merg prin grup şi să stabilesc situaţia dozimetrică. M-am urcat la cota plus douăzeci şi şapte pe casa scării, dar mai departe nu m-am mai dus. Aparatul indica peste tot depăşire de scală. A venit şi Petea Palamarciuk şi împreună ne-am dus la camera 604 să-l căutăm pe Volodea Şaşenok..." (...) **(Va urma)**

Traducere şi adaptare
Sergiu Tumanov

Femeia şi puterea

4

Ertha Trouillot
„Raza de speranţă a haitienilor"

Înaltă, suplă, elegantă, profund religioasă — acesta ar fi portretul Erthei Pascal Trouillot, noul preşedinte provizoriu al Republicii Haiti. Sarcina sa principală este aceea de a pregăti şi organiza, cît mai curînd, alegerile legislative şi prezidenţiale, privite de doamna Trouillot drept „singurul răspuns constituţional şi singura soluţie posibilă a unei situaţii deosebit de dificile".

este o sarcină extrem de grea într-un context precum cel din Haiti, această insulă din Marea Caraibilor, populată de şase milioane de locuitori, cu o evoluţie internă afectată de o jumătate de secol de dictatură feroce, exercitată de familia Duvalier, de repetate puciuri militare şi alegeri compromise de abuzuri şi violenţă, de o situaţie economică dezastruoasă.

În cartea sa „Comedianţii", Graham Green surprindea perfect atmosfera de teroare şi insecuritate, instaurată de dictatură. Atmosferă prelungită şi după înlăturarea duvalierismului. Alungat din ţară, voluminosul Bebe Doc — urmaşul sinistrului Papa Doc Duvalier — a fugit pe alte meleaguri. Firește, nu cu mîna goală. Ca şi în alte cazuri celebre, atotputernicii stăpînitori au avut grijă să secătuiască tezaurul ţării în folos propriu. Au lăsat, în urma lor, derută politică, marasm social, dezastru economic şi mai presus de orice — puternice forţe ale trecutului, ce se împotrivesc din răsputeri încercărilor de democratizare a vieţii interne. Noaptea, pe străzile capitalei haitiene, Port-au-Prince, au loc sălbatice răfuieli între foştii slujitori ai dictatorului, celebrii „tonton-macoutes" şi tinerii din „brigăzile vigilente", un fel de gărzi patriotice. Dimineaţa, poliţia, neputincioasă în faţa valului de violenţă, adună cadavrele hăcuite de „machete" (securi late).

Acestei situaţii trebuie să-i facă faţă Ertha Trouillot, pe care haitienii o numesc „raza lor de speranţă". Iar ea — potrivit propriilor declaraţii — a găsit în credinţa religioasă forţa necesară pentru a-şi asuma prerogativele de „femeie la putere". „Sînt sigură — spune ea — că e o misiune încredinţată de Dumnezeu. M-am gîndit că trebuie să mă sacrific pentru patrie, să-mi salvez ţara". Cu această înţelegere a rolului său a preluat cea mai înaltă funcţie în stat, această femeie liniştită de 46 de ani, magistrat şi scriitor. Nimic din viaţa sa de pînă acum nu lăsa să se întrevadă actuala cotitură din destinul său.

Este adevărat că nu a avut înclinaţii spre activităţile politice, dar, încă din tinereţe, a fost o militantă pentru drepturile şi emanciparea femeii. În anii '70, influenţată de profesorul ei de drept — care îi va deveni soţ — scrie o teză consacrată „Statutului juridic al femeii în legislatura haitiană". „Şi azi cred — mărturiseşte preşedinta — că femeia are dreptul de a avea un loc sub soare în societatea noastră. Ea are un rol important, ca şi bărbatul".

Nu i-au lipsit niciodată hotărîrea, curajul, puterea de muncă. Era foarte mică atunci cînd tatăl său, fierar de profesie, a murit. Mama a trebuit, cu mijloace modeste, să crească, singură, mai departe cei 10 copii, dintre care 8 fete. „Mama — povesteşte Ertha — mi-a inoculat principii care m-au condus pentru a nu-şi pierde „rădăcinile", adică pentru a nu-şi renega trecutul ? Nu se ştie, dar Ertha Trouillot a refuzat să se instaleze în palatul prezidenţial, din centrul capitalei. A preferat să rămînă în căsuţa în care locuieşte de 17 ani. „Le-am spus soldaţilor însărcinaţi cu protecţia mea să nu bareze strada, fiindcă vreau ca negustorii să-şi continue comerţul ; am nevoie de această animaţie. În urmă cu doi ani, cînd soţul meu a murit de inimă, vecinii mi-au sărit imediat în ajutor. Le rămîn recunoscătoare".

În timp ce povesteşte, uşa salonului se deschide încet, lăsînd să pătrundă în cameră o adolescentă de 16 ani: este frumoasa Yantha, unica fiică a preşedintelui haitian. Ea constituie prilejul unei evocări a arborelui genealogic al familiei. Din partea tatălui, doamna Trouillot este de origine africană, strămoşii fiind sclavi deportaţi în Caraibe ; în partea mamei, există un institutor francez. Aşadar, un amestec de rase, care a dat rezultate dintre cele mai reuşite. Privite una lîngă alta, mamă şi fiică — amîndouă înalte, drepte, svelte, cu figuri luminate de inteligenţă —, cu greu se pot stabili diferenţele.

Ertha Pascal Trouillot cu fiica sa, Yantha

toată viaţa : principii morale, religioase, respectul familiei şi, mai ales, simţul muncii, al muncii tenace pentru a reuşi social şi a încerca să transformi lumea într-una mai bună".

Decisă, sigură pe ea, actuala preşedintă a statului Haiti pare să nu-şi fi pierdut cumpătul niciodată. De altfel, în urmă cu cîţiva ani, în trecere prin Paris, a fost atacată de un grup de ţigani, care i-au smuls poşeta. „Erau şapte — îşi aminteşte ea. I-am ajuns din urmă, am discutat cu ei şi i-am convins să mi-o înapoieze. I-am asigurat : «Dumnezeu vă va recompensa»".

Cu părul strîns într-un coc, cu trăsături fine şi regulate, impregnate de o seninătate lăuntrică, Ertha Trouillot îşi primeşte cu simplitate şi ospitalitate oaspeţii. S-a născut într-un cartier situat pe una din colinele ce domină oraşul Port-au-Prince. O vegetaţie bogată înconjoară clădirile împodobite cu balcoane largi, datînd din perioada colonială. Culorile sînt vii : mult roşu şi galben, dar şi pasteluri în bleu, vernil. La poalele colinelor, în cîmpia ce coboară spre mare, se întinde cartierul „Regele Cristos", o periferie săracă, cu case joase, din paiantă şi cu drumuri prăfoase, înconjurate de reziduuri. Pare incredibil, dar preşedintele Trouillot locuieşte în acest cartier. Din motive de securitate sau

În taiorul său roz, de sobră eleganţă, Ertha Trouillot poate fi, mai curînd, imaginată în cadrul unei parade a modei decît prezidînd un consiliu de miniştri. Dar aparenţele sînt înşelătoare. Întîmplarea sau destinul au făcut ca ea să nu fie pe un podium de prezentare a modei, ci într-un fotoliu prezidenţial ?

Surîzătoare, relatează cum s-au petrecut lucrurile : „Era chiar în ziua în care generalul Avril (predecesorul său la preşedinţie — n. red.) a fugit din ţară. Spre orele 9 seara, patru personalităţi, reprezentînd principalele formaţiuni politice din Haiti, au venit să mă vadă. Am crezut, mai întîi, că e o vizită de curtoazie. Dar cînd unul din ei mi-a spus : «Bună seara, doamnă Cory Aquino», am înţeles imediat despre ce e vorba". Vizitatorii i-au explicat cum, o zi întreagă, s-au purtat discuţii în încercarea de a fi găsit un preşedinte provizoriu din rîndurile Curţii de Casaţie. Mai mulţi judecători n-au reuşit să întrunească unanimitatea din cauza legăturilor lor cu foştii dictatori. Atunci, alegerea s-a oprit asupra singurei femei-magistrat de la Curte. În ochii tuturor, alegerea unei femei a reprezentat un simbol al noului, al purităţii, o respingere a unor vechi canoane şi practici.

„Întîi, am spus «Nu» — şi-aminteşte doamna Trouillot. Nu făcusem niciodată politică, fiindcă, sub dictatură, era cel mai bun mijloc să eviţi încurcăturile. Apoi, la insistenţele prietenilor, am sfîrşit prin a accepta". **(Va urma)**

Liana Enescu

Stalin și stalinismul*

Roy Medvedev

Consemnările pe care le ofer atenției cititorilor reprezintă cauza vieții mele. Timp de aproximativ douăzeci de ani, m-am pregătit într-un fel sau altul, pentru această lucrare, iar apoi, peste douăzeci și cinci de ani, m-am ocupat nemijlocit de elaborarea ei, am adunat, uneori fir cu fir, alteori cu snopul, fapte și mărturii, am meditat asupra celor petrecute, am discutat cu prietenii și tovarășii de idei, am polemizat cu oponenții. M-am întîlnit și am stat pe îndelete de vorbă cu vechi bolșevici care au fost deținuți în închisorile și lagărele staliniste, cu cei cîțiva dintre adepții rămași în viață a tot felul de grupări opoziționiste, precum și cu oameni care doar printr-o minune au supraviețuit — foști eseri, menșevici, anarhiști, tehnicieni și specialiști fără partid, foști militari și foști preoți, cu activiști de partid și cu muncitori de rînd, cu foști „chiaburi" și cu cei care i-au deschiaburit, cu foști cekiști, cu emigranți reîntorși în U.R.S.S., cu oameni care au vrut să emigreze.

Am reprodus acest lung citat din prefața lui Roy Medvedev la volumul său „Stalin și stalinismul", adăugînd că, probabil, nu printre ultimele motive care l-au îndemnat pe istoricul sovietic să-și consacre viața demascării stalinismului se află faptul că însuși părintele său a pierit în nefastul an 1937 — dar cîți ani nefești nu a avut calendarul sistemului sovietic totalitar ? —, împreună cu un grup de intelectuali — istorici, filozofi — între zidurile N.K.V.D.-ului.

Tema — cauza vieții sale cum o numește autorul — a fost reluată de Roy Medvedev în cîteva rînduri. Simțind, la sfîrșitul deceniului șase, pericolul reabilitării lui Stalin, el își publică lucrarea intitulată „La judecata istoriei", în afara granțelor țării (S.U.A., Anglia, 1969 în majoritatea țărilor europene, în 1971—72 în Japonia, în 1974—1981 la Beijing).

Volumul din care revista „Lumea azi" reproduce cîteva fragmente constituie varianta jurnalistică a unei lucrări mult mai ample, în curs de apariție în S.U.A.

Foarte recent, în U.R.S.S., au fost scoase la iveală documente provenind din arhivele armatei și din alte arhive secrete care i-au fost inaccesibile lui Roy Medvedev. Acestea adaugă noi mărturii, noi fapte celor consemnate de R. Medvedev, volumul lui rămînînd însă o carte importantă despre crimele epocii staliniste.

Avînd aceleași rădăcini, regimul totalitar din România a avut multe similitudini în practica sa economică, politică, socială cu regimul totalitar din U.R.S.S., pe care cititorul le va sesiza cu ușurință.

Stalin și opoziția

A l XIV-lea Congres al P.C. (b) din Uniunea Sovietică a avut loc la sfîrșitul lui decembrie 1925. În raportul politic principal prezentat la congres, Stalin aproape că n-a pomenit deloc de divergențele cu opoziția zinovievisto-kamenevistă. Astfel, Stalin s-a situat de la bun început într-o poziție avantajoasă. El i-a dat lui Zinoviev posibilitatea să facă primul pas în declanșarea luptei interne de partid, rezervîndu-și dreptul de a trage concluziile discuției.

Co-raportul lui Zinoviev a fost însă foarte slab, tern și neconvingător. Orator și polemist versat, în cazul de față n-a fost capabil să-i cîștige de partea sa pe delegații la congres, fiind aplaudat doar de delegația leningrădeană. Situația „noii" opoziții s-a complicat și prin aceea că, în multe probleme teoretice, adepții ei de marcă aveau opinii diferite, ceea ce s-a reflectat și în cuvîntările lor la congres.

Firește, cuvîntările delegaților opoziției cuprindeau și observații juste. Nu era lipsită de temei critica lor privind unele măsuri ale C.C. în domeniul agriculturii. Corecte erau și observațiile privind înăsprirea regimului intern de partid, mascat sub lozinca unității partidului.

Astăzi trebuie să recunoaștem justețea avertismentelor formulate de unii opoziționiști privind pericolul amplificării cultului unor conducători, și mai ales al cultului lui Stalin. Cel mai clar s-a exprimat în acest sens L. Kamenev :

„Sîntem împotriva creării teoriei «conducătorului», sîntem împotriva creării «conducătorului». ...Personal consider că secretarul nostru general nu este o personalitate care să poată polariza în jurul său întregul vechi stat major bolșevic... Tocmai pentru că i-am spus despre aceasta în numeroase rînduri tovarășului Stalin personal, tocmai pentru că am vorbit despre aceasta în numeroase rînduri cu grupul de tovarăși-leniniști, repet cele spuse și la congres : **am ajuns la convingerea că tov. Stalin nu poate îndeplini rolul de polarizator al statului major bolșevic".**

Dacă aceste cuvinte ar fi răsunat la precedentul congres al partidului, al XIII-lea, în contextul în care „Testamentul" lui Lenin devenise public, aproape sigur că Stalin nu și-ar fi păstrat funcția de secretar general al C.C. La cel de-al XIV-lea congres, însă, aceste cuvinte au fost întrerupte de exclamațiile indignate ale majorității delegaților. Tocmai după acest congres al partidului, Stalin a început să se detașeze de ceilalți membri ai Biroului Politic.

Cum era de așteptat, „noua" opoziție a suferit la congres o înfrîngere totală. Rezoluția la raportul C.C. al P.C. (b) din Uniunea Sovietică a fost adoptată cu 559 de voturi ; 65 de delegați au votat împotrivă. Partidul a respins în 1925 pretențiile lui Zinoviev și Kamenev de a face parte din conducere în C.C., așa cum în 1924 le respinsese pe cele ale lui Trotki. (...)

În 1925, Trotki și nu prea numeroșii săi adepți n-au luat parte la lupta dintre majoritatea C.C. și „noua" opoziție. Deși Zinoviev și Kamenev i-au atacat pe Stalin și pe Buharin în principal de pe poziții „de stînga", repetînd frecvent argumente similare tezelor lui Trotki, acesta îi considera pe Zinoviev și Kamenev mai degrabă aripă „dreaptă" în partid și totodată dușmanii săi personali. Deși era membru al Biroului Politic, Trotki s-a situat ostentativ în afara disputelor aprige, care, la sfîrșitul anului 1924, izbucneau tot mai des între Stalin și adepții săi, de o parte, și Zinoviev și Kamenev, de alta. Uneori, Trotki venea la ședințele Biroului Politic cu un roman franțuzesc în mînă și se cufunda în lectură fără să acorde vreo atenție discuțiilor. Dar, fiind un om politic, după cel de-al XIV-lea Congres al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, n-a putut, firește, să rămînă în postura de observator neutru, în afara luptei. Tovarășii săi apropiați de luptă îi dădeau tot felul de sfaturi. Karl Radek, unul dintre cei mai buni publiciști din partid, îl sfătuia pe Trotki să facă bloc comun cu Stalin împotriva lui Zinoviev și Kamenev. L.P. Serebriakov, vechi bolșevic, care în acea vreme ocupa funcții înalte în transportul feroviar, îi recomanda să intre în coaliție cu Zinoviev și Kamenev. S.V. Mracikovski — vechi revoluționar, care se distinsese pe fronturile războiului civil — îl prevenea pe Trotki să se țină departe de ambele „blocuri". Trotki s-a decis să urmeze sfatul lui Serebriakov.

Încă înainte de a ajunge la un acord formal, Zinoviev, Kamenev, Trotki și adepții lor au început să se susțină între ei la ședințele Biroului Politic și ale Comitetului Central. În sfîrșit, nu fără oarecari șovăieli de ambele părți, a fost organizată o întîlnire secretă între Trotki, Zinoviev și Kamenev, prima de acest fel — în cadru neoficial — de la începutul anului 1923. Au urmat apoi altele, care au avut loc în apartamentele din Kremlin sau la locuința lui Radek.

În mod constant, inițiativa discuțiilor le-a aparținut lui Zinoviev și Kamenev. Ei încercau să-l demaște pe Stalin, considerîndu-l un adversar nu prea periculos. Erau optimiști și convinși că, îndată ce partidul va afla despre înțelegerea lor cu Trotki, majoritatea va trece de partea lor. O dată, adresîndu-se lui Trotki, Kemenev chiar a și exclamat : „De cum veți apărea la tribună, împreună cu Zinoviev, partidul va spune : «Iată Comitetul Central ! Iată guvernul !»."

Și Trotki s-a lăsat convins. Era dispus să lupte pentru putere în același bloc cu Zinoviev. Încetase să mai afirme că pentru el ideea luptei pentru putere e „insuportabilă". E drept, mai tîrziu a susținut deseori că n-a împărtășit niciodată iluziile lui Zinoviev și Kamenev. Te poți însă îndoi de aceste spuse dacă urmărești întreaga istorie a opoziției „unite". Luînd conducerea, Trotki spera și el în succes, dar își îndemna aliații să nu spere într-o reușită imediată.

Firește, unirea celor două grupări din partid a fost însoțită de iertarea reciprocă de păcate.

Ce vorbe aspre rosteau Zinoviev și Kamenev în anii 1923—1924 la adresa lui Trotki și a platformei lui ! Nimeni altul decît Zinoviev respinsese ca o „calomnie" semnalul tras de Trotki împotriva birocratizării și degenerării aparatului de stat și de partid. Iar Kamenev fusese acela care ceruse în cuvîntările sale ca partidul „să aibă tranșeele pregătite împotriva influenței mic-burgheze a lui Trotki". Chiar și după organizarea „noii" opoziții, Zinoviev și Kamenev acuzau majoritatea C.C. de împăciuitorism față de trotkism, numeau politica C.C. „semitrotkistă". Dar cu totul alte cuvîntări au început să țină liderii opoziției în 1926.

„A existat o perioadă tristă — spunea, bunăoară, Zinoviev. ...În loc ca noi, două grupuri de adevărați revoluționari proletari, să ne fi unit împotriva lui Stalin și prietenilor săi deviaționiști vreme de doi ani, din cauza unor neclarități privind starea de lucruri din partid, ne-am dat unul altuia în cap, fapt pe care îl regretăm și care, sperăm, nu se va mai repeta niciodată".

„Fără îndoială că în «Învățămintele lui Octombrie» — declara la rîndul său Trotki — eu asociam mișcările oportuniste în politică cu numele tovarășilor Zinoviev și Kamenev. Experiența luptei de idei în cadrul C.C. stă mărturie că aceasta a fost o greșeală grosolană. Această eroare se explică prin aceea că n-am avut posibilitatea să urmărească lupta de idei în rîndul celor șapte și să observ la timp că mutațiile oportunsite erau provocate de grupul condus de tovarășul Stalin împotriva tovarășilor Zinoviev și Kamenev".

Alianța neașteptată a lui Zinoviev, Kamenev și Trotki pre

* În curs de apariție la Editura „Humanitas".

vestea o nouă ascuțire a luptei interne de partid. Realizarea acestei alianțe n-a sporit însă șansele opoziției. Dacă ea ar fi fost perfectată în 1923 sau măcar în 1924, e puțin probabil că Stalin ar fi putut s-o înlăture. Acum, însă, lupta opoziției pentru putere în partid și în stat era condamnată la eșec.

În primăvară și la începutul verii, liderii opoziției au desfășurat o muncă foarte intensă, în bună parte conspirativă. Reprezentanții opoziției mergeau în zeci de orașe pentru a le face cunoscută adepților lor platforma elaborată. Pe plan local aveau loc adunări clandestine, erau recrutați noi membri ai fracțiunii opoziționiste. Una din adunările clandestine a avut loc într-o pădure de lîngă Moscova, cu respectarea tuturor regulilor conspirativității.

O nouă înfruntare a opoziției cu majoritatea C.C. a avut loc la plenara C.C. și a Comisiei de Control a P.C. (b) al Uniunii Sovietice, în iulie 1926. Din partea blocului opozițional a luat cuvîntul Trotki. Troțki, Zinoviev și Kamenev au apărut în fața partidului împreună, dar nimeni n-a exclamat : „Iată guvernul !" Majoritatea covîrșitoare a C.C. a condamnat opoziția. Zinoviev a fost scos din Biroul Politic ; dintre opoziționiști rămăsese doar Trotki.

Fără îndoială că multe din observațiile critice ale opoziției erau juste. De exemplu, birocratizarea accentuată a aparatului de stat și de partid nu era o vorbă goală. Mult adevăr era și în critica unor aspecte ale politicii economice a conducerii de partid. În anii 1925—1926, producția industrială crescuse într-un ritm fearte rapid (pînă la 30—35 la sută pe an), dar tocmai atunci în economia națională s-au conturat unele disproporții periculoase. În pofida creșterii producției industriale, deficitul de mărfuri sporea, deoarece cererea solvabilă, atît la oraș, cît și la sate, creștea mai repede. Insuficiența mărfurilor îngreuia vînzarea de către țărani a surplusului de cereale. Exportul, mai ales exportul de cereale, s-a redus simțitor. A fost nevoie să se reducă și planul de import. Reducerea achizițiilor de bumbac crea dificultăți industriei textile. Creștea soldul pasiv al comerțului exterior sovietic și, implicit, datoriile față de firmele străine. Pentru a menține încrederea față de U.R.S.S., ca partener comercial, a fost mărit exportul de aur etc.

Pe deplin corectă era cererea opoziției de a condamna teoria „social-fascismului", noțiune folosită în acea vreme pentru aprecierea activității social-democrației. Teoria „social-fascismului", la crearea căreia participase nu numai Stalin, ci și Zinoviev, îi compromitea pe comuniști în ochii social-democrației de stînga, venea în sprijinul liderilor ei de dreapta și crea obstacole în calea unității de acțiuni a clasei muncitoare împotriva ofensivei fasciste.

Dar, în pofida numeroaselor observații juste, orientarea generală a platformei politice a opoziției era greșită. (...)

Eronată era și afirmația opoziției, potrivit căreia sectorul particular realiza acumularea într-un ritm mai rapid decît cel public. În genere, în scopuri vădit demagogice, opoziția exagera anvergura dezvoltării capitaliste în țară și pericolele legate de aceasta.

(...) Stalin se străduia să nu se lase antrenat în discuțiile pe teme economice cu liderii opoziției, lăsînd aceasta în seama lui Buharin și a emulilor săi. Speculînd abil și dibaci o situație ce nu era favorabilă opoziției „unite", Stalin i-a acuzat mai întîi pe liderii acesteia de lipsă de principialitate. Acuzația era ușor de susținut, reproducînd ample citate din recentele atacuri reciproce dure ale liderilor opoziției. În afară de aceasta, Stalin strînsese într-un singur mănunchi toate greșelile din trecut, atît ale lui Troțki, cît și ale lui Zinoviev și Kamenev. Or, acesta era un balast politic destul de greu pentru orice opoziție. În această luptă, Stalin a dat lovitura principală, pornind de la ideea unității partidului — el a acuzat opoziția „unită" de amplificarea luptei fracționiste. Stalin sesizase starea de spirit a aparatului de partid, dar și a maselor partidului, care obosiseră de atîtea discuții ; în plus ele aveau loc în condițiile unei situații materiale relativ grele.

Practic, în toamnă, deci abia cîteva luni de la crearea opoziției „unite", devenise clar că aceasta nu putea antrena masele partidului, că suferise o înfrîngere politică.

Obținînd victoria împotriva opoziției, Stalin s-a grăbit s-o statueze organizatoric. La plenara comună a C.C. și a Comisiei Centrale de Control din 23—26 octombrie s-a hotărît excluderea lui Troțki din rîndul membrilor Biroului Politic și a lui Kamenev din rîndul membrilor supleanți ai Biroului Politic.

Stalin urmărea cu atenție activitatea liderilor opoziției. Atunci cînd informațiile primite prin canalele de partid erau insuficiente, el nu șovăia să apeleze la serviciile Direcției Politice de Stat (G.P.U.), iar Menjinski, noul șef al acesteia, îi venea în întîmpinare. Acum, lui Stalin nu-i mai convenea un armistițiu cu Troțki. Conștient de superioritatea sa, stăpîn pe situație, Stalin a trecut la distrugerea completă a adversarilor săi politici și la stabilirea unui control deplin asupra partidului. Îndemnînd opoziția la sinceritate și acuzînd-o de ipocrizie, Stalin însuși încă pe atunci dădea dovadă de ipocrizie și înșela partidul, ascunzîndu-și adevăratele intenții chiar și de cei mai apropiați oameni.

Unul din pretexte pentru distrugerea opoziției l-a constituit descoperirea de către organele G.P.U. a tipografiei ilegale a opoziționiștilor. Lucrătorii ei, ca și Mracikovski, șeful tipografiei, au fost arestați. Unul din cei arestați, fost ofițer alb, era informator al G.P.U., fapt recunoscut mai tîrziu chiar de Menjinski. Cazul tipografiei ilegale și a „ofițerului alb" a fost speculat la maximum pentru compromiterea lui Troțki și a opoziției. Plenara C.C. și a Comisiei Centrale de Control, care a avut loc la sfîrșitul lui octombrie 1927, a hotărît excluderea din C.C. a lui Troțki și Kamenev ; ei au rămas însă în partid.

„Pravda" din 2 noiembrie 1927 a publicat cuvîntarea lui Troțki la plenara din octombrie, ultimul său discurs politic la o ședință a C.C. al P.C. (b) din Uniunea Sovietică. El atestă destul de clar lipsa completă de realism a platformei opoziției „de stînga" și a lui Troțki însuși. O asemenea platformă care critica lipsurile conducerii de partid într-o formă exagerat de vehementă, avînd și elemente de demagogie, nu putea să aibă succes nu numai la conducători, dar nici la majoritatea membrilor unui partid de guvernămînt. Pe de altă parte, o impresie lamentabilă a produs și grobianismul oponenților lui Troțki, ca, de pildă, Petrovski, Skrîpnik, Unșliht, Voroșilov, Goloșciokin, Ciubar, Lomov, Kalinin. Ei au întrerupt cuvîntarea lui Troțki cu exclamații furibunde, nu i-au permis s-o încheie. Însoțit de strigăte „Afară" !, „Jos cu el !" a părăsit și Zinoviev tribuna plenarei.

(...) La 14 noiembrie, pentru organizarea demonstrațiilor opoziționiste, o plenară a C.C. și a Comisiei Centrale de Control i-a exclus pe Troțki și pe Zinoviev din partid. Au fost eliminați din C.C., din Comisia Centrală de Control și ultimii opoziționiști activi.

În decembrie a avut loc Congresul al XV-lea al P.C. (b) din Uniunea Sovietică. Totodată, congresul a hotărît excluderea din partid a 75 de militanți activi ai opoziției, printre care Kamenev, Peatakov, Radek, Rakovski, Safarov, Smilga, I. Smirnov, Lașevici și a recomandat organizațiilor de partid „să-și curețe rîndurile de toate elementele vădit incorijibile ale opoziției trotkiste". Astfel, congresul a marcat înfrîngerea organizatorică deplină a opoziției. La el a domnit o atmosferă de intoleranță, cuvîntările reprezentanților opoziției au fost întrerupte brutal, din toate părțile se auzeau exclamații stridente și jignitoare. Mulți delegați au cerut să fie luate măsuri mai severe împotriva partizanilor opoziției și să se pună capăt oricăror discuții în partid. S-au făcut auzite îndemnuri de a înăspri și mai mult regimul în partid.

Astfel, președintele Consiliului Comisarilor Poporului, A. Rîkov, a spus : „Dacă judecăm după situația pe care opoziția a încercat s-o creeze, prea puțini se află în închisori. Cred că nu putem garanta că nu va trebui să sporim în curînd numărul celor din închisori" **(voci : „Așa e !").**

Chiar la congres, cîțiva reprezentanți de frunte ai opoziției zinovieviste au declarat că abandonează activitatea opozițională și au cerut să fie reprimiți în partid. Congresul a adoptat hotărîrea ca aceste cereri să fie examinate numai individual și să fie soluționate doar peste șase luni.

După Congresul al XV-lea, Kamenev, Evdokimov și alți cîțiva „zinovieviști" au declarat că se supun hotărîrii acestuia. Curînd a capitulat și Zinoviev. La jumătatea anului 1928, Zinoviev, Kamenev și mulți partizani ai lor au fost reprimiți în partid, li s-au dat diverse funcții în aparatul de stat și în economie. În ceea ce-i privea pe troțkiștii activi, aceștia intenționau să continue lupta împotriva „fracțiunii staliniste". De aceea, C.C. al partidului a hotărît să amplifice reprimarea troțkiștilor. Aproape toți troțkiștii, care nu au dat declarații scrise în care să-și condamne concepțiile, au fost arestați și izolați sau deportați în zone îndepărtate ale țării. S-a hotărît ca printre primii să fie deportat Troțki. A fost înștiințat cu patru zile înainte de a fi deportat. Au venit să-l conducă la gară numeroși adepți ai lui și a reieșit cu acel prilej că el se bucura încă de popularitate. M.A. Solnțeva povestește că unii dintre cei care l-au condus s-au culcat pe șine. Plecarea lui Troțki a fost amînată pentru 18 ianuarie. Dar la 17 ianuarie, lucrători ai Direcției Politice Unificate de Stat (O.G.P.) și ai C.C. au venit acasă la el și i-au cerut să plece imediat. Troțki a refuzat ; de aceea a fost dus cu sila, pe brațe și împins într-o mașină care aștepta la scară. L-au dus la gară și l-au urcat într-un tren cu destinația Alma-Ata. Sedov, fiul lui Troțki, a început să strige, adresîndu-se lucrătorilor feroviari : „Uitați-vă, îl duc pe Troțki !" Dar nu s-a amestecat nimeni și trenul a plecat.

(...) În ianuarie 1929 s-a hotărît ca Troțki să fie exilat. A fost dus în secret, împreună cu familia sa, la Odessa, îmbarcat pe vaporul „Ilici" și scos în afara granițelor U.R.S.S. În urma unei înțelegeri cu Turcia, care în anii aceia avea relații bune cu Uniunea Sovietică, lui Troțki i s-a propus să se stabilească pe una din insulele Principelui din Marea Marmara. Acolo a petrecut patru ani, desfășurînd cu precădere activitatea literară. În afară de cîteva cărți și un mare număr de articole publicate în Occident, Troțki a scris și o mare parte din materialele „Buletinului opoziției" editat de el. Era încă plin de speranțe în succesul mișcării sale și susținea că „opoziția de stînga, în ciuda informațiilor false difuzate de presa oficioasă, se întărește din punct de vedere ideologic și crește numeric în lumea întreagă. Ea a obținut succese uriașe în ultimul an".

Dar, curînd, aceste iluzii au început să se risipească. Expulzarea lui Troțki din U.R.S.S., represiunile aspre împotriva opoziționiștilor, lupta declanșată împotriva devierii „de dreapta", politica antichiaburească și antinepmană tot mai dură, accelerarea industrializării și trecerea la colectivizarea generală — toate acestea însemnau o cotitură vădită a lui Stalin spre „stînga", ceea ce a determinat o destrămare rapidă a opoziției troțkiste. Voința majorității opoziționiștilor de frunte de a-l înfrunta pe Stalin fusese înfrîntă ; sub diverse pretexte, aceștia au început să treacă de partea lui. **(Va urma)**

Prezentare și traducere de Margareta Șipoș

Jurnalul unei discordii 10

7 ianuarie. 1940. La încheierea rundei de convorbiri cu omologul său ungur, ministrul de externe al Italiei a mai încheiat o pagină din jurnal: **„La Veneţia, cu Csáky. Am făcut un proces verbal conţinînd rezultatul întrevederii; în ansamblu, le consider satisfăcătoare. Csáky m-a asigurat că Ungaria nu va lua în Balcani nici o iniţiativă care ar risca să propage incendiul".** În contradicţie cu îndoielile lui anterioare, Ciano a apreciat că ungurii ar fi fost violenţi în vorbe, dar cumpăniţi în acţiuni. Faptele nu-i confirmau opinia. În aceeaşi zi, poliţia română a descoperit în judeţul Maramureş organizaţia teroristă iredentistă **Oaşul Nou,** inspirată şi finanţată din afara hotarelor ţării. Nouă persoane au fost arestate.

În lume întîlnirea dintre Ciano şi Csáky a avut ecouri diverse, multe grevate de idei preconcepute şi de confuzie. Dincolo de ocean, în aceeaşi ediţie, **The New York Times** a propus două versiuni diferite asupra conţinutului convorbirilor de la Veneţia. Prima considera că Ungaria şi Italia s-ar fi oferit să ajute România, în cazul unui atac sovietic, în schimbul a 70 la sută din Transilvania. Dimpotrivă, H.L. Matthews a telegrafiat de la faţa locului că ginerele lui Mussolini l-ar fi sfătuit insistent pe Csáky să aştepte un moment mai propice. În Italia, **Cronache della Guerra** era de părere că românii pot apăra Carpaţii, „linia Maginot" a Europei centrale, numai în colaborare cu ungurii, „ceea ce nu este posibil decît dacă Ungariei, în prealabil, i se dă ce i se cuvine". La Paris, cotidianul **L'Ordre** îndemna România să se opună unor eventuale presiuni italiene în vederea cedării la pretenţiile teritoriale ungare. Asupra aceleiaşi teme, presa britanică a plutit în vag. La Budapesta, prelucrînd ambiguităţi din **Times, Daily Express** şi **Manchester Guardian, Pesti Hirlap** delira asupra unui pretins consens european în favoarea Ungariei. Conform aceluiaşi cotidian, înşişi românii s-ar fi decis să accepte sfatul lui Mussolini şi să acorde Ungariei o satisfacţie mîntuitoare.

La Belgrad, mai cinstit şi mai vizionar, ministrul Reichului în Iugoslavia îl încredinţa pe Victor Cădere că Berlinul privea cu o marcată indiferenţă întrevederile dintre Ciano şi Csáky: atît Ungaria, cît şi Italia ştiu foarte bine că în Balcani nu se va aranja nimic definitiv fără cuvîntul şi prezenţa Germaniei".

Prima etapă a tensiunii româno-maghiare din 1939—40, se încheia cu vizita lui Csáky la Veneţia.

8 ianuarie 1940. Wilhelm Fabricius l-a avertizat pe Constantin Argetoianu, fostul prim-ministru al României: „Pînă în trei luni, veţi fi în război cu noi..." Pentru Ungaria? Prin traversul Ungariei? Prin ataşatul de presă al Marii Britanii la Bucureşti, Pember, ştirea a ajuns la prinţesa Martha Bibescu, care a inserat-o în jurnalul ei intim, pentru posteritate. Deci orizontul hotarului cu Ungaria era departe de a se fi limpezit.

9 ianuarie 1940. La Roma, Galeazzo Ciano l-a informat pe Percy Loraine despre rezultatele conferinţei de la Veneţia. Ministrul Marii Britanii s-a arătat a fi mulţumit. În însemnările sale, ministrul de externe al Italiei a strecurat şi o erezie timidă: **„Tot ceea ce vom face pentru România prezintă marele avantaj că ne plasează tot mai mult în tabăra antigermană."** De fapt, italienii nu au făcut nimic pentru România, astfel încît satisfacţia lui Ciano nu avea vreo justificare.

10 ianuarie 1940. La Milano, **Corriere della Sera** consemna ecourile întîlnirii din lagunele Adriaticii. În primul rînd, declaraţiile făcute la Budapesta de Csáky Istvan, după întoarcerea sa în patrie: „Lucrăm fără încetare pentru justiţie. Lucrăm cu tot calmul pentru pace, încă de acum 20 de ani, şi urmăm cu tenacitate drumul istoric pe care marele om de stat italian, Mussolini, l-a trasat în urmă cu un deceniu. Sperăm că răbdarea noastră va fi încoronată de succes." Bineînţeles, răbdarea evocată caracterizia atitudinea Ungariei faţă de România. Apoi, aluzii la un himeric triunghi Roma-Budapesta-Belgrad, despre care nu se ştia pe ce interese s-ar fi bazat. Practic, se dădea de înţeles Bucureştilor că iugoslavilor nu le mai surîdea un bloc al neutrilor. Presa din Belgrad părea să confirme o asemenea supoziţie şi chiar un ataşament faţă de tezele ungureşti. „La conferinţa de la Veneţia — consemna cotidianul **Novosti** — a fost atinsă şi chesiunea raporturilor ungaro-române, a căror soluţionare ar fi necesară, în interesul reciproc al celor două ţări."

11 ianuarie 1940. Ecourile întîlnirii dintre Ciano şi Csáky preocupau în continuare culisele diplomatice, transferîndu-se şi în coloanele presei de peste ocean. O nouă corespondenţă a lui Cyrus L. Sulzberger, transmisă din Belgrad, şi apărută în **The New York Times,** a propus o versiune întrucîtva corectată despre convorbirile de la Veneţia: în cazul unei invazii sovietice în România, Ungaria ar fi dorit să ocupe în totalitate Ardealul, pînă la Munţii Carpaţi, asumîndu-şi un rol de apărătoare a Europei centrale împotriva comunismului agresiv; însă Ciano, abil, ar fi reuşit să-l convingă pe Csáky să ajute acum România, pentru a primi mai tîrziu o fişie din Transilvania de vest, undeva între Arad şi Oradea. În general, italienii nu renunţau la opinia ca toate chestiunile teritoriale să fie discutate după încheierea ostilităţilor. Înţelegerea Romei pentru pretenţiile Budapestei se datorau aderării Ungariei la prevederile Pactului Anticomîntern. Cu Rusia în coastă, România a preferat să nu se implice într-o politică net orientată împotriva sovieticilor.

O telegramă interesantă a parvenit la Bucureşti de la Roma, din partea locotenent-colonelului Gheorghe Petrescu, în strînse relaţii cu serviciul secret al armatei române, aflat într-o călătorie de informare prin Europa agitată a timpului. Dimineaţa, a fost vizitat de ataşatul militar al Moscovei în Italia, care a ţinut să-l asigure că reuniunea de la Veneţia nu ar fi fost nimic altceva decît o manevră destinată să determine România, prin presiuni psihologice, să satisfacă pretenţiile teritoriale ale Ungariei. Un gest concret al guvernului rus, foarte apropiat în timp, va dejuca toată înscenarea. **„M-a lăsat să înţeleg** — şi-a încheiat ofiţerul român telegrama — **că ar fi posibilă propunerea unui pact de neagresiune între noi şi Rusia sovietică, cu recunoaşterea alipirii Basarabiei la România."** Diplomaţia momentului părea să se hrănească exclusiv din minciuni.

14 ianuarie 1940. Mînistrul Ungariei la Moscova, J. Cristoffy, a fost primit în audienţă de V.P .Potemkin. Locţiitorul lui Molotov a fost informat că, în cadrul reuniunii de la Veneţia, Csáky şi Ciano nu au uneltit nimic împotriva Rusiei sovietice. De asemenea, nu s-a discutat constituirea vreunei grupări de state cu scopuri specifice. În termeni succinţi, audienţa a fost relatată de cotidianul **Izvestia.**

La urma urmelor, ce s-a discutat la Veneţia referitor la raporturile româno-ungare? Sursa cea mai autorizată să spulbere orice nedumeriri rămîne minuta pe care Ciano a aşternut-o în sfîrşit pe hîrtie: **„Relaţii româno-maghiare: I-am expus lui Csáky** — consemna ministrul lui Mussolini — **consideraţiile italiene asupra situaţiei şi a avut următoarea ripostă: Ungaria nu poate încheia un acord cu România decît dacă aceasta îi acordă o satisfacţie completă. Prin asta înţelege cedarea totală a Transilvaniei, pînă la Carpaţi. Din hărţile prezentate, rezultă programul maxim şi programul minim al revendicărilor ungureşti. Programul maxim are în vedere 78 000 kilometri pătraţi, cu un total de 4 milioane 200 de mii de locuitori, din care, pe temeiul statisticilor ungureşti înseşi, 37 la sută maghiari, 50 la sută români şi circa 10 la sută germani. Programul minim are în vedere, în schimb, cedarea unui teritoriu de 50 000 kilometri pătraţi, cu o populaţie de 2 milioane 700 de mii de locuitori, în care ungurii şi românii reprezintă un procent aproape identic. Csáky spune că orice alt acord cu România, care nu ar comporta aceste cesiuni teritoriale, ar determina revoltă în Ungaria şi nici un guvern nu ar fi capabil să-l impună ţării. Totuşi, guvernul ungar îşi dă seama de necesităţile momentului şi e gata să amîne pentru o epocă mai propice reglarea conturilor cu România. Acum, nu va face nimic din ceea ce ar putea să slăbească rezistenţa românească în confruntarea cu Rusia. În acest sens, contele Csáky m-a rugat să fac în aşa fel ca românii să ştie ceea ce urmează. Dacă Rusia va ataca România şi România va rezista cu arma în mînă, Ungaria va adopta faţă de România o atitudine de neutralitate binevoitoare. Ungaria ar interveni totuşi imediat în cazul cînd s-ar verifica una din următoarele trei ipoteze: 1. Masacru al minorităţilor; 2. revoluţie bolşevică în România; 3. cedări din partea României, fără luptă, a unor teritorii naţionale în favoarea Rusiei şi a Bulgariei. Csáky a adăugat că şi într-o asemenea eventualitate nimic nu se va face fără o prealabilă consultare şi înţelegere cu Italia. Din declaraţiile lui Csáky am dedus convingerea că ungurii continuă şi vor continua să-i ameninţe pe români, dar că nu vor face nimic concret şi nu vor lua nici o iniţiativă militară decît atunci cînd vor fi siguri că nu vor întîlni o rezistenţă armată inamică..."**

Deci o atitudine de şacal, de animal capabil să muşte exclusiv din cadavre...

16 ianuarie 1940. În consecinţa demersurilor ungare din decembrie trecut, la Budapesta a fost semnat un acord privind livrările de armament german spre Ungaria. Raportul dintre marcă şi pengö a fost ajustat în interesul Berlinului, şi guvernul lui Teleki Pál s-a angajat să acorde Germaniei un sprijin economic mult mai substanţial.

În schimb, tratativele economice româno-germane băteau pasul pe loc şi, în intenţia depăşirii unui impas evident, a sosit la Bucureşti Herman Neubacher, trimis special al lui Joachim von Ribbentrop.

18 ianuarie 1940. Descins la Budapesta, generalul Werner von Tippelskirch din Oberkommando der Wehrmacht a angajat convorbiri de informare şi prevenire cu generalul Ujszászy István, şeful contraspionajului unguresc. S-a afirmat cu acest prilej interesul deosebit al părţii germane pentru zona petroliferă din România, în vederea asigurării căreia Wehrmachtul era pregătit să acţioneze decis. La Berlin, se spera că Ungaria, în orice eventualitate critică, se va mişca de conivenţă cu Reichul şi în sprijinul trupelor de intervenţie. **(Va urma)**

Mihai Pelin

Nicolae Penescu

Capcana de la Tămădău*)

Procesul 3

dar nimic nu ne mai miră cînd este vorba de comuniști români. În cea mai mare parte ei erau începători sau străini care, spre deosebire de tovarășii lor din alte țări, negau valorile națiunilor lor dacă socoteau aceasta oportun. Un tînăr istoric transilvănean care a venit să depună mărturie la proces, Vasile Netea, a respins cu vehemență aceste calomnii și a demonstrat spre stupefacția acuzatorilor, că broșura la care se referea pasajul citat mai înainte fusese scrisă de unguri pentru a-i defăima pe români și pe conducătorii lor. De asemenea, am expus activitatea unor diplomați români, în frunte cu Gafencu, la conferința de pace din 1946, care se bazau pe documentația pe care eu le-o trimisesem. Iată ce se scrie în actul de acuzare pentru a demonstra existența unui complot împotriva guvernului : „În cursul conferinței de pace, grupul criminal al foștilor diplomați a desfășurat o activitate prejudiciabilă în țară, adresînd conferinței memorandumuri, deși ca grup ilegal, în opoziție cu delegația română oficială, care reprezenta punctul de vedere al guvernului și poporului român". Totuși tocmai acest „grup criminal" era cel care reprezenta adevăratul punct de vedere al poporului român și guvernul de la București era cel care mințea.

Ancheta s-a terminiat spre sfîrșitul lunii octombrie. Procesul a avut loc la Școala de Război. Amfiteatrul ei s-a transformat în sală de ședințe a Tribunalului militar și camerele de lucru, în celule pentru noi. Acesta este primul mare proces înscenat de comuniștii români împotriva adversarilor lor, în a treia țară în curs de comunizare, după Ungaria și Bulgaria. Pretutindeni, scenariul a fost același. Căci același regizor a cărui identitate nu era greu de ghicit se afla în spatele fiecăruia dintre ele. Presa română nu a publicat decît dările de seamă care îi erau distribuite de Ministerul de Interne. Toate declarațiile noastre au fost complet denaturate, pentru a prezenta opiniei publice române o altă imagine a comportamentului nostru decît aceea pe care o aștepta. În afara actului de acuzare, declarațiile martorilor acuzării și unele mărturii care nu puteau fi evitate cînd existau la dosar dovezi scrise, tot ceea ce s-a publicat de către guvern într-o broșură tradusă în mai multe limbi fusese deformat. Acesta era un procedeu clasic, de a omite ceea ce nu convenea și de a adăuga cuvinte sau fraze care schimbau sensul declarațiilor. Dar cîțiva corespondenți ai presei străine au asistat la proces și au făcut relatări corecte.

Ne-am dus la proces sub amenințarea soartei pe care o cunoscuse Nikola Petkov, secretar general al Partidului Agrarian bulgar, iar acuzațiile noastre aduceau aminte de condamnările la moarte pronunțate în Bulgaria și în Ungaria. În dreapta estradei, unde se afla Tribunalul Militar, se improvizase un fel de loc împrejmuit unde erau plasați pe două rînduri acuzații. Președintele tribunalului, colonelul Alexandru Petrescu, fusese deja folosit de regimurile dictatoriale ale regelui Carol și mareșalului Antonescu pentru a-i condamna la pedepse severe pe adversarii lor politici, printre care și pe comuniști. Petrescu se pusese la dispoziția noului regim, pentru a se da uitării trecutul lui ; el conducea dezbaterile nu ca un judecător, ci ca un inchizitor stipendiat. Eram toți apărați de avocați puși din oficiu, dintre care cea mai mare parte erau neocomuniști. Președintele ne întrerupea cînd declarațiile noastre nu-i conveneau sau cînd urma să avem noi ultimul cuvînt.

Pe masa tribunalului erau puse cu ostentație grămezi de telegrame, prin care poporul revoltat cerea moartea trădătorilor. Unele dintre ele erau monstruoase. Astfel, locuitorii satului **Bădăcin**, unde se găsea casa părintească a lui Maniu, și unde își petrecea vacanțele în familie, îi cereau moartea, în timp ce Bădăcin devenise un loc istoric, chiar de pelerinaj. În perioada rupturii lui cu regele Carol, Maniu se retrăsese acolo și era numit omul din **Bădăcin**. Acolo primea vizitele nu numai ale prietenilor săi, dar și ale numeroșilor români veniți din toate colțurile țării. Era adorat de toți țăranii care și-ar fi tăiat mai curînd mîna decît să semneze o asemenea telegramă. Dar comuniștii n-au înțeles niciodată sufletul poporului român și nimeni n-a crezut niciodată în autenticitatea acestor telegrame. Nici un român adevărat n-a dorit vreodată condamnarea noastră la pedepse cu închisoarea, încă mai puțin cu moartea. În acea perioadă, de altfel, pedeapsa cu moartea nu exista în România, și comuniștii români nu îndrăzniseră să creeze o lege ad-hoc ; ei considerau că cu vîrsta lui Maniu și cu sănătatea lui precară, regimul la care era supus în închisoare ar fi suficient pentru a ajunge fără zarvă la același rezultat.

Procesul era înscenat cu scopul de a ne intimida și a ne împiedica să adoptăm în ședință publică atitudini pe care nu putuserăm să le luăm în cadrul instrucției desfășurate în secret. Pentru amatorii de senzațional, ar fi fost interesant să audă luările de poziție acuzatoare și de sfidare împotriva comuniștilor, și noi am fi avut dorința să le luăm, dar nici unul dintre noi n-a putut-o face. Am fost judecați într-o atmosferă opresivă, pe care comuniștii, permanent dirijați de consilierii lor ruși, o întrețineau sub un control perfect. Starea noastră de spirit, condițiile în care căzuserăm în capcana de la Tămădău, drogurile care ne fuseseră administrate reduseseră rezistența noastră morală. Totuși, nici unul dintre noi nu a recunoscut ceea ce nu făcuse, așa cum se întîmplase în cursul altor mari procese din țările din Est dominate de ruși. Am negat faptele pentru care fusesem pe nedrept acuzați, sau pentru care unii dintre noi nu eram responsabili, aceasta în pofida îngrozitoarelor presiuni care se exercitau asupra noastră pentru a ne face să mărturisim. În timpul procesului, nu am fost bătuți sau închiși în carcere, dar tortura morală nu a încetat o clipă. Soția mea și doamna Mihalache erau în închisoare ; nemulțumiți de declarațiile mele la o audiere, comuniștii l-au trimis pe fiul meu la închisoare.

Aceasta ar putea explica cum a fost posibil, între alte exemple, ca înalți comandanți ai armatei să poată declara că modestele noastre cercuri militare, ale căror activități erau numai profesionale sau de studii, fuseseră organizații subversive ale căror obiective erau răsturnarea cu forța a guvernului. Era evident o minciună flagrantă.

■

Iată acum principalele capete de acuzare, a căror fragilitate n-a putut scăpa nici unuia dintre cei care au urmărit acest proces, chiar din presa acelor zile.

Legea din 1946 dăduse militarilor activi dreptul de vot și, în consecință, aceștia puteau să participe la lucrările cercului nostru profesional. Secția și cercul de studii ale partidului nostru nu erau formate decît din ofițeri de rezervă, ceea ce era normal, căci, în pofida preferințelor lor, ofițerii activi nu îndrăzneau să vină la noi. Ofițerii dați afară din armată, mai ales generali și colonei, aderau la Partidul Național Țărănesc ca reacție împotrivă celor care le distruseseră cariera. Cercul nostru de studii militare nu se ocupa decît de organizarea armatei, dar acuzarea afirma că astfel de studii erau îndreptate împotriva tratatului de pace și că noi doream să creăm o armată în vederea unui război imperialist ; era vorba deci de un complot.

Venea apoi rîndul spionajului. Maniu era considerat un vechi spion, căci serviciul de informații condus de Vasile Serdici furnizase informații cu caracter de spionaj asupra producției petroliere și de gaz metan (informații care puteau fi găsite în publicațiile oficiale) ; asupra recoltei și distribuirii cerealelor în 1946 (care nici ele nu aveau nimic secret) ; asupra rezultatului reformei agrare (ale cărei cifre fuseseră publicate de Ministerul Agriculturii) ; asupra situației politice din țară (pe care toată lumea o cunoștea). Dar impostura nu se oprea aici. Maniu era acuzat că a protestat împotriva a ceea ce el îndrăznea să numească capturarea ilegală a flotei noastre de către ruși. În sfîrșit, el dăduse informații calomnioase asupra armatei sovietice „eliberatoare"... Pentru comuniști, nu exista nici o diferență între spionaj și calomnie, la fel de grave după părerea lor. Într-un proces normal, astfel de acuzații atît de ridicole n-ar fi meritat nici cea mai mică analiză juridică. De exemplu : „Maniu s-a împotrivit încheierii armistițiului care, cu toată împotrivirea lui, a devenit realitate". Sau, mai mult, cînd i se reproșa de a fi scris în ziarul nostru „Dreptatea", „pe un ton critic foarte vehement", ca și cum publicația oficioasă a Partidului Național-Țărănesc trebuia să-i laude pe comuniști !

Acuzațiile aduse împotriva lui Maniu, Mihalache și a celorlalți puteau fi rezumate în această frază : „Astfel se poate considera drept categoric că întregul drum parcurs de Maniu, Ion Mihalache și de ceilalți acuzați a fost un drum al trădării, începînd cu sprijinul pe care Maniu l-a adus monarhiei habsburgice și Imperiului Austro-Ungar și terminînd cu sprijinirea regimului fascist al lui Antonescu, drum al trădării intereselor naționale, ale poporului român care s-a încheiat printr-un complot criminal, spionaj și colaborare cu cercurile imperialiste ale unor state străine, în vederea realizării planurilor criminale printr-o lovitură de stat" *.

În consecință, Iuliu Maniu, omul care era student în timpul procesului Memorandumului **, organiza publicitatea apărării românilor în presa străină ; omul care în 1905 a determinat Partidul Național Român să iasă din pasivism ; omul care în Camera maghiară a deputaților era purtătorul de cuvînt al suferințelor și aspirațiilor națiunii sale ; care refuza în timpul războiului cererea contelui Tisza, primul ministru ungur, ca românii să facă o declarație de fidelitate față de Imperiul Austro-Ungar și care, în 1918, răspundea lui Oscar Iaszi, trimis al guvernului ungar, că Transilvania trebuie să se separe pentru totdeauna de Ungaria ; omul care a fost sufletul Adunării de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918, cînd românii

* Fragmente din volumul *„România de la democrație la totalitarism 1938–1948"* în pregătire la *„Editura Humanitas"*.

* Ibidem, p. 46

** În 1892, conducătorii poporului român din Transilvania adresaseră împăratului Franz-Josef un memorandum asupra persecuțiilor ungurești.

istorie

de dincolo și de dincoace de Carpați s-au unit în România Mare. Acest om era deci un trădător al națiunii române, ca și Mihalache și noi toți pentru că luptam acum împotriva invaziei rușilor ! !

Dar axa procesului a fost pretinsul complot al lui Niculescu-Buzești, Rădulescu-Pogoneanu și al celor doi ofițeri americani, Hall și Hamilton. Rădulescu-Pogoneanu nu era membru al Partidului Național-Țărănesc, Niculescu-Buzești — da, dar el se afla deja în străinătate. Pogoneanu nu a recunoscut niciodată că l-a pus la curent pe Maniu cu conținutul convorbirilor lui cu americanii. În fața acestui vid, tribunalul a trebuit să recurgă la tot felul de prezumții ; el a completat tabloul acuzației prin fapte fără nici un caracter penal și care în orice țară democratică fac parte din măruntele activități politice de toate zilele. Manifestul adresat țării de către Maniu, a doua zi după alegeri, a fost considerat delict. A apăra la conferința de pace interesele fundamentale ale țării a constituit o trădare. Acceptarea în partid a anumitor legionari cărora nu li se putea reproșa nimic, în afara opiniilor lor, a fost considerată drept o încălcare a dispozițiile tratatului de pace.

Citind după 30 de ani acest act de acuzare, încerci un sentiment complex de revoltă și dezgust față de acest morman scandalos de minciuni și mîrșăvii. O pagină tristă a istoriei României a fost întoarsă la 12 noiembrie 1947, cînd Tribunalul Militar din București i-a condamnat pe Maniu și pe Mihalache la muncă silnică pe viață și pe ceilalți la pedepse între 2 și 20 de ani. La 15 noiembrie, am luat drumul temnițelor. Împreună cu noi, se prăbușea ultima linie de apărare a democrației române. O lună și jumătate mai tîrziu, monarhia era abolită. Deja în cursul procesului nostru, Tătărăscu și ceilalți disidenți liberali, în guvern sau simpli parlamentari, erau îndepărtați. După cîteva luni, toate întreprinderile erau naționalizate. Comunismul triumfa pe toată linia.

Prima sa grijă a fost demolarea statuilor celor doi regi, Carol I și Ferdinand, precum și ale cîtorva mari oameni de stat, printre care Ion Brătianu, cel care fusese unul din făuritorii României Mari. Se așternea un lințoliu peste istoria românilor și peste libertățile lor. În cîțiva ani, țăranii vor pierde la rîndul lor pămînturile, cîștigînd dreptul la mizerie, ca și întregul popor, cu excepția noilor stăpîni. Țara își pierdea independența, și bogățiile sale luau drumul Rusiei. Un străin nemilos, care ne ura de moarte, ne ține de atunci sub puterea lui, chiar dacă șenilele tancurilor nu mai desfundă pămînturile noastre — sau nu încă...

Poziția geografică a țării românilor, popor neolatin, înconjurată de slavi, explică istoria sa plină de drame.

România a fost și rămîne un țărm al furtunilor. **(sfîrșit)**

Traducere de Ioan Alexandrescu

poșta redacției

Viitorul C.A.E.R.

Alexandru Vasile, Bistrița. În legătură cu viitorul CAER, spicuim dintr-un interviu acordat ziarului „Pravda", în luna august, de L. Klepati, adjunctul șefului departamentului pentru relații economice externe al Ministerului Afacerilor Externe al URSS. „Experții sovietici au pregătit două documente, care vor constitui baza activității noii organizații. De altfel, ea nu are încă o denumire, iar la cea veche s-a hotărît să se renunțe, ca și la mecanismul ei de colaborare, care s-a perimat. Aceste documente sînt noul Statut al organizației și concepția de colaborare economică, al doilea neavînd caracter normativ. Este posibil ca în toamnă aceste proiecte să fie examinate în cadrul unei sesiuni. Principala idee cuprinsă în aceste documente o constituie trecerea la relații normale de piață. Împreună, am hotărît să renunțăm la încercările de a coordona planurile. Vom face comerț unii cu alții așa cum face toată lumea. Colaborarea economică va avea loc la nivel de întreprinderi, iar Consiliul, ca organizație interguvernamentală, se va ocupa de schimbul de informații, consulting, analize și prognoze. Se preconizează ca în locul sesiunii, ca organ suprem al Consiliului și Comitetului executiv, să se creeze un comitet al reprezentanților țărilor membre. Nu mai e nevoie de politizare în relațiile economice. (...) Toți participanții sînt de acord că cele două bănci ale CAER — Banca internațională de colaborare economică și Banca internațională de investiții — trebuie să devină întreprinderi adevărate, parteneri activi, sau să-și așeze relațiile pe baze comerciale. Se examinează propunerea ca ambele bănci să fie trecute la sistemul de acționari sau să fuzioneze. (...) Începînd cu anul viitor, deconturile comerciale se vor face în valută forte, la prețurile curente mondiale. URSS nu mai poate vinde petrol și gaze naturale mult mai ieftin decît costă acestea în realitate și să cumpere de la partenerii est europeni mașini și utilaje la prețuri mult mai mari decît cele mondiale, deși parametrii acestora sînt deseori inferiori. (...). Noua calitate a relațiilor noastre economice cu vecinii din Europa se afirmă greu, dar toate părțile manifestă interes față de ea. De aceea, trebuie găsite soluții".

Adrian Iancu, Sibiu. Comitetul militar al NATO, organism format din șefii de Stat Major ai armatelor statelor membre, se reunește în cîte una din țări, de trei ori pe an. Una din reuniunile din acest an a avut loc în septembrie, în Spania, prilej cu care membrii comitetului au vizitat baza aeriană hispano-americană de la Saragosa (nordul Spaniei) și au asistat la un exercițiu tactic pe cîmpul de manevre de la San Gregorio, una din cele mai vaste terenuri de manevre din Europa. Președinția de onoare a comitetului îi revine amiralului Wellershoff (RF Germania), președinte executiv fiind generalul norvegian V. Eide. În cursul reuniunii, regele Juan Carlos i-a primit pe participanți în cadrul unei întîlniri particulare la reședința sa oficială, la palatul Zarzuela (în imagine).

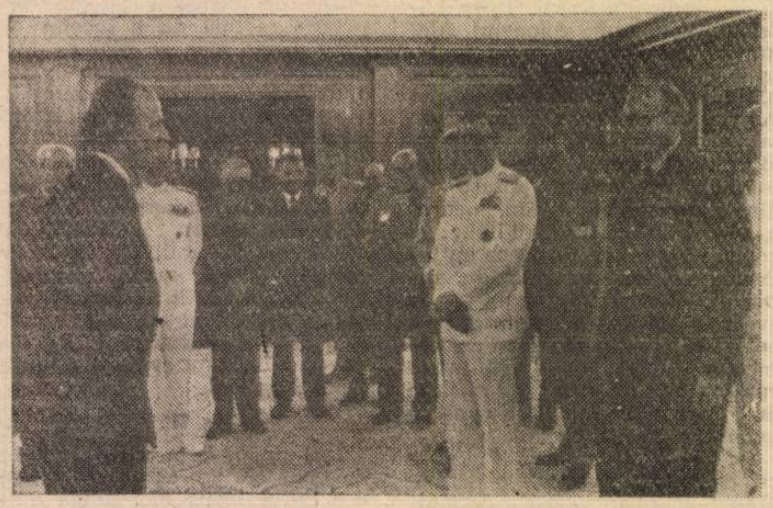

Prof. Gh. Dascălu, Babadag. Reproducem din interesantele dv considerații : **„În filosofia întregului de natură colectivă (grupuri umane, de la cele mai mici pînă la cele mai mari, cum ar fi partidele, comunitățile umane sau popoarele), conceptele de «majoritate» și «minoritate» ocupă un loc foarte important și numai înțelegerea raporturilor dintre ele poate asigura menținerea unității sale. Cele două noțiuni sînt corelative, adică manifestarea uneia produce simultan manifestarea celeilalte, și, în consecință, nu pot fi discutate ca entități separate sau dihotome deși au o relativă autonomie, căci numai prin relații de reciprocitate există întregul în care ele se înscriu deopotrivă.**

Condiția primordială de care trebuie să se țină seama cînd se operează cu aceste noțiuni constă în considerarea lor ca părți ale întregului. Oricîtă opoziție ar fi între majoritate și minoritate, aceasta trece pe un plan secundar față de concordanța lor în constituirea întregului. Geometric vorbind, această opoziție ar fi precum punctele extreme ale diametrului unui cerc care, oricît de depărtate s-ar afla, tot pe lungimea aceluiași cerc se găsesc. Rezultă de aici că majoritatea, deși are pondere în existența întregului, totuși nu-l poate completa fără minoritate.

Principiul conform căruia minoritatea se supune necondiționat majorității, deși are forța argumentului cantitativ, trebuie totuși înțeles în mod dialectic, oricum cu totul altfel decît în teoria socialismului dogmatic, căci supunerea necondiționată distruge întregul. Nici o minoritate nu admite jugul supunerii automate, după cum nici o majoritate nu s-ar mîndri cu impunerea unui asemenea jug. Minoritatea trebuie să accepte hotărîrea rațional justificată a majorității în care și ea a infuzat ceva, după cum majoritatea trebuie să accepte ca ipoteză, cu perspectivă de a deveni normă, punctul de vedere al minorității. Așa se naște fluiditatea prin care aceste grupuri mențin unitatea întregului. Sferele celor două noțiuni sînt penetrabile și, în consecință, deși pot avea contururi distincte, permit totuși trecerea reciprocă a unor elemente ce realizează un raport de conexiune între ele, nu un zid despărțitor.

Fenomenul este posibil datorită unui specific al majorității, care, cuprinzînd o masă mai mare, nu se poate prezenta ca monolit, ci, în pofida unității sale, lasă să se manifeste perceptibil o minoritate a majorității, ca un fel de avangardă a acesteia. Minoritatea respectivă a majorității fie elaborează strategii mai nuanțate ce deschid drumul consensului și al cooperării cu minoritatea întregului, fie captează prin antenele sale sensibile intențiile conciliabile ale acesteia din urmă și, astfel, «coeziunea» dintre cele două părți aflate în opoziție devine nu doar posibilă, ci și realizabilă. Minoritatea majorității trebuie să-și deschidă două cîmpuri de influență : să acționeze asupra propriei majorități pentru a o menține deschisă spre noi strategii, pe de o parte, iar, pe de altă parte, să atragă minoritatea întregului spre aceste noi deschideri îmbogățite și prin contribuția celei din urmă. Dacă structura minorității întregului nu este nici ea monolitică, lucru posibil, deși mai rar întîlnit, atunci minoritatea majorității trebuie să intre în relații cu majoritatea minorității. «Colaborarea» minorității majorității cu majoritatea minorității nu poate și nu trebuie privită ca o abdicare de la pozițiile principiale ale fiecărei entități ca o «trădare» a grupurilor din care fac parte, ci ca o modalitate de lucru pentru menținerea unității întregului pe care acestea îl formează.

Dacă există o majoritate a minorității, se înțelege că rămîne și o minoritate a minorității, care ar forma al patrulea grup, mai puțin omogen, al întregului. Nici acest grup nu trebuie neglijat.

căci, deși infim, el ar putea izvodi idei noi în concepția întregului, cunoscut fiind faptul că, la nivel ideatic, nu prevalează cantitatea. (...) Aplicate în plan social, aceste relații dintre cele patru grupuri ale întregului reflectă atît contradicția în unitate, cît și unitatea în opoziție".

Emilian Stoleriu, București. Elveția, care timp de decenii a fost un paradis al „banilor murdari", a încheiat la începutul lunii august, cu trecutul, introducînd o nouă legislație care pedepsește în viitor „curățarea narcodolarilor" și a altor venituri provenite din infracțiuni. Noua lege va pedepsi orice persoană care lucrează în domenii financiare — inclusiv pe legatari și pe avocați — care va împiedica identificarea originii, descoperirea și confiscarea valorilor patrimoniale despre care se știa sau se presupunea că se știa a fi provenit din crime, în spiritul dreptului penal elvețian. Noțiunea de „valoare patrimonială" cuprinde devizele și banii sub orice altă formă, metalele prețioase ca și titlurile, drepturile de credit și, în general, bunurile mobiliare și imobiliare. Cei vinovați de încălcarea legii riscă pedepse pînă la cinci ani închisoare și amenzi ce vor putea atinge 1 milion de franci elvețieni, în cazurile grave. Istoria bancară elvețiană, chiar cea recentă, cunoaște mai multe afaceri de „spălare" a „banilor murdari", dintre care cea mai cunoscută este descoperirea, la sfîrșitul lui 1988 a „Filierei libaneze", referitoare la reciclarea capitalului provenind dintr-un vast trafic de heroină (de unde și denumirea de „narcodolari"). Această afacere, ai cărei principali protagoniști, doi sirian-libanezi, frații Jean și Barkey Magharian, sînt în prezent în închisoare, a dăunat reputației mai multor bănci elvețiene și a provocat numeroase căderi politice. Ea a vizat reciclarea a aproximativ 1 miliard de dolari și avea ramificații în „Filiera pizzei", descoperită cu cîțiva ani în urmă. În cadrul anchetei, poliția s-a interesat de sfera de activitate a societății „Shakarchi Trading", al cărei vicepreședinte, Hans Kopp, nu era altul decît soțul ministrului elvețian al Justiției și Poliției, dna Elisabeth Kopp. Dna Kopp și-a prevenit soțul său de bănuielile poliției și acesta și-a părăsit postul imediat. Peste puțin timp, dna Kopp a trebuit să demisioneze, la rîndul ei. Cum un scandal nu vine niciodată singur, demisia dnei Kopp a dus la descoperirea „afacerii fișierelor": întocmirea unor fișe secrete de către poliția federală pentru circa 900 000 de persoane — elvețiene sau străine — susceptibile de activități considerate compromițătoare pentru securitatea statului. (A se vedea articolul din „Lumea azi" nr. 17 din 26 aprilie a.c.). „Filiera libaneză" nu și-a dezvăluit poate chiar toate secretele. Televiziunea elvețiană romandă a anunțat că Serviciile antidrog americane au ajuns la convingerea că frații Magharian au albit, de asemenea, circa 22 milioane de dolari pentru „inamicul public nr. 1" columbian, șeful cartelului de la Medellin, Pablo Escobar. De mai mulți ani, vălul s-a ridicat într-o oarecare măsură de pe celebrul secret bancar elvețian, băncile acceptînd să coopereze cu poliția în scandalurile financiare și chiar, mai recent, în afacerile de „spălare" a „banilor murdari". Dar pînă acum, această din urmă activitate nu constituia un delict.

Marina-Ioana Ursu, Bacău. Vizita despre care ne întrebați, a primului ministru lituanian doamna Kazimiera Prunskiene, în Cehoslovacia a fost întreprinsă la jumătatea lunii septembrie. În cursul convorbirilor purtate cu premierul cehoslovac Marian Calfa au fost examinate probleme referitoare la dezvoltarea colaborării dintre cele două republici în domeniile economic, turistic și umanitar. Cei doi prim-miniștri au evocat și rolul important al mișcărilor de masă — „Saiudis" în Lituania și „Forumul cetățenesc" în Cehoslovacia — în condițiile transformărilor survenite în estul european, subliniindu-se similitudinea de poziții a celor două mișcări. În cursul vizitei, premierul Prunskiene s-a întreținut și cu președintele Vaclav Havel (în imagine, în cursul recepției oferite de primul ministru cehoslovac).

profil

Jan P. Syse,

prim-ministru al Norvegiei

În luna august, la mai puțin de un an de la instalarea sa ca prim-ministru al Norvegiei, Jan P. Syse a declanșat o nouă campanie, deloc electorală, împotriva unui adversar cu mult mai puternic și mai periculos decît toată opoziția norvegiană la un loc: dioxidul de sulf. Poluarea cu acest agent chimic amenință țara fiordurilor, cauza fiind o mare uzină chimică sovietică, construită la Nikkel, foarte aproape de frontiera ce separă Norvegia de U.R.S.S. Guvernul norvegian este atît de îngrijorat de această situație, încît premierul Syse a declarat că este gata să finanțeze un proiect în valoare de aproximativ 415 milioane de dolari pentru instalarea unei stații ultramoderne de depoluare la uzina sovietică.

Jan Peder Syse s-a născut la 25 noiembrie 1930, la Noetteroey, lîngă Toensberg. A făcut studii de drept, pe care le-a terminat în 1957, desfășurînd, în paralel, o activitate politică în mișcarea studențească al cărei președinte a fost începînd din 1953. Atras de ideile conservatorilor, Jan P. Syse a condus Asociația Națională a Tineretului Conservator, între anii 1957—1963. Spre sfîrșitul anilor '60, renunță, temporar, la activitatea politică și lucrează ca funcționar superior în Ministerul Comerțului (1967—1969), iar în 1970—71, ca secretar de stat în Ministerul Justiției.

Jan P. Syse revine în viața politică și, în 1973, este ales membru în Parlament din partea orașului Oslo. Un an mai tîrziu ajunge în consiliul de conducere al Partidului Conservator (Hoeyre) și apoi, din 1974 pînă în 1982, este președinte al organizației de partid din Oslo. În aceeași perioadă îndeplinește și munca de redactor șef al unei publicații intitulate „Skip-rederi".

Între 1983 și 1985 a fost ministrul industriei în cabinetul de coaliție conservatori-centru al premierului Willoch.

În toamna lui 1987, în urma rezultatelor nesatisfăcătoare obținute de conservatori în alegerile comunale, se anunță retragerea liderului partidului, Rolf Presthus, pe care Jan Syse îl va înlocui începînd din ianuarie 1988.

Alegerile parlamentare din septembrie 1989 au demonstrat existența unei crize generale de neîncredere, generată de dificultățile economice ale țării. Marile partide — Partidul Muncii și Partidul Conservator — au înregistrat regrese substanțiale în simpatia electoratului. După lungi tratative, s-a realizat o coaliție între Partidul Conservator (22,1 la sută din voturi), Partidul Popular Creștin (8,5 la sută) și Partidul de Centru (6,5 la sută), sub conducerea lui Jan P. Syse. Dispunînd de numai 62 de deputați din totalul de 165, acesta nu ar fi putut obține o majoritate. I s-au alăturat însă și cei 22 de deputați ai Partidului Progresist și, astfel, după demisia cabinetului doamnei Gro Harlem Brundtland, Jan P. Syse a reușit să formeze un nou guvern. Ca o curiozitate, să menționăm că și în noul guvern figurează tot opt femei, ca și în perioada precedentă.

Primul ministru Jan Peder Syse este un strălucit orator care recurge adesea, în discursurile sale, la anecdote și citate celebre.

Este căsătorit și are doi fii.

M. Ș.

Gh. Buzuloiu, București. Noi nu facem altceva decît să găzduim, contra cost, reclame ale unor firme producătoare. Conținutul acestor reclame și maniera în care le onorează revin în exclusivitate firmelor respective.

FREE BIBLE COURSE

★ Free Correspondence Course graded by a friend in America.

★ Certificate given to each student completing the Bible course.

★ Course deals solely with the Bible.

★ Enroll now.

Order From:

World Bible School
4326 Hillsdale Lane
Garland, TX 75042 USA

WORLD BIBLE SCHOOL

NAME _____

ADDRESS _____

ABONAMENTE

Stimaţi cititori,

După cum am anunţat, datorită creşterii substanţiale a costurilor hîrtiei şi manoperei tipografice, am fost obligaţi să majorăm preţul de vînzare al revistei la 8 lei.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat, redacţia a hotărît, ca asumîndu-şi pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat pe acest an.

Tot din respect pentru cititorii noştri ANUNŢĂM CĂ, DE LA 1 IANUARIE 1991, vor opera următoarele reduceri pentru abonamente, faţă de preţurile la vînzarea liberă :

- **abonament 1 an (52 de numere) = 300 lei (în loc de 416 lei)**
- **abonament 9 luni (39 de numere) = 230 lei (în loc de 312 lei)**
- **abonament 6 luni (26 de numere) = 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **abonament 3 luni (13 numere) = 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste precizări le-am făcut cunoscute tuturor oficiilor poştale.

Cu stimă,
„Lumea azi"

Mircea Apolzan, Cîmpina. Potrivit datelor comunicate de oficialitate sovietică, în primele şapte luni ale acestui an, numărul cetăţenilor sovietici care au emigrat a fost de 233 680, aproape tot atît cît s-a înregistrat în întreg anul trecut. Majoritatea celor care au părăsit Uniunea Sovietică — 132 400 de persoane — au plecat cu aşa numita „viză pentru Israel", numărul respectiv reprezentînd de trei ori mai mulţi decît în întreaga perioadă a anului precedent. Numărul celor care pleacă în Grecia (16 800) a crescut de peste cinci ori, 73 400 de cetăţeni sovietici au plecat în R.F.G., 5 300 plecînd în Statele Unite. Doar 0,2 la sută din cei care au cerut viză de plecare au fost refuzaţi.

Mircea Manea, Timişoara. Potrivit declaraţiilor făcute de directorul general al UNESCO, Federico Mayor, la deschiderea Conferinţei Internaţionale asupra Educaţiei, în lume există un miliard de analfabeţi. Ziua de 8 septembrie — data încheierii conferinţei — a fost declarată „Ziua Internaţională a Alfabetizării". Federico Mayor s-a referit însă şi la uriaşele progrese înregistrate în domeniul educaţiei în ultimii 30 de ani, în special în ţările lumii a treia, unde peste 500 de milioane de copii au urmat cursuri şcolare în 1990, faţă de 217 milioane în 1960. În acelaşi timp, UNESCO estimează că numărul adulţilor care au învăţat să citească şi să scrie s-a triplat în întreaga lume după anii '50, ajungînd în prezent la peste 2,6 miliarde de persoane.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ştefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea — redactor şef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacţie şi tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Marilena Szabo, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu ; Administrator : Brînduşa Anghel, Tipografi : Alexandru Baciu, Vasile Moraru, Florian Negoiţă. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

C.F.B.

RUFELE MURDARE SE SPALĂ ÎN FAMILIE,

DAR... IMACULATE IES DOAR DINTR-O MAȘINĂ DE SPĂLAT

EFORT REDUS –
TIMP LIBER CIȘTIGAT

EXECUTĂ
ÎN MOD AUTOMAT:

- prespălarea
- spălarea
- limpezirea
- stoarcerea
- apretarea
- parfumarea
- albăstrirea
- înălbirea

automatic și automatic super
AVANTAJE
față de cele cu pulsator :

- AUTOMATIC – 12 programe de spălare
- AUTOMATIC SUPER – 16 programe de spălare adecvate tuturor sortimentelor de rufe
- Capacitate maximă de spălare – 5 kg. rufe uscate
- manevrare ușoară și simplă
- consum rațional de energie electrică
- siguranță în exploatare
- uzura redusă a rufelor

GARANȚIA – 12 LUNI
DE LA DATA CUMPĂRĂRII

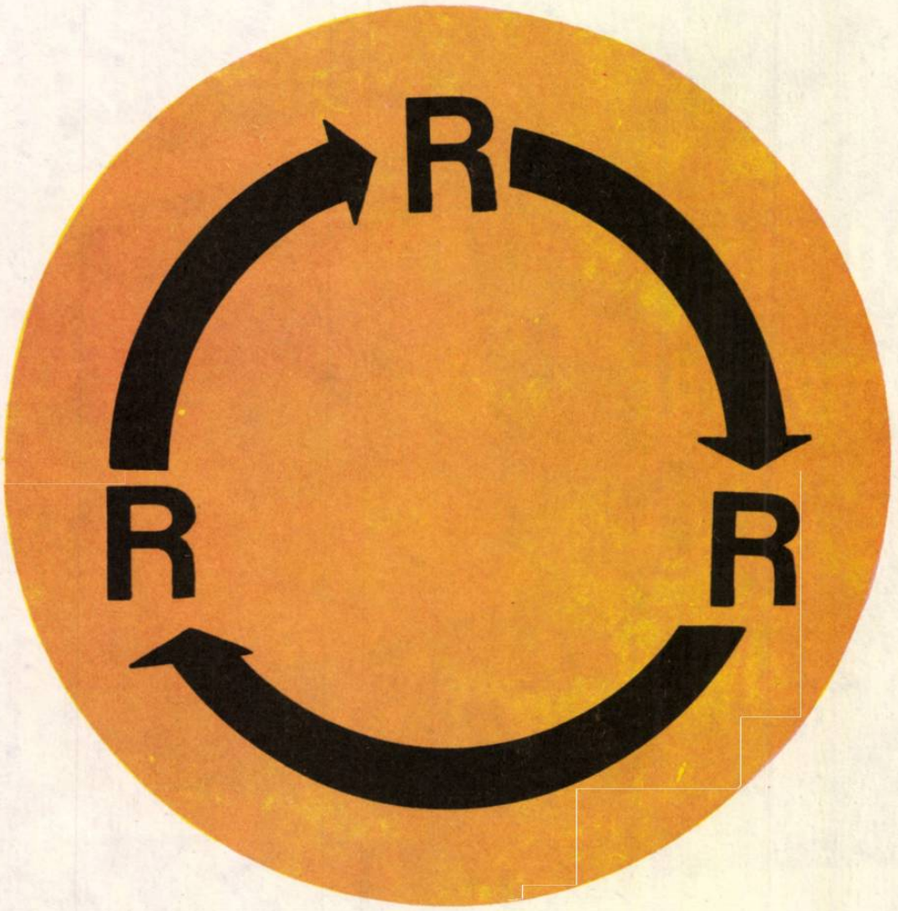

STIMAȚI CITITORI!

Ne confruntăm, în această perioadă, cu o lipsă acută de hîrtie pentru tipărituri, caiete, ambalaje etc.

În acelaşi timp, importante cantităţi de maculatură ce constituie materie primă pentru industria hîrtiei se risipesc, se distrug.

Iată de ce considerăm util să readucem în atenţia dumneavoastră problema recuperării şi predării materialelor refolosibile din hîrtii-cartoane, subliniind încă o dată importanţa acestora.

Astfel, 1 tonă de maculatură înlocuieşte în proces de fabricaţie al hîrtiei şi cartoanelor 1 tonă de celuloză care, după cum este bine cunoscut, se obţine din 3—4 m^3 de lemn (circa 5 arbori maturi) şi cu un important consum de combustibil şi energie.

În acelaşi timp, dintr-o tonă de celuloză se poate fabrica hîrtie pentru 12 500 ziare sau 2 500 caiete şcolare.

Prin recuperarea şi predarea maculaturii la punctele de colectare aparţinînd întreprinderilor pentru recuperarea materialelor refolosibile, fiecare cetăţean poate contribui nu numai la economisirea de importante materii prime, ci şi la protejarea fondului forestier al ţării şi a mediului înconjurător.

Lei 8

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 41 11 octombrie 1990

SIDA în România

Roy Medvedev

Stalin și stalinismul

Sumar

EDITORIAL. **Cînd cheia va fi la noi înșine.** Ilie Șerbănescu 2

PROBLEME ROMÂNEȘTI. **ONU — ieșirea în lume.** Ștefan Nicolae 3

—Să ne temem de convertibilitate ? (3) dr. Ioan Popa 4

SIDA ÎN ROMÂNIA. Grupaj realizat de Anca Voican 6

EUROPA OCCIDENTALĂ **Germania. Unificarea — sub semnul Europei.** Vasile Crișu 13

ORIENTUL MIJLOCIU. **Criză mondială și... vizite de lucru.** Dan Radu Stănescu 14

EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **Ungaria. Alegeri locale în două rate.** Dumitru Constantin 15

1 000 + 1 16

AMERICA. **Statele Unite. Bugetul în campania electorală.** Stelian Țurlea 18

DOSARE ÎN ACTUALITATE **Balcanii — o Europă de categoria a II-a ?** Radu Pascal 19

ISTORIE. **Jurnalul unei discordii (11).** Mihai Pelin 21

Nomenklatura (4). Mihail Voslenski 22

Însemnări despre Cernobîl (3) Grigori Medvedev 24

Femeia și Puterea (4). Liana Enescu 25

SERIAL. **Stalin și stalinismul (2).** Roy Medvedev 28

POȘTA REDACȚIEI 30

PROFIL. **Douglas Hurd, ministrul britanic al afacerilor externe** 31

Închiderea ediției : 9 octombrie, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

LUMEA azi
săptămînal independent de politică externă

Anul II, serie nouă, nr. 41(1404), 11 octombrie 1990

S.U.A. Bugetul și campania electorală

La începutul lunii noiembrie au loc „alegerile de la jumătatea mandatului". În scurt timp, congresmenii părăsesc capitala federală pentru ultima fază a campaniei electorale. Dar deocamdată n-au reușit să ajungă la un acord asupra bugetului și instituțiile federale sînt paralizate de cîteva zile **(pag. 18)**

Criza din Golf

Privirile lumii întregi continuă să fie ațintite asupra Golfului, situația de aici fiind la fel de explozivă. În ciuda presiunilor internaționale (reafirmate prin vizita președintelui francez în zonă) Irakul nu renunță la pozițiile intransigente. Mai mult, Saddam Hussein a întreprins o „vizită de lucru" în Kuweitul ocupat, sfidînd în mod evident orice apel internațional **(pag. 14)**

SIDA în România

La ora actuală, în România se înregistrează 999 bolnavi de SIDA, din care 935 copii și 64 adulți — situație unică în Europa prin numărul mare al îmbolnăvirilor la copii. De ce ? Cît se știe, de fapt, despre prevalența reală a bolii ? Ce s-a întreprins ? Ce depinde de individ și ce anume de societate ? Prin numărul total al cazurilor de SIDA, România nu se află totuși, în topul țărilor europene. Ne situăm, din punct de vedere al prevalenței (cunoscute pînă acum) a bolii, între statele de categoria a treia — o rămînere în urmă, de data aceasta, salutară. Întîrzierea răspîndirii maladiei permite, cu atît mai mult, adoptarea unor măsuri rapide și eficiente de profilaxie și combatere. **(pag. 6—12)**

Balcanii — un dosar în actualitate

În ultimele două decenii, spațiul balcanic a încercat să-și reconstruiască o entitate aparte prin valorificarea afinităților culturale și de civilizație. Revoluțiile anului 1989 ar fi trebuit să accelereze această dinamică, propulsînd noi forme de conducere. Ce s-a reușit ? Ce probleme se ridică ? Ce conflicte persistă ? Eliberarea de opresiunea totalitar-ideologică a dus la situații explozive. Cît de puternică e virulența etnicismului ? **(pag 19)**

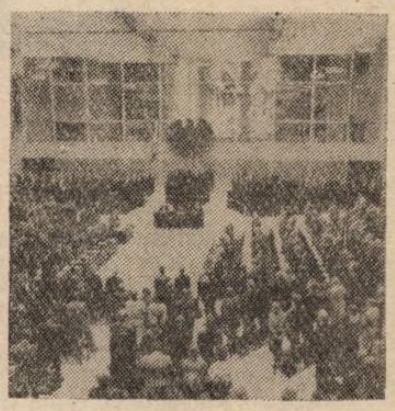

Reunificarea Germaniei

3 octombrie 1990. Cele două state germane trăiesc bucuria reunificării. În clădirea Reichstagului se întrunește primul parlament de după 1933. Mesajele de felicitare abundă, cu toate îngrijorările persistente. Capitala va fi Berlinul. Guvernul se va menține, deocamdată, la Bonn. Pregătirea alegerilor a și început **(pag. 13)**

Femeia și Puterea

Două destine paralele ! Corazon Aquino și Imelda Marcos. Soțiile a doi politicieni cu opțiuni radical diferite, care au marcat istoria ultimelor decenii în Filipine **(pag. 25)**

Cînd cheia va fi la noi înşine

Săptămîna trecută, Consiliul Europei a decis să nu se pronunţe, în sesiunea curentă, asupra acordării către România a statutului de invitat special, amînînd hotărîrea în această privinţă pentru sesiunea din ianuarie anul viitor.

Aceasta este decizia, restul sînt interpretări dintre cele mai diferite. Unii susţin că a fost vorba de un eşec, deoarece România n-a putut dobîndi statutul dorit, Consiliul Europei evitînd, de fapt, să se pronunţe pentru a nu fi nevoit să spună nu în condiţiile situaţiei din ţară, încă neclarificată din punctul de vedere al garanţiilor vizînd înaintarea spre democraţie. Pentru alţii a fost vorba, dimpotrivă, chiar de un succes, în măsura în care România nici nu şi-ar fi propus, încă de acum, să acceadă la statutul respectiv, iar amînarea pentru ianuarie a hotărîrii ar fi doar o problemă de procedură, tonul binevoitor al rezoluţiei adoptate marcînd, ca şi întreaga recentă sesiune, o schimbare pozitivă a atitudinii Consiliului Europei faţă de România.

Mai mult, asemenea interpretări disjuncte sînt de consemnat în chiar rîndurile delegaţiei parlamentare române prezente la sesiune. Deşi din partide diferite (inclusiv din opoziţie), membrii delegaţiei, în marea lor majoritate, au pledat pentru faptul că există condiţii ca România să primească statutul de invitat special, care este acordat ţării şi nu unei forţe politice. A fost însă exprimată şi părerea (de către dl. Raţiu) că, pînă cînd nu există convingerea că ţara a trecut fără echivoc pe calea democraţiei, nu trebuie întreprins vreun demers pentru dobîndirea acestui statut.

Realitatea este că rezoluţia Consiliului Europei este suficient de nuanţată pentru ca fiecare dintre aceste interpretări să găsească puncte de sprijin. Ea constată progresele de netăgăduit pe calea democraţiei faţă de situaţia din decembrie 1989 (materializate în desfăşurarea unor alegeri „în general libere" şi în întronarea în urma acestora a instituţiilor democratice legale), dar cere, deopotrivă, garanţii suplimentare în raport cu evenimentele ulterioare neclarificate, îndeosebi cele din martie şi cele din iunie, care au fost asociate cu violenţe şi cu utilizarea unor mijloace nelegale pentru restabilirea ordinii. Rezoluţia ia act de asigurările date de instituţiile nou înfiinţate în ţară că drumul pe care s-a pornit spre democraţie şi economia de piaţă este fără întoarcere, dar nu angajează direct Consiliul Europei cu o promisiune pentru viitor, exprimîndu-se doar speranţa că, în ianuarie, condiţiile vor fi de o asemenea natură încît acordarea către România a statutului de invitat special să nu constituie o problemă. Cu alte cuvinte, în esenţă, un cec, dar nu în alb, ci într-un fel condiţionat. Totuşi, mingea este la noi, iar condiţiile — pe care le ştim prea bine — nu sînt de neîndeplinit.

Poate aceste condiţii vor fi realizate, poate nu. Un rol important îl va juca, desigur, transparenţa raportului, atît de îndelung aşteptat, al comisiei parlamentare însărcinate cu elucidarea evenimentelor din 13—15 iunie. Şi vom vedea apoi ce fel de hotărîre va lua, în ianuarie, Consiliul Europei.

Fără îndoială, ţara nu va fi mai fericită dacă vom căpăta statutul de invitat special din partea Consiliului Europei, după cum ţara nu va muri dacă nu-l vom dobîndi. Astfel că, de fapt, cu totul altceva este cu adevărat important. Să avem cu toţii deplina convingere că trecerea la democraţie şi la economia de piaţă o facem pentru noi înşine şi nu pentru alţii. Nu imaginea ţării în lume este, în principal, miza instaurării democraţiei şi înaintării spre o economie de piaţă. Miza esenţială sîntem noi. Este nevoie de o economie de piaţă pentru că aceasta este singura cale, probată pînă în prezent, spre prosperitate individuală şi generală. Este nevoie de democraţie, pentru că numai într-un asemenea sistem politic s-a dovedit că se pot concilia, în cea mai mare măsură, interesele individuale cu cele publice, drepturile civile cu cele social-economice, libertăţile personale cu îndatoririle faţă de societate.

Avem o îndelungată experienţă amară cu căutarea, ani şi chiar decenii la rînd, de a ne crea în lume o imagine mai bună decît cea care exista de fapt. Spre a da numai un exemplu, adevărate campanii de propagandă însoţite şi de unele măsuri de falsă deschidere sau liberalizare erau declanşate în preajma reînnoirii clauzei naţiunii celei mai favorizate. În schimb, nimic esenţial nu se schimba. Pe cine păcăleam ? Pe cei ce ne acordau clauza ? Poate, şi am şi reuşit atîţia ani ! Dar pe noi ? Tot timpul şi iremediabil.

A venit vremea să nu ne mai furăm singuri căciula ! Unii sînt supăraţi că României i se cer criterii mai aspre şi unităţi de măsură mai mari decît altor ţări în ce priveşte accesul la Consiliul Europei. Poate este chiar aşa ! Probabil, un motiv de dezamăgire sau chiar revoltă. Dar, în esenţă, cea mai înţeleaptă reacţie ar fi de a ignora o asemenea atitudine, considerînd-o mai degrabă un factor de mobilizare, avînd credinţa că trecerea la democraţie şi la economia de piaţă o facem pentru noi şi nu pentru alţii. Cînd, prin însăşi situaţia existentă, nu ne va mai interesa, de fapt, ce spune despre noi Consiliul Europei, porţile acestuia vor fi larg deschise, căci cheia va fi la noi înşine.

Ilie Şerbănescu

Declaraţia d-lui Alexandru Bîrlădeanu

preşedintele Senatului

La reuniunea consacrată „Dimensiunii parlamentare a CSCE", desfăşurată la Strasbourg în perioada 25—27 septembrie 1990, la care au fost reprezentate, cu drepturi egale, parlamentele ţărilor semnatare ale Actului final de la Helsinki, delegaţia Parlamentului român a susţinut instituirea unei noi structuri parlamentare europene, care să corespundă noilor realităţi apărute în urma prăbuşirii regimurilor totalitare din centrul şi estul Europei şi care să-şi aducă o contribuţie majoră la ridicarea edificiului unei Europe unite paşnice şi democrate.

Faptul că această reuniune a coincis cu perioada desfăşurării celei de-a 42-a sesiuni a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a constituit un prilej oportun pentru ca membrii delegaţiei parlamentare române să prezinte şi să susţină problematica legată de acordarea României a statutului de invitat special în cadrul acestui organism. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît pe ordinea de zi a Adunării Parlamentare era înscris un punct referitor la situaţia din România. Într-un meritoriu efort de depăşire a intereselor de partid, cei zece senatori şi deputaţi au declarat, fără echivoc, în plenul comunităţii parlamentare europene că orice încercări de a menţine România în afara concertului european nu sînt doar nedrepte, ci şi neîntemeiate. Acţiunea delegaţiei române, în cadrul căreia a existat o conlucrare fructuoasă şi o unanimitate de vederi deloc formală în privinţa înlăturării obstacolelor care barează încă actul aşezării României, cu drepturi egale, alături de ceilalţi membri ai Consiliului Europei, a fost încununată de rezultate certe, care, chiar dacă nu au dus acum la intrarea ţării noastre în acest organism, au apropiat mult acest moment.

Contactele numeroase avute cu personalităţile din conducerea Adunării Parlamentare, a Consiliului Europei, cu preşedinţii de comisii, şefi ai unor grupuri parlamentare, cu numeroşi participanţi la sesiune ne-au convins că, în ciuda vicisitudinilor ce au afectat poporul român, el se bucură de stima celor de pe continent, care văd în România un partener constructiv, dispunînd de un remarcabil potenţial de valori materiale şi spirituale în măsură să contribuie la îmbogăţirea şi înfrumuseţarea căminului european.

Această apreciere a rezultat, de altfel, cu toată claritatea, şi în contactele avute la Paris de membrii delegaţiei cu multe personalităţi politice franceze, şi în primul rînd cu preşedintele Franţei, domnul François Mitterrand, şi cu preşedinţii Senatului şi Adunării Naţionale, dnii Alain Poher şi, respectiv, Laurent Fabius.

Rezoluţia privind România

1. Adunarea exprimă satisfacţia faţă de faptul că situaţia din România a evoluat considerabil după discutarea ultimului său raport privind această chestiune, din toamna anului 1989 (Doc. 6105), şi că regimul dictatorial al lui Nicolae Ceauşescu a fost înlocuit cu un guvern şi cu un Parlament rezultate în urma alegerilor de la 20 mai 1990, calificate de către delegaţia sa de observatori ca fiind „în general libere".

2. Conştientă de dificultăţile economice şi sociale în care se află astăzi România, ea aprobă orientările declarate ale noului

guvern român pentru însănătoșirea situației și apropierea de valorile Consiliului Europei.

Adunarea ia notă de măsurile propuse de autoritățile române pentru instituirea statului de drept, a economiei de piață, asigurarea și respectarea pluralismului politic, garantarea drepturilor omului, fără discriminare, și antamarea dialogului cu forțele politice care doresc să contribuie constructiv la soluționarea problemelor sociale, politice și economice ale țării.

3. Ea ia notă de faptul că Parlamentul român a solicitat acordarea statutului de invitat special și că guvernul dorește să adere la mai multe convenții ale Consiliului Europei.

4. Adunarea se felicită, pe de altă parte, pentru participarea unei importante delegații guvernamentale și parlamentare, cuprinzînd, de asemenea, personalități cu autoritate morală din țară ca d-na Cornea, la audierea organizată de Comisia sa pentru relațiile cu țările europene nemembre, la 29 iunie 1990 la Innsbruck.

5. Ea se declară totuși preocupată de accesele de violență care s-au manifestat indeosebi în lunile martie și iunie 1990.

6. Ea își exprimă preocuparea în legătură cu riscurile menținerii Securității sub o formă diferită, cum lasă să se înțeleagă unele rapoarte alarmante, practică ce nu este deloc compatibilă cu necesitatea recreării înțelegerii naționale indispensabile pentru reconstruirea țării.

7. Ea dorește să obțină de la autoritățile române asigurări în următoarele domenii :

I. — eliberarea tuturor persoanelor arestate din cauza evenimentelor de la Tîrgu Mureș și de la București, cu excepția celor recunoscute ca vinovate de acte ilegale ;

II. — publicarea rapoartelor de anchetă asupra acestor evenimente ;

III. — garanția că patrimoniul istoric și cultural va fi apărat ;

IV. — respectarea independenței mijloacelor de informare în masă și a libertății de exprimare a partidelor și a mișcărilor politice, precum și accesul convenabil al tuturor partidelor politice la mijloacele practice necesare pentru a-și difuza opiniile lor în întreaga țară ;

V. — respectarea drepturilor politice, economice, culturale și religioase ale întregii populații, inclusiv drepturile individuale și colective ale tuturor minorităților etnice și naționale, ceea ce le va permite să rămînă într-o țară care este și a lor ;

VI. — dirijarea ajutoarelor umanitare către păturile sărace ale populației, indeosebi care și-au pierdut părinții și care sînt seropozitivi sau atinși de SIDA ;

VII. — organizarea de alegeri locale libere și democrate.

8. În acest scop, ea cere Comisiei sale pentru relațiile cu țările europene nemembre să desemneze o delegație, în care să intre, dacă este nevoie, cîte un reprezentant din partea altor comisii competente, pentru a efectua o vizită la fața locului, în vederea prezentării unui raport asupra situației reale din România.

9. Pe de altă parte, ea sugerează organizarea unei a doua audieri în lumina constatărilor făcute de delegație, înaintea oricărei decizii cu privire la acordarea statutului de invitat special.

10. Ea încurajează, pe de altă parte, guvernele statelor membre să-și sporească ajutorul lor umanitar, îndeosebi medical și alimentar, pentru România.

11 Ea reamintește decizia CEE de a ajuta economic țările Europei centrale și de Est și dorește ca statele membre ale Consiliului Europei care nu fac parte din Comunitate să se asocieze la acest demers. Ea își exprimă speranța că, condițiile vor putea fi favorabile acordării statutului de invitat special României cu ocazia viitoarei sesiuni din ianuarie 1991.

O.N.U. — ieșirea în lume

În acest început de toamnă diplomația românească pare să se afle într-o ofensivă „tout azimuts", menită să afirme o imagine redresată a României în lume. Vizita la New York a președintelui Ion Iliescu este momentul de vîrf al acestei campanii.

Așa cum a precizat chiar președintele Ion Iliescu într-un interviu acordat postului de radio „Vocea Americii", vizita sa a avut loc la New York și nu la Washington și a fost prilejuită de reuniunea la nivel înalt consacrată copiilor și cea de-a 45-a sesiune a Adunării Generale a ONU. Faptul că șeful statului a renunțat la izolarea care i s-a reproșat în toată perioada de după alegeri este un lucru lăudabil. A fost depășită astfel o stare de inhibiție sau de expectativă, iar colaboratorii și consilierii săi au chibzuit bine sfătuindu-l, probabil, pe președinte să părăsească pentru un timp palatul Cotroceni pentru a lua parte direct la un exercițiu diplomatic nemijlocit. De asemenea, mai mulți factori sînt percepuți acum în străinătate ca pozitivi : România a deținut președinția Consiliului de Securitate în luna august, cînd s-au declanșat evenimentele din Golf, a adoptat rapid o poziție de condamnare a invaziei irakiene în Kuweit, s-a oferit să contribuie la recuperarea fizică și reconfortarea militarilor americani și a început procesul de democratizare a instituțiilor în interior. Schimbarea atitudinii CEE față de noi a avut aceleași motivări.

Președintele României, Ion Iliescu, adresîndu-se, miercuri, Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite

Acesta este așadar momentul politic în care diplomația noastră s-a hotărît să se exprime de o manieră mai dinamică. Pentru că — să nu uităm — cam în aceeași perioadă am semnalat vizita la Bruxelles și Geneva a primului ministru, Petre Roman, pînă acum foarte activ în căutarea unor căi de deblocare a dialogului nostru cu Europa, prezența la Strasbourg a unei delegații parlamentare în frunte cu președintele Senatului, pentru a tatona șansele penetrării noastre în Consiliul Europei, precum și cea a ministrului de externe, Adrian Năstase, la o reuniune pe tema securității în Mediterana, apoi la New York, la o reuniune C.S.C.E.

Prezenți în grupul de presă care-l însoțește pe președinte, cîțiva colegi de-ai noștri arătau de la început că relatarea acestei vizite ar putea fi „o cronică a unui succes anunțat". Ei își bazau aprecierea, adeverită după cîte se pare, pe faptul că șeful statului român are posibilitatea de a desfășura o activitate de contacte politice, precum și de a afirma fără echivoc poziția țării noastre și a explica starea de neîncredere cu care au fost privite oficialitățile de la București în Occident, după evenimentele din iunie. Mai întîi, președintele Ion Iliescu a prezentat punctul de vedere al țării noastre în problema copiilor, la conferința care a reunit circa 70 de șefi de stat și de guvern, într-un moment în care la noi descoperim că situația orfanilor, mai ales, atinge dimensiuni dramatice. Apelul la cooperare și ajutor, lansat cu acest prilej, s-ar putea să aibă ecouri favorabile.

În al doilea rînd, de la tribuna Adunării Generale, președintele Ion Iliescu a prezentat punctul de vedere al României în marile probleme ale omenirii, insistînd asupra conceptului de libertate și dînd lămuriri în legătură cu condițiile în care s-au produs schimbările din România, inclusiv dificultățile întîmpinate sau care încă mai stăruie. „Pe un asemenea drum — a spus el — este ușor să facem greșeli, și noi, fără îndoială, am făcut. Dar bunăvoința și hotărîrea noastră de a depăși actuala stare de lucruri trebuie, de asemenea, luată în considerare".

Ținînd seama de situația specifică a României în etapa actuală, a fost salutar că discursul a insistat de asemenea pe conceptul de solidaritate umană care, odată exprimat, ar contribui, de pildă, ca transformările necesare și atît de spectaculoase de la noi și din Europa răsăriteană să se realizeze fără convulsii sociale serioase.

Recunoscînd că România și conducerea ei actuală continuă să stîrnească anumite controverse, președintele României și-a încheiat discursul afirmîndu-și optimismul față de ideile păcii, stabilității și libertății.

Misiunea transatlantică de la sediul Națiunilor Unite a președintelui României a cuprins, de asemenea, o largă paletă de contacte diplomatice incluzînd convorbiri, întrevederi sau simple contacte protocolare cu șefi de stat sau de guvern, cu alte oficialități din țări din diverse regiuni ale globului. În cursul convorbirilor cu președintele Turciei, Turgut Ozal, și cu președintele Italiei, Giulio Andreotti, au fost analizate chiar unele chestiuni de fond ale raporturilor bilaterale, stabilindu-se și un calendar al unor vizite la nivel înalt. O premieră a constituit-o și întîlnirea cu președintele albanez, după cum semnificații deosebite au avut și întrevederile cu reprezentanții Kuweitului și Arabiei Saudite, precum și cu secretarul general al ONU, Javier Perez de Cuellar, care, între altele, a apreciat contribuția României, a ambasadorului Aurel Dra-

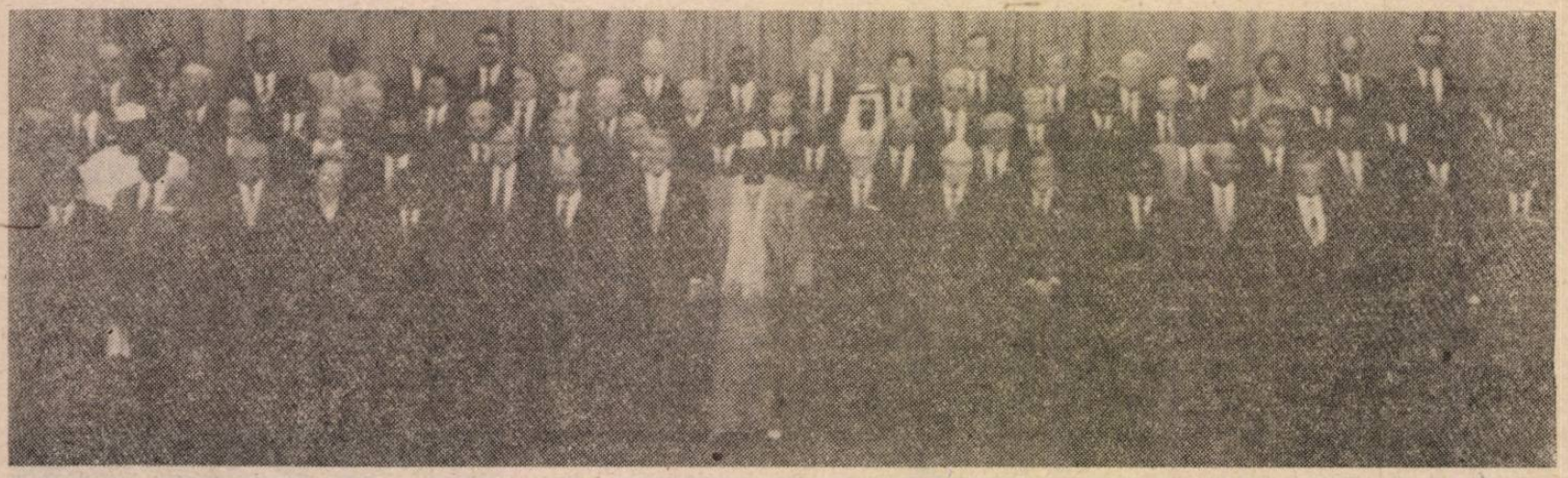

Națiunile Unite. Participanții la reuniunea la nivel înalt asupra problematicii copiilor

goș Munteanu la desfășurarea cu succes a lucrărilor Consiliului de Securitate în luna august.

Nici schimburile de amabilități cu premierul britanic, Margaret Thatcher sau președintele SUA, George Bush, n-au fost lipsite de importanță, dincolo de caracterul lor oarecum monden-diplomatic, ele oferind posibilitatea unei cunoașteri directe. Prin ponderea lor, contactele și dialogurile prezidențiale pot avea efecte dintre cele mai salutare.

Lista interlocutorilor — întîmplător sau nu — cuprinde reprezentanți ai aproape tuturor țărilor balcanice, dar Europa occidentală este mai slab reprezentată, poate și din cauza reticenței cu care aceste țări privesc evoluția evenimentelor de la noi.

În întîlnirile cu reprezentanții kuweitian și saudit, dar și în alte intervenții în legătură cu situația din Golf, a fost reafirmată hotărîrea noastră de aplicare a embargoului, dar s-a subliniat și necesitatea acordării unor compensații țării noastre.

Paleta întîlnirilor a fost largă, dar dincolo de caracterul său cantitativ rămîne de semnalat această deschidere, ieșirea diplomației noastre din golful unei izolări păgubitoare care ne-ar putea și mai mult marginaliza și provincializa și asumarea dialogului cu parteneri din toate țările. Iar în acest dialog, recunoașterea propriilor greșeli sau greutăți poate fi apreciată ca semn al sincerității și trezește încredere.

Vizita la New York poate fi astfel doar preludiul pentru o ieșire din ce în ce mai decrispată a României în lume.

Ștefan Nicolae

Întrucît revista „Lumea azi" nu a avut un corespondent la fața locului, redăm cîteva din relatările colegilor noștri prezenți la această vizită :

„Seara (președintele Ion Iliescu — n.r.) a participat la dineul oferit de organizatorii Conferinței mondiale la nivel înalt pentru copii, unde a avut și un, să-i zicem, semnificativ schimb de amabilități cu doamna Margaret Thatcher. «Deci, dumneavoastră sînteți domnul Iliescu — a exclamat doamna de fier» (sic !) «Eu sînt și-mi exprim fericirea de a vă fi întîlnit». Curtenitor, domnul Iliescu a făcut cîțiva pași cu primul ministru al Marii Britanii, care, i-ar fi spus : «După cum arătați, nu puteți fi un om rău»".

(„Dimineața")

„Președintele Ion Iliescu participă în aceste zile pentru prima dată la exercițiul unui dialog internațional unic ce se încheagă lesne și fără prejudecăți".

(„România Liberă")

„Strîngîndu-și mîinile la prima cunoștință, domnul Iliescu i-a spus, nu fără umor, lui George Bush : «Aveți în fața dumneavoastră cea mai controversată persoană din România» Președintele american a găsit agreabilă introducerea și l-am văzut rîzînd cu poftă, desfăcîndu-și larg brațele, așa cum numai americanii știu să aprecieze o vorbă de spirit".

(„Adevărul")

Să ne temem de convertibilitate?

3

dr. Ioan Popa

Propuneri concrete — privind măsuri de ordin fiscal, monetar, vamal — pentru promovarea unui curs realist al leului, în funcție de condițiile existente și cerințele economiei naționale

Ne-am pronunțat pentru o devalorizare moderată, într-o primă etapă, a monedei naționale și se pare că această soluție este reținută și de autoritățile guvernamentale de resort. Se pune însă întrebarea : va avea această măsură un efect stimulativ — atît de necesar — asupra exporturilor ? În ciuda abordării simpliste (devalorizare = promovarea exporturilor) răspunsul este negativ, iar explicația este simplă : ponderea mare a exporturilor actuale care au un curs de revenire efectiv peste cursul propus (aproximativ 30—35 lei /$). Cu alte cuvinte, este de așteptat apariția unor dificultăți la acei producători pentru export care beneficiau — înainte de ianuarie 1990 — de cursuri de revenire mari, deci de importante subvenții indirecte ; iar gradul de susținere de la buget pentru această categorie de exportatori a sporit în ultimele luni, ceea ce face și mai vulnerabilă situația lor față de o unificare a cursului de decontare. (La un curs unic de 30—35 lei /$ un exportator cu un curs de revenire efectiv de 60 lei/dolar va „pierde" 25—30 lei pentru fiecare dolar încasat din export, în sensul că bugetul nu va mai prelua această diferență negativă). Consecința imediată va fi scăderea interesului producătorilor pentru livrarea mărfurilor lor la export, ceea ce, pe fondul capacității ridicate a economiei de absorbție a importurilor, va însemna deteriorarea gravă a balanței comerciale.

Stimularea exporturilor

Considerentele de mai sus ar putea duce la o presiune progresivă în jos asupra cursului leului ; cu cît acesta este mai redus, cu atît producătorii vor fi mai interesați de piața externă. Numai că, pe de altă parte, pe măsură ce dolarul crește față de leu, importurile — în principiu făcute de aceiași produ-

cători — devin mai scumpe, ceea ce înseamnă reducerea competitivității comerciale a ofertei românești și noi presiuni în jos asupra leului, cu noi creșteri de costuri ș.a.m.d. Dilema este deci : cum să stimulezi pe exportatori fără să se alunece pe panta devalorizărilor în lanț ?

Noul cadru legislativ oferă un astfel de mijloc de stimulare a exporturilor : reținerea unei cote din suma încasată în valută (30 la sută, ulterior 50 la sută) la exportator. Cu toată atractivitatea de care se bucură această măsură, ea nu trebuie să fie considerată o soluție în sine. În fond, prin această formulă se validează dubla monedă și dubla piață a bunurilor și serviciilor, cu tendința de extindere în economia națională : pe de o parte, leul și prețurile tradiționale, pe de altă parte, dolarul și prețurile la „negru", sau pe piața „gri", a produselor de import. Or, unul din imperativele reformei este tocmai trecerea la un singur sistem de prețuri, bazat, desigur, pe realitățile economice, ale pieței, afirmarea unui curs de schimb unic.

Măsura respectivă va avea un caracter benefic doar dacă ea va fi luată în cadrul programului de acțiuni vizînd trecerea la convertibilitate. Numai în acest fel obținerea valutei nu va fi un scop în sine, ci un mijloc de realizare de către întreprinderi a unei activități economice rentabile — pe plan intern și internațional, numai așa fetișismul (antieconomic) al monedei străine se va atenua pînă la dispariție (în condițiile deplinei convertibilități). În măsura în care progresele pe calea convertibilității vor fi reale, rolul încasărilor valutare ca mijloc de stimulare se va reduce, locul acestui mecanism fiind luat de instrumentele cunoscute de politică comercială.

În caz contrar, însă, vom recădea în dramatica situație a exportului cu orice preț ; dacă în ultimii ani forțarea încasărilor valutare este determinată de aberante opțiuni politice (puse sub lozinca plății datoriei externe), acum ea ar fi rezultatul orientării „naturale" a producătorilor spre moneda tare, cea cu putere reală de cumpărare. Consecințele ar fi însă aceleași : abandonarea criteriilor de eficiență în decizia de export, dispariția produselor de pe piață, secătuirea rezervelor interne.

În fond, stimularea exporturilor este o problemă de politică economică și ea trebuie să fie realizată printr-un ansamblu de măsuri intercorelate, adaptate continuu în raport cu reacțiile pieței. Într-o primă etapă, formula reținerii unei părți din cîștigurile valutare va putea fi folosită în acest scop ; dar, ținînd seama de faptul că, pe de o parte, se va proceda la devalorizarea leului, iar, pe de altă parte, dolarul este probabil să facă în continuare prime pe piața neagră, se poate avea în vedere un sistem de taxe la export, care să asigure venituri compensatorii la bugetul statului și, totodată, să reducă posibilitățile de arbitraj de curs pentru deținătorii de valută. Avantajul obținerii unor cîștiguri directe în valută va fi pentru exportatori un stimulent suficient de mare pentru a compensa neajunsul plății unei taxe în lei pentru anumite categorii de exporturi. Pe măsură ce, odată cu liberalizarea prețurilor, discrepanțele artificiale dintre nivelele de preț pe piața internă și cea externă se vor reduce, rămînînd predominante deosebirile care exprimă costurile comparative de producție, politica de taxare va putea fi relaxată, revenindu-i pieței funcția de validare a performanțelor întreprinderilor angajate în comerțul exterior.

O politică de taxare — selectivă — a exporturilor ni se pare recomandabilă și din alt punct de vedere. Mai întîi, ea reprezintă o alternativă la sistemul generalizat al autorizațiilor de export, specific economiei de comandă și care nu se justifică în condițiile desființării monopolului de stat asupra comerțului exterior ; desigur, unele exporturi pot face obiectul reglementărilor cantitative, dar formula birocratică de pînă acum (cu conotațiile sale „bizantine") trebuie abandonată. Apoi, prin sistemul de taxe se poate contracara mai eficient tentația exportului cu orice preț, fără să se țină seama de resursele și necesitățile economiei naționale. Mai mult, el poate fi folosit pentru a stimula un model adecvat de specializare internațională, care să țină seama nu numai de costurile comparative „statice", ci de posibilitățile de dezvoltare economică în raport cu dotarea cu factori și opțiunile tehnologice ale țării.

Importurile și piața internă

O importantă problemă derivată din opțiunea pentru trecerea la convertibilitate este cea a prețului importurilor de produse primare. În condițiile decontării la cursul comercial, beneficiarii de importuri, înainte subvenționați, se vor vedea în fața unor prețuri — și, deci, costuri — substanțial sporite. În plus, se pare că perioada actuală nu este deosebit de propice unei astfel de măsuri : criza din Golf a propulsat în sus prețul petrolului (al energiei), iar dependența României față de astfel de importuri este considerabilă. În acest domeniu, cel puțin pentru perioada imediat următoare, intervenția directă a statului nu poate fi evitată ; dar mijloacele pe care acesta le are la dispoziție sînt și ele mai diversificate. În primul rînd, pentru un număr redus de produse primare esențiale pentru procesul de producție se poate recurge la subvenția directă, asociată cu mijloace stimulative de ordin financiar (credite avantajoase pe termen scurt) sau fiscal. În al doilea rînd, se poate avea în vedere un sistem de legare a veniturilor din export de gradul utilizării lor pentru importuri de bază : pentru firma care va utiliza fondurile sale valutare în acest scop cota reținerii de valută va fi sporită și/sau taxele asupra exporturilor vor fi reduse. Totuși, pentru susținerea importurilor de produse primare în prima perioadă a tranziției astfel de măsuri nu vor fi probabil suficiente ; este, de aceea, necesară găsirea unor posibilități de finanțare suplimentară de către stat, inclusiv prin apelarea la credite externe.

O problemă la fel de preocupantă este cea a importurilor de produse industriale, bunuri de echipament, dar și bunuri de consum. În primul caz, apelarea la surse externe de finanțare este o condiție a asigurării retehnologizării economiei românești. Avem în vedere aici atît importurile de produse și licențe (credite bancare), cît, mai ales, atragerea investițiilor străine în țară, îndeosebi sub forma societăților mixte (joint ventures), dar și sub formă de participații la întreprinderile de stat existente, firme aflate în proces de privatizare parțială. Un cadru legal atractiv, în conformitate cu experiența recentă pe plan internațional (cu abandonarea elementelor de birocratism excesiv și garanții pentru investitori), reprezintă o cerință de cea mai mare importanță.

În ceea ce privește importurile de bunuri de consum, decontarea la un curs unic ar crea un avantaj imediat pentru o serie de mărfuri (îndeosebi cele de folosință îndelungată), ținînd seama de oferta total nesatisfăcătoare și de cererea solvabilă relativ ridicată (expresie a masei monetare în exces). Ca atare, un sistem de taxe vamale relativ ridicate ar fi justificat atît prin necesitatea asigurării unei rentabilități „normale" pentru firmele importatoare, cît și de cerința realizării unei surse de venituri pentru buget (și de compensare, astfel, a cheltuielilor pe care, cum am arătat, mai sus, le presupune implementarea unui sistem liberal de prețuri). În general, însă, liberalizarea prețurilor trebuie să fie concomitentă cu progresele în domeniul aprovizionării pieței interne, aceasta fiind baza reală a reducerii decalajelor artificiale de prețuri și deci a presiunilor inflaționiste și tendințelor speculative.

O politică vamală adecvată este necesară și pentru protejarea acelor producții industriale — „infant industries", dar și produse de tradiție — care, datorită competitivității scăzute a firmelor românești ori ca urmare a sistemului aberant de prețuri — ar fi supuse, în perioada imediat următoare, unei acute concurențe externe. Este de observat, aici, că protecția vamală — realizată prin mijloace netarifare și taxe vamale — trebuie să se exercite diferențiat, scopul său fiind de a contribui la crearea condițiilor tehnologice și economice pentru a asigura, în principiu, confruntarea directă a producătorilor români cu concurența internațională ; ea trebuie să aibă mai degrabă un caracter corectiv — la început — și stimulativ — pe măsura liberalizării prețurilor — pentru producătorii naționali, decît unul prohibitiv pentru oferta străină (cu excepțiile de la caz la caz care se impun).

În concluzie, ne pronunțăm pentru o primă perioadă de tranziție de 6—8 luni în care vor coexista subvenții directe de la buget, unele prețuri subvenționate la import, cote din încasările valutare, mijloace de stimulare financiară și fiscală, pe de o parte, și taxe vamale export, contingente și taxe la import, pe de altă parte ; orientarea de fond va fi însă — pe măsura liberalizării prețurilor și a conturării unui curs unic al leului — spre reducerea rolului subvențiilor și a instrumentelor netarifare și creșterea importanței mijloacelor tarifare, financiare și fiscale. În fond, aceasta înseamnă opțiunea pentru confruntarea directă a producătorilor români cu piața externă și — de fapt — cu piața națională, pusă pe baze reale, economice ; iar, în acest proces, stabilirea unui curs de schimb efectiv reprezintă o condiție esențială.

Dacă ținem seama de resursele și oportunitățile de afaceri de care dispune și acum România, de potențialul uman al țării, o astfel de confruntare poate fi angajată.

SIDA în România

999 bolnavi de SIDA, dintre care 935 copii și 64 adulți – situație unică în Europa. De ce ? Cît se știe, de fapt, despre prevalența bolii ? Ce s-a întreprins ? Ce-ar mai fi de făcut ? Ce depinde de individ și ce anume de societate ?

1. „Încă nu avem o imagine reală asupra răspîndirii bolii"

„Veniți în primele zile ale lunii octombrie, cînd vom avea centralizate datele statistice pe țară pe primele trei trimestre ale acestui an. Aceste date le trimitem la O.M.S.". În baza acestei promisiuni, făcută de dr. NICOLAE BELDESCU, directorul Direcției de medicină preventivă din Ministerul Sănătății, revin după o săptămînă și discuția demarează de la ceea ce aflasem între timp.

■ Un caz grav, operat la Spitalul de Urgență, a pus ulterior în evidență, printr-un concurs de împrejurări, faptul că a fost vorba de o persoană infectată cu HIV. Testul l-a realizat Institutul de virusologie. Nu este riscant pentru echipa de chirurgi ?

□ Pot exista, bineînțeles, asemenea cazuri Există peste tot în lume. Riscurile apar, însă, numai cînd nu se iau măsurile de protecție. Care sînt minime. Nu trebuie să te îmbraci într-un costum de cosmonaut, ci să respecți aceste măsuri, care, repet, sînt minime și nu sînt altele decît cele valabile împotriva oricărei boli infecțioase, a oricărei contaminări prin sînge. Panica nu servește la nimic.

■ Cifra de 999 reprezintă numărul celor identificați ca deja bolnavi de SIDA ?

□ Da, inclusiv pe plan internațional, la O.M.S. se iau în considerare cazurile de SIDA și nu ale celor infectați cu HIV, pentru că nu există practic posibilitatea testării întregii populații. Făcînd comparație cu alte țări europene, se observă că în România deosebirea constă în numărul mare al copiilor. Dar nu aceasta este situația reală a fenomenului. În programul național pe termen scurt — voi reveni cu explicații asupra acestuia — prima categorie de populație la risc care a fost controlată este cea a copiilor, și nu a tuturor, ci a acelora din leagăne și centrele de distrofici. Abia acum am început testarea adulților din categoriile de risc. De o lună am demarat un program de „supraveghere-santinelă" în cîteva județe, s-a generalizat — deși încă nu se aplică peste tot — testarea sîngelui donatorilor. Va trebui să extindem programul de testare-santinelă la toate grupurile de risc (pacienții de la dermato-venerice, eventual gravidele, persoanele care au avut tuberculoză, la homosexuali, cei polispitalizați și politransfuzați etc.). Respectăm, bineînțeles, drepturile omului în această activitate, rezultatul fiind comunicat numai persoanei respective sau, în cazul copiilor, părintelui sau tutorelui.

Pe măsură ce programul național privind SIDA va avansa și se va perfecționa din punct de vedere organizatoric, este de așteptat să crească numărul adulților. Epidemiologic vorbind, nu este posibil ca proporția mare identificată în rîndul copiilor să nu fie asociată cu un număr apreciabil de pozitivi printre adulți. Deocamdată, n-am controlat suficient de mulți adulți pentru a avea o imagine corectă a fenomenului. Cel puțin un an trebuie să funcționeze programul pentru a ne apropia de o apreciere cît mai reală a fenomenului SIDA în țară.

Pe de altă parte, n-am reușit să avem, pînă acum, cadrul legal pentru această activitate. Există însă pregătit un ordin al ministrului, care, odată semnat, va stabili sarcinile, prioritățile, obiectivele programului național SIDA, diversele atribuții și îndatoriri ale instituțiilor sanitare.

■ Dispuneți de un buget anume pentru realizarea acestui program ?

□ Încă nu avem un buget special pentru SIDA — și am să vă spun de ce — dar o serie de fonduri au fost alocate și s-au folosit.

Programul național privind SIDA a fost întocmit împreună cu O.M.S. Este vorba, în primul rînd, de programul de urgență pe termen scurt, care a prevăzut o serie de sume, utilizate deja în dotarea cu aparatură și teste a centrelor de recoltare și conservare a sîngelui. Această dotare s-a încheiat, deși în programul pe termen scurt nu era prevăzută terminarea sa. S-a făcut un mare pas înainte. Următorul îl constituie conceperea și realizarea unei activități pe termen mediu. Avem confirmarea că, la 16 octombrie, o echipă de experți ai O.M.S. se va deplasa la București. Împreună, vom elabora programul pe termen mediu (1991—1993), care, din punct de vedere financiar, va conține contribuția O.M.S. și, pe de altă parte, propriul nostru efort financiar. Deci, stabilind concret activitățile, vom ști și ce buget să solicităm guvernului pentru aplicarea lor.

■ Toată lumea se teme de SIDA, dar puțini știu, cu adevărat, ce este și cum poate fi prevenită. Un medic îmi relata chiar o situație ilară : unii colegi n-au mai vrut să dea mîna cu el pentru că l-au văzut, la televizor, ținînd un copil bolnav de SIDA în brațe...

□ Tot timpul am anunțat ca o mare realizare testarea sîngelui livrat pentru a se utiliza în rețeaua sanitară. Și chiar este. Dar să spunem și marea nerealizare : cea din domeniul educației. Organisme care să se ocupe avem, dar trebuie trecut decis la acțiune, mai ales că rezultatele, pe acest plan, nu se obțin de azi pe mîine. Educația sanitară are, ca obiectiv, modificarea unor concepții, a unor comportamente, care nu pot fi schimbate ușor. Trebuie să obții — ceea ce nu e simplu — ca populația să accepte, ca idee, aceste schimbări de comportament și apoi să le aplice ca atare. Este o chestiune cu care se confruntă toate țările, inclusiv cele în care se desfășoară de mult timp bătălia anti-SIDA. De asemenea, problema nu este numai de resortul Ministerului Sănătății, cum consideră cei mai mulți. Sînt necesare eforturi conjugate din partea Comisiei naționale SIDA, a clinicilor universitare, serviciilor de epidemiologie și educație sanitară, Institutului de igienă și sănătate publică, societăților de binefacere, a „Asociației SIDA", organizație

Să ne facem o idee despre SIDA

Vorbim, în general, de o boală, deși nu avem de-a face propriu-zis cu așa ceva, ci cu un sindrom. Respectiv, un complex de situații patologice declanșate în organism, care se poate manifesta prin numeroase aspecte clinice. La bază se află prăbușirea sistemului de apărare al organismului, produsă de infectarea cu HIV (virusul deficienței imune umane). Ca urmare a instalării acestui defect de apărare, omul va fi expus diferitelor infecții, așa-numitele „infecții supraadăugate" (celei cu HIV). Între suspiciunile clinice putînd indica existența bolii se află scăderea în greutate, adenomegalia (mărirea ganglionilor), mărirea ficatului, infecții bacteriene frecvente și trenante (de pildă, diaree), diverse erupții pe piele etc. Nu este vorba, deci, de o boală tipică.

Posibilitățile de transmitere a virusului HIV decurg din existența acestuia în anumite segmente bine definite : în primul rînd în sînge, și în special în anumite celule din sînge, dar și în spermă și secrețiile vaginale. Se poate, deci, transmite prin contactul intim cu sîngele unei persoane infectate, ca și prin relații sexuale cu o asemenea persoană. Din prima situație fac parte mai ales transfuzia de sînge (sau derivate din sînge) nesupus unei prelucrări care să inactiveze virusul HIV și, de asemenea, microadministrările de sînge decurgînd din utilizarea instrumentarului medical (ace, seringi etc.) folosit în serie sau nesterilizat corect. Modalitatea de transmitere în acest caz, ca și pe calea sexuală, se realizează „pe orizontală", de la o persoană infectată și, deci, infectantă, la o persoană sănătoasă.

O altă modalitate este cea „pe verticală", de la mamă la nou născut, infecția putîndu-se transmite prin sîngele placentar sau în timpul nașterii, cînd tegumentele copilului sînt traumatizate și devin porți de intrare pentru sîngele matern.

Teoretic, există și posibilitatea transmiterii virusului HIV prin salivă sau laptele matern, dar nu prin lichidele propriu-zise, ci prin infimele urme de sînge ce le pot conține.

Într-o primă etapă, o persoană este numai infectată cu HIV, fiind, implicit, și contaminantă pentru alții, pentru ca, după o perioadă variabilă în ani, să apară suspiciunile clinice indicînd boala propriu-zisă. Maladia este nevindecabilă, ducînd întotdeauna la un sfîrșit fatal. Oamenii de știință sînt de părere, pe baza nivelului atins de cercetările în domeniu, că, în circa 3—5 ani, este de așteptat apariția unui tratament antiviral privind SIDA.

neguvernamentală de sprijinire a persoanelor infectate cu HIV sau bolnave de SIDA.

N-aș putea spune că televiziunea a participat cu tot sufletul la informarea populației despre această boală. S-au transmis unele emisiuni, dar au fost difuzate pe programul doi, deci cu o eficiență limitată. Cu ziarele am colaborat ceva mai bine, fără a se realiza, însă, un program coerent. La radio, problema a fost tratată mai rotund, printr-o serie de spoturi pe tema „Ce trebuie să știm despre SIDA", și chiar mai amplu, pe litoral, prin Radio Vacanța și postul de radio de la Costinești. Nu este, bineînțeles, suficient ; eventual, ar trebui ca ziarele să-și ofere coloanele pentru un program de educație. Pînă acum n-am găsit o asemenea posibilitate, dar nu pot spune că eforturile noastre au fost deosebite.

Un program de educare pe baze științifice include o etapă de cunoaștere a nivelului de informare a populației-țintă : afli, astfel, ce se știe mai mult, ce anume mai puțin. Apoi se construiește o activitate de intervenție, respectiv se furnizează informații, insistînd pe ceea ce dorești ca populația să recepționeze și să accepte, iar după un timp măsori din nou nivelul, să vezi ce s-a obținut. Pe baza acestei idei, am pregătit un chestionar care sperăm că va fi publicat în „Panoramic Radio-TV" ; răspunsurile primite vor fi analizate și se va organiza un program de educare cu ajutorul specialiștilor, prin intermediul radioului.

Am avut și o experiență mai tristă. La un moment dat am cerut ajutorul Ministerului Culturii. De ce ? Pentru că ne lipsesc afișele, broșurile, pliantele inteligent făcute. Ne-am gîndit să organizăm un concurs prin Uniunea Artiștilor Plastici. Condițiile puse au fost, însă, total nerealizabile : pentru fiecare artist care s-ar fi înscris la concurs trebuia din start asigurată o primă de 5 000 de lei, plus alte cheltuieli legate de organizarea unei expoziții, stabilirea celor mai bune lucrări, premierea lor etc. Ceea ce, din punct de vedere financiar, nu se poate realiza. Sper, însă, altceva, și anume să pot oferi ca premiu o sumă în dolari, trimisă mie personal, pentru utilizarea ei în cadrul programului anti-SIDA, de către o organizație caritabilă din SUA. Bineînțeles, educația sanitară înseamnă o muncă sistematică, bine organizată și permanentă, desfășurată mai ales cu sprijinul mijloacelor audio-vizuale. Este, într-adevăr, încă mult de făcut pe acest plan.

■ În Europa, ne particularizăm prin proporția mare a copiilor. Ce țări în lume au o situație similară ?

□ Fenomene comparabile se pare că există în Ruanda, Malawi, poate și în alte țări.

2. O particularitate dramatică

Șocul s-a produs în 1989, la Spitalul Fundeni, cînd s-a observat că un număr de copii internați se pretau, din punct de vedere clinic, la infecția cu HIV.

S-au făcut testări. Ele au indicat că acești copii erau seropozitivi, dar oficialitățile sanitare de atunci au negat această evidență. Pentru control — sau, mai bine zis, supracontrol — testele s-au trimis în Franța, iar acolo ele s-au confirmat. Au fost apoi descoperite tot mai multe cazuri, ceea ce începuse deja să alerteze forurile sanitare, dar totul s-a ținut în secret, ca și cum produs șocul real : **România se particularizează în Europa prin numărul mare al bolnavilor de SIDA din rîndul copiilor.**

Un abandon cu consecințe fatale

Un pavilion separat, la spitalul de boli infecțioase „Victor Babeș", este destinat îngrijirii bolnavilor de SIDA. Majoritatea sînt copii — circa 60, iar adulți doar patru. Aici, de fapt — ne spune dr. Gh. Jipa, director adjunct — a fost înființată prima secție din țară și tot aici a fost spitalizat primul caz, un homosexual depistat la Fundeni. În România, ni se explică, a fost greu de afirmat public existența acestei boli, pentru că nu se recunoștea prezența ei. A început să se lucreze pentru prima oară în domeniu abia în 1985, dar, pe un teren de menținere ascunsă a problemei, posibilitățile de diagnostic erau vagi, iar dotarea, provenită mai mult din donații, foarte slabă. Lucrîndu-se în aceste condiții, și cunoașterea epidemiei n-a avut cum să fie altfel decît sumară.

Indiferent de fază bolii, drama este aceeași

Din cele 335 de paturi pentru copii suferind de diverse boli infecțioase, 120 sînt ocupate — la Spitalul de boli infecțioase Colentina — de cei afectați de SIDA. Numărul e mare, te întrebi cum a fost posibil. De ce, totuși, copiii ? Cine sînt ei, au sau nu familie, cum au fost infectați ? În saloanele cu acești copii, majoritatea în vîrstă pînă la doi ani, te întîmpină priviri normale, vioaie, dacă boala nu este într-o fază prea avansată, sau șterse și absente, dacă finalul se află pe aproape. Este curățenie, lumină, se simt străduințele pentru diminuarea suferinței, pentru crearea unui climat de afecțiune și viață normală. Impresia este că te afli într-un dormitor de grădiniță și nu într-un salon de spital. Dar, în tot acest timp, nisipul din clepsidră curge : circa 20 la sută din copii sînt în faza numită „SIDA completă", alți 20 la sută într-o etapă anterioară, iar 60 la sută sînt doar la primele infecții pentru vindecarea cărora se află spitalizați. Sufletul ți se strînge dureros în fața tragediei unui copil aflat în ultima fază, dar, dare, drama celui care acum încă te întîmpină vesel, în picioare, ținîndu-se de marginea pătuțului, nu e la fel de mare ? Și, din nou, aceeași întrebare : cum a fost posibil ?

Frigul, alimentația „rațională", lipsa de medicamente ne-au afectat pe toți. Dar mai ales pe copii. Politica de creștere cu orice preț a natalității a secerat sau distrus multe vieți de femei. Dar a produs, mai ales, un mare număr de copii abandonați. Prezența lor s-a înmulțit în casele și leagănele de copii, unde majoritatea nu sînt cei orfani, ci cei părăsiți. Suferim, ca țară, de acest tragic și masiv fenomen de abandon, la care mamele, din lipsuri sau alte constrîngeri, au recurs adesea. Iar capitalul uman, reprezentat de acești copii, a însemnat distrofici și malnutriți, ființe nedorite, dezavantajate de soartă încă de la început. Căci așezămintele care îi primeau — alocația zilnică pentru un copil fiind atunci de 17,50 lei — nu dispuneau nici de cele mai elementare condiții de alimentație, medicație, îngrijire în general. În mijlocul atîtor lipsuri, cum să ajuți acești copii ? Cum să-i aduci la greutatea normală, cum să-i vindeci de diverse boli ? Sîngele a fost cel mai la îndemînă, iar el conține și proteine, și vitamine etc. S-au făcut, de aceea, transfuzii. Dar sîngele nu era testat pentru virusul HIV, ceea ce a dus la răspîndirea bolii. În plus, lipsa de instrumentar medical suficient — ace și seringi — și, poate mult mai important, de conștiință și răspundere din partea cadrelor sanitare, care foloseau același instrumentar la mai mulți copii (o sterilizare corectă și completă ar fi distrus însă acest virus, care moare la o temperatură de 54°C), a făcut ca epidemia cu SIDA să se întindă ca o pată de ulei exact în aceste lăcașe de ființe oricum nefericite. Nenorocirea e că o astfel de infecție distructivă s-a grefat tocmai pe aceste organisme slăbite, distrofice, cu atît mai „receptive" la HIV.

Testările făcute după revoluție au pus, în același timp, în evidență prezența unor copii cu SIDA inclusiv în rîndul celor trăind în familie. Ei reprezintă 7 la sută din numărul

blemele, deși reale, n-ar fi existat. Sau ar fi putut dispărea. Din contră, numărul cazurilor a crescut și abia după revoluție s-a văzut adevărata epidemie la copii. Abia acum s-a

SIDA în România

copiilor testați de noi, ne spune dr. Ionel Pătrașcu, șeful laboratorului de retrovirusuri de la Institutul de virusologie „St. Nicolau". Aveam să întîlnesc asemenea copii la spitalul Colentina, tinere mame iar, într-un caz, o bunică, fiind internate împreună cu ei. Ce să întrebi și, mai ales, cum să consolezi aceste mame ? Una dintre ele mai are acasă încă patru copii, dar stă să-l îngrijească pe acesta, de numai șase luni, pentru că el are cea mai multă nevoie. Ștefăniță, în vîrstă de 3—4 ani, este și el cu mama. La prima vedere, pare un copil sănătos și jucăuș. Doar pe obraji, o ușoară eczemă rozalie... Un tratament (injecții) pentru o simplă rinofaringită pare să fie mijlocul de infectare a altor doi copii, veniți din Giurgiu. Sînt mărișori și, aparent, n-ai spune că sînt bolnavi. Și totuși... Iar mamele știu, bineînțeles, ce se va întîmpla în final. Cuvintele se opresc parcă în gît, spun la plecare „Sănătate", dar nici eu nu-mi aud bine vocea.

„Prelungești viața și aștepți"

Ce se întîmplă cu acești copii ? Ei sînt internați în momentul cînd survine una sau alta din așa-numitele infecții supraadăugate, care se tratează și, adesea, pot fi stăpînite. Scoși din impas și remontați, sînt retrimiși în colectivitățile sau familiile de unde au venit, o reîmbolnăvire însemnînd o respitalizare, care poate fi și ultima. Tratamentul, la ora actuală, nu este unul specific pentru SIDA, ci cel adecvat infecției prezente în acel moment, susținut, în plus, de o alimentație bogată în vitamine și proteine. Căci omenirea nu a descoperit pînă acum medicamentul antiviral strict, referitor la SIDA, și nicăieri în lume nu se face un tratament foarte bine țintit asupra bolii de fond, adică a infecției cu HIV. Preparatele existente pe plan mondial, cum ar fi AZT, reușesc doar să amelioreze și să prelungească viața. Stocurile de AZT pentru spitalul Colentina, ne spune directorul acestuia, dr. Adrian Streinu-Ciurel, s-au cifrat, însă, la zece flacoane. Ele au fost suficiente doar pentru patru copii. Se ridică aici o problemă importantă : lumea medicală speră că, în decurs de 3—5 ani, va apărea un vaccin anti-SIDA sau un medicament corespunzător. De aceea, pentru anumiți bolnavi aflați încă într-o stare mai bună ar trebui importate aceste medicamente, cum este AZT-ul — este de părere dr. Alex. Dobrescu, șeful laboratorului de profilaxie și combatere a bolilor transmisibile de la Centrul de medicină preventivă al Capitalei. Iată și argumentele : „Un asemenea copil, dus mai departe cîțiva ani, poate avea șansa să prindă apariția medicamentului minune și, aplicîndu-i-l, să scape. Prelungești viața și aștepți. Odată cu noile descoperiri, el ar putea fi salvat".

Pentru acești copii se poate deci face încă foarte mult față de ceea ce deja s-a făcut, — și nu puțin. Revoluția a găsit spitalul „Victor Babeș" fără o dotare aproape minimă. S-a început, în paralel, cu toate : medicamente, instrumente medicale, alimente, paturi, rufărie, cîntare, majoritatea provenind din ajutoare și donații. Aici, ca și la spitalul Colentina, a crescut numărul infirmierelor și asistentelor medicale. De la teama inițială față de această infecție, corpul medical este, pe de altă parte, mult mai atașat acum și mai apropiat de bolnavi, cu atît mai mult cu cît, se știe, copiii nu sînt contagioși decît prin produsele lor de sînge. Riscurile contaminării, desigur, există — ceea ce a determinat și acordarea unui spor special de periclitate, echivalînd cu 50 la sută din salariu — dar cazurile sînt rare (personal, am întîlnit unul singur) și se datorează nerespectării măsurilor de protecție. Este vorba, mai precis, de manevre greșite în utilizarea, de pildă, a acelor de seringă, ducînd la înțepături pe unde pot pătrunde infime cantități de sînge de la copiii bolnavi.

Pentru îngrijirea acestora, au fost și sînt în continuare organizate cursuri de specializare cu ajutorul organizației „Médecins du monde" sau a asociației „Health Aid" din Marea Britanie. Cîteva surori de la această asociație lucrează, în aceste zile, benevol, pe timpul concediului lor de odihnă, alături de personalul medical de la Colentina. Creșterea numărului de personal nu este, însă, suficientă : o infirmieră se ocupă de 20—25 de copii, față de maximum 4—5 cît ar fi necesar pentru o îngrijire atentă. Ar trebui și mai mulți medici, ar trebui reînnoite stocurile de alimente și medicamente, care încă există, dar care, desigur, se vor termina. Căci ajutoarele și donațiile nu vor continua la nesfîrșit.

Copiii bolnavi de SIDA, aflați în tratament în clinici din străinătate, au asigurată speranța de supraviețuire între 3—4, chiar 5 ani. La noi, această supraviețuire se măsoară, cel mai adesea, în luni. Medicamentele care ameliorează boala ar putea, cum spuneam, prelungi speranța de viață, cu perspectiva atingerii acelui moment mult așteptat, al realizării preparatelor de vindecare și a vaccinului. De asemenea, un copil bolnav de această maladie consumă, poate, de 5—7 ori mai mult decît un copil obișnuit în ceea ce privește alimentația și medicația. El are nevoie de hrană supravitaminizată și supraproteinizată, de medicamente din import. Este vorba, deci, de alocarea de fonduri, inclusiv de un efort valutar din partea forurilor guvernamentale. Este vorba, de fapt, de eforturi pe multiple planuri, conjugate multidisciplinar. Căci, dacă toți copiii din țară au nevoie de o îmbunătățire a îngrijirii lor, cei bolnavi de SIDA necesită o ajutorare în plus. Valul epidemic a lovit mai ales vîrstele fragede și, ca orice epidemie, și aceasta este ondulantă. Momentul de față este, se pare, de acalmie. Dar certitudinile lipsesc, atîta vreme cît încă nu se cunoaște precis prevalența reală a bolii. Surprizele — sau mai bine zis noile drame — nu sînt excluse.

Ce este nou în dosarul SIDA?

De un deceniu, umblă prin lumea întreagă un asasin invizibil al cărui nume stîrnește frisoane — SIDA (AIDS în engleză), sindromul imunodeficienței dobîndite. Virusul care o provoacă pare ceva mai vechi, cercetători japonezi înclină să creadă că ar fi devenit patogen cu vreo șapte decenii în urmă, în timp ce alți cercetători, italieni, opinează că s-ar fi transmis de la maimuțe la om prin anii '50, în timpul comerțului masiv cu maimuțe africane destinate laboratoarelor din Statele Unite. Oricare vor fi fost originile, din 1981, cînd SIDA a fost descoperită la cîțiva pacienți, în apropiere de Atlanta, numărul bolnavilor a sporit enorm, bilanțul ajungînd catastrofal : 222 750 bolnavi în 1989 ; și, potrivit Organizației Mondiale a Sănătății, între 5 și 10 milioane de persoane infectate, adică seropozitive, adică oameni condamnați. Deoarece, cu toate eforturile uriașe depuse în cele mai renumite centre de cercetări ale lumii, nu există încă un remediu ; deoarece, mai ales, virusul acesta cumplit se poate cuibări în organismul uman luni și chiar ani întregi înainte de a se declanșa procesul fatal.

La început, victimele au fost îndeosebi homosexuali, apoi cei ce-și administrau droguri cu seringa. S-a vorbit despre o „pedeapsă divină" și s-a întărît morala. Dar curînd a fost prea evident că SIDA lovește oriunde, indiferent de categorie socială, că se poate transmite chiar și pruncilor, că răspîndirea ei nu cunoaște frontiere. Cercetătorii n-au întîrziat să declanșeze lupta, o cursă împotriva morții. Zeci de centre se străduie, de cîțiva ani, să descopere „arma absolută" care ar aduce nu numai avantaje economice și enorme resurse, ci și o glorie de invidiat. Cel sau cei care vor oferi lumii vaccinul sau metoda de combatere a bolii vor rămîne în anale drept Pasteurii veacului XX.

Dar competiția aceasta poate avea și laturi meschine, apropiate chiar de fraudă, comportament de care lumea științifică nu-i străină. Recente dezvăluiri par să indice că temerile s-au împlinit, deși dosarul este încă neclar. Competiția s-a declanșat pe ambele maluri ale Atlanticului. În martie 1987, a fost semnat chiar un acord franco-american, între Departamentul sănătății și Institutul Pasteur din Paris. Dar mai multe documente asupra istoriei descoperirilor, rămase confidențiale, n-au fost aduse la lumină decît la 18 martie 1990, de John Crewdsoin, în „Chicago Tribune". Imaginea de ansamblu se modifică. Disputa în legătură cu descoperirea virusului SIDA abia începe ? Înainte de a intra în detaliile acestei competiții, ce este, foarte pe scurt, SIDA ?

Viruși retroviruși

Din punctul de vedere al cercetătorilor, totul se pare că a început în 1970, cînd Howard Temin, de la Universitatea din Wisconsin, și David Baltimore, de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, au descoperit o enzimă aparte — transcriptaza inversă care permite ARN-ului anumitor viruși (numiți retroviruși) să fie transformați în ADN. În 1976, profesorul Robert Gallo, de la Institutul Național pentru cercetarea cancerului din SUA, descoperă interleukina 2, o moleculă ce ajută la creșterea in vitro a limfocitelor T. Patru ani mai tîrziu, tot Gallo izolează primul retrovirus uman, numit HTLV 1 (virus de leucemie umană al celulelor T de tip 1) ; doi ani mai apoi, el izolează HTLV 2. Între aceste descoperiri fusese diagnosticată SIDA la homosexualii din California. În februarie 1983, Robert Gallo evoca ipoteza potrivit căreia SIDA — boală încă necunoscută — s-ar datora unuia din retrovirușii descoperiți de el sau unor variante ale acestora. Doar cîteva luni mai tîrziu, o echipă de la Institutul Pasteur din Paris (profesorul Luc Montagnier, Jean-Claude Cherman și dna Françoise Barre-Sinoussi) anunță izolarea, în culturile de limfocite T provenind de la un pacient atins de SIDA, a unui virus diferit de HTLV 1 și HTLV 2 și denumit LAV. Cum în anii următori se descoperă alți viruși din familia HTLV, un comitet internațional decide să numească virusul SIDA prin acronimul HIV.

Cum acționează acesta ? Limfocitele T_4 infectate cu HIV produc un număr mare de noi particule virale. Cînd HIV infectează o celulă, ARN-ul pe care-l con-

3. Vom primi sînge curat

Sîngele, lichidul vital, poate fi, la un moment dat, fatal, dacă, printr-o transfuzie, se administrează, întîmplător, virusul HIV.

Prioritate pentru verificarea sîngelui la centrele de recoltare și conservare

Omul este strict răspunzător — în primul rînd față de sine însuși, dar nu numai — în ce privește viața și raporturile sale sexuale. Dar în ceea ce privește infectarea cu HIV pe calea unei transfuzii, vina nu mai este, categoric, a lui. Din contră, el devine o victimă a unei nedreptăți, am putea spune a unei crime, dacă ținem seama că, din acea clipă, el este un condamnat sigur la moarte. Doar că n-o știe încă.

E adevărat, transmiterea virusului se poate realiza și prin microadministrări de sînge, rezultate din utilizarea de ace, seringi, instrumente medicale folosite în intervenții chirurgicale, dacă ele sînt întrebuințate în serie, la mai mulți pacienți sau nu sînt sterilizate corect. Dar prioritatea revine transfuziei, pentru că una este o transmitere întîmplătoare, spontană și cu totul altceva administrarea unui întreg flacon neverificat, care reprezintă o cantitate imensă. De aici, necesitatea testării „băncii de sînge" pentru transfuzii.

„La noi s-a pus problema controlului sîngelui mai demult, aflăm de la dr. Constantin Popovici, șeful laboratorului de imunologie de la Centrul de hematologie — București. Știam că occidentalii începuseră să fabrice reactivi de control pentru HIV, dar abia în 1985 am primit o cantitate foarte mică de asemenea reactivi și atunci s-au făcut, chiar în centrul nostru, primele teste". Constatarea epidemiei explozive de SIDA în rîndul copiilor, despre care s-a bănuit că s-ar fi datorat, în bună parte, unor transfuzii cu sînge infectat, a reușit să impulsioneze lucrurile. Primele au sosit ajutoarele din străinătate. Apoi Ministerul Sănătății a început să facă eforturi pentru importul tehnologiei necesare, acordînd prioritate centrelor de transfuzie. Astfel că, în sfîrșit, la ora actuală, în fiecare județ al țării există tehnologia indispensabilă testării. Dispune de aceasta principalul centru din județ de recoltare și conservare a sîngelui (uneori chiar încă un centru), unde se controlează sau se trimite spre control întreaga cantitate destinată transfuziilor. Cum se valorifică, însă, această dotare, vom vedea mai departe.

Printr-un contract semnat la începutul acestui an cu firma „Wellcome", din Marea Britanie, au fost achiziționate 1,5 milioane teste pentru SIDA și tot atîtea pentru hepatita B. Cumpărarea acestora, împreună cu cele 40 de echipamente de laborator (aparatură complexă de citire a testelor), a costat 1,57 milioane lire sterline. Același contract prevede ca la fiecare două luni firma engleză să livreze necesarul de teste pentru perioada respectivă, ne spune dr. Nicolae Beldescu, directorul Direcției de medicină preventivă din Ministerul Sănătății, secretar al Comisiei Naționale SIDA. Pe de altă parte, Centrul de hematologie din București a organizat cursuri de instruire cu personalul care urma să lucreze în celelalte centre din țară. Cîte 6—7 persoane au primit, pe serii, timp de o săptămînă, cunoștințe teoretice și practice, necesare folosirii aparaturii respective.

Din păcate, însă, deși există, această dotare nu a început să fie folosită peste tot, motivele fiind în principal de natură organizatorică : cel instruit revine în județ și acolo găsește un alt gen de aparat decît cel cunoscut sau acolo nu este dorit, preferîndu-se să fi fost specializată o altă persoană ; titularul pleacă în concediu și altcineva nu vrea să lucreze în locul lui ; aparatura sosită stă sub cheie pentru că, de la București, nu a sosit încă factura adiacentă și un birocrat local nu permite, fără aceasta, accesul etc. Lucrurile demarează lent, ca și cum n-ar fi vorba de viața oamenilor, în virtutea unei inerții care nu-și are locul într-un domeniu atît de sensibil cum este sănătatea. E de ajuns, pe de altă parte, ca... apa să

ție și care constituie materialul său genetic creează o moleculă complementară de ADN. Aceasta se integrează cromozomilor celulari, unde poate rămîne în stare latentă multă vreme ; activată, produce noi particule virale. Explozia de particule virale ce urmează unei infectări cu HIV ucide celula infectată. Cum această limfocită T_4 este o globulă albă care asigură regularizarea răspunsului imunitar, infectarea cu HIV antrenează o puternică imunodeficiență.

„Războiul secret" franco-american

Toate detaliile ce urmează și care vorbesc despre disputa dintre cercetătorii americani și francezi în legătură cu descoperirea virusului SIDA figurează în anexa la acordul încheiat între cele două părți în martie 1987. Potrivit acestei anexe, în septembrie 1983, profesorul Luc Montagnier a prezentat la o reuniune la Cold-Spring-Harbor reușita echipei sale : identificarea prezenței LAV la cinci pacienți atinși de limfodenopatii și trei pacienți atinși de SIDA. Din acel moment, profesorul francez era convins că retrovirusul era cauza bolii SIDA.

În mai 1984, profesorul Gallo (deja rival ?) anunța că a produs în masă un virus HTLV 3 provenind de la doi pacienți SIDA, precum și 48 de variante ale virusului. Or — scrie Franck Nouchi în „Le Monde" — „întreaga chestiune încă fără răspuns constă în a ști dacă HTLV 3, de care vorbea atunci profesorul Gallo, a fost descoperit în laboratorul său, cum a afirmat mai apoi, sau dacă, așa cum arată ancheta începută în noiembrie 1989 de «Chicago Tribune», HTLV 3 nu este decît consecința unei contaminări de laborator obținute de la un «eșantion» LAV trimis în septembrie 1983 profesorului Gallo de profesorul Montagnier". Problema este esențială, deoarece de acest răspuns depinde recunoașterea brevetelor francez și american și repartiția beneficiilor legate de comercializarea testelor de depistare a bolii SIDA.

Or, iată că astăzi sînt aduse la lumină documente oficiale ținute secret de autoritățile americane, documente ce au stîrnit deja nedumerire în lumea științifică. În primul dintre ele (28 noiembrie 1984), un memoriu semnat de Mikulas Popovic, șef al departamentului virusologie în laboratorul profesorului Gallo, se precizează detectarea și izolarea lui HTLV III RF. Al doilea memoriu, adresat profesorului Gallo de Peter Fischinger, pe atunci codirector al Institutului Național pentru cercetarea cancerului, dovedește deja existența unui început de conflict între acest institut american și Institutul Pasteur. Al treilea memoriu (15 august 1985) îi aparține chiar profesorului Gallo, care demonstrează că a cercetat activitatea de transcriptază inversă la pacienții atinși de SIDA ; dar numeroasele tabele nu demonstrează o asemenea activitate înainte de decembrie 1982, cînd profesorul american afirmă că ar fi descoperit virusul. Ultimul document aparține tot profesorului Popovic și este adresat dr Howard Streicher, administrator al Institutului, cu prilejul mutării laboratorului într-o altă clădire, în decurs de 48 de ore.

Or, din toate acestea reiese că virusul LAV, descoperit de Montagnier, și HTLV III, descoperit de Gallo, sînt identici sau foarte asemănători, ceea ce contrazice afirmațiile profesorului Gallo din articolele publicate în acei ani, în revistele de specialitate.

Dar ziaristul din Chicago a reușit să aducă la lumină și alte documente, mai ales un schimb de memorii între profesorul Gallo și alți conducători ai institutului american, toate clasificate drept „confidențiale", care sporesc confuzia, cuprind unele inexactități și alimentează supoziția că fie a existat o contaminare în timpul acelei mutări grăbite, fie ar fi vorba de o fraudă. „Răspunsul aparține acum, cel puțin într-o primă fază — încheia «Le Monde» — comisiei de anchetă numite de National Institute of Health..." Săptămîna trecută, după 11 luni de anchetă, N.I.H. îl disculpă pe Robert Gallo. Dar ancheta nu este încheiată.

45 de vaccinuri

Pentru lumea întreagă și cu deosebire pentru numărul uriaș de bolnavi și de seropozitivi, faptul că cele două echipe de cercetare cu renume internațional au făcut mai demult un schimb de material și de date științifice și au ajuns acum să-și dispute paternitatea descoperirii are mai puțină importanță.

Există un leac pentru SIDA ? Deocamdată, nu.

Poate fi el găsit ? Cercetătorii susțin că acest moment nu este departe. Wayne Koff, de la National Institute of Health din SUA, a inventariat 45 de prototipuri de vaccin anti-SIDA. Pe drumul pe care un vaccin trebuie să-l urmeze înainte de a fi aplicat omului sau numai încercat acestuia, șapte nici măcar n-au început a fi utilizate, 17 au trecut doar primele teste biologice, 15 au fost testate la cimpanzei, și doar cinci dintre ele au fost injectate unor voluntari umani. În frunte se află formula

SIDA în România

fie întreruptă, pentru ca să se întrerupă, concomitent, și activitatea în centru, imposibil de desfășurat în aceste condiții.

Flaconul îndepărtat, donatorul avertizat

Centrul de hematologie București recoltează, în medie pe zi, sînge de la circa 300 de donatori. Numărul lor nu este mare, ci, din contră, se constată o scădere, comparativ cu anii anteriori. (Un spor de stimulente materiale și sociale, acordat recent pentru donatori, urmărește tocmai să determine creșterea acestui număr). Toate flacoanele de sînge sînt testate, implicînd un întreg proces tehnologic, desfășurat cu migală și răbdare, prin care se urmărește apropierea de o certitudine. Un examen al cărui rezultat iese pozitiv, de pildă, reprezintă inițial doar o suspiciune. Este suficientă, însă, pentru a determina îndepărtarea flaconului, dar și a donatorului. Acestuia i se cere să vină periodic la control și să nu mai fie donator. Sîngele lui este oprit să plece în rețeaua de transfuzii, dar lui i se acordă asistență în continuare, pentru a se vedea dacă reacția reflectă în cele din urmă infecția. Pentru că testele decelează, de fapt, niște anticorpi. Ei pot fi specifici, determinați de virusul HIV, dar și de alți viruși, mai mult sau mai puțin înrudiți. O erupție herpetică, toate bolile cronice de ficat pot da, de pildă, și ele un rezultat pozitiv.

Se trece, de aceea, la probe de confirmare a suspiciunii prin teste de mai mare finețe, care pot pune în evidență specificitatea virusului HIV. Donatorul este, bineînțeles, încunoștiințat și avertizat. „Un individ prevenit că este expus la risc, dacă ia măsuri pentru a evita diverse infecții își poate prelungi viața. Pentru că degradarea sistemului imun este cu atît mai rapidă, cu cît acesta este mai solicitat", ne explică dr. Constantin Popovici, ultimul dintre pionierii transfuziei de sînge în România. Domnia sa a înființat, în 1949—1950, unul din primele centre de transfuzie din țară. Ne mai dă un detaliu interesant, dar deloc liniștitor: un rezultat negativ la testare este obligatoriu să fie considerat ca atare, deși nu e absolut sigur. Infecția cu HIV se poate afla în prima sa fază, cînd este inaparentă. De aceea, Centrul de hematologie nu primește, de pildă, persoane care se oferă să doneze sînge în schimbul testului SIDA. Acestea au probabil motive, mai mult sau mai puțin reale, să se teamă. Cum un rezultat negativ nu corespunde întotdeauna realității, sîngele unui asemenea donator nu poate fi folosit în transfuzii.

O asemenea persoană poate, însă, apela la „testul anonim", modalitate de verificare benevolă și gratuită, introdusă tot foarte recent, prin tehnologia importată. Sistemul permite o confidențialitate totală, rezultatul fiind cunoscut doar de cel în cauză. Puțina publicitate făcută unui asemenea gen de testare și, probabil, cunoștințele insuficiente despre SIDA în rîndul populației explică numărul redus al celor ce au apelat pînă acum la respectivul sistem, aplicat, între altele, de policlinica Spitalului Municipal. Un alt asemenea laborator este în curs de înființare la Constanța, județul cu cel mai mare număr de copii cu SIDA, depistați pînă acum 407.

Dotarea cu tehnica necesară de testare a sîngelui s-a realizat, deci, în toată țara și, în plus, mai rapid decît era prevăzut inițial. Faptul este apreciabil și ne îndeamnă să sperăm că, în timp scurt, toate aparatele vor fi utilizate, fără excepție. S-ar confirma, astfel, tendința remarcată, în general, în Europa, unde s-a constatat că SIDA, această boală infecțioasă mortală, reușește să forțeze o îmbunătățire a sectorului de sănătate publică.

---

lui Jonas Salk, urmate de cele ale lui Bernard Moos și Robert Gallo; Daniel Zagury și-a administrat vaccinul sie însuși. Despre toți aceștia vom vorbi ceva mai apoi.

Ce se face, însă, astăzi pentru combaterea SIDA? Singurul medicament utilizat în mod curent este cel numit AZT, care de fapt doar blochează multiplicarea virusului. Toți bolnavii din lume sînt tratați cu acest medicament, dar dificultatea constă în aceea că acțiunea sa tinde să dispară cu timpul și în toată această perioadă globulele roșii au de suferit. Se pare că, cu cît acest tratament este aplicat mai devreme, cu atît sînt mai bune rezultatele. Publicațiile occidentale au făcut cunoscut un mare experiment, în curs, de la sfîrșitul anului 1988, asupra unor voluntari seropozitivi din Franța și Anglia, voluntari care încă n-au arătat semnele bolii. Pentru moment este imposibil să se afirme dacă boala poate fi împiedicată.

Un produs asemănător, care acționează în același fel asupra virusului, dar fără să dăuneze globulelor roșii, este DDI, medicament prescris celor care nu suportă AZT. Din nefericire, DDI dăunează pancreasului și sistemului nervos.

Un al treilea tratament, încă în studiu, constă în asocierea celor două — AZT și DDI — în speranța conjugării efectelor.

„Visătorii" în căutarea remediilor

Aflarea cauzei nu înseamnă și însănătoșirea bolnavilor. Cel puțin în cazul SIDA. De la anunțul descoperirii bolii pînă astăzi, numărul victimelor a fost impresionant, determinînd o adevărată „psihoză SIDA". Omenirea acestui sfîrșit de mileniu nu poate accepta flagelul cu mîinile încrucișate. Echipa de cercetători — cei mai mulți tineri, cei mai mulți departe de orice publicitate — s-au angajat cu entuziasm pe toate căile posibile de aflare a unui remediu sau a unui vaccin. Chiar dacă resursele financiare sînt limitate; sau rezultatele nu sînt cele așteptate; sau cercetarea se împotmolește. Doi reporteri de la săptămînalul francez „VSD" au străbătut lumea întreagă pentru a afla ce fac acești visători ai biologiei și care este stadiul cercetărilor lor.

Joyce Zarling și Shiu-Lok Hu, doi biologi din Seattle, au reușit, în 1985, să obțină un vaccin aplicat macacului; a urmat decepția, cînd au încercat vaccinul pe altă specie de maimuță. Astăzi, cei doi lucrează la un vaccin artificial.

Marc Girard, de la Institutul Pasteur, anunța de curînd că doi cimpanzei sînt protejați împotriva HIV, de șapte luni, cu un vaccin nou. Girard a injectat primatelor HIV inactivat, proteine naturale și peptide de sinteză. Fără descoperirea profesorului Montagnier, în 1983, acest vaccin n-ar fi fost posibil.

Jonas Salk, de la Institutul Salk din San Diego, părintele vaccinului poliomielitei, a pus la punct, împreună cu firma Immune Response Corporation, un produs elaborat pe baza virusului inactivat și iradiat. Scopul său: întîrzierea (și, poate, împiedicarea) apariției SIDA la subiecții deja infectați. Salk are intenția, la cei 75 de ani ai săi, să-și administreze vaccinul.

Patricia Fultz lucrează la Yerkes Research Institute, de la Atlanta, centrul de primate cel mai vechi din lume, la un vaccin împotriva virusului SIDA la maimuțe. Virusul care acționează asupra omului este înrudit îndeaproape cu cel al maimuței; vaccinul împotriva unuia va fi prima etapă a vacinului uman.

Micky Murphy-Corb, de la Delta Primate Center, din New Orleans, a trecut de la lepră la SIDA. Opt din cei nouă macaci vaccinați, apoi inoculați cu virus, rezistă de 23 de luni infecției.

Ronald Desrosiers, de la Centrul de cercetări asupra primatelor din Southburrough, Massachusetts, este pionierul vaccinării maimuțelor. Împreună cu francezul Pierre Sonigo, *de la Institutul Pasteur, el a demonstrat că virusul răspunzător de SIDA la maimuțe seamănă uimitor cu cel uman: același număr de gene cu aceleași funcțiuni.*

Malcolm Martin, de la National Institute of Health din Bethesda, Maryland, vrea să creeze „șoareci-om" cu un sistem imunitar asemănător omului, pe care să testeze vaccinul. Bruno Guy, *cercetător din Strasbourg, afirmă însă că animalul perfect pentru cercetări ar fi iepurele; dar, deocamdată, rezultatele sînt decepționante.*

Niels Pedersen, de la școala veterinară a Universității Davis din Sacramento, consideră că studierea bolii la pisici, care au aceleași semne ale maladiei umane, va accelera procesul găsirii unui vaccin.

Daniel Zagury, de la Universitatea Pierre et Marie Curie din Paris, a avut curajul să-și administreze de mai multe ori vaccinul pe care l-a descoperit (a făcut același lucru și cu 45 de voluntari zairezi). Ideea sa este că nu se poate separa virusul de ținta sa, limfocita T_4, și că vaccinurile din prima generație, elaborate plecîndu-se doar de la virus, nu puteau fi, din acest motiv, eficiente.

Biologul român și globulele roșii

Firește, numărul cercetătorilor este cu mult mai mare, și această trecere în revistă sperăm să nu fi nedreptățit lucrări ce ar putea aduce cîndva o rezolvare a dificultăților existente. Surpriza constă în aceea că printre toți acești „visători", se află și un specialist de origine română, profesorul Claude Nicolau. *Fiul altui cercetător care a plecat la Paris la Institutul Pasteur, în 1920, unde a și făcut o seamă de descoperiri privind vaccinul turbării, Claude Nicolau, are dublă naționalitate, franceză și română, este profesor de biologie celulară la Universitatea din Texas și specialist în globulele roșii. Marc Daum, de la „VSD", l-a contactat recent, rugîndu-l să explice în ce constă metoda prin care el dorește să combată SIDA. Virusul SIDA, spune profesorul Nicolau, atacă numai celulele albe care au un receptor particular, un fel de „încuietoare" cu un cod întotdeauna același — CD_4, în care virusul își introduce propria sa cheie. După aceasta, virusul își alipește membrana membranei celulare, îi injectează conținutul și se dezvoltă folosind chiar substanța celulei, de unde va pleca apoi pentru a infecta alte celule. Limfocitele T_4 sînt singurele celule care posedă receptorul T_4. Or, profesorul Nicolau s-a gîndit să întindă virusului o capcană, prezentîndu-i copii conforme cu receptorul CD_4 prin care el va pătrunde în celule ce nu sînt proprii dezvoltării sale. Asemenea celule pot fi celulele roșii. Purtînd „codul" CD_4 în membrana lor, ele ar atrage virusul, s-ar grupa în jurul celulelor infectate și ar putea fi apoi eliminate. Evident, metoda este cu mult mai complexă decît această explicație extrem de sumară. Se pare că incubarea virusului cu globule roșii încărcate cu CD_4 ar reduce de aproximativ zece mii de ori puterea de infecție.*

De curînd, profesorul Nicolau a primit fondurile pentru experimente pe macac. Dacă rezultatele vor fi favorabile — declară cercetătorul de origine română —, „cred că va fi suficientă injectarea a 5—6 mililitri de sînge ale cărui globule roșii au fost tratate pentru a capta, apoi a elimina toți virușii liberi atît la victimele SIDA, cît și la cele care au contactat doar boala. Procedeul ar fi repetat la fiecare o sută de zile, durata de viață a globulelor roșii. Singura limită de acțiune a acestui procedeu — stadiul în care virusul atinge creierul prin sistemul limfatic". Dar Claude Nicolau se gîndește la soluții și pentru asemenea eventualitate.

Stelian Țurlea

4. Educația sanitară — singurul vaccin anti-SIDA

Nu trebuie dusă o campanie de intimidare, ci de informare a populației.

După primul centru de diagnostic de laborator privind SIDA, de la Spitalul „Victor Babeș". Ministerul Sănătății a organizat înființarea unui al doilea laborator la Centrul de boli dermato-venerice de la Spitalul 10 Berceni. Aici stau de vorbă cu directorul centrului, dr. Dumitrù Mureșan. „Acum avem o cifră impresionantă de bolnavi în rîndul copiilor, comparativ cu adulții. Dar indiferent că numărul total de cazuri este totuși mic, raportat la alte țări, potențialul epidemiologic al acestei îmbolnăviri este mare. Acest lucru trebuie să-l înțeleagă și autoritățile, și cetățenii. Pentru că dacă la copii, la transfuzii, la acte medicale singerînde — vaccinări, operații chirurgicale, examen ginecologic etc. — pot să previn în cea mai mare măsură boala, cea mai dificilă parte a acțiunilor de prevenire rămîne cea referitoare la transmiterea pe cale sexuală", declară dr. D. Mureșan.

„O condamnare ce nu se poate prescrie"

Împotriva bolii fatale care este SIDA, un vaccin se obține greu, la fel un antibiotic adecvat. Dar virusul, în sine, este slab. El nu rezistă la condiții normale de igienă și dezinfecție. De asemenea, nu se transmite prin aer, coabitație, mediu, ci prin căi speciale, care depind foarte mult de om. Contactul sexual reprezintă calea cea mai frecventă de transmitere de la o persoană la alta. Și aici fiecare este stăpîn și răspunzător de consecințele ce pot surveni. Din punct de vedere medical, acesta reprezintă aspectul pentru care se pot lua măsuri de profilaxie eficiente. Argumentul : chiar în absența unui vaccin și a

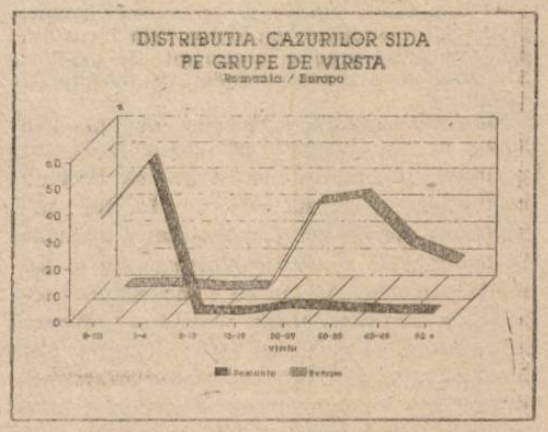

Pe grupe de vîrstă, în România predomină copiii. În Europa — cei între 20—39 de ani ; la această categorie, și în țara noastră se observă o ușoară curbă ascendentă

(decupați)

Chestionar

Chestionarul de mai jos — care reprezintă o adaptare după experiența O.M.S. și pe care l-am primit de la Ministerul Sănătății — se înscrie între măsurile prevăzute în Programul național împotriva SIDA. În raport de răspunsurile dumneavoastră, trimise pe adresa redacției, vom solicita unor specialiști clarificările ce se vor dovedi necesare.

Numele și prenumele (completează cine dorește)
Vîrsta
Sexul
Ocupația
Domiciliul (localitatea)

Cunoștințe despre SIDA

1. Ce este SIDA ? (alegeți răspunsul corect)
   - — o formă de cancer
   - — o boală infecțioasă
   - — o intoxicație cauzată de folosirea drogurilor
   - — o organizație de educație sanitară

2. Cum poate o persoană să se infecteze cu SIDA ? (marcați toate răspunsurile care se potrivesc)
   - — utilizînd pentru injecții ace de seringă nesterilizate
   - — bînd din același pahar cu o persoană infectată
   - — prin contact sexual cu o persoană infectată
   - — lucrînd în aceeași cameră cu o persoană infectată
   - — fiind înțepat de un țînțar care în prealabil a înțepat o persoană bolnavă.

3. Este posibil ca o persoană cu virusul SIDA să nu prezinte semne de boală ?
   — Da — Nu

4. Cum se poate afla dacă o persoană aparent sănătoasă este infectată cu virusul SIDA ? (alegeți răspunsul corect)
   - — întrebînd dacă în general se simte bine
   - — întrebînd dacă a avut relații sexuale cu o prostituată sau cu o persoană pe care nu o cunoaște bine
   - — întrebînd dacă a primit vreodată o transfuzie de sînge
   - — întrebînd nu puteți afla nimic ; numai prin testarea sîngelui se poate dovedi dacă persoana este infectată cu virusul SIDA

5. Există tratament pentru vindecarea SIDA ? (alegeți răspunsul corect)
   — Da — Nu

6. Cele mai multe din persoanele SIDA mor datorită acestei boli ? (alegeți răspunsul corect)
   — Da — Nu

7. Dacă urmează să aveți un nou partener sexual, există ceva de făcut pentru a vă proteja împotriva SIDA ? (alegeți răspunsul corect)
   - — în primul rînd încercați să îl cunoașteți cît mai bine
   - — vă asigurați că nu a mai avut relații sexuale cu un alt partener în ultimele 6 luni
   - — utilizați un prezervativ la fiecare contact sexual

8. Ce categorie de oameni sînt cei expuși pentru a se îmbolnăvi de SIDA ? (alegeți răspunsul corect)
   - — cei care folosesc medicamente fără prescripția medicului
   - — persoanele care practică relații sexuale contra cost
   - — cuplurile fidele
   - — bărbații care au relații sexuale cu alți bărbați

9. De unde ați dobîndit cunoștințele despre SIDA ? (marcați toate răspunsurile care se potrivesc)
   - — articole în ziare
   - — discuții cu medici
   - — conversații cu prietenii
   - — anunțuri la radio
   - — noutăți prezentate la radio
   - — programe radio (altele decît știrile)
   - — actualități la TV
   - — programe TV, altele decît actualitățile
   - — afișele
   - — reclame în ziare, pliante
   - — politicieni și / sau lideri locali
   - — educație sanitară făcută de medici

Atitudini în legătură cu SIDA

1. Credeți că SIDA reprezintă o problemă importantă pentru România ?
   — Da — Nu

2. Vă temeți să nu vă infectați cu SIDA ?
   — Da — Nu

3. Vă temeți ca cineva din familia dv. să nu se infecteze cu SIDA ?
   — Da — Nu

4. Dacă aveți copii, ați fi doritor să vorbiți deschis cu copiii dv. despre SIDA ?
   — Da — Nu

5. Credeți că în licee sau facultăți elevii / studenții ar trebui să învețe despre SIDA, cum se transmite, cum poate fi evitată, chiar despre modul în care se practică relațiile sexuale ?
   — Da — Nu

6. Credeți că Guvernul ar trebui să dezvolte o campanie de educație împotriva SIDA ?
   — Da — Nu

SIDA în România

unor metode de vindecare, omenirea dispune, prin caracteristicile biologice ale virusului HIV, de arme precise și eficiente de profilaxie, însă ele trebuie cunoscute și folosite de populație.

Educația sanitară, a tinerilor mai ales, ne spune dr. D. Mureșan, este deosebit de importantă. „Omul trebuie învățat să aibă un comportament sexual civilizat. La noi, nenorocirea constă în promiscuitatea sexuală, în tendința de a avea contacte multe și cu multe persoane. Asemenea comportament sexual s-a accentuat acum, cînd se pot procura anticoncepționale, prezervative, cînd a fost legalizat avortul". Din experiența sa de medic cu ani îndelungați de activitate a aflat multe și, cînd vorbește, se simt grija, frămîntările evidente : „Știți că în ultimii ani a existat o migrație mare de populație fără familie, mai ales spre București. Căminele de nefamiliști s-au înmulțit, munca era dură, intervenea băutura, apăreau tot felul de prostituate... Deci, chiar dacă, inițial, comportamentul sexual al acestor oameni nu era viciat, a putut interveni o schimbare, decurgînd din împrejurările vieții. Or, educația sanitară trebuie să-i arate omului nu numai că poate muri de SIDA — perspectiva cea mai sumbră —, ci și că există o mulțime de alte riscuri. Blenoragia se vindecă, de pildă, dintr-o singură administrare de medicament. Dar capcanele sînt multe. Poți folosi penicilină și să faci un șoc anafilactic, să mori. Chiar dacă ar fi un caz la un milion, de ce să riști să fii tu acela ? Toate bolile venerice, și mai ales repetate, lasă sechele, chiar în condiții de tratament corect. Sechelele nu te interesează la 16—18 ani, dar cînd ești căsătorit și vrei un copil, te interesează. În România, au existat, după cum știți, două categorii de disperați : oameni care nu vroiau să aibă un copil și alții care doreau nebunește un copil. Unii dintre aceștia din urmă nu reușesc să-și împlinească visul, de pildă, din cauza unei salpingite, a unei banale blenoragii netratate la timp etc. În subsidiar vine și SIDA, care este o condamnare la moarte ce nu se poate prescrie sau transfera în închisoare pe viață, cel puțin deocamdată".

Relația bolnav-societate

Nimeni nu pledează, în ce privește SIDA, pentru o campanie de intimidare, ci de informare a populației, ținînd cont inclusiv de faptul că, după revoluție, libertinajul creează probleme și mai numeroase. De altfel, sifilisul și celelalte boli venerice sînt în creștere. Prostituția a înflorit, fiind practicată la vîrste tot mai tinere. În Spitalul „Victor Babeș", oricine cunoaște, de pildă, cazul Lisavetei, o orfană de prin Oltenia, care a venit la București, a fost o vreme femeie de servici la „Cesarom", apoi l-a cunoscut pe Alberto, originar dintr-o țară africană. Lisaveta a murit de SIDA la nici 21 de ani...

În legătură cu prostituția, arată dr. Mureșan, dificultățile de depistare a modalităților de contaminare, dar și a riscurilor de răspîndire a bolii provin din trei cauze : migrația actuală — deplasările pentru practicarea acestei „meserii" la Istanbul sau în altă parte și revenirea apoi în țară —, faptul că aceste tinere nu-și cunosc partenerii și, în sfîrșit, fenomenul încalificabil al prostituării debililor mintale, uneori cu știința sau chiar sub patronajul părinților...

Testările efectuate la centrul condus de dr. Mureșan arată că, în rîndul venericilor, procentul bolnavilor de SIDA este, totuși, mic — 0,2 la sută. Dar există alți adulți care prezintă semne clinice de boală și, în legătură cu toți aceștia, raportat la viața lor în societate, se ridică probleme specifice. Educația sanitară poate contribui substanțial la prevenirea bolii. În al doilea rînd, o contribuție trebuie să o aibă manifestarea de responsabilitate civică din partea celui ce se știe contaminat. Nicăieri în lume societatea nu-l repudiază — deși expresii ale unor rezerve nu lipsesc, rezultat al unei sidlofobii bazate pe verdictul necruțător al acestei maladii —, dar el trebuie să ducă un anumit mod de viață ; să răspundă, cu alte cuvinte, acceptului societății. Ceea ce înseamnă a avea o atitudine ferm responsabilă în ce privește răspîndirea bolii : să nu aibă contacte sexuale neprotejat, să nu dea sînge, să nu eludeze organele sanitare.

Este greu, însă, de influențat viața particulară a unor asemenea persoane. Centrul de boli dermato-venerice a avut, de pildă, în evidență o tînără aflată încă în faza infecției cu HIV, deci fără semne clinice de boală. Solicitată să vină la un nou control, s-a constatat că nu mai locuia la aceeași adresă. Abia după o vreme s-a putut lua legătura cu această tînără — locuind acum într-un alt oraș al țării — despre care s-a aflat că, între timp, a avut relații intime cu mai multe persoane. Or, dacă din punct de vedere medical s-a făcut foarte mult, o dificultate o reprezintă atitudinea celor contaminați. Aceștia trebuie sprijiniți psihologic, social, chiar economic. În țară nu există, pe de altă parte, un sistem de consult (consiliere) pentru aceste persoane. Este adevărat, nici în statele europene dezvoltate nu s-a realizat o activitate unitară pe acest plan. Dar preocuparea trebuie avută în vedere, pentru a se evita adevăratul pericol social pe care îl constituie răspîndirea SIDA.

■

STOP CADRU

La Kremlin a avut loc o întîlnire consultativă între conducătorii Uniunii Sovietice și Lituaniei, în cadrul pregătirii negocierilor privind viitoarele relații dintre Vilnius și Moscova. Delegația sovietică a fost condusă de premierul Nikolai Rijkov (al doilea din dreapta), iar cea lituaniană de președintele Consiliului Suprem al acestei republici, Vytautas Landsbergis (al treilea din stînga). S-a hotărît formarea unui grup comun care să elaboreze graficul viitoarelor negocieri politice.

Prin numărul total al cazurilor de SIDA, România nu se află încă în topul țărilor europene. Ne situăm, din punct de vedere al prevalenței (cunoscute)a bolii, între statele de categoria a treia — în sfîrșit, o rămînere în urmă salutară. Întîrzierea răspîndirii maladiei permite și îndeamnă, deci, cu atît mai mult, la adoptarea unor măsuri eficiente și rapide de profilaxie și combatere. Toxicomania este, de pe altă parte, aproape inexistentă, iar homosexualitatea puțin practicată, comparativ cu alte țări, unde „grupurile de risc" de această sorginte sînt prioritare. Prezența SIDA s-a confirmat, de asemenea, cu precădere în colectivități închise.

Aparatura tehnică pentru testarea sîngelui livrat rețelei sanitare este, în prezent, operațională în 31 de județe ; s-a importat, de asemenea, o mare cantitate de seringi cu o unică utilizare. Dar efortul de organizare și cel de natură financiară trebuie să continue, fiind vorba de o activitate ce nu îngăduie hiatusurile sau indiferența. Bolnavii n-o merită. Nu trebuie uitat că principalele victime — copiii — au contractat SIDA pe calea microtransfuziilor cu sînge contaminat și a instrumentarului medical nesterilizat...

Pentru cei bolnavi ar trebui importate medicamente de ameliorare a stării lor. Poate chiar acceptat riscul administrării unor tratamente în curs de testare pe plan internațional ? Un studiu cu un asemenea medicament, care are deocamdată doar un nume de cod, ar urma să se desfășoare la Spitalul Colentina. Problema rămîne încă destul de controversată. Săptămînalul londonez „The European" trăgea, zilele trecute, un semnal de alarmă în acest sens. Dar, oare, ce e de preferat : o moarte sigură sau o încercare, chiar disperată, de a salva o viață ?

Anca Voican

Germania

Unificarea – sub semnul Europei

În noaptea de 2 spre 3 octombrie, la ora zero, un imens drapel național negru-roșu-auriu, de 60 metri pătrați, a fost arborat, pe un catarg alb, în fața vechii clădiri a Reichstagului din Berlin, marcîndu-se, astfel, intrarea solemnă, pe scena internațională, a Germaniei reunificate. Ovațiile și aplauzele mulțimii masate la poarta Brandenburg, din imediata apropiere, evaluată la circa un milion de persoane, s-au împletit cu sunetul grav al clopotelor ce au început să bată la biserica Sfînta Maria, din centrul orașului, redevenit capitala statului unitar. A răsunat, maiestuos, imnul care celebrează unitatea și dreptul la libertate pentru patria germană, Deutschlandlied, au izbucnit focuri de artificii, salve de petarde. Se punea capăt, la peste patru decenii, divizării, momentul fiind și acela al încetării drepturilor asupra Germaniei pe care le aveau, din 1945, cele patru state învingătoare asupra nazismului — S.U.A., U.R.S.S., Marea Britanie, Franța. Și avea să fie sărbătorită, pe întregul teritoriu, toată noaptea și ziua ce i-a urmat, în prezența principalelor personalități politice germane, apariția, în inima Europei, a unui mare stat suveran, cu 79 milioane locuitori și o economie al cărei grad de dezvoltare îl plasează drept a treia putere mondială, după Statele Unite și Japonia.

Actul de naștere al Germaniei suverane a fost semnat, în fapt, la 1 octombrie, la New York, de către cele patru state învingătoare în cel de-al doilea război mondial, acestea suspendîndu-și responsabilitățile asupra R.F.G. și R.D.G.

La 2 octombrie, cei trei comandanți occidentali din Berlin care, împreună cu U.R.S.S., exercitau prerogative suverane asupra orașului, au făcut cunoscută încetarea misiunii lor, statutul cvadripartit devenind, astfel, caduc. În fine, în după amiaza aceleiași zile, primul și ultimul parlament democratic est-german, constituit în urma alegerilor libere de la 18 martie, a ținut sesiunea sa finală pentru a proclama dispariția R.D. Germane.

La 3 octombrie, Germania, în ansamblul său, trăia ora reunificării.

Trecuseră doar 327 de zile de la deschiderea Zidului din Berlin și a frontierei intergermane, sloganul „Sîntem un singur popor", scandat de populația est-germană ridicată, toamna trecută, împotriva regimului comunist, devenind realitate. Se punea punct unei împărțiri antagoniste artificiale, deschizîndu-se o eră nouă, în primul rînd pentru Germania, dar și pentru Europa și întreaga lume.

De pretutindeni, la Berlin au parvenit telegrame de felicitare. Conducătorii germani multiplicînd, în cursul ceremoniilor, declarațiile menite să sublinieze că unificarea are loc sub semnul Europei, ea constituind un nou factor de stabilitate pe continent. „Într-o Europă unită, noi dorim să servim pacea", a spus, adresîndu-se mulțimii masate în fața Reichstagului, președintele Richard von Weizsaecker. Ceva mai tîrziu, la desfășurarea, în cadrul Filarmonicii din Berlin, a primului act oficial consacrat reunificării, el avea să declare că germanii vor avea de jucat un „rol-cheie" în Europa redesenată prin împlinirea unității germane. „Pledăm pentru o politică de deschidere spre Est, constructivă și comună a întregului Occident", a menționat președintele, adăugînd că pentru uniunea europeană, „capitolul decisiv a început odată cu sfîrșitul divizării Germaniei". El a accentuat asupra faptului că frontierele statului german „trebuie să devină punți pentru vecini".

În același timp, într-un mesaj trimis tuturor guvernelor, primul cancelar al Germaniei unificate, Helmut Kohl, asigura comunitatea internațională că țara sa va acționa în mod decis pentru realizarea construcției europene și instaurarea păcii în lume. „Ne vom angaja pentru unitatea europeană cu aceeași hotărire cu care ne-am angajat pentru unificarea noastră. Dorim să ducem la bun sfîrșit realizarea pieței unice, în 1992, precum și uniunea politică, economică și monetară a Europei". El și-a reafirmat speranța într-o CEE „deschisă unei cooperări strînse cu alte state" din centrul, estul și sudul Europei, care „și-au cucerit libertatea și doresc, la rîndul lor, să dezvolte legături mai strînse cu Comunitatea europeană" pentru a-și duce la bun sfîrșit reformele. Abordînd problema viitorului militar al Germaniei, cancelarul a dat asigurări că „Germania este gata să se asocieze cu forțele sale armate măsurilor Națiunilor Unite de apărare sau de restabilire a păcii". „De pe pămîntul Germaniei nu va veni decît pacea", a subliniat Helmut Kohl, reamintind angajamentul Germaniei pentru dezarmare, de a renunța la armele atomice, biologice și chimice, precum și privind reducerea trupelor sale la 370 000 oameni. Arătînd că Germania a recunoscut deja caracterul definitiv al frontierei germano-poloneze, el a evidențiat totodată că „inviolabilitatea frontierelor și respectarea integrității teritoriale a tuturor statelor din Europa este o condiție fundamentală pentru menținerea păcii".

De asemenea, într-o alocuțiune televizată, Helmut Kohl a declarat, adresîndu-se cetățenilor Germaniei unite și partenerilor din străinătate : „Germania este patria noastră, Europa — viitorul nostru".

După 48 de ore consacrate sărbătoririi unificării, parlamentul noii Germanii s-a reunit, pentru prima oară, la 4 octombrie, în Reichstagul din Berlin, într-o componență de 663 deputați (cei 519 ai Bundestagului vest-german și 144 proveniți din Camera Populară a R.D.G. din totalul de 400 cît număra aceasta). Prin venirea deputaților din ex-R.D.G., partidul cancelarului Kohl, U.C.D. (de guvernămînt) se vede în posesia unui plus de 63 mandate, Partidul Social-Democrat (de opoziție) cu un adaus de 33, în timp ce Partidul Liber-Democrat (aliat guvernamental al U.C.D.) și Partidul Ecologist („verzii") — cu un spor de 9 și respectiv 7 mandate. Noii veniți în Bundestag sînt Partidul Socialismului Democratic (succesorul partidului comunist est-german P.S.U.G.), cu 24 deputați, și Uniunea Social-Germană (de dreapta, tot din fosta R.D.G.), cu 8 deputați.

De semnalat faptul că sala de plenare a Reichstagului s-a dovedit neîncăpătoare pentru corpul legislativ lărgit al Germaniei unite, în pofida faptului că, pentru a cîștiga spațiu, fotoliile au fost înlocuite cu scaune mai înguste cu opt centimetri. Așa că circa 100 de deputați au trebuit să ia loc în tribunele rezervate vizitatorilor.

Cum a fost percepută, însă, revenirea în Reichstag ? Firește, cu sentimente diferite, puse în evidență prin luările de cuvînt. Înainte de a ne referi la ele, cîteva cuvinte despre istoricul sediu parlamentar. Construit între 1884 și 1894 în centrul Berlinului și dedicat, după cum o arată inscripția de pe fronton, „poporului german", Reichstagul simbolizează, în același timp, istoria statului național german unificat, tentativele de instaurare a democrației parlamentare după primul război mondial și ascensiunea hitlerismului. Incendierea sa, produsă la instigarea naziștilor, în noaptea de 27 spre 28 februarie 1933, a servit, într-adevăr, ca pretext lui Adolf Hitler pentru a proclama starea excepțională, a opera mii de arestări printre opozanți și a instaura dictatura. În timpul celui de-al doilea război mondial, clădirea Reichstagului, unde era adăpostit un important centru de comunicații, a fost grav avariată. După reparațiile efectuate, aici a fost inaugurată, în 1971, o expoziție consacrată istoriei parcurse de Germania de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă în zilele noastre (după al doilea război mondial fiind urmărită nașterea și evoluția R.F.G.)

Instalat la tribună, sub o imensă pajură de oțel cu aripile desfăcute, Helmut Kohl preferă să evoce momentele bune ale Reichstagului : „Aici, ne amintim de cei ce au apărat pînă la crudul sfîrșit prima democrație germană, Republica de la Weimar, împotriva dușmanilor ei de dreapta și de stînga". Deputata Karita Hensel (ecologistă) își aduce aminte, dimpotrivă, că incendierea Reichstagului a condus la instaurarea dictaturii de către naziști. „Locul acesta — spunea ea — este prea compromis. Sîntem așezați acolo unde Hitler a preluat puterea". O altă deputată, Ingeborg Hoffmann (UCD) este de altă părere : „Încerc un sentiment minunat gîndindu-mă că tocmai aici renaște democrația într-o Germanie unificată".

Și un alt element, relevat de agențiile de presă ca o... curiozitate. Pentru prima oară

Vasile Crișu

→

Miniștrii de externe ai S.U.A., U.R.S.S., Marii Britanii și Franței au semnat, la 1 octombrie, la New York, declarația prin care sînt suspendate drepturile și responsabilitățile acestor țări privind Berlinul și Germania în ansamblu, care s-a unificat astfel, ca stat suveran. Documentul a fost, de asemenea, semnat de șeful diplomației vest-germane și de ministrul educației și științelor al R.D.G. (lipsește din imagine)

Congresul unificării de la Hamburg, între formațiunile Uniunii Creștin-Democrate, din Estul și Vestul Germaniei. Protagoniști — Helmut Kohl, cancelar al R.F.G. și președinte al creștin-democraților vest-germani, și Lothar de Maizière, primul ministru al R.D.G. și lider al partidului-frate (UCD) est-german. Pînă la reunificarea Germaniei rămîneau mai puțin de 48 de ore

Criză mondială și... vizite de lucru

Președintele irakian Saddam Hussein a vizitat, pentru prima dată de la acțiunea din 2 august, „guvernoratul Kuweit", nume cu care a fost botezat emiratul după anexare. Șeful statului irakian a prezidat două reuniuni ale comandanților militari și a „unor conducători", după cum precizează agenția irakiană de știri INA, apoi a făcut o vizită „de lucru" soldaților staționați în teritoriul ocupat. „Luptătorii forțelor armate irakiene l-au asigurat pe președinte că sînt gata pentru orice sacrificiu și martiriu în numele națiunii arabe, fiind pregătiți să respingă toate tentativele care și-ar propune să murdărească pămîntul nostru sfînt", adaugă INA. Saddam Hussein s-a plimbat pe străzile Kuweitului „revenit la patria mamă", mai relatează agenția irakiană de presă, fără a da nici un detaliu în legătură cu eventuale contacte ale conducătorului irakian cu populația locală. Mai puțin discretă, televiziunea l-a prezentat pe Saddam străbătînd un oraș complet pustiu, cu magazine oblonite și instituții publice închise. Dacă a fost o vizită de verificare a gradului de supunere a teritoriului ocupat, președintele irakian se poate declara mulțumit : nimic nu i s-a opus. Este la fel de adevărat că această vizită nu s-a soldat nici cu manifestări de simpatie. Dar să nu cerem prea mult. În dorința de a contracara acest vid absolut, Saddam a inspectat și unitățile militare irakiene instalate în Kuweit, unde a fost răsplătit din plin. Militarii irakieni l-au primit ca pe un adevărat părinte, îngenunchindu-i în față și sărutîndu-i mîinile.

Irakul și-a consolidat forțele în sudul țării și în Kuweit dispunînd în prezent de aproape o jumătate de milion de oameni pentru a apăra teritoriul ocupat. Potrivit analiștilor militari, în regiune se află peste 400 000 militari irakieni, față de 360 000 cîți erau în urmă cu o săptămînă. Numărul tancurilor, pieselor de artilerie și al altor arme grele a sporit.

Între timp, propaganda irakiană în favoarea „războiului sfînt" continuă, cotropitorii încercînd să-și justifice agresiunea prin apărarea cauzei arabe împotriva imperialismului și sionismului. Primindu-l la Bagdad pe șeful Frontului de Eliberare al Palestinei, Abul Abbas, vicepremierul irakian Taha Yassin Ramadan a afirmat că „Jihadul, martiriul și forța arabă sînt singurele mijloace capabile să redea Palestina fiilor săi legitimi și nicidecum politica de cerșetorie și teamă dusă de agentul Hosni Mubarak, care a consolidat aroganța și hegemonia sionistă". Contrazicînd o semi-propunere a lui Saddam Hussein, Ramadan a subliniat „poziția clară și publică a Irakului, care nu va negocia drepturile sale legitime", între acestea înscriindu-se, bineînțeles, și ocuparea Kuweitului. A intrat deja într-un fel de ecuație maniera irakiană de a eluda problema agresiunii și ocupării Kuweitului, prin încercarea de a o circumscrie întregii crize a Orientului Mijlociu, astfel încît Irakul să se transforme dintr-un agresor al unei țări arabe în purtătorul flamurei victorioase și salvatorul națiunii arabe în integritatea sa. Manevră care nu întrunește rezultatele scontate. Ministrul saudit al afacerilor externe, prințul Saud al-Faisal, este de părere că invazia irakiană în Kuweit este deosebit de dăunătoare cauzei palestiniene. „Este dureros pentru noi — a declarat el la New York — că regimul irakian, care pretinde că deține monopolul în ce privește sprijinul acordat Palestinei, practică aceleași metode ca Israelul ocupînd teritorii, obligînd populația să aleagă calea exilului și refuzînd să se retragă". Să nu uităm că Arabia Saudită este „cotizantul" cel mai important al rezistenței palestiniene, depășind cu mult simbolicele încurajări ale Bagdadului.

Agresiunea irakiană a oferit comunității europene o cale prin care cauza ei să progreseze. Fără îndoială că afirmația că „Europa există" pe care președintele francez François Mitterrand ar dori s-o deducă din poziția comunității europene față de criza din Golf, este prematură. Dar folosirea unanimității pentru a face să avanseze cauza integrării și a determina, după înfăptuirea uniunii economice, realizarea coordonării militare reprezintă o decizie politică importantă. Securitatea europeană are de ales între instituirea unui „Consiliu de securitate" al Europei, așa cum o dorește un grup de parlamentari europeni, sau o structură de apărare comună. Ceea ce contează în prezent este voința de integrare care se manifestă. Și, din acest punct de vedere, se poate considera că, pentru coordonarea europeană, criza din Golf a constituit o șansă. O șansă pe care a ținut să o sublinieze Mitterrand, primul șef de stat european care face o vizită în regiune de la declanșarea conflictului.

În ceea ce privește continentul asiatic, aici ecourile crizei din Golf ajung mai înăbușite. Pentru țările cele mai sărace problema cea mai acută este absorbirea întoarcerii sutelor de mii de refugiați. Țările cele mai înstărite se întreabă cum să facă față ciclonului care se apropie. Dilema este deosebit de acută pentru Japonia, somată de Statele Unite să joace un rol politic pe măsura puterii sale economice. Aceeași problemă se pune și pentru Coreea de Sud, chiar dacă aceasta, cu toate progresele înregistrate, este încă departe de a se compara cu puterea financiară a vecinului nipon. Seulul s-a raliat, fără prea mare entuziasm, embargoului împotriva Irakului și Kuweitului ocupat, fiind privat dintr-odată de 12 la sută din importurile de petrol și silit să tragă o linie peste cele 1 500 milioane dolari pe care Bagdadul le datorează antreprizelor coreene de construcții. Pe de altă parte, Washingtonul cere 450 milioane dolari pentru a finanța operațiunea „scutul deșertului", iar Seulul oferă, cu dificultăți, jumătate din această sumă. Administrația Bush ar putea să se mulțumească și cu atît, fie și numai pentru a nu alimenta un antiamericanism latent, observabil îndeosebi în rîndurile tineretului. Rămîne de văzut dacă participarea incompletă a țărilor din Extremul Orient va rezista unei evoluții a crizei din Golf care, din păcate, are toate șansele să fie explozivă.

În afară, însă, de problemele strict financiare, între acestea înscriindu-se și creșterea vertiginoasă a prețului petrolului, criza din Golf ridică și unele semne de întrebare din punctul de vedere al dreptului internațional. Este pentru prima oară, după cel de-al doilea război mondial, cînd două puteri învinse sînt chemate să contribuie la „pedepsirea" unui agresor. Atît Germania, cît și Japonia au înscrise în constituțiile lor interdicția de a participa cu forțe militare la vreo acțiune de natură să sancționeze un alt stat. Este motivul pentru care ambele țări, cu tot efortul financiar la care au consimțit, ezită încă să se angajeze mai direct. În mod cu totul paradoxal, această criză marchează, în fapt, sfîrșitul celei de-a doua conflagrații mondiale.

Administrația Bush și-a format convingerea că anul acesta nu va fi război în zona Golfului decît în situația unui atac irakian disperat sau a unor provocări de tipul atacurilor teroriste. Aliaților europeni li s-a comunicat că „momentul deciziei" a fost amînat către sfîrșitul anului, datorită faptului că armata americană are nevoie de încă două luni de pregătire. Diplomații occidentali sînt de părere că acest „moment" va sosi în clipa în care Casa Albă va constata că sancțiunile economice nu au avut efectul scontat. Rămîne de văzut dacă sfîrșitul pe care l-a marcat criza din Golf nu este în fond un început.

Dan Radu Stănescu

→

după 1953, un comunist a luat cuvîntul în fața Bundestagului (în perioada 1949—1953, în primul Bundestag vest-german erau 15 deputați comuniști, procentajul extrem de scăzut în alegerile legislative ulterioare nemaipermițînd o asemenea reprezentare). Este vorba de Gregor Gysi, președintele Partidului Socialismului Democratic, apreciat drept un orator de marcă în scurta istorie a democrației parlamentare est-germane. El a evocat o situație paradoxală : cei 24 deputați ai partidului său, care reprezintă 1,9 milioane de alegători din fosta R.D.G., nu ar putea ocupa funcții publice în numeroase landuri din partea occidentală a Germaniei, unde încă nu a fost abrogată „interdicția profesională" pentru „dușmanii constituției", în rîndul acestora fiind socotiți membrii partidului comunist. „Cu biografia sa — a ironizat Gregor Gysi — președintele sovietic Mihail Gorbaciov n-ar putea deveni în unele landuri nici măcar factor poștal".

În fine, în fața parlamentului Germaniei unite, au depus jurămîntul cinci noi miniștri (fără portofoliu) reprezentînd ex-R.D. Germană : trei responsabili ai U.C.D. — Lothar de Maizière, fostul premier, Sabine Bergmann-Pohl, fosta președintă a Camerei Populare, și Günther Krause, precum și Rainer Ortleb (Partidul Liber-Democrat) și Hans Joachim Walther (Uniunea Socială Germană).

Cu viu interes a fost primită prima declarație guvernamentală a cancelarului statului reunificat, Helmut Kohl. Presa cotidiană din țara noastră a informat despre conținutul său. Reamintim, doar ca extrem de semnificativă, evidențierea faptului că Germania își va asuma noile obligații mondiale ce îi incumbă. „Sîntem conștienți de responsabilitatea crescîndă ce revine Germaniei unite în sînul comunității internaționale, în special pentru salvgardarea păcii mondiale", a spus el. „Ne vom îndeplini această responsabilitate fie în cadrul Națiunilor Unite, al Comunității Europene sau în cel al Alianței Atlantice și dorim să creăm pentru aceasta condiții clare în materie de drept constituțional". Germanii doresc să contribuie la pacea mondială ca membrii cu drepturi depline ai unei Europe unite, a arătat Helmut Kohl. În privința activității în plan intern, cancelarul a subliniat că „măreața sarcină a următorilor ani" o reprezintă refacerea unității Germaniei sub toate aspectele — cultural, economic, social. „Sînt convins că vom reuși acest lucru dacă noi, germanii, vom ști să fim solidari în acest moment decisiv al istoriei noastre", a afirmat el.

Deputații au trecut, după dezbateri generale, la examinarea proiectului legii electorale pentru scrutinul general de la 2 decembrie, primul ce se va desfășura liber, din noiembrie 1932, într-o Germanie unită.

După sesiunea din Reichstag, adunarea deputaților și-a continuat lucrările la Bonn (amintita lege fiind aici aprobată) deoarece, deși Berlinul a devenit, după reunificare, capitala țării, sediul parlamentului și al guvernului rămîne, cel puțin provizoriu, în orașul de pe Rhin, pînă cînd Bundestagul se va pronunța în această problemă. Tot la Bonn a avut loc și o prima întrunire a cabinetului Germaniei unite.

Ungaria

Alegeri locale în două rate

După cele două tururi ale alegerilor legislative (martie-aprilie) și referendumul (august) privind modul de alegere a președintelui țării, cei 7,8 milioane alegători au fost chemați la urne să desemneze reprezentanții noilor adunări locale. Un nou tur de scrutin se va organiza la 14 octombrie.

Așadar, pentru a patra oară în decurs de șapte luni, cetățenii unguri, frustrați de alegeri de-a lungul a 43 de ani, au fost convocați la o nouă consultare electorală. De data aceasta a fost vorba de alegeri locale, care au urmat celor legislative, soldate cu căderea oficială a regimului comunist și aducerea la putere a unui guvern de centru-dreapta, și referendumul național, de acum două luni, în legătură cu modalitatea de desemnare a șefului statului : prin alegeri generale sau de către parlament ? Reamintim că prima variantă a fost respinsă de o manieră pe cît de surprinzătoare pe atît de categorică.

În comentariile ce au premers noua consultare electorală de la 30 septembrie, s-a subliniat cu constanță că, în viziunea noilor conducători conservatori ai țării, ele sînt destinate să „încheie schimbarea regimului și să extindă democratizarea la orașe și sate, unde fostul sistem era încă dominant". S-a precizat, totodată, că în vederea desemnării reprezentanților în colectivități autonome care înlocuiesc consiliile locale supuse direct autorității centrale, s-a recurs la un nou mod de scrutin : în orașele cele mai mici, alegătorii au votat în cadrul unui scrutin uninominal și trebuiau să-l aleagă direct pe primar. Pentru alegerea unui candidat era obligatorie majoritatea simplă.

În opinia comentatorilor locali și a observatorilor străini, alegerile locale sînt considerate ca un test politic semnificativ pentru guvernul condus de József Antall, care, în preajma lor, a dat publicității „Programul reînnoirii naționale" pentru următorii trei ani. Premierul s-a văzut confruntat, tot mai mult, în ultima vreme cu o creștere a contestării din partea opoziției liberale, ce-i reproșează deschis ezitări și chiar timiditate în aplicarea reformelor pe care le-a preconizat. Nu poate fi ignorată nici apariția unor conflicte în diferite sectoare — scurta grevă a minerilor, amenințarea cu greva din partea controlorilor de zbor, manifestații studențești etc. Se mai sublinia apoi că guvernul n-are cum să nu țină seama și de oboseala alegătorilor, care nu văd concret rezultatele în viața lor cotidiană (inflație mare, salarii staționare) ale acestor repetate chemări la urne, care, pe deasupra, înseamnă importante cheltuieli. De pildă, alegerile municipale costă 1 miliard de forinți — 160 milioane dolari.

Elementele de mai sus au fost confirmate sau nu de scrutinul din 30 septembrie ? Să recurgem, pentru început, la limbajul cifrelor : datele preliminare furnizate de Comisia electorală republicană arată că au fost prezente la vot 3 153 344 persoane, adică 40,16 la sută din rîndul celor care aveau acest drept : 16 partide, coaliții, organizații obștești impart, deocamdată, 168 mandate de deputat. Dintre acestea, Uniunii Democraților Liberi îi revin 41 mandate, Forumului Democratic Ungar — 31, Uniunii Tinerilor Democrați — 28, coaliției partidelor guvernamentale — 16, Partidului Popular Creștin-Democrat — 16, Partidului Socialist Ungar — 11.

Comentînd toate aceste date înregistrate, chiar dacă ele sînt preliminare, agenția „France Presse" relevă că, fără dubii, clasa politică ungară, în ansamblu, a suferit o schimbare cu ocazia primelor alegeri municipale libere organizate în Ungaria, refuzate de majoritatea electorilor. Scrutinul urma să consacre trecerea Ungariei la un sistem politic pluralist, cu instaurarea unor colectivități locale autonome, dar, în majoritatea orașelor mari, nu a fost întrunit minimul de 40 la sută necesar, inclusiv la Budapesta. La 14 octombrie, ca urmare, va fi organizat un al doilea tur de scrutin, dar de această dată nu este prevăzut nici un nivel minim obligatoriu.

Alegerile vor fi valide în majoritatea celor 2 330 de comune cu sub 10 000 de locuitori, unde locuiește majoritatea populației și unde candidații independenți au obținut peste 80 la sută din sufragii, iar media de participare la vot a fost de 47 la sută.

Se opinează că rezultatele semnifică un dublu eșec pentru Forumul Democratic Ungar, partidul premierului József Antall : nu a izbutit să mobilizeze electoratul în favoarea politicii de privatizare și pierde teren în raport cu adversarul său liberal, Uniunea Democraților Liberi, creditată cu circa 17 la sută din voturi. Potrivit comentatorilor, cetățenii și-au manifestat prin absenteism un anumit dezinteres față de viața politică și nemulțumirea lor față de inflația persistentă — circa 30 la sută pe an. Dacă în martie-aprilie, la primele alegeri libere, cetățenii au votat masiv provocînd căderea regimului comunist, majoritatea resimțind o ameliorare a vieții lor cotidiene, acum, din contră, pentru cei mai defavorizați viața este prea scumpă — a intrat în vigoare o nouă majorare a prețurilor —, iar salariile rămîn aceleași. Astfel, Direcția centrală de statistică a Ungariei anunță chiar imediat după alegerile locale că, în primele opt luni din 1990, prețurile cu amănuntul au crescut cu 27,1 la sută în comparație cu aceeași perioadă a lui 1989. O majorare considerabilă, în medie cu 35,4 la sută, s-a înregistrat la produsele alimentare, iar cel mai rapid ritm de creștere a prețurilor a avut loc în august a.c., cînd față de aceeași lună a anului trecut, majorările au fost de peste 40 la sută pentru carne și preparate din carne, lactate, făină și unele fructe.

Dată fiind rata ridicată a absenteismului, reculul Forumului Democratic nu se traduce și printr-o victorie a opoziției. Chiar la Budapesta, unde Uniunea Democraților Liberi și-a ameliorat poziția și este în frunte cu 31,43 la sută din voturi (potrivit ultimelor estimări), înaintea Forumului Democratic, participarea insuficentă la vot a provocat invalidarea rezultatelor.

Unul din purtătorii de cuvînt ai Uniunii Democraților Liberi, filozoful Janos Kis, a apelat la „toate partidele politice să reflecteze la aceste alegeri, ale căror repercusiuni pot pune sub semnul întrebării legitimitatea instituțiilor democratice". Tot J. Kis a estimat că, spre deosebire de orașe, în comune, „votul a fost mai clar, iar miza mai evidentă". Sandor Lezsak, unul dintre liderii Uniunii Democraților Liberi, a subliniat dificultățile întîmpinate de „democrția în formare" din Ungara și a arătat că ungurii, supuși 40 de ani de un regim autoritar, nu știu încă ce înseamnă un guvern local.

După cum se constată, miza majoră a acestor alegeri, chiar dacă sînt locale, o constituie situația economică ce s-a degradat serios. În acest sens, cu cîteva zile înaintea scrutinului, în cadrul lucrărilor parlamentului, opoziția liberală a acuzat cabinetul lui József Antall de a fi antrenat Ungaria într-o situație mai dificilă decît sub regimul comunist. Într-un virulent atac împotriva politicii economice și sociale a guvernului, Peter Tölgyessy, conducătorul Alianței Democraților Liberi (SZDSZ), principalul partid de opoziție, a reproșat guvernului de a nu-și fi ținut promisiunile și de „a fi ratat o ocazie istorică". El a apreciat că poporul nu a simțit nici o diferență în viața de zi cu zi de cînd au venit la putere conservatorii și a arătat, de asemenea, că inflația nu a scăzut, producția industrială este în declin, condițiile de trai ale țăranilor s-au înrăutățit și la numirile în posturi de răspundere nu se mai respectă criteriul profesional.

Potrivit lui Peter Tölgyessi, echipa guvernamentală a lui Antall s-a mulțumit pînă acum să prezinte în fața parlamentului proiectele de legi întocmite, în marea lor majoritate, sub fostul regim comunist și modificate foarte puțin. Premierul József Antall a respins aceste critici pe care le-a apreciat „nedrepte și inutile". Potrivit lui, situația economică a Ungariei este mai bună decît înainte de alegerile din primăvară, iar țara se bucură de încrederea cercurilor de afaceri occidentale.

Primul ministru a invocat programul pe trei ani al guvernului, adoptat recent, al cărui principal scop îl constituie „crearea unei economii moderne europene sociale de piață, bazată pe preponderența proprietății private". El a cerut tuturor forțelor democratice să coopereze pentru a scoate țara din criză. Confruntările dintre guvern și opoziție s-au multiplicat odată cu apropierea alegerilor locale. Astfel, liberalii au pus sub semnul întrebării constituționalitatea bugetului modificat de guvern.

Departe de a liniști apele, desfășurate într-un context complex, de criză economică evidentă, alegerile locale sancționează, ca întotdeauna, guvernul rezultat din primele alegeri libere și-i subliniază dificultățile oricărui început de nou drum.

Dumitru Constantin

1000+1

Inocență. *„Sîntem nevinovați" — a scris cineva pe soclul grupului statuar Marx-Engels din fața fostului parlament est-german. Nevinovați de ce s-a întîmplat pînă acum sau de acum înainte ?*

Paralelism

„În lumea economică, nu există învingători și învinși. Germania și Japonia au învins dar nu asupra altor țări. Ele au învins într-o competiție liberă, economică, nu într-o confruntare politică sau militară... În lumea schimbată a anilor '90, Germania și Japonia trebuie să-și găsească rolul. Dar eu sînt convins că noi avem o dorință comună : vrem o întrecere economică, pașnică, fără capcane protecționiste și fără ca puterea noastră economică să ni se urce la cap". Aceste afirmații aparțin lui Helmut Haussmann, ministrul vest-german al afacerilor economice și ele au fost rostite cu prilejul inaugurării, la 2 octombrie, a celui de al 42-lea Tîrg al cărții de la Frankfurt, al cărui invitat a fost, anul acesta, Japonia. Principalele teme ale ceremoniei de inaugurare au fost reunificarea germană și paralelismul dintre Japonia și Germania.

Miami

Compania aviatică sovietică „Aeroflot" intenționează să folosească aeroportul Miami drept „placă turnantă" a zborurilor sale spre America Latină, în locul Havanei — a relevat un reprezentant al companiei, invocînd drept argument dificultățile de aprovizionare cu carburant întîmpinate în Cuba. În prezent, „Aeroflot" are curse regulate spre Nicaragua, Mexic, Peru și Chile, cu plecarea din Cuba. Transferarea acestor activități spre Miami ar putea să aibă loc încă din luna decembrie, anul acesta, dacă guvernele sovietic și american vor ajunge la un acord — a indicat G. Terentiev, director comercial al „Aeroflot" în SUA. Compania sovietică — a asigurat Terentiev — își va continua legăturile directe cu Cuba.

Premiu

UNESCO a conferit președintelui Republicii Federative Cehe și Slovace, Vaclav Havel, premiul pe anul 1990 pentru educație în spiritul respectării drepturilor omului. (Acest premiu, care se acordă o dată la doi ani, a fost instituit în 1978, cu prilejul aniversării a 30 de ani de la adoptarea Declarației universale a drepturilor omului).

Precizare

La o recentă ceremonie de la New York, unde a fost omagiată pentru „statura sa internațională", doamna Margaret Thatcher, primul ministru britanic, a lăcrimat din cauza răcelii, nu a emoției — a precizat un purtător de cuvînt guvernamental. Această punere la punct a urmat unor știri din presă, potrivit cărora doamna Thatcher a fost emoționată pînă la lacrimi de elogiile secretarului de stat american, James Baker, care a vorbit despre ea ca despre „o conducătoare unică în lumea occidentală". „Doamna Thatcher a fost mișcată dar n-a plîns" — a declarat purtătorul de cuvînt, lăsînd să se înțeleagă că un motiv mult mai prozaic decît bănuielile presei, și anume o răceală datorată aerului condiționat a generat lacrimile zărite în ochii premierului.

„Șomeri"

Omului de pe stradă îi vine greu să asocieze noțiunile de „șomer" și de „diplomat" — scria ziarul „General Anzeiger". Perspectiva ca lucrătorii fostului Departament de politică externă al RDG să rămînă fără loc de muncă reprezintă o realitate crudă, ca urmare a unificării celor două Germanii. Ziarul aprecia că, din noaptea de 2 spre 3 octombrie, aproximativ 1800 de diplomați est-germani, aflați în străinătate și la Berlin, vor îngroșa rîndurile oamenilor de prisos. La Bonn se apreciază că aceștia fac parte din categoria celor care, în regimul trecut, au manifestat o „deosebită loialitate", grație căreia au primit misiunea să reprezinte interesele Berlinului peste hotare. Ministerul Afacerilor Externe de la Bonn a hotărît ca nici un fost diplomat est-german să nu fie încadrat într-o ambasadă a RFG sau în aparatul central. Tot ce se poate face este să fie încadrat personalul tehnic ; ceilalți urmează, probabil, să-și caute un alt loc de muncă.

Un revoluționar bun nu înseamnă și un președinte bun

„Cîți oameni care au fost lideri ai unei revoluții au reușit să conducă cu succes țările lor ? George Washington este unul dintre aceștia. Există însă foarte puține exemple în acest sens", consideră revista britanică «The Economist», subliniind că tocmai acesta este motivul pentru care nu trebuie să se pornească de la premisa că eroi naționali, cum ar fi Lech Walesa sau Vaclav Havel, constituie lideri ideali pentru Europa răsăriteană post-revoluționară.

„Secolul XX ne-a oferit prea multe eșecuri în această direcție — scrie «The Economist». După ce a obținut independența Ghanei, N'Krumah a condus-o către ruină economică. Revoluționarii comuniști s-au condus după idei greșite (Lenin, Ortega, Pol Pot) și dacă li s-a oferit ocazia (Castro, Hodja, Mao) și-au făcut un obicei din a se impune pentru un timp extrem de lung. Dar, chiar și democrații impecabili, care strălucesc în lupta împotriva oprimării, pot deveni figuri șterse în politică pe timp de pace ,gîndiți-vă la exemplul lui Churchill. Calitățile care contează în rezistența opusă unor persoane ca Hitler și Stalin — credință, curaj, tărie de caracter — nu sînt neapărat cele mai importante pentru conducerea unei țări moderne".

După ce analizează și își expune propriile puncte de vedere asupra situațiilor din Polonia și Cehoslovacia, revista britanică încheie cu următoarele concluzii : „O personalitate respectată cum este și regele Juan Carlos al Spaniei, poate fi un atu valoros pentru țările care se îndreaptă spre democrație. Walesa și Havel vor fi buni președinți dacă vor păstra o oarecare distanță și vor accepta o limitare strictă a puterilor lor. Europa ex-comunistă nu are nevoie de o mînă forte în viața politică. Este mult mai bine ca puterea reală s-o dețină parlamentele, și nu președinții".

Manuscris

Un manuscris al compozitorului Wolfgang Amadeus Mozart, din perioada 1784—1785, căruia i se pierduse urma de mai bine de două secole, a fost găsit în iulie anul acesta, la un seminar teologic din Philadelphia, în Statele Unite. Cele două lucrări de pe manuscris — Fantezia în do minor și Sonata în do minor —, interpretate de obicei împreună, figurează în repertoriul unor mari pianiști. Mozart însuși le-a interpretat, pentru prima oară, la Leipzig, în 1789. Manuscrisul a fost donat seminarului baptist în 1950, de urmașa unui filantrop american, dar nimeni nu i-a dat importanța cuvenită pînă de curînd, cu ocazia unei expertize efectuate la cererea unei companii de asigurări. În noiembrie, el va fi scos la licitație pentru o sumă estimată la circa un milion de dolari.

Dramă. *O fotografie din noiembrie 1988 înfățișînd-o pe prințesa Caroline de Monaco, fiica mai mare a prințului Rainier de Monaco, împreună cu soțul ei, Stefano Casiraghi, și cei trei copii ai lor.*

Miercuri, 3 octombrie, Stefano Casiraghi a pierit într-un grav accident, la bordul cataramanului său „Pinot di Pinot", participant la Campionatul mondial off shore al navelor rapide, din largul principatului Monaco. În vîrstă de 30 de ani, Casiraghi provenea dintr-o familie de industriași italieni și s-a căsătorit cu Caroline de Monaco în decembrie 1983. Presa internațională constata că, la interval de numai cîțiva ani, familia domnitoare din principatul mediteranean este afectată de o nouă dramă, amintindu-se faptul că în 1982, a pierit, într-un accident rutier, prințesa Grace de Monaco, soția prințului Rainier

Doctorat. *Liderul „Solidarității", Lech Walesa, încîntat de primirea doctoratului onorific al Universității din Torun, Polonia. Atît Lech Walesa, cît și șeful guvernului, Tadeusz Mazowiecki, și-au anunțat candidatura la alegerile prezidențiale din 25 noiembrie*

Cine vrea să fie polițist?

„Cetățeanul de rînd nu ne mai respectă. Sîntem neputincioși. Nu mai există nici o lege care să ne reglementeze activitatea. Mulți polițiști ne părăsesc și nu ne putem găsi înlocuitori. Nu mai avem nici un fel de prestigiu" — se lamenta sergentul de poliție Mihai Todorov, în vîrstă de 24 de ani, care asigură paza în fața sediului Partidului Socialist Bulgar. Neluînd în seamă mulțimea de polițiști care se afla în preajmă, sergentul a continuat : „Vom începe să protestăm. Dorim legi noi. Vrem salarii mai mari. Atîția bani cît să putem duce o viață normală și astfel încît să se poată preveni corupția care a apărut din cauza retribuțiilor mici".

Cine mai dorește astăzi să fie polițist într-un stat european post-totalitar ? se întreabă ziarul britanic „The Guardian" care publică rîndurile de mai sus. Răspunsul acestei publicații e : Cel puțin în Bulgaria, nimeni. În momentul actual, dintr-un total de 9 000 posturi în poliția națională, 2 500 sînt vacante. Polițiștii pleacă în masă, în speranța că o vor duce mai bine în sectorul particular. Poliția se simte „lipsită de apărare, hulită, fără putere, manipulată și abandonată" — scria recent căpitanul Gheorghi Petrov, într-un articol în care solicita o reformă completă a acestei instituții. „Poliția s-a transformat într-un obiect de rîs".

Există două aspecte majore care descurajează, economic și politic — e de părere „The Guardian". Timp de patru decenii, poliția a reprezentat o puternică armă de control a sistemului comunist, dar odată cu răsturnarea acestei conduceri totalitare, poliția a început să se simtă dezorientată și confuză.

„În această etapă, în Bulgaria nu este posibil să excludem activitatea politică a poliției decît dacă trecem la o depolitizare completă. Ar trebui ca oricărui polițist să i se interzică să participe la activități politice sau să facă parte din vreun partid", a declarat colonelul Hristo Velicikov, șeful poliției naționale. Fost comunist, ocupînd această funcție din luna februarie, colonelul Velicikov se așteaptă ca mulți dintre ofițerii superiori să fie concediați deoarece au fost promovați după criterii politice. Nepotismul și legăturile politice au fost, în mod tradițional, preferate oricăror merite sau criterii de competență cînd era vorba de promovări.

Sergentul Todorov cîștigă 330 de leva pe lună, din care aproape jumătate se duc pe chirie. Salariul este mic, iar pensia este și mai mică. Sergentul nu are un număr fix de ore de muncă și nu primește nici un spor pentru serviciul de noapte.

Aceste probleme acute sînt exacerbate și de aparența anarhie în țară, acum, cînd a dispărut controlul vechiului regim comunist. Autoritatea guvernamentală este insuficientă. Piața neagră înflorește. Nivelul de trai scade vertiginos. Cu toate că statisticile poliției privind infracțiunile nu atestă o creștere apreciabilă a acestora față de anul trecut, colonelul Velicikov a declarat că se așteaptă ca numărul lor să crească.

Dilema privind dezvoltarea unei poliții respectate și funcționale este complicată de neînțelegerile dintre Partidul Socialist (foștii comuniști) și opoziție. Căpitanul Petrov a arătat că, dacă socialiștii vor da curs cererilor poliției, opoziția îi va acuza pe aceștia de întărire a aparatului represiv. Pentru socialiști există o singură alternativă : să nu întreprindă nimic pînă cînd situația se va înrăutăți atît de mult, încît opoziția se va vedea obligată să fie de acord cu luarea de măsuri urgente.

de MATTY

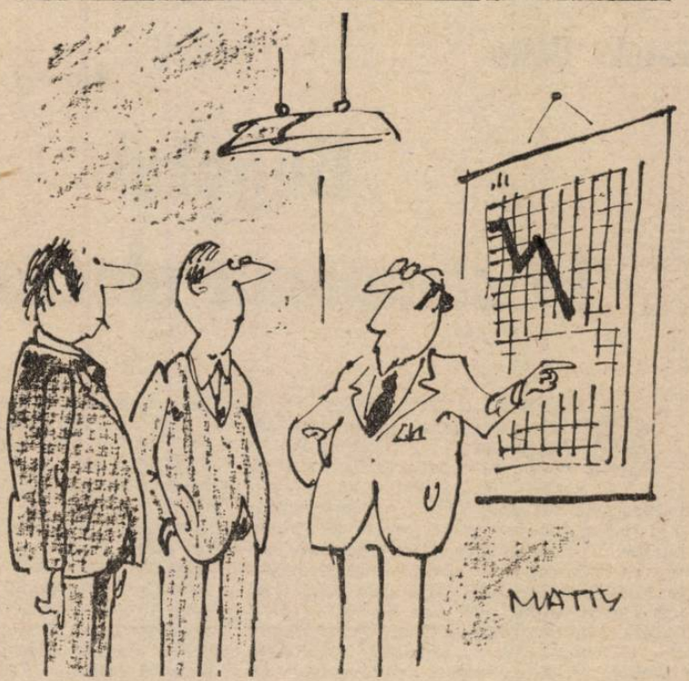

— Cînd va ajunge aici, noi trebuie să fim cu transferul în buzunar !

Vizite

● *Președintele SUA, George Bush, a avut o întrevedere cu omologul său bulgar, Jelio Jelev, aflat în vizită la Washington. În cursul discuției, președintele Bush și-a exprimat dorința de a vedea prefacerile democratice consolidîndu-se în Bulgaria și afirmîndu-se și în alte țări. La rîndul său, Jelio Jelev a dat asigurări că procesul democratic are un caracter „ireversibil" în Bulgaria, „țară care nu mai este un stat comunist, totalitar".*

● *Într-o declarație, Casa Albă a subliniat că președintele George Bush înțelege pe deplin cauzele revocării de către generalul Wojciech Jaruzelski a vizitei sale în Statele Unite. Hotărîrea președintelui Jaruzelski confirmă, în același timp, aportul său la transformările democratice din Polonia — a subliniat reprezentantul președintelui SUA pentru presă. Președintele Bush regretă că Wojciech Jaruzelski nu poate veni la Washington, dar nutrește speranța că îl va putea primi la Casa Albă „ca persoană particulară în viitor", dacă generalul va accepta noua sa invitație.*

Colaborare

„Creștinii, musulmanii și evreii ar trebui să colaboreze pentru soluționarea crizei și tensiunilor, care afectează Golful, a dramei palestinienilor și tragediei Libanului" — a subliniat Papa Ioan Paul al II-lea. Adresîndu-se patriarhului Ierusalimului Michel Sabbah și unui număr de 12 episcopi și prelați catolici de rit latin din regiunea arabă, pe care i-a primit la Vatican, Papa a calificat „drept absolut necesară" această colaborare. „Noi știm cu toții, din experiență — a spus suveranul pontif — că războaiele care se declanșează și conflictele de durată nu rezolvă niciodată definitiv problemele. Numai dialogul, respectarea drepturilor omului și popoarelor, colaborarea între responsabilii politici sînt în măsură să creeze încrederea și, deci, securitatea".

Bebeluș. *Micuța Sarah Liebig pare să aibă toate motivele să facă gălăgie. Ea este ultimul născut în R.D.G. : a venit pe lume la o clinică din Leipzig, cu numai două minute înainte de miezul nopții de 2 spre 3 octombrie, cînd statul est-german a dispărut, după un rapid proces de unificare cu R. F. Germania*

Meditație

„E foarte emoționant și incită la meditație" — a declarat șeful Statului Major sovietic, Mihail Moiseev, după vizitarea Memorialului combatanților americani decedați în războiul din Vietnam, înălțat la Washington. Potrivit generalului Moiseev, un monument similar ar fi „absolut necesar" pentru soldații sovietici căzuți în Afganistan. În presa americană s-a subliniat că a fost pentru prima oară cînd o înaltă oficialitate militară sovietică a vizitat Memorialul. Pe monument se află scrise numele celor circa 50 000 de combatanți americani dispăruți în războiul din Vietnam, conflict în care SUA și URSS s-au aflat „pe baricade diferite".

Demitizare ?

A încetat din viață, la 83 de ani, generalul Curtis Lemay, care a supravegheat desfășurarea bombardamentelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki, în 1945. La cîțiva ani după război, generalul Lemay a declarat că bombardamentele asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki, din 6 și 9 august 1945, nu au fost de nici un folos în ce privește capitularea Japoniei. „Am aruncat bombele pentru că mi-a cerut s-o fac președintele Harry Truman" — a reafirmat el, într-un interviu în 1985, adăugînd că, după opinia sa, Statele Unite ar fi putut învinge Japonia „în cîteva zile", continuînd să arunce asupra orașelor japoneze bombe nenucleare.

Rubrică realizată de Liana Enescu

Statele Unite

Bugetul în campania electorală

Veto-ul președintelui George Bush. Între Casa Albă și Congres tensiunea e maximă

ACORD DE ULTIMA ORĂ. Chiar dacă s-a repetat, și în acest an, situația anterioară, în care la un acord asupra reducerilor bugetare se ajungea în ultima clipă, conjunctura este atît de diferită, încît elementele noi și îndeosebi eventualul lor impact impun o analiză. Toate forțele politice americane acceptă că reducerea deficitului bugetar imens este în strînsă legătură cu starea economiei și că o acțiune energică este necesară. Deși opțiunile Administrației și Congresului asupra căilor de urmat sînt divergente, s-au făcut de ambele părți concesii și compromisuri. În absența acestora, legea Gramm-Rudman, din urmă cu cinci ani, impune reduceri automate, în toate domeniile, și cu mult mai drastice.

Pentru a se evita recurgerea la stipulațiile acestei legi, părțile au arătat un plus de compromis. Casa Albă s-a străduit să-și traducă în practică declarațiile vizînd partenerismul ; s-a organizat „o întîlnire la nivel înalt asupra bugetului", cu liderii opoziției ; n-a fost exclusă din discuție nici o opțiune ; Administrația a acceptat și anumite sporiri de impozite, deși faptul însemna o îndepărtare de promisiunile electorale și stîrnea, ca atare, nemulțumiri. Nu trebuie uitat că anul este electoral și că, peste trei săptămîni, americanii sînt chemați la urne.

Acestor elemente li s-a adăugat însă, în august, criza din Golf, care a răsturnat planurile anterioare : implicarea americană trebuie plătită, iar costurile foarte ridicate trebuie obținute de undeva. În luna august, deficitul bugetar a sporit cu 52,8 miliarde dolari, atingînd în 11 luni 241,7 miliarde dolari. Două opțiuni noi se prezentau factorilor de decizie : fie modificarea stipulațiilor stricte ale legii Gramm-Rudman ; fie discutarea pachetului de reduceri bugetare pe mai mulți ani și amînarea atingerii echilibrului bugetar. A avut cîștig de cauză opțiunea din urmă.

Cu cîteva ore înaintea lui 1 octombrie (cînd a început noul exercițiu financiar), Casa Albă și Congresul au ajuns la un acord apreciat de președinte drept „echitabil" și „echilibrat" : 40 miliarde dolari reduceri imediate ; 500 miliarde dolari reduceri în cinci ani ; încasări sporite, în cinci ani, cu 134 miliarde, din creșterea impozitelor la benzină, alcool, țigări și alte produse de lux. Echilibrul bugetar ar urma să se obțină abia în 1995.

APEL TELEVIZAT. La nici două zile după obținerea acestui acord, președintele George Bush s-a adresat direct națiunii, într-un discurs televizat — prima oară pe o temă economică. Apelul la sprijinul popular presupune o anume gravitate a problemelor. Liderii democrați din Congres susțineau acordul bugetar — în fapt, spunea Bush, pentru prima oară un președinte republican și liderii democrați au fost de acord să reducă deficitul. Dar, deși liderii republicani înțelegeau acordul, mulți congresmeni ai acestui partid nu-l acceptau. Un vot împotrivă ar duce la un „haos economic" ; „Vremea politicianismului s-a încheiat — declara președintele. A sosit timpul să ne strîngem rîndurile". De ce ? Pentru a „nu ipoteca viitorul Statelor Unite". Pe lîngă amenințarea externă (Golful), „există în interior o altă amenințare, un cancer care macină sănătatea națiunii : deficitul bugetar" — a insistat șeful Executivului. Deficitul trebuie combătut chiar dacă aceasta înseamnă și modificări de poziții, decizii dureroase sau convingerea că „uneori nu poți obține tot ce vrei".

Apelului prezidențial i se adauga și vocea lui Alan Greenspan, președintele Băncii rezervelor federale, care considera acordul „credibil și aplicabil" și „favorizînd, pe termen lung, creșterea economică" ; deci respingerea sa ar fi „o gravă eroare".

Dar Camera Reprezentanților n-a acceptat acordul bugetar. Președintele Bush a uzat, ca urmare, de dreptul său de veto, refuzînd deblocarea unor cheltuieli de urgență pînă la un nou acord bugetar. Iar Camera Reprezentanților n-a reușit să respingă acest veto. Teoretic, de luni guvernul și instituțiile federale erau paralizate. Războiul nervilor era dublat de negocieri intense pentru depășirea impasului. Mesajul Casei Albe către electorat : vinovat de această situație agravată în mod neașteptat ar fi Congresul ; și în mod prioritar deputații republicani. La ora închiderii ediției noastre, existau speranțe într-o soluție de compromis care ar trebui acceptată în următoarele zile. Se va reuși ? Această tensiune, se explică, cumva, prin apropierea alegerilor ?

REPUBLICANI ÎN DEFENSIVĂ. Acordul încheiat nu prevede impozite directe, nu se atinge de pensii, nici de securitatea socială, retrage o măsură care ar fi acordat avantaje deținătorilor de capital. Susținătorii lui afirmă că „povara" ar fi împărțită. Și, atunci, de ce se împotrivesc republicanii conservatori ? Pe de o parte, există sentimentul unei „trădări" : în timpul campaniilor electorale din 1988 și 1990 s-a spus insistent că nu se vor spori impozitele ; pe de altă parte, legătura este directă cu alegerile din noiembrie. În speranța de a cîștiga locuri în Camera Reprezentanților, republicanii au dus în districte mesajul că ei reduc impozitele, în timp ce democrații le sporesc ; cei mai mulți republicani au desfășurat campanie cu acest slogan. Cu o lună înaintea alegerilor, își văd pozițiile grav zdruncinate.

Dar situația este cu mult mai nuanțată decît o prezintă acești congresmeni conservatori. Anul acesta se desfășoară „alegerile de la jumătatea mandatului" prezidențial : se reînnoiesc toate mandatele Camerei Reprezentanților, o treime din cele ale Senatului și multe mandate de guvernator. Însă două aspecte le conferă un rol mai însemnat decît ar avea doar prin ele însele.

DOUĂ TENDINȚE. În primul rînd, ele sînt primele alegeri de după recensămîntul din aprilie a.c., la care s-au constatat considerabile deplasări ale populației. De pildă, în Arizona, numărul locuitorilor a crescut cu 33 la sută, în Texas, cu 12 la sută, în Nevada, cu 49 la sută, în California, cu 23 la sută. Acest din urmă stat avea deja o populație foarte numeroasă, încît sporul va obliga la adăugarea de șapte noi districte, cu reprezentanți în Congresul de la Washington. Firește, alte state au pierdut acești locuitori — în general ele sînt din Nord-Estul Uniunii, de regulă zone care votau cu Partidul Democrat. Permutările acestea de populație vor fi luate efectiv în considerație abia în 1992, dar un anume efect se simte încă din acest an, într-un mod care i-a surprins pe observatori. Aproape 20 la sută din congresmeni care se prezintă din nou la alegeri nu au avut opoziție sau oponenții nu sînt de marcă. În Senat, patru politicieni se găsesc în această situație, neîntîlnită din 1956. În Camera Reprezentanților, cifra este de 76 — la fel ca în urmă cu patru decenii. Motivele sînt mai multe : un candidat care a deținut deja funcția se presupune că este mai cunoscut, obține lesne fonduri electorale și-și descurajează eventualii oponenți. Dar se pare că lipsa de oponenți s-a manifestat îndeosebi în statele unde se vor opera modificări districtuale ca urmare a deplasărilor de populație — Texas, Florida (în cîștig), Pennsylvania, Illinois (în pierdere), nu puțini politicieni preferînd să aștepte redefinirea „frontierelor".

În al doilea rînd, s-a constatat de multe decenii în viața americană o mișcare de flux și reflux, de la conservatorism spre populism, fiecare curent determinînd și o schimbare a tendințelor majore din Congres, indiferent de partidul reprezentat. În urmă cu vreo 12 ani prinsese contur, o „revoltă împotriva impozitelor", semn al unei tendințe mai conservatoare, care a premers mandatele lui Ronald Reagan. Anii '80 au stat sub semnul împotririi față de impozite chiar dacă mișcarea nu prinsese rădăcini pretutindeni. În lunile din urmă s-a constatat un fenomen contrar, izbucnit tot în California : un procent important din alegători preferă sporirea impozitelor pentru servicii sociale locale foarte clare (construirea de școli, curățirea unor rîuri poluate ș.a. — cf. „Lumea azi" nr. 27). Chiar dacă fenomenul nu este răspîndit, el poate fi semnul unei tendințe a anilor '90, cărora Casa Albă pare să fie îndemnată a le răspunde.

Dacă influența primului aspect nu este încă limpede și certă, a celui de-al doilea pare să se contureze. Un alegător care a acceptat, pe plan local, majorări de impozite pentru servicii sociale va accepta, e de presupus, același lucru și la nivel federal.

Însă chiar dacă înfrîngerea unor candidați conservatori sau ultraconservatori nu este certă pretutindeni, nivelul statelor ca atare s-a remarcat și printr-un alt aspect ce explică unele din particularitățile alegerilor din acest an și asupra cărora s-a oprit analistul Norman Ornstein, de la American Enterprise Institute. „Noul federalism" al fostei Administrații (chiar dacă fără mari rezultate) și deficitul bugetar federal au făcut mai atractivă politica la nivelul statelor Uniunii. Se preferă acum lupta pentru funcția de guvernator, care tinde să ducă mai lesne spre Casa Albă (de la Richard Nixon, Senatul, de pildă, n-a mai dat un candidat la președinție). Aceasta explică și atenția mai mare acordată acestor funcții și nu Congresului.

Stelian Țurlea

Balcanii — o Europă de categoria a II-a?

În ultimele două decenii — mai precis, după depășirea schismei ideologice sovieto-iugoslave —, spațiul balcanic a încercat să-și reconstruiască o entitate aparte prin valorificarea afinităților culturale și de civilizație. Se urmărea crearea unei zone în care reînnodarea relațiilor bilaterale să stimuleze un proces de instituționalizare graduală — pe domenii concrete și, oarecum, limitate — a unor organisme multilaterale de consultare, negociere și cooperare.

Proiectul nu era, însă, străin de intenția strategică de a forța, cu mijloacele unei diplomații de inspirație antebelică, o mișcare de relativă autonomie față de presiunile constante ale opoziției militare de bloc. Devenise o metaforă de uz curent prezentarea microcosmosului balcanic ca un laborator, cu rezultate pilduitoare pentru opera de securitate europeană. Într-o mică regiune excentrică marilor tensiuni continentale, aici se profesa, oficial și cu un orgoliu nedisimulat, confirmarea virtuților coexistenței pașnice între state supuse tuturor servituților geopolitice ale „războiului rece" : apartenența la ideologii ireconciliabile, la blocuri și alianțe militare antagonice, la grupări economice închise, fără a mai vorbi de balastul unor conflicte (latente sau deschise) de ordin bi sau multilateral. Recunoașterea reciprocă a diversităților părea să facă viabilă o mini-destindere tocmai acolo unde istoria consacrase, pe drept sau pe nedrept, „butoiul cu pulbere" continental.

Revoluția antitotalitară și democratică a anului 1989, în Europa de sud-est, ar fi trebuit, în mod logic, să accelereze această dinamică propulsînd noi și superioare forme de conlucrare. E un deziderat care a făcut nota comună a corului ministerial reunit, în septembrie, la București, și care e de presupus că va fi amplificată la apropiata reuniune, din octombrie, de la Tirana. Nimănui nu-i scapă, însă discordanța dintre continuitatea proiectului instituțional balcanic și discontinuitatea evoluțiilor de pe teren.

Decalajul este de anvergură. Vechiul vis balcanic își proiecta relieful pe fundalul unei Europe excelînd în tensiuni potențial explozive. Termenii sînt, acum, fundamental schimbați. În absența opozițiilor ideologice și militare continentale, pionieratul conlucrării balcanice postbelice e pe cale să sucombe în anonimatul normalității. Originalitatea spațiului strategic sud-est european e umbrită de marile răsturnări din centrul continentului. Sub impactul decisiv al conlucrării sovieto-americane, noua securitate europeană riscă să se recreeze în cercuri concentrice, provocînd o cursă a periferiilor, în virtutea principiului invers după care cei dintîi pot rămîne cei de pe urmă. Sloganul sud-estic post-totalitar al „intrării" în Europa ascunde, mai curînd, modesta tenacitate a „rămînerii" în Europa. Mai puțin afectate, Turcia și Grecia — aflate la periferia sudică a spațiului comunitar și atlantic — nu sînt scutite, nici ele, de eventuale mișcări centrifuge.

De relativă pondere, acesta este numai un aspect. Cel puțin la fel de importantă în definirea noii stări balcanice este și absența unei alte opoziții față de mișcarea central-europeană. Cîte au fost și cîte sînt, succesele conlucrării balcanice s-au realizat, aproape exclusiv, la nivelul suveranității de stat, exprimată de sus în jos, prin voința guvernanților care au știut să beneficieze de înșelătoarea libertate de decizie pe care numai deficitul de democrație le-o putea oferi. Dimensiunea drepturilor omului — fermentul revoluțiilor din Europa răsăriteană și fundament al unei autentice securități continentale — a fost pusă între paranteze sau, pur și simplu, sacrificată pe altarul unei cooperări care a sanctificat suveranitatea și independența statelor naționale, prin anihilarea diversității de interese individuale sau de grupuri sociale și naționale. Nu e de mirare că fostele regimuri comuniste au găsit în oligarhiile autoritar-militare din Grecia și Turcia anilor '60 cei mai înțelegători și cooperanți arhitecți ai edificiului balcanic, astfel conceput. Regulă a vechilor raporturi Est-Vest, etatizarea absolută a relațiilor inclusiv a celor interumane, face, acum, obiectul unei demolări, începute romantic și continuate sistematic în centrul Europei ; ea rămîne, însă, un capitol controversat, supus inerțiilor conservatoare, tocmai în sud-estul Europei unde — paradoxal — amalgamul etniilor răspîndite dincolo de hotare și circulația de persoane spre toate azimuturile acestui spațiu de conviețuire comună au oferit argumente istorice ale balcanismului, ca entitate originală.

Explicațiile sînt multiple. Subiect de îngrijorare în întreaga Europă răsăriteană (și, în ipostaze specifice, chiar în restul occidentai al continentului), exploziile minorităților naționale în sud-estul continentului (unde, de secole, conviețuiesc cel puțin zece etnii diferite pe teritoriile a numai șase unități statale constituite) își au rațiunea în sentimentul intempestiv, deseori de expresie vjolentă, al regăsirii de sine, în noile condiții de democrație incipientă și neinstituționalizată. Totalitarismul ideologic a utilizat, din zorile erei comunste în țările balcanice, instrumentul preferat — am putea spune, natural — al cultivării unei forme de patriotism autoritar, ca element de legitimare, mai curînd a structurilor colectiviste, decît de continuitate și desăvîrșire a existenței unor state relativ tinere, apărute, în integritatea lor istorică, pe ruinele fostelor imperii prăbușite în urma primului război mondial. Reprimat — atunci cînd puterea a văzut în sentimentul național un factor de rezistență la propriul totalitarism —, exacerbat — atunci cînd, agonizîndă,

„Partidele minorităților — o platformă minimală"

Intrarea minorităților naționale în parlament nu trebuie să ne facă să supraapreciem puterea lor. În nici o țară reprezentanții lor nu formează un partid component al unei coaliții. Învingătorii în alegeri dispun de o majoritate absolută. Pe de altă parte, partidele minorităților sînt unite pe baza unui fel de platformă minimală : apărarea drepturilor naționale. O angajare mai prodigioasă în dezbaterile politice riscă să le divizeze. „Aceasta reprezintă, totodată, limita, dar și înțelepciunea lor", apreciază un specialist.

(„France Presse")

„Mai puțin europene, dar totuși europene..."

Polonia, Cehoslovacia și Ungaria au destituit, în mod sumar, comuniștii ce dețineau funcții importante. În aceeași manieră au procedat și republicile din vestul Iugoslaviei — Slovenia și Croația — care se consideră că aparțin mai degrabă Europei centrale decît Peninsulei Balcanice.

Dar comuniștii sau comuniștii deveniți socialiști au cîștigat în Bulgaria, au rămas la putere în Serbia, nu au opoziție în Albania, în timp ce, în România, Frontul Salvării Naționale, cîștigător net în alegeri, este învinuit de a fi criptocomunist. „Comunismul din Balcani a fost diferit de cel din Europa centrală. Acest fapt își are originea în mentalitățile naționale, înclinate încă spre conflicte puternice. Întotdeauna a existat, aici, o puternică tendință militantă legată de comunism", afirmă disidentul veteran iugoslav Milovan Djilas. El apreciază că problema fundamentală în Balcani o constituie lipsa unei culturi democratice și relativa înapoiere a țărilor din zonă. La rîndul său, istoricul belgrădean Ivan Djurici este de părere că „experiența istorică a acestor țări din Balcani este nulă în ce privește abordarea anticolectivă bazată pe drepturile individului. Astfel încît tot ceea ce s-a întîmplat în aceste țări, cîndva comuniste, este că teoria colectivității este înlocuită cu o alta, probabil cu mutarea accentului de pe ideea comunistă pe identitatea națională...

Dar Djilas nutrește oarecare optimism, cu toate că acesta a mai scăzut în ultimele luni. „Dificultățile respective sînt fenomene pasagere. Aceste țări sînt mai puțin europene decît altele, dar sînt totuși europene, cu toate că evoluează mai lent".

(Ian Traynor, „The Guardian")

„Angajarea națională are două fețe"

Nu numai în Iugoslavia comunismul a fost înlocuit de naționalism, fapt ce pune în pericol dezvoltarea democratică. Angajarea națională are două fețe : partea pozitivă se ocupă de propriul popor și de valorile sale, iar partea negativă, folosirea acestor elemente împotriva vecinului. Minoritățile naționale au dreptul la existența lor, dar ele nu trebuie manipulate în sensul destabilizării. De aceea este necesar ca prin legi internaționale să se pună stavilă forței explozive a naționalismului din Europa de est.

(Viktor Meier, „Frankfurter Allgemeine Zeitung")

ea își căuta rădăcini acolo unde nu putea să le aibă —, patriotismul, acum, în primul an post-dictatorial, se hrănește din dreptul, în sfîrșit cîștigat, la memoria națională. Acest neo-patriotism post-comunist va trebui, însă, ferit de periculoasa degradare în naționalism printr-o implementare organică a drepturilor omului în însuși corpul social al acestor state în curs de democratizare.

Eliberarea de opresiunea totalitar-ideologică a dus, din păcate, la cunoscutele situații explozive din Iugoslavia, aflată sub presiunea unor violente antagonisme etnice, care-i opun pe sîrbi minorității albaneze din Kosovo, dar și slovenilor și croaților. Conflictul dintre majoritatea bulgară și minoritatea turcă, bulgarizată forțat, a pus noul guvern de la Sofia într-o situație delicată. Artificial creat, momentul Tîrgu Mureș din România și-a reverberat ecoul într-o străinătate sensibilizată de vechea problemă a statutului minorităților.

Virulența etnicismului n-ar fi doar o specialitate balcanică, dacă ne gîndim la sloganurile iredentiste și naționaliste ale unor grupări din Ungaria, la renașterea unui secesionism slovac, care pune la grea încercare talentele charismatice ale președintelui Havel, dacă evocăm tonurile antisemite, stimulate de un catolicism fervent, într-o Polonie aproape golită de evrei. Problema se complică prin asocierea factorului politico-ideologic, cel care, în ochii Occidentului, consacră sciziunea Nord-Sud între zona centrală și sud-est-europeană. Dacă Polonia, Cehoslovacia, Ungaria nu au nimic din ce le-ar putea recomanda ca oaze ale stabilității post-totalitare, răsturnarea puterii e, aici, clară, chiar dacă vechii demnitari comuniști au fost îndepărtați cu blîndețe. În Iugoslavia, comuniștii au rămas la putere în Serbia, promovînd o linie pe care noii conducători din Slovenia și Croația o contestă ca retrogradă. În Bulgaria, comuniștii, convertiți la o stîngă socializantă, dețin majoritatea. În România, opoziția, cîtă este, și o multitudine de minorități active acuză Frontul Salvării Naționale de criptocomunism. În timp ce în țările central-europene, parlamentarismul absoarbe, întrucîtva, diversitatea conflictelor politice și sociale, balcanicii pășesc mai ezitant și neîncrezător pe calea democrației, continuînd, prin exercitarea violenței extraparlamentare, experiența triumfătoare a demonstrațiilor care au înlăturat, în 1989, vechile regimuri dictatoriale. Cu reflexe izvorîte dintr-o mentalitate excelînd prin scepticism funciar și neîncredere față de putere, indiferent care ar fi ea, popoarele balcanice s-au dovedit, în același timp, mai docile ca oricare altele la apelurile puterii către colectivitățile majoritare, atunci cînd miza e prezentată cu argumentul salvării „interesului național". E, aici, nu numai mecanica unei obediențe necondiționate față de fosta putere dictatorială, ci și expresia unei vechi experiențe istorice care a fundamentat afirmarea independentă a acestor state pe criteriul suprem al unității. Comunismul ceaușist sau cel titoist printr-o asemenea mecanică psiho-socială a excelat în manevrarea propriilor popoare, anihilînd interesele de grup — fie el social sau etnic — și lichidînd libertatea, înțeleasă ca formă de manifestare a individului. Experiența introducerii economiei de piață și a democrației de tip european se va lovi — în Balcani mai mult ca oriunde — nu numai de durerile inerente tranziției, ci, mai ales, de rezistența individului de a-și asuma propria libertate, depășindu-și scepticismul, de secole, cîrcotaș și colectivismul, de decenii, tovărășesc. Pe acest temei de libertate, unitatea și suveranitatea statelor naționale vor învinge orice rigori autarhice, integrîndu-se într-o Europă care, pentru a fi a patriilor, va trebui să fie, mai întîi, a oamenilor.

Agonia blocurilor și alianțelor exclusiviste e de presupus că va alimenta o dinamică a creării de noi centre de putere, în funcție de interese conjuncturale, de ambiții de viitor sau de nostalgii dezgropate dintr-o istorie depășită. În perspectiva Germaniei unite, formula pentagonală de conlucrare multilaterală, între Austria, Ungaria, Italia, Cehoslovacia și Iugoslavia, prinde contur ; Bulgaria și România li s-au asociat ca observatori. Nordul est-european, alcătuit din Cehoslovacia, Polonia și Ungaria, încearcă să-și cristalizeze o alianță sui-generis, uitînd vicisitudinile istoriei. O încă difuză conlucrare mediteraneană încearcă să-și valorifice atú-urile — din Spania pînă la gurile Dunării —, în tentativa de a conjuga profitabil țărmurile europene cu cele nord-africane și apropiat-asiatice. Între aceste proiecții mai mult sau mai puțin cețoase, Balcanii, cu tradiționala lor geometrie variabilă, au șansa de a învăța nu numai din experiențele trăite înainte de război : Mica Antantă (România, Iugoslavia, Cehoslovacia), din 1933, sau Înțelegerea Balcanică (România, Iugoslavia, Grecia, Turcia), din 1934. Pentru aceasta, zona balcanică fostă comunistă — unită sub același destin tragic — va trebui să-și pună în valoare imensele bogății spirituale, învingîndu-și însă propria sărăcie economică, pentru a nu rămîne captivă unei istorii revolute. Dacă prosperitatea invită la uitare, Europa occidentală este exemplară prin modul în care a știut să-și depășească amarele aduceri aminte, pentru a-și stimula o creativitate care i-a depășit granițele geopolitice și spirituale. Eventuala renaștere a Balcanilor va depinde de racordarea propriei originalități la dimensiunile unui continent de care rigorile strategice de la Yalta și totalitarismul comunist i-au înstrăinat mai mult decît frontiera care a despărțit Bizanțul de Roma sau Occidentul de Imperiul Otoman. Este șansa Balcanilor de a nu fi considerați, în Apus, o mică Europă de categoria a doua.

Radu Pascal

Romulus Neagu

secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe

Despre reuniunea balcanică de la București

Această reuniune aș zice că este unică în suita întîlnirilor balcanice deoarece ea a avut loc în condițiile unice pe care le reprezintă situația ce s-a creat ca urmare a transformărilor profunde ce se înregistrează pe toate planurile în țările din centrul și estul Europei. Această omogenizare a gîndurilor, străduințelor și idealurilor ce are loc în regiunea balcanică s-a reflectat din plin în dezbaterile ce au avut loc la această întîlnire, în sensul că nu s-au înregistrat decît complementarități, fiecare delegație străduindu-se să-și aducă contribuția în strînsă conlucrare cu celelalte delegații, ceea ce a și asigurat, aș zice, succesul acestei întîlniri, prin adoptarea prin consens a unui document efectiv plin de conținut, care, printre altele, cuprinde și cele cinci propuneri cu care delegația română a venit la această reuniune. Tematica noastră a cuprins evaluarea derulării programului acțiunilor de cooperare care au avut loc de la ultima reuniune la acest nivel de la Atena, măsurile pe care fiecare delegație le-a considerat necesare pentru ducerea în continuare la îndeplinire a celor convenite la Atena, precum și propuneri de completare, de întregire a programului de acțiuni de cooperare pe diverse planuri. Al doilea punct se referă la pregătirile în curs pentru organizarea reuniunilor miniștrilor afacerilor externe care va avea loc la Tirana în 24—25 octombrie a. c. Ultimul punct a fost convenirea și adoptarea protocolului reuniunii. În legătură cu întîlnirea miniștrilor afacerilor externe la Tirana s-au făcut mai multe propuneri atît în ceea ce privește conținutul dezbaterilor, cît și finalizarea acestor dezbateri. Există, în acest sens, un consens de adoptare a unui document final care să cuprindă întreaga tematică a dezbaterilor. Delegația iugoslavă a avut ideea ca, cu această ocazie, să se adreseze și un mesaj către Reuniunea la nivel înalt a CSCE de la Paris. Acordul asupra acestei propuneri a fost unanim. Forma în care să aibă loc această adresare urmează să o hotărască miniștrii. Pot să spun cu mare satisfacție că a fost un consens deplin în toate ideile și propunerile prezentate de diverse delegații ; aceste propuneri și idei sînt reflectate în documentul comun pe care l-am adoptat.

Această reuniune a avut un rol și un obiectiv mai modeste, nedezbătînd situații care depășesc aria de conlucrare a acestor țări. Ca atare, nici una din delegații nu s-a referit la situații din afara Balcanilor, decît numai în termeni generali. Această conlucrare pe plan balcanic este concepută de toți, de comun acord, ca parte integrantă a procesului general european de sprijinire a eforturilor pe care le depunem pentru integrarea general europeană.

Conlucrarea balcanică a apărut ca o preocupare pentru îmbunătățirea relațiilor dintre țările respective. Într-o a doua fază, s-a adăugat preocuparea pentru crearea în Balcani, în general, a unei atmosfere de conlucrare în vederea unor acțiuni panbalcanice. La această reuniune s-a adăugat și o a treia dimensiune, de a privi conlucrarea pe plan balcanic și ca o posibilitate de promovare a preocupărilor acestor țări de integrare deplină în procesul general european de dezvoltare economică și socială, abordîndu-se chiar și probleme de securitate, în sensul aplicării cu specific balcanic a măsurilor de încredere și stabilitate. De asemenea, s-a discutat și posibilitatea conlucrării dintre grupul acestor țări cu alte grupuri europene în efortul de integrare general-europeană.

Momentul unic european la care m-am referit mai înainte cuprinde și un element foarte semnificativ, respectiv acela că cele două blocuri militare, mai bine zis țările care aparțin celor două blocuri militare au ajuns la acordul că țările din cealaltă alianță nu mai constituie dușmani. Și, după cum știe toată lumea, este pe cale de oficializare, de formalizare a acestui acord care în viață deja există. Și care s-a reflectat din plin la această reuniune în sensul că toți participanții s-au considerat prieteni și nicidecum participanți la blocuri care ar fi opuse.

Pe lîngă dezvoltarea unor proiecte cu forțe comune panbalcanice se adaugă acum a treia dimensiune — de a contribui în comun la accelerarea procesului general european de integrare într-un sistem unic de securitate și cooperare pe continent. În acest sens, avem în vedere instituirea unui sistem de consultări politice interbalcanice la diferite niveluri, care să asigure cadrul, pe de o parte, pentru impulsionarea colaborării între statele balcanice pe diverse domenii, iar, pe de altă parte, pentru clarificare și schimburi de vederi, atunci cînd apar probleme între state, care reclamă o abordare multilaterală. În ideea noastră ar fi binevenită convenirea unui set de măsuri de încredere între statele balcanice care să poată merge mai în adîncime decît o fac măsurile deja convenite pe plan general european, avînd în vedere că aici există o omogenizare mai mare a intereselor decît în paleta mai largă a diversității intereselor statelor pe plan general european.

(Din conferința de presă organizată la încheierea reuniunii înalților funcționari M.A.E. din țările balcanice — 12—14 septembrie)

Consemnare de
Constantin Oprică

Jurnalul unei discordii 11

La discuții a participat și atașatul militar german al aerului din capitala ungară, care a precizat că forțele armate destinate cooperării cu Wehrmachtul ar fi trebuit să-și încheie pregătirile în maximum zece zile. Germanii se angajau să le sprijine din punct de vedere tehnic, artileristic și din văzduh.

Probabil, la Berlin parveniseră informații despre un atac sovietic iminent înspre Basarabia...

20 ianuarie 1940. În revista egipteană **La Caravane** a apărut articolul **Le problème de la Transylvanie**, inspirat redacției de George Șeinescu, atașatul de presă al Legației române de la Cairo. Propaganda de la București acționa cu o evidentă timiditate.

În schimb, diplomația părea să țină un pas înainte. În vederea pregătirii conferinței Antantei Balcanice de la Belgrad, ministrul de externe al României s-a întîlnit cu omologul său iugoslav la Vrsac, în Banatul sîrbesc. Grigore Gafencu a pledat în favoarea unei „politici solidare, înțelegătoare, dar fermă" față de Ungaria și Bulgaria : tratative asupra unor pretenții politice sau teritoriale nu trebuiau admise decît „în același spirit și în același timp" cu viitoarea conferință de pace, la care țările din Antanta Balcanică să-și prezinte solidar interesele ; descurajarea politicii care „urmărește a ne despărți, pentru a ne împărți", prin concesii simultane din partea tuturor statelor în conflict, egal garantate față de toate ; amînarea discuțiilor dificile pînă la încheierea ostilităților. Cu toate acestea, Al. Cîncar-Marcovic credea că anumite concesii ar trebui întreprinse înainte de sfîrșitul războiului, astfel încît la conferința de pace țările din Balcani și din aria Dunării să se prezinte „deplin înțelese între ele și formînd un bloc". Concluzia diplomatului iugoslav, din păcate, nu prea reieșea din premisele avansate.

Cu trei zile în urmă, guvernul român înființase un comisariat al petrolului, în vederea dirijării producției, comercializării și exportului acestei materii prime fundamentale a țării. În străinătate, gestul a fost interpretat ca o concesie majoră făcută germanilor. Cu o satisfacție de zile mari, **Corriere della Sera** scria : „După corespondentul lui **Daily Express**, această decizie a regelui Carol este rezultatul faptului că, față de amenințările germane de a o abandona vecinilor ei revizioniști, adică Rusiei, Bulgariei și Ungariei, și față de amenințările ungare și bulgare de a voi să obțină teritoriile contestate, România a preferat să accepte sprijinul german, și iată pentru ce România, în vreme ce Carol a semnat imediat noile decrete favorabile Germaniei, se află astăzi în poziția ilogică de a fi garantată și de Anglia, și de Germania..." Însă,, în perspectivă, Italia nu va avea vreun motiv să se mai bucure de perplexitatea britanicilor. Prin grija germanilor, petrolul românesc îi va parveni în cantități aproape echivalente cu cele în care se comercializează cerneala...

21 ianuarie 1940. Substanța discuțiilor de la Veneția a început să se deconspire. Diplomatul român George I. Duca nota în jurnalul său : **„...Conflictul cu Finlanda a trezit definitiv Italia asupra iminenței pericolului bolșevic în această parte a Europei și, de aceea, Ciano a cerut la începutul lunii contelui Csáky, la Veneția, ca revendicările teritoriale ungurești să fie aminate pînă la viitoarea conferință de pace..."** Între altele, George I. Duca socotea excelentă ideea regelui Carol al II-lea de a petrece Crăciunul, Anul Nou și Boboteaza cu trupele românești din Ardeal, Dobrogea și Basarabia.

Tensiunea era în curs de destindere. La București, cotidianul **Curentul** a reluat în extrase un articol apărut în **Tribune des Nations**, referitor la activitatea politică a lui Andrei Bajcsy-Zsilinszky, membru al Camerei Deputaților din Budapesta și director al gazetei **Fuggetlen Magyarorsag.** Acesta, în repetate rînduri, exprimase sentimente de simpatie pentru români. Atitudinea deputatului ungur, considera Alexandru Olteanu, nu ea circumstanțială. Și în 1936, Andrei Bajcsy-Zsilinszky a declarat : „Popoarele dunărene sînt românii, ungurii, slovacii, croații, sîrbii și bulgarii... Cum viața tinde, incontestabil, spre unitățile mari, este de dorit ca acestea să se înțeleagă, să se realizeze și să se amplifice înrudirea spirituală și culturală a acestor popoare... Acest proces este cu atît mai de dorit cu cît ele se vor convinge mai curînd decît se poate crede că vor trebui să se apere cu puteri unite împotriva unor primejdii mai mari decît pretinsele lor conflicte de interese." În încheiere, **Curentul** a observat : „Aceste rînduri s-au scris atunci cînd în presa central-europeană se pusese problema constituirii unui bloc al popoarelor dunărene, pentru a se pune la adăpost de evenimentele care au avut ca urmare lichidarea a trei state."

Desigur, prin caracterul lor profetic, afirmațiile deputatului ungur erau încă actuale. Cu toate acestea, sub aparența lor bună credință, se ascundea și un sîmbure de pericol, asemeni părții absconse dintr-o intenție dezvăluită numai pe jumătate. Altfel nu se va putea înțelege de ce Andrei Bajcsy-Zsilinszky, peste numai doi sau trei ani, se va dezice de spusele sale.

25 ianuarie 1940. Ce se mai spune la București ? Autoritățile românești îi asigurau pe ziariștii străini că „presiunile germane" și „amenințările din partea statelor vecine" existau numai în fantezia ziarelor englezești.

Ce se mai crede la Londra ? „...Presa britanică — nota **Corriere della Sera** — continuă să vorbească vag despre o amenințare germană împotriva României, de trupe care se masează la frontiere pentru a putea menține guvernul ei într-o atmosferă de preocupare favorabilă scopurilor diplomatice ale Marii Britanii". Și la Londra, și la Milano, intriga permanentă a Budapestei era trecută delicat în subtext.

26 ianuarie 1940. La Londra, cu deosebire **Daily Express** s-a arătat dispus să acorde spații mai largi situației din Europa sud-estică : „La Budapesta — scria corespondentul din... București al gazetei britanice — linia politică adoptată de Marea Britanie a stîrnit speranța că garanțiile acordate României vor fi anulate. Una din gazetele guvernamentale scrie că România va trebui să aleagă : sau să facă de bunăvoie concesii Germaniei, sau să cedeze în fața forței germane. În consecința acestui fapt, se spune, Turcia, Grecia și Iugoslavia vor întoarce spatele României, care va fi silită atunci să se apropie și mai mult de Germania și Rusia, încercînd să-și apere frontierele de unguri și de bulgari." Ar fi interesant de știut dacă corespondentul aceluiași cotidian de la Budapesta nu se ocupa cumva de bîrfele în circulație la... București.

Ianuarie 1940. În primele săptămîni ale noului an 1940, opinia aristocrației ungare cu privire la conflictul teritorial cu românii s-a fixat într-un memoriu al contelui Bethlen István, care aprecia că autoritățile de la Budapesta erau datoare să acționeze înaintea încheierii ostilităților din Europa, în strînsă colaborare cu puterile favorabile revizionismului. „Lăsați singuri — aprecia memoriul în speță, — noi nu vom avea niciodată forța necesară ca mai tîrziu să supunem noua ordine creată unei revizuiri în folosul nostru sau să o corectăm." Era o dovadă de realism. Există și în perfidie un realism.

Ce gîndeau sașii și șvabii din Transilvania și din Banat despre soluțiile de perspectivă preconizate la Budapesta, ca și în unele cercuri din Reich, pentru aceste teritorii acut disputate ? Iată o întrebare la care putem oferi un răspuns pe temeiul unor documente strict confidențiale din epocă. Dintr-un buletin contrainformativ al preturii plasei Ciacova, emis în această lună, se înțelege destul de limpede că, de cînd se vîntura la Berlin ideea transferului populației germane din zonă între hotarele Reichului propriuzis, „popularitatea hitlerismului a cunoscut un considerabil declin". Un adevăr asemănător legitima și un buletin similar al plasei Recaș : „De la izbucnirea războiului germano-polon și de la lansarea ideii de schimb al populației germane..., nu se mai observă prea mult entuziasm pentru regimul lui Hitler." În sfîrșit, într-un document de aceeași factură emis de pretura plasei Timiș se afirma tranșant că șvabii din zonă căutau să dovedească autorităților românești, „prin toate mijloacele, atașamentul lor față de glia pe care o muncesc în libertate și liniște în această țară".

În schimb, ungurimea revizionistă trăia succesiv stări de depresiune și exaltare. Spre sfîrșitul lunii, autoritățile de la Budapesta au fost informate că germanii concentrau în Slovacia un număr apreciabil de trupe, construind totodată, în ritm intens, importante obiective strategice. Teleki Pál era convins că Berlinul se pregătea pentru a ataca România, și ministrul ungar din Germania, Sztójay Döme, a fost solicitat să sondeze terenul în legătură cu această problemă. Nu a aflat mai nimic. Curios, și istoria românească postbelică, decenii în șir, a trăit sub aceeași psihoză. În realitate, trupele germane despre care a fost vorba, în cazul unui atac sovietic spre Basarabia, erau menite să taie calea trupelor ruse. Dacă acestea ar fi tins eventual spre zona petroliferă din piemontul Carpaților...

2 februarie 1940. Numit ministru la Sofia, diplomatul italian Massimo Magistrati, acreditat pînă atunci în Reich, i-a făcut o vizită de rămas bun lui Hitler. Opinia Führerului asupra sud-estului european încă nu se schimbase : în Balcani, e preferabil să fie liniște. Italia a făcut foarte bine invitîndu-l la Veneția pe Csáky, pentru că pretențiile ungurilor pot aprinde un incendiu în zonă. În rest, discuția a alunecat pe panta cinismului : garanțiile franco-britanice erau discreditate total, de vreme ce România dovedise o complezență deosebită în satisfacerea cererilor economice germane și italiene. De altfel, întotdeauna, cinismul s-a dezvoltat dinspre cei aroganți și puternici spre cei încolțiți și lipsiți de puteri.

Azi, și în cele două zile care au urmat, la Belgrad s-a încercat o corecție a atitudinii neutral-pasive a Antantei Balcanice, prin implicarea celor patru națiuni componente în gesturi care să confere opțiunii lor un înțeles mai activ. Din păcate, cele mai multe dintre hotărîrile adoptate vor rămîne în stadiu de proiect, pe hîrtie.

Un anume fapt se cuvine a fi relevat : ultima sesiune a Consiliului permanent al Antantei Balcanice, deschisă la Belgrad cu mare fast, a așezat România în fața unei situații paradoxale : miniștrii de externe ai Turciei și Iugoslaviei au încercat să-l determine pe Grigore Gafencu să fie mai maleabil în fața pretențiilor teritoriale ale ungurilor și bulgarilor. Ministrul de externe român a respins categoric sugestia, și punctul lui de vedere a sfîrșit prin a fi adoptat de ceilalți participanți. **(Va urma).**

Mihai Pelin

Mihail Voslenski

Nomenklatura 4

Să vedem acum care este situația în învățămînt în Nomenklaturia. Și aici totul merge bine ; copiii Nomenklaturii n-au fost uitați. Ei sînt înscriși în școli speciale, în care predarea se face într-o limbă străină (engleza, franceza sau germana) ; copiii diplomaților sau ai demnitarilor importanți care se află la posturi în străinătate învață în internate speciale. În ceea ce privește învățămîntul superior, există o serie întreagă de institute rezervate, cum ar fi Academia diplomatică a Ministerului de Externe, Academia de Comerț Exterior, Școala superioară a K.G.B., din care cîteva nu primesc decît candidați care au terminat deja un ciclu de studii și care au deja o oarece experiență în domeniul muncii de partid. În general, aceasta este calea urmată de copiii nomenklaturiștilor, care se pregătesc să ocupe posturi în interiorul Nomenklaturii.

Gustul pentru titluri universitare este foarte răspîndit în aceste sfere înalte. Din 1947 există la Moscova un institut de învățămînt superior rezervat nomenklaturiștilor care doresc să-și dea doctoratul. Este vorba despre Academia de științe sociale de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. Am fost, timp de mai mulți ani, membru al consiliului științific al acestei instituții și pot afirma că nu există vreo altă universitate în care să se facă atîtea eforturi pentru a „smulge" viitorului doctor paginile tezei sale. Doctoranzii, desemnați prin decizii ale Secretariatului C.C., locuiesc într-un cămin confortabil, mănîncă bine și primesc burse aproape egale cu salariile cadrelor didactice. Mai sînt prevăzute și lungi călătorii în străinătate pentru a permite viitorilor doctori să adune material pentru teză. Datorită faptului că sînt deja integrați în Nomenklatură și că, după susținerea doctoratului, vor ocupa imediat posturi de răspundere în interiorul aparatului de partid, ei își tratează de sus profesorii care lucrează febril la redactarea tezelor lor de doctori. Probabil că tot așa se comportau copiii aristocrației ateniene față de sclavii pedagogi.

Pentru a observa acest ținut aparte care este Nomenklaturia, am privit totul din punctul de vedere al unui șef de sector al C.C. al P.C.U.S., deci nici prea de sus, nici prea de jos. Nomenklaturia este însă o țară muntoasă, caracterizată prin faptul că solul devine mai fertil și fructele mai suculente pe măsură ce cîștigăm în altitudine.

Este inutil să încercăm să stabilim o paralelă între modul de viață al claselor privilegiate din Occidentul burghez și stilul de trai al Nomenklaturii, clasă dominantă, exploatatoare și privilegiată a societății socialismului adevărat. În societatea capitalistă esențial este să ai bani, nu privilegii, în vreme ce în cea socialistă este exact invers. Privilegiile explică și trufia dar și neliniștea Nomenklaturii. Pentru că ea este perfect conștientă de reacțiile pe care le trezește în rîndul populației sovietice această creștere constantă a privilegiilor sale. Nomenklaturiștii încep să-și simtă amenințată poziția dominantă și să se teamă de un deznodămînt fatal. Prin anii '70 circula o anecdotă : un membru al C.C. al P.C.U.S. este vizitat într-o zi de mama lui, care trăia într-un colhoz. Îi arată apartamentul luxos, casa de vacanță, îi oferă o masă bună „Kremliovka", dar bătrîna se hotărăște brusc să plece. „Unde te duci mamă ?, întreabă fiul ușor jignit. Rămîi aici, e așa de frumos !" „E frumos, răspunde bătrîna, dar e și periculos : dacă vin comuniștii ?"

Organele de conducere

Formula „organe de conducere" s-a impus în jargonul Nomenklaturii și ea desemnează vîrful piramidei puterii, în speță, Comitetul Central al P.C.U.S. Numai că prin C.C. nomenklaturiștii înțeleg Biroul politic și Secretariatul, care constituie împreună adevăratul guvern sovietic. Consiliul de miniștri exercită și el o putere regulamentară, dar nu este un guvern în sensul politic al cuvîntului. Prezidiul Sovietului suprem joacă un rol și mai modest, fiind practic privat de orice competență reală. Biroul politic și Secretariatul C.C. al P.C.U.S. sînt echivalentul sovietic al unui cabinet guvernamental. Și nu întîmplător auzi frecvent pe culoarele Consiliului de Miniștri : „Trebuie să supunem acest proiect aprobării guvernului", deși cel care face afirmația este presupus a fi însuși guvernul. Numai că el știe perfect că veritabilul guvern este de fapt format din „organele de conducere".

Opinia conform căreia secretarul general este cel care conduce Uniunea Sovietică este foarte răspîndită, dar este falsă. Ca să ne convingem, ajunge să ne punem întrebarea : „Dacă personaje atît de diferite unul de celălalt ca Stalin, Hrușciov și Brejnev au stabilit linia politică după bunul lor plac, cum se face că principalele tendințe ale acestei politici au rămas neschimbate ?"

Răspunsul este evident : nu secretarul general este cel care conduce țara, ci clasa nomenklaturiștilor. Secretarul general are rangul cel mai înalt dintre nomenklaturiști, dar nu se pune problema dacă această putere este mare (ea este), ci dacă este unică în țară, Biroul politic, secretariatul și aparatul fiind doar anexele sale. Relațiile dintre secretarul general și organele supreme ale clasei Nomenklaturii diferă de relațiile existente între un șef și subordonații săi. Două situații pot apărea : în prima, secretarul general se află în situația de a lucra cu organele formate de predecesorul său ; în a doua, proprii săi protejați ocupă fotoliile din cele două organe supreme.

Clasa nomenklaturiștilor formează un cerc în care un individ izolat nu poate pătrunde decît dacă beneficiază de un sprijin puternic. Este deci preferabil pentru el să se alăture unui clan în care fiecare îl susține pe celălalt și unelțește pentru înlăturarea facțiunilor rivale. Șeful clanului se străduiește să intre într-un clan al nomenklaturiștilor proeminenți și să devină, astfel, vasalul lor, trăgînd și propriul grup după sine. De aici rezultă că celula clasei dominante se prezintă sub forma unui grup de vasali dependenți de un suzeran anume. Numărul vasalilor unui suzeran din Nomenklatură depinde de rangul pe care îl ocupă în ierarhie. Suzeranul își apără și își protejează vasalii, iar aceștia, la rîndul lor, îl susțin cu toate forțele, îl laudă cît mai tare și dovedesc o loialitate aparent de nezdruncinat. Aparent, pentru că nu-i sînt devotați decît pînă la un punct. Raporturile dintre suzeran și vasali nu sînt idilice decît pentru observatorul din afară. Vasalul, oricît de bine ar reuși și oricît de lung ar fi drumul parcurs, nu aspiră decît la un singur lucru : să profite de un moment favorabil ca să-și răstoarne suzeranul și să-i ia locul. Aceasta este regula în toate clanurile nomenklaturiste, chiar și la cel mai înalt nivel, adică în sînul Biroului Politic și al Secretariatului C.C. După plecarea secretarului general, succesorul său, respectiv cel mai puternic dintre vasali, devine capul grupului de vasali ai predecesorului. Nu-i mai rămîne apoi decît să-și plaseze fidelii în posturile cele mai înalte, pentru ca, în final, să-și aducă tot clanul în vîrful Nomenklaturii. Totul pare un joc de șah deosebit de complicat, ceea ce explică faptul că numirile în posturile cele mai înalte ale Nomenklaturii presupun un proces de lungă durată. Nu calitățile politice ale candidatului (cu atît mai puțin competența sa) contează, ci manevrele politice. Ideal este ca secretarul general să se afle în fruntea vasalilor aleși de el însuși, cum a fost cazul lui Lenin și al lui Stalin ; în aceste condiții este din ce în ce mai puțin vorba de o conducere colectivă, Biroul politic și secretariatul fiind reduse la rolul de forțe auxiliare. Dacă nu se ajunge la această situație ideală (cazul Brejnev), întărirea poziției șefului suprem îi convinge pe nomenklaturiștii care inițial nu făceau parte din clanul său să se depună jurămîntul de vasalitate. Și totuși el nu se poate încrede în vasalii săi, vechi sau noi : să nu uităm că Brejnev făcea parte din clanul Hrușciov, ceea ce nu l-a împiedicat să participe la răsturnarea suzeranului său.

Concentrarea puterii în mîinile secretarului general se manifestă, pentru cei din afară, sub forma cultului personalității. Această expresie a desemnat mai întîi dictatura lui Stalin. Apoi, i s-a reproșat lui Hrușciov, destalinizatorul, că a instaurat propriul său cult. Cînd istoria s-a repetat și cu Brejnev, populația sovietică a început să se învețe cu ideea că orice secretar general al C.C. este un geniu politic și militar, are un remarcabil talent de teoretician și desfășoară o neîntreruptă activitate în slujba păcii.

Cultul excesiv al personalității nu reușește să ascundă faptul că în vîrful Nomenklaturii se desfășoară o luptă permanentă exact pentru postul de secretar general, deși secretarul în funcțiune este descris ca inegalabil, de neînlocuit, destinat încă de la naștere să ocupe această funcție supremă etc. Numai că lupta în sînul C.C. al P.C.U.S. nu are nimic comun cu divergențele de opinie și polemicile acerbe care incendiază ședințele parlamentelor occidentale. Ea este ceva de durată, pe bază de intrigi atît de subtile, încît cercurile politice din Vest nu prea înțeleg mare lucru. Retorica intervine doar în ultima fază, atunci cînd se aplică eticheta politică pe greșelile adversarului deja învins.

Să vedem cine are șanse : cel mai puternic sau cel mai capabil ? Nici unul, nici celălalt, ci acel membru al Biroului Politic care va părea mai inofensiv și mai șters. Aceasta era impresia pe care o lăsa Stalin în anii '20, la fel și Hrușciov (Malenkov avea în schimb reputația de om puternic). În sfîrșit, după căderea lui Hrușciov, Brejnev a părut la început un provincial fără consistență, în vreme ce Alexandr Șelepin era o puternică personalitate binecunoscută tuturor, ceea ce l-a și făcut să piardă partida. În legătură cu Șașa Șelepin am să amintesc un eveniment tragic, care a stat la baza carierei lui spectaculoase. După terminarea studiilor de literatură și istorie, Șașa Șelepin a reușit să intre în C.C. al Komsomolului din orașul Moscova. Cînd a izbucnit războiul, i s-a încredințat misiunea de a alege comsomoliști care urmau să desfășoare acțiuni de sabotaj și spionaj în spatele liniilor germane. Eleva Zoia Kosmodemianskaia a fost printre cei aleși. Colegii de clasă au caracterizat-o ca fiind o ființă retrasă. Se știa că părinții o maltratau și că își ura mama. A fost selectată pentru acțiuni de sabotaj, capturată de nemți și spînzurată într-un sat de lîngă Moscova. În timp ce i se punea ștreangul de gît, fata a început să

strige „Stalin e cu noi, Stalin va veni", ceea ce a făcut din ea o eroină națională. Maică-sa, o femeie avidă de publicitate, și mai ales Sașa Șelepin s-au folosit de moartea acestei nenorocite pentru a face carieră. Un martor ocular mi-a relatat că se afla în biroul primului secretar al C.C. al Komsomolului atunci cînd acesta a primit un telefon de la Stalin care se interesa de identitatea descoperitorului Zoiei. După ce a primit informația cerută, Stalin a spus : „E un bun funcționar, să ai grijă de el..." Din acea zi a început ascensiunea lui Șelepin care l-a dus la un pas de a fi al treilea succesor al lui Stalin.

K.G.B., o administrație sovietică

Nici o dictatură nu se poate perpetua fără a recurge la teroare. Mitul dictaturii unei „majorități zdrobitoare" asupra unei „minorități infime", lansat de Marx și Engels, în scrierile lor din tinerețe, și reluat mai tîrziu de Lenin, nu s-a adeverit. O dictatură este, și va fi întotdeauna, dominația unei minorități infime asupra majorității zdrobitoare, prima întărindu-și puterea prin intimidare și coerciție, prin teroare.

Orice dictatură este un stat polițienesc. Aceasta nu înseamnă că poliția sa este deosebit de bine organizată, cel puțin poliția obișnuită. Astfel, miliția sovietică este prost instruită și slab echipată, ceea ce face ca această țară să nu fie nici pe departe un loc sigur. Un stat polițienesc dispune însă de o puternică poliție secretă, însărcinată nu cu vînarea hoților sau asasinilor, ci a disidenților. În U.R.S.S., efectivele sale considerabile sînt instruite și echipate cum trebuie. Nomenklatura a încercat cîteva denumiri sforăitoare pentru a-și desemna propria poliție secretă : Ceka (Comisia extraordinară rusă de luptă împotriva contrarevoluției și sabotajului), GPU (Direcția politică principală), NKVD (Comisariatul poporului pentru afacerile interne), NKGB (Comisariatul poporului pentru securitatea statului), MGB (Ministerul securității statului) și, în sfîrșit, KGB (Comitetul securității statului). Această serie desemnează o singură și unică administrație constituită în decembrie 1917, la doar o lună de la revoluție. Pentru a simplifica lucrurile, cetățenii sovietici vorbesc de „organe".

Într-un roman publicat la Moscova în 1923, Ilia Ehrenburg, nu cel deprimat și înăcrit pe care l-am cunoscut în anii '50, ci cel care, reîntors în țară, mai era încă amețit de atmosfera de libertate de la Paris, scria astfel despre celebra închisoare Lubianka : „Au luat casa... o casă banală. S-au instalat și au comis asemenea atrocități, încît oricine trece prin fața casei începe să tremure, chiar dacă e vară, și e cald, și trece, precaut, pe trotuarul celălalt. Este de ajuns să trezești pe cineva brusc din somn strigînd «Lubianka» : va lăsa ochii în jos privindu-și fix picioarele goale, își va lua adio de la ai lui și apoi, chiar dacă este tînăr, zdravăn și plin de vigoare, va izbucni în plîns ca un copil".

Din punctul de vedere al Nomenklaturii, toată lumea ar fi trebuit să-i ia drept model pe „gloriosii cekiști". Într-o vreme și delatorii erau considerați exemple de urmat. Refuzul de a denunța constituia un delict, dar se prefera persuasiunea, nu numai constrîngerea. Nomenklatura vroia să ne educe să ne facă delatori mîndri de noi înșine. Ea a instaurat, în acest scop, cultul lui Pavlik Morozov, un elev care a tras cu urechea la ce vorbea tatăl său, catalogat chiabur, apoi a informat GPU provocînd arestarea și executarea sa. După ce familia lui Pavlik l-a redus definitiv la tăcere, s-au construit monumente în cinstea lui (unul se află chiar la Moscova), iar promoții întregi de elevi și pionieri au primit acest nume glorios. Actul delațiunii ne era prezentat ca ceva absolut normal. În perioada proceselor staliniste, elevii ai căror părinți fuseseră arestați erau convocați în ședințe de Komsomol în care li se punea întrebarea : „Cum ai putut tu, membru al Komsomolului, să trăiești sub același acoperiș cu un dușman al poporului (tatăl sau mama) fără să-l (o) demaști și denunți NKVD-ului ?"

Numeroșii autori care au descris crimele comise de Ceka-GPU-NKVD-MGB-KGB lasă, nolens volens, impresia că „organele" erau formate din creaturi diabolice care emanau o putere aproape mistică. În fapt, KGB este un organ administrativ al Nomenklaturii, nu este deloc sediul unor creaturi satanice, ci doar o vizuină a unor nomenklaturiști care nu sînt nici mai buni, nici mai răi decît cei din alte administrații. Membrii KGB-ului sînt extrem de conservatori. Scopul lor în viață este de a împiedica orice evoluție spre liberalizarea societății sovietice. Ei au, natural, nostalgia ascunsă a perioadei staliniste, epocă binecuvîntată cînd toți se temeau de ei, inclusiv înalții funcționari ai Nomenklaturii, vîrsta de aur în care „ordinea" și „autoritatea" nu erau cuvinte goale. Membrii KGB-ului constituie unul din pilonii esențiali ai clasei dominante a nomenklaturiștilor.

Au ei, oare, conștiința că fac „o treabă murdară" ? Da, fără îndoială, dar asta nu pare să le provoace crize morale. Ei consideră vitală apărarea supremației și privilegiilor clasei lor și, pentru a-și liniști conștiința, își justifică metodele încercînd să se convingă singuri că toți oamenii sînt niște „mîrșavi".

Este normal să ne fie milă de nenumăratele victime ale terorii polițienești. Însă și funcționarii KGB-ului merită să fie compătimiți : cu toate că nu sînt chinuiți de remușcări, ei sînt totuși conștienți de repulsia pe care o inspiră concetățenilor lor. Un indiciu interesant al capitulării lor psihologice în fața aversiunii pe care o inspiră rezidă în tehnica întrebuințată atunci cînd vor să discrediteze pe cineva : pur și simplu răspîndesc zvonul că persoana respectivă ar fi agent al KGB.

De decenii, „organele" s-au obișnuit să aibă de a face cu oameni dezarmați, cu care se comportă nemilos. Nu e nevoie de cine știe ce subtilitate pentru așa ceva : o mînă forte ajunge. Este însă puțin probabil că „organele" dispun de resursele intelectuale necesare pentru a învinge un adversar chibzuit, care nu se lasă paralizat de reputația lor.

Este ideologia Nomenklaturii marxistă ?

Marx însuși a afirmat odată, glumind bineînțeles, că el nu este marxist. Această butadă s-a dovedit a fi profetică : pentru Nomenklatură, marxism nu înseamnă ce a scris sau ce a spus Marx, ci ceea ce partidul, adică clasa nomenklaturiștilor, afirmă la un un moment dat.

Este ideologia sovietică marxistă sau nu ? Marx considera că opera sa era o teorie științifică, tezele expuse fiind clar definite. În acest sens, „marxism-leninismul" de inspirație stalinistă nu este cîtuși puțin marxist ; propaganda nomenklaturiștilor, dictată de considerente tactice, nu are absolut nimic comun cu o teorie științifică.

Mai există însă și alte modalități de a concepe marxismul : poate fi, de exemplu, totalitatea a ceea ce Marx și Engels au scris de-a lungul vieții, de la caietele de școală pînă la testament, trecînd prin adnotări și comentarii pe marginea lecturilor lor. Acest marxism literal nu s-ar baza pe ceea ce este esențial în teoria lui Marx, ci pe citate utilizate în funcție de necesități.

Ideologia nomenklaturistă nu poate emite pretenții nici măcar la acest gen de interpretare a marxismului. Cu toate că recurge adesea la citate din scrierile lui Marx și Engels și că folosește o terminologie marxistă, ea trece sub tăcere o serie de principii marxiste. Unele opere ale lui Marx sînt interzise, de pildă „Istoria diplomației secrete în secolul al XVIII-lea", în care el se exprimă în termeni nu tocmai elogioși despre Rusia.

Contrar marxismului, leninismul nu este o teorie, nici măcar o ipoteză, ci o strategie și o tactică a preluării puterii împopoțonate cu lozinci marxiste. Leninismul este mai familiar pentru nomenklaturiști decît marxismul, dar este practic o relicvă de vreme ce a trecut cevă timp de cînd au cucerit puterea. Leninismul nu mai poate fi de actualitate decît în politica externă, cucerirea puterii în alte țări figurînd pe ordinea de zi a Nomenklaturii.

Principiul marxist al abordării fenomenelor sociale de pe poziții de clasă dispare treptat din ideologia sovietică, noua clasă dominantă străduindu-se să ascundă însăși existența claselor în sînul societății sovietice. Noul său mod de abordare este puternic marcat de ceea ce Lenin numea „naționalism șovin de mare putere". Nomenklatura nu face distincția între rus și non-rus, ci între cei care nu i se supun.

Presa sovietică debordează de propagandă patriotică. „Patriotismul sovietic" este ridicat în slăvi la cea mai mică ocazie. Dar componenta fundamentală a ideologiei oficiale sovietice rămîne naționalismul șovin. Constatăm, însă, că această ideologie asigură nomenklaturiștilor un soi de sprijin din partea populației. Căci, dacă nu sînt nici marxiști (Marx ar fi fost dezgustat de sistemul pe care l-au construit), nici leniniști (adevărații leniniști au fost uciși în anii '30, în pivnițele N.K.V.D.-ului), sînt, în schimb, în majoritate, ruși. Punînd accentul pe patriotismul rus, ei reușesc să-i facă pe ruși să accepte politica lor de mare putere. Nu trebuie subestimat acest factor, căruia Nomenklatura sovietică îi datorează victoria în al doilea război mondial.

Corolarul acestei ideologii șovine este că Nomenklatura, care nu încetează să se proclame internaționalistă, cultivă, de fapt, prejudecățile și suspiciunile supușilor săi față de orice străin, făcîndu-i să vadă în el un suspect, un spion potențial, un dușman.

Frontul ideologic

Propagandiștii Nomenklaturii afirmă mereu că lupta ideologică a socialismului adevărat împotriva adversarilor săi necesită o mobilizare permanentă. Pentru a o descrie, ei recurg la expresii împrumutate din terminologia militară : front ideologic, ofensivă ideologică, adversar ideologic.

Printre numeroasele legende vehiculate în Occident pe socoteala Uniunii Sovietice figurează și cea conform căreia propaganda nomenklaturistă ar fi de o extraordinară eficacitate, aproape goebelsiană și că, deci, cetățenii sovietici ar fi bolșevici convinși. Nimic mai fals : în realitate este practic imposibil să găsești un comunist convins în U.R.S.S., iar propaganda nomenklaturistă nu-și mai dă osteneala să-i convingă pe oameni că ceea ce proclamă ea este adevărat. Nomenklatura urmărește alt scop cu frontul ei ideologic. Pentru-o veritabilă spălare a creierului, ea vrea să întipărească în mintea cetățenilor sovietici o anumită frazeologie și să-i facă să înțeleagă că nu se pot exprima decît așa și nu altfel. Aceste constrîngeri lingvistice impuse populației, în general, și intelectualilor în particular, se traduc prin două singularități. Propaganda sovietică nu mai încearcă să explice formulele și lozincile, astfel încît să-și convingă cititorul sau ascultătorul, ci se mulțumește să le repete mereu pînă cînd ele se fixează în memoria tuturor. Pe de altă parte, dacă cineva îndrăznește să se îndoiască de veridicitatea afirmațiilor propagandiștilor sau chiar să le contrazică, Nomenklatura nu caută să-l lămurească, ea îl pedepsește. Propaganda și teroarea sînt inseparabile. În cercurile intelectuale sovietice se citează adesea proverbul „trebuie să urli cu lupii". Nomenklaturiștii nu mai cred în posibilitatea de a-și convinge supușii dar se bazează pe faptul că, mai curînd sau mai tîrziu, aceștia vor abandona orice speranță de a se elibera de conformisul ideologic. Nu contează dacă sînt conștienți că urlă cu lupii, cu condiția să continue să urle. **(Sfîrșit)**

Traducere și adaptare
Manuela Ștefănescu

Grigori Medvedev

Însemnări despre Cernobîl*) 3

Proskuriakov şi Kudreavţev s-au pomenit în însuşi miezul exploziei nucleare. Dar unde era reactorul ?

Placa rotundă a protecţiei biologice superioare, cu fragmente de ţevi inoxidabile subţiri ieşite în toate părţile, zăcea înclinată cu un anumit unghi pe vasul reactorului. Armături din pereţii distruşi atîrnau diforme în toate părţile. Deci placa fusese proiectată în sus de explozie şi căzuse la loc, de astă dată în poziţie înclinată, pe reactor. Din gura reactorului ieşea foc roşu şi albastru însoţit de un urlet puternic. Dogoarea nucleară, cu activitate de 30 de mii de roentgeni pe oră, i-a izbit pe cei doi stagiari drept în faţă. Involuntar şi-au acoperit feţele cu mîna, ferindu-se ca de soare. Era absolut clar că nu mai existau nici un fel de bare absorbante, că acestea fuseseră aruncate de explozie. Aşa că nu mai aveai ce să introduci în zona activă. Pur şi simplu nu aveai ce...

Încercînd să memoreze bine tot ce văzuseră, Proskuriakov şi Kudreavţev au rămas lîngă reactor circa un minut. S-a constatat apoi că aceasta a fost suficient pentru a încasa o doză de radiaţii mortală (ambii au murit în chinuri groaznice la Clinica nr. 6 de la Moscova).

Străbătînd acelaşi drum, avînd o senzaţie profundă de depresiune şi panică interioară, care luase locul surescitării nucleare, cei doi s-au înapoiat la cota zece, au intrat în camera de comandă şi i-au dat raportul lui Akimov şi lui Deatlov. Feţele şi mîinile lor erau brun-cafenii (bronz nuclear). Aceeaşi culoare o avea şi pielea lor sub îmbrăcăminte, ceea ce s-a văzut abia la sectorul medico-sanitar.

— Nu mai există sală centrală, a spus Proskuriakov. Totul a sărit în aer. Deasupra nu-i decît cerul. Din reactor iese foc...

— N-aţi văzut voi bine, mocofanilor..., a rostit Deatlov tărăgănat, cu voce surdă. O fi arzînd ceva pe planşeu, iar voi aţi zis că-i reactorul. (...)

La ora 2 şi 30 de minute, în camera de comandă nr. 4 a sosit directorul CNE, Briuhanov. Era verde la faţă, derutat, aproape ieşit din minţi.

— Ce s-a întîmplat ? l-a întrebat el pe Akimov cu voce sugrumată.

În camera de comandă nr. 4 activitatea aerului în acel moment era de circa 3—5 roentgeni pe oră, iar în locurile unde existau străpungeri în ziduri chiar şi mai mult.

Akimov i-a raportat că a avut loc un accident radioactiv grav, dar că reactorul este, după părerea sa, întreg, că incendiul din sala maşinilor este în stadiul de a fi lichidat, că pompierii maiorului Teleatnikov se ocupă de stingerea incendiului de pe acoperiş. (...)

— Ai spus „accident radioactiv grav", dar dacă reactorul e întreg... care e acum activitatea în grup ?

— Dozimetrul pe care îl are Gorbacenko arată o mie de microroentgeni pe secundă.

— Păi nu-i chiar aşa de mult, şi-a mai venit un pic în fire Briuhanov.

— La fel cred şi eu, l-a aprobat cu entuziasm Akimov.

— Pot să raportez la Moscova că reactorul e întreg ?

— Da, puteţi, i-a răspuns Akimov cu convingere.

Briuhanov s-a dus în corpul administrativ 1, în cabinetul său, şi la ora 3 noaptea l-a sunat acasă pe responsabilul cu sectorul energeticii nucleare de la C.C. al P.C.U.S., Vladimir Vasilievici Mar'in...

Între timp, la grupul avariat sosise Soloviev (numele este schimbat — G.M.), şeful apărării civile al centralei nucleare. Acesta avea un dozimetru cu scala de 250 de roentgeni. Asta reprezenta totuşi ceva. Străbătînd corpul degazorului, intrînd în sala maşinilor, înspre partea dărîmată, şi-a dat seama că situaţia este extrem de gravă. Pe scala de 250 de roentgeni, dozimetrul arăta depăşire în diferite puncte din grup şi din partea distrusă.

Soloviev l-a informat pe Briuhanov asupra situaţiei.

— Aparatul tău e defect, a spus Briuhanov. Asemenea cîmpuri nu există. Tu pricepi ce-nseamnă asta ? Repară-ţi aparatul sau aruncă-l la gunoi...

— Aparatul e bun, a spus Soloviev. (...)

Cînd Deatlov a fost trimis la sectorul medico-sanitar, Fomin l-a chemat de acasă pe adjunctul inginerului-şef cu probleme de exploatare din primul sector, Anatoli Andreevici Sitnikov şi i-a spus : „Eşti un fizician experimentat. Evaluează starea reactorului. Tu ai să fii neutru, cum s-ar zice, n-ai nici un interes să minţi. Te rog. Cel mai bine e să te caţări pe acoperişul corpului «C» şi să te uiţi de sus. Ce zici ?..."

Sitnikov s-a dus la întîlnirea cu moartea. A scotocit tot grupul, a intrat în sala centrală. Încă de aici şi-a dat seama că reactorul este distrus. Dar a considerat că asta nu-i suficient. S-a urcat pe acoperişul corpului „C" (al laboratoarelor speciale de chimie) şi de acolo s-a uitat la reactor de la înălţimea la care zboară păsările. Priveliştea care i s-a înfăţişat a fost a unei distrugeri de nedescris. Din cauza exploziei fusese smuls din loc acoperişul monolitic al sălii centrale, iar rămăşiţele jalnice ale zidurilor frînte de beton, cu tentaculele informe, îndreptate în toate părţile, ale armăturilor, aminteau de o gigantică actinie, ghemuită, pîndind orice fiinţă vie ce urma să se apropie de ea şi să se afunde în infernul nuclear al pîntecului ei. Sitnikov a alungat această imagine nechemată şi, simţind fierbinţile tentacule radioactive lingîndu-i faţa, mîinile arzîndu-i şi prefăcîndu-i în cenuşă creierul, sufletul însuşi, viscerele, a început să examineze cu atenţie ceea ce mai rămăsese din sala centrală. Era limpede că reactorul explodase. (...)

La ora zece dimineaţa, Sitnikov le-a raportat lui Fomin şi lui Briuhanov că, după părerea sa, reactorul este distrus. Dar raportarea lui Anatoli Andreevici Sitnikov a stîrnit iritare şi nu a fost luată în seamă. În reactor a continuat să fie pompată apă. (...)

Relatarea lui Viktor Grigorievici Samaghin, şef de tură la grupul nr. 4 : „(...) Urma să-l înlocuiesc pe Aleksandr Akimov pe 26 aprilie 1986, la ora opt dimineaţa. Noaptea dormisem adînc, nu auzisem exploziile. M-am trezit la ora şapte dimineaţa şi am ieşit pe balcon să fumez o ţigară. De la mine, de la etajul paisprezece, se vede bine centrala nucleară. M-am uitat în direcţia aceea şi mi-am dat seama numaidecît că sala centrală a grupului patru, care îmi era atît de familiar, este distrusă. Foc şi fum deasupra grupului. (...) M-am repezit la telefon să telefonez la camera de comandă, dar legătura fusese deja întreruptă. Ca să nu se scurgă informaţii. M-am pregătit de plecare. I-am cerut soţiei să închidă bine uşile şi ferestrele, să nu-i lase pe copii afară. Şi nici ea să nu iasă. Să stea în casă pînă mă întorc (...).

Am intrat în camera de comandă. Acolo se afla Babicev Vladimir Nikolaevici împreună cu adjunctul inginerului-şef cu probleme ştiinţifice Mihail Alekseevici Liutov. Şedea la biroul şefului de tură al grupului. I-am spus lui Babicev că am venit să-l înlocuiesc. Era ora 7 şi 40 de minute dimineaţa. (...)

Am ieşit împreună pe coridorul corpului degazorului şi am intrat în camera de comandă auxiliară, care era mai aproape de ruine. Geamurile erau şi acolo sparte de explozie. Trosneau şi scrîşneau sub tălpi. Aerul saturat de radionuclizi cu viaţă lungă era dens şi veninos. Din ruine te lovea în plin tirul razelor gamma, avînd o intensitate de 15 mii de roentgeni pe oră. Dar în clipa aceea n-o ştiam. Simţeam arsuri în pleoape, în gîtlej, respiram gîfîit. Faţa îmi dogorea, simţeam pielea uscîndu-se, strîngîndu-se.

«Iată, priviţi : peste tot e negru de grafit...» «Grafit să fie oare ?» nu-şi credea ochilor Liutov. «Ce altceva ? am exclamat eu indignat, dar în adîncul sufletului nici eu nu voiam să cred ceea ce vedeam cu ochii. Înţelesesem însă că din cauza minciunii pier în zadar oameni, că a sosit timpul să ne recunoaştem orice vină. Cu o obstinaţie îndrăcită, înfierbîntat de radiaţii, continui să-i demonstrez lui Liutov : — Uitaţi-vă ! Blocuri de grafit. Că doar se vede clar. Iată un bloc «tată» (cu protuberanţă), şi iată şi unul «mamă» (cu adîncitură). Şi găurile din mijloc pentru canalul tehnologic. Oare chiar nu vedeţi ?» «Ba văd... Dar grafit să fie oare ?...» continua să se îndoiască Liutov. Orbirea asta a oamenilor totdeauna m-a scos din sărite. Să vezi doar ceea ce îţi convine. Asta ne duce de rîpă !" (...)

La Moscova se raporta : „Pompăm apă !" Iar de acolo venea dispoziţia : „Nu încetaţi să pompaţi apă !" Dar iată că apa s-a terminat. Fomin a început să caute febril o soluţie. În sfîrşit, i-a venit o idee. L-a trimis pe adjunctul inginerului-şef de la grupurile noi, Leonid Konstantinovici Vodolajko, şi pe şeful de tură al grupului, Babicev, să organizeze pomparea apei în rezervoarele de condensat pur, după care, cu ajutorul pompelor auxiliare, să pompeze iarăşi apă în reactor. Din fericire, această aventură a lui Fomin nu a fost încununată de succes.

În ziua de 26 aprilie, noile formaţiuni de pompieri sosite de la Pripiat', aveau să pompeze apă amestecată cu combustibil de pe traseele cablurilor de la demisolul CNE şi s-o refuleze în bazinul cu apă de răcire, unde activitatea apei avea să atingă pe toată suprafaţa zece la puterea a şasea curie pe litru, adică avea să fie egală cu activitatea apei din circuitul primar din timpul funcţionării reactorului nuclear.

La sectorul medico-sanitar fuseseră deja aduşi peste o sută de oameni. Era timpul să se reinstaureze raţiunea. Dar nu — demenţa lui Briuhanov şi a lui Fomin continua : „Reactorul e întreg ! Turnaţi apă în reactor !"

Relatarea Liudmilei Aleksandrovna Haritonova, inginer principal la serviciul administrativ-producţie din conducerea şantierului CNE Cernobîl :

„În sîmbăta de 26 aprilie 1986 toţi se pregăteau pentru sărbătoarea de 1 mai. O zi caldă, senină. Primăvară. Grădini în floare. Soţul meu, şeful sectorului de reglare a ventilaţiei, se pregătea să plece împreună cu copiii, după serviciu, la casa de vacanţă. De dimineaţă am spălat şi am atîrnat rufele în balcon. Pe seară, se acumulaseră în ele milioane de dezintegrări. (...)

Copiii s-au dus la şcoală, cei mici au ieşit la joacă în stradă, la gropile cu nisip, cu bicicleta. În seara zilei de 26 aprilie, cu toţii aveau părul şi hainele puternic radioactive, dar atunci n-am ştiut acest lucru. În apropiere de noi, se vindeau pe stradă gogoşi gustoase. Zi de repaus obişnuită. (...)

*) Din volumul cu acelaşi titlu în pregătire la **Editura Humanitas**

Am hotărît să plecăm la casa de vacanță, dar la postul de miliție nu ne-au lăsat să ieșim din oraș. Ne-am întors acasă. Ciudat e că noi considerăm încă avaria ca pe ceva din afara vieții noastre particulare. Că doar mai fuseseră avarii, dar ele priviseră numai strict centrala...

După masă a început spălarea orașului. Dar nici acest lucru n-a atras atenția. Este un fenomen obișnuit într-o zi călduroasă de vară. Mașinile de spălat nu-s chiar o raritate pe timp de vară. Situație obișnuită în vremuri normale. Am observat cumva în treacăt spuma albă dinspre rigole, dar n-am dat importanță acestui lucru. M-am gîndit că apa o fi avut presiune mare.

O ceată de copii din vecini s-au plimbat cu bicicleta pe viaduct de unde se vedea bine grupul' avariat dinspre stația Ianov. Acest loc, după cum am aflat mai tîrziu, a fost cel mai radioactiv din oraș, pentru că pe acolo a trecut norul emanației nucleare. Acest lucru a devenit cunoscut după aceea, dar atunci, în dimineața zilei de 26 aprilie, copiii erau pur și simplu interesați să vadă cum arde reactorul. Acești copii au făcut apoi boală de radiații într-o formă gravă.

După masă, copiii noștri s-au întors de la școală. Acolo fuseseră preveniți să nu iasă pe stradă, să se facă curat în casă cu cîrpe ude. Atunci ne-am gîndit pentru prima oară că e ceva serios. (...)

Mai pe seară veștile au devenit mai alarmante. Acum alarma venea nu se știa de unde, poate din interiorul nostru, poate din aer, în care începuse să se simtă un puternic miros metalic. Cum anume era mirosul, n-aș putea spune. Oricum, metalic...

Seara, incendiul s-a întețit. Se vorbea că arde grafitul. Incendiul se vedea de departe, dar oamenii nu-i dădeau cine știe ce atenție. «Arde ceva pe-acolo...» — «Pompierii au au stins focul...» — «Ba uite că tot mai arde...»" (...)

Între timp, pe aeroportul Bîkovo de la Moscova, membrii comisiei guvernamentale se pregăteau de decolare. Plecau : I.N. Șadrin, prim adjunct al procurorului general, A.I. Maioreț, ministrul energiei electrice și al electrificării al U.R.S.S., V.V. Marin, responsabilul cu energia atomică din C.C. al P.C.U.S, A.N. Semeonov, adjunct al ministrului energiei electrice, M.S. Țvirko, prim adjunct al ministrului construcțiilor de mașini de tonaj mediu, directorul Soiuzatomenergostroi-ului, V.A. Șevelkin, director adjunct la Soiuzenergomontaj, L.P. Draci, consilier al lui Șcerbina, E.I. Vorobiev, ministru adjunct al sănătății al U.R.S.S., V.D. Turovski, delegat al Ministerului Sănătății al U.R.S.S. și alții. În salonul avionului „IAK-40" au luat loc față în față pe canapele roșii. Marin își împărtășea gîndurile membrilor comisiei :

— Important este — și asta m-a bucurat — că reactorul atomic a rezistat ! (...) Briuhanov m-a trezit cu telefonul la trei noaptea și mi-a spus : avem un accident teribil, dar reactorul e întreg. Pompăm mereu apă pentru răcire...

— Eu, Vladimir Vasilievici, a intervenit Maioreț, cred că mult n-o să stăm la Pripiat'.

Maioreț a repetat acest lucru peste o oră și jumătate, în avionul „AN-2", cu care membrii comisiei au plecat de pe aeroportul Juleanî la Pripiat'. V.F. Sklearov, ministrul energeticii al R.S.S. Ucrainiene, care a plecat din Kiev împreună cu ei, a obiectat :

— Cred că în două zile n-o rezolvăm...

— Nu ne speriați, tovarășe Sklearov. Sarcina noastră principală, ca și a dumneavoastră, este de a repune în funcțiune, în termenul cel mai scurt, grupul distrus și de a-l conecta la sistemul energetic național.

Cam în același timp, avionul personal al vicepreședintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., B.E. Șcerbina, era în zbor de la Barnaul la Moscova. Sosind în capitală, vicele avea să se schimbe, să ia o gustare la aeroportul Vnukovo și să plece la Kiev. La Pripiat' avea să sosească pe la nouă seara. (...)

(Va urma)

Traducere și adaptare
Serghiu Tumanov

Femeia și puterea

5

Corazon Aquino și Imelda Marcos — două destine paralele și, pînă la un punct, asemănătoare. Amîndouă aparțin unor proeminente familii filipineze, unui mediu impregnat de preceptele bunăstării și catolicismului. Amîndouă s-au căsătorit cu tineri promițători, din același mediu, de aproximativ aceeași condiție socială, pasionați de lupta politică. Nesituați, însă, de aceeași parte a baricadei.

Ferdinand Marcos se va instaura la putere în 1965 și, vreme de mai bine de două decenii, va conduce, dictatorial, Filipinele. Soția sa, Imelda — o fostă „regină a frumuseții" — îi va fi principalul colaborator.

Benigno Aquino, a ales rîndurile opoziției, devenind liderul acesteia. Conflictul celor doi s-a adîncit pînă într-atît, încît Aquino a fost arestat și ulterior determinat să se exileze în Statele Unite. În august 1983, va încerca să revină în țară. Este ucis chiar în momentul în care a pășit pe aeroport.

Asasinarea sa a fost punctul declanșator al unor mari tulburări, ce au culminat în februarie 1986, prin răsturnarea dictatorului, urmată de fuga, în Hawaii, a perechii Ferdinand și Imelda Marcos și instalarea unui nou regim în Filipine. Conducerea țării a fost încredințată văduvei lui Benigno Aquino, Corazon. Văduvă este, din septembrie anul trecut, și fosta „prima-doamnă", Imelda Marcos.

Corazon Aquino

Forța fragilității

Filipinezii sînt un popor paradoxal, imprevizibil : deși scunzi de statură, sportul lor favorit este baschetul, specialitate a oamenilor înalți. Deși catolici fervenți, pentru mulți dintre ei, mînuirea unei arme și lichidarea adversarului nu constituie o problemă, nici măcar de conștiință. Deși o națiune pătimașă, au suportat o dictatură de două decenii, cea a „familiei Marcos". Au răsturnat-o, însă, în februarie 1986, printr-o revoluție nonviolentă, cu o desfășurare de neimaginat și, în întregime, televizată.

Prin „forța poporului" și cu sprijinul armatei, s-a petrecut, atunci, un eveniment fără precedent în istoria Filipinelor : în fruntea țării a fost instalată o femeie, Corazon Aquino — „o mică doamnă în galben", fără experiență politică, doar soție și mamă pînă la vîrsta de 53 de ani. Soțul său, Benigno Aquino, liderul opoziției filipineze fusese asasinat, la 21 august 1983, din ordinul dictatorului. În Filipine nu puțini erau cei care apreciau că, dacă Ferdinand Marcos n-ar fi instaurat legea marțială în 1972, la alegerile prezidențiale ce ar fi trebuit să aibă loc anul următor, Benigno Aquino avea toate șansele să-l înlocuiască în funcția de șef al statului. Nimănui, însă, nu i-ar fi trecut prin minte că modesta și liniștita lui soție va ocupa acest post.

Dar asasinarea liderului opoziției a fost „picătura care a umplut paharul" nemulțumirii maselor largi de filipinezi. Dintr-o dată, în ochii lor, doamna Aquino a devenit un simbol, purtătoarea speranțelor omului simplu și exponenta unor valori apreciate de acesta, precum onestitatea, moralitatea, respectul față de religie și viața simplă. Stîngăcia ei, lipsa de experiență politică și chiar fragilitatea fizică n-au mai fost handicapuri ci, dimpotrivă, atû-uri ce i-au atras simpatia unor cercuri largi de filipinezi, înduioșați de situația sa tragică de văduvă. Opoziția a intuit repede posibilele avantaje, faptul că, la următoarele alegeri prezidențiale, din februarie 1986, Corazon Aquino urma să de-

vină un adversar redutabil, singurul, de fapt, în stare să unească o diversitate de forțe, care să înfrunte și să înfrîngă guvernarea dictatorială.

În timpul campaniei electorale pentru „prezidențialele" din 1986, Corazon Aquino va rămîne aceeași persoană calmă, plăcută, naturală. Într-o epocă a supermen-ilor, ea e capabilă să recunoască, cu dezarmantă naturalețe, că o ședință de cîteva ore a obosit-o foarte tare și, cerîndu-și, politicos, scuze, să se ducă la culcare. Într-o perioadă în care orice politician se străduiește să apară ca atotștiutor, ea admite, fără rezerve, că nu are răspunsuri pentru unele din întrebările ce-i sînt adresate. Iar atunci cînd răspunde, frazele sale par pornite mai ales din simplul raționament și bun-simț, decît dintr-un subtil calcul politic. La o conferință de presă, i se solicită, de pildă, să dezvăluie criteriile după care urma să-și aleagă colaboratorii, în cazul cîștigării alegerilor. Răspunsul doamnei Aquino a sunat astfel : „Dacă voi putea inspira încredere cîtorva milioane de oameni, care mă vor vota, cred că voi putea găsi 15 persoane, bărbați și femei cu experiență, care să mă ajute să guvernez". Vorbind despre insurgența comunistă din țară, ea își exprimă încrederea în nonviolență, în „necesitatea unui dialog între toate forțele opoziției". Cît privește economia, afirmă că dorește să se „ocupe imediat de problemele foametei și sărăciei", să creeze locuri de muncă și să trezească interesul investitorilor locali și străini.

Să fie, oare, aceste premise suficiente pentru un candidat la președinție ? Chiar dacă are unele rețineri și temeri, doamna Aquino simte, totuși, (intuiție feminină ?) că mai importantă ca orice este valoarea sa de simbol, de unică alternativă la dictatură. Totalitarismului dictatorial ea îi opune un program acceptînd pluralismul politic, exprimarea liberă a opiniilor diverse, a criticilor față de regim. Și apoi, faptul că nu are o experiență proprie în viața politică nu înseamnă că nu știe ce înseamnă politica. În fond, provine dintr-o familie cu tradiție, în domeniu și, în plus — așa cum încearcă să o convingă un colaborator : „nu se poate să-ți petreci 28 de ani alături de un om ca Ninoy (Benigno Aquino) fără să asimilezi o parte din experiența sa".

De la casnică la președinte. Este adevărat, Corazon aparține familiei Cojuangco, un bogat clan de proprietari de plantații din Tarlac, regiune din inima uneia din marile insule filipineze, Luzon. Rudele sale se bucură de renume și în viața politică, mai cu seamă la nivel local, fiind cunoscute pentru vederile lor conservatoare. Absolventă a academiilor catolice din Philadelphia și New York, Corazon obține o diplomă în lingvistică și una în matematică. Întoarsă în țară, se va căsători, în 1956, cu Benigno Aquino, căsătorie ce va alia două din cele mai însemnate familii din regiunea Tarlac — familia Cojuangco, cu vastele sale plantații de trestie de zahăr și orez, și familia Aquino, cu vechi tradiții istorice.

În următorii 16 ani, Corazon Aquino se va devota mai ales creșterii celor cinci copii — patru fete și un băiat : nu va rămîne, însă, străină de preocupările soțului său, care va urca în acest timp tot mai mult în ierarhia politică, impunîndu-se în fruntea forțelor de opoziție. Momentul de cotitură din viața familiei Aquino va fi, la începutul anilor '70, proclamarea legii marțiale în Filipine, cînd Benigno va fi arestat, iar soția sa va trebui să-și asume, tot mai mult, un rol public, fiind una din puținele lui legături cu restul lumii. În cele din urmă, Ferdinand Marcos va îngădui principalului său adversar și familiei acestuia să plece în exil în străinătate. Cei trei ani de exil, în SUA au fost descriși de Corazon Aquino drept cei mai buni ani din viața sa. Șirul lor a fost întrerupt violent la 21 august 1983, pe aeroportul internațional de la Manila. Nici azi nu se cunoaște cu certitudine ce s-a întîmplat atunci, cum a fost posibil ca, abia coborît din avion, însoțit de un grup de oameni politici americani, ca o garanție a securității sale, Benigno Aquino să fie ținta sigură a unui glonț criminal.

Văduva sa a fost considerată de adepți drept persoana cea mai nimerită să-i continue activitatea.

„Cum găsiți tranziția de la menajeră la președinte ?" — a fost întrebată Corazon Aquino de un corespondent al revistei „Far Eastern Economic Review", în decembrie 1985, adică în perioada în care devenise clar rolul său de principal contracandidat al puternicului dictator Ferdinand Marcos.

„Încarcerarea soțului meu, Ninoy, a fost o importantă experiență pentru mine. Sînt sigură că, atunci, s-a întîmplat cu noi doi ceva

Întrunire de urgență a cabinetului filipinez, sub conducerea șefului statului (în centrul imaginii), întîlnire la care au participat și liderii ai forțelor armate. Echilibrului fragil al raporturilor conducerii civile cu armata i s-a adus, recent, o nouă confirmare prin răscoala militară izbucnită în sudul țării : un grup de militari rebeli au ocupat o tabără militară din nord-estul marii insule Mindanao, din sudul arhipelagului. Forțele armate filipineze au fost plasate în stare de „alertă maximă". „Nu este o lovitură de stat... Constituția va fi apărată prin forță dacă ea este amenințată prin forță" — a subliniat președintele Aquino

ce Marcos nu a putut înțelege. El a spus deseori că oricine are un preț și asta cred că a fost marea lui greșeală în ceea ce-l privește pe Ninoy. Iar acum, încearcă cu mine același lucru... Fetele mele îmi spun : „Dumnezeule, mamă, de ce vrei să fii un martir, ca tata ?..."

Încercînd să răspundă, intervievata își dezvăluie propriile temeri și ezitări, oprindu-se asupra „imposibilității de a da înapoi în fața ultimei șanse" — cum își definește ea decizia.

Înțelegîndu-și misiunea, Corazon Aquino își părăsește tihna familială și se avîntă în tumultul vieții politice. Cu ultimele sale forțe, Ferdinand Marcos va încerca să se mențină la putere prin falsificarea rezultatelor alegerilor din 7 februarie 1986. Dar zeci de mii de manifestanți vor coborî în stradă, demonstrînd împotriva dictaturii și scandînd numele celei care va deveni prima femeie președinte a Filipinelor.

„Politic — a fost sfătuită Corazon Aquino la instalarea sa în funcție de un experimentat om politic — trebuie să ai grijă să nu te înconjuri cu un «cordon sanitar» ; trebuie să asculți opiniile oricărei grupări și, în special, ale celor care ți se opun, altfel, ca Marcos, vei începe să crezi în ceea ce susține propria ta propagandă, ceea ce ar fi fatal".

Anii de guvernare — speranțe și dezamăgiri. Au trecut aproape cinci ani de cînd Corazon Aquino conduce Filipinele, țară confruntată cu numeroase și grele probleme, de la instabilitate politică pînă la situația catastrofală din economie. Nu pot fi contestate — spun observatorii de la Manila — modificările din climatul intern : libertatea presei, autonomia justiției, organizarea corectă și la termen a alegerilor. Dar nici nu pot fi trecute cu vederea eșecurile, mai ales în direcția redresării economiei — remarcă aceiași observatori, subliniind faptul că, în privința nivelului de trai, majoritatea filipinezilor se simt la fel de frustrați ca pe vremea lui Marcos.

Desigur, creșterea economică înregistrează o rată însemnată, de 6 la sută și, în genere, se înregistrează un avînt economic, mai ales în unele sectoare. Dar de acest progres — ca și înainte — nu profită toată lumea. Inegalitățile sociale rămîn la fel de mari. Inflația atinge 13 la sută anual, salariații fiind primele victime. Aplicarea reformei agrare întîrzie. Practic, activitatea economică — potrivit aprecierilor unui profesor universitar — rămîne concentrată în mîinile cîtorva zeci de familii. Restul populației se confruntă, în continuare, cu o situație grea.

Potrivit cifrelor oficiale, mai mult de jumătate din populația filipineză trăiește încă sub pragul sărăciei. A dispărut fenomenul de masă al foametei, însă unul din trei locuitori suferă de malnutriție. Sărăcia întreține — mai ales la sate — o activă guerilă comunistă, căreia regimul actual, ca și anterioarele, nu au reușit să-i găsească o soluție, spre marea nemulțumire a armatei.

Președintelui țării i se reproșează că ezită prea mult înainte de a lua decizii, uneori cruciale, că nu a știut să fie mai ferm față de colaboratori sau persoane din administrație ale căror ineficacitate și corupție erau de notorietate publică. O anume atmosferă nefavorabilă este întreținută și de partizanii fostului regim, ca și de ambițiile și nerăbdarea unor personalități din rîndul opoziției, chiar ale armatei.

În decembrie, anul trecut, guvernarea Aquino s-a confruntat cu a șasea încercare de lovitură de stat, cea mai primejdioasă și cu mari șanse de reușită fără intervenția forțelor americane de la bazele staționate în arhipelag. Analizînd evenimentele, o seamă de comentatori au insistat asupra bunei organizări și finanțări a puciului, ceea ce ar fi demonstrat — susțin ei — că acțiunea a fost pusă la cale de o alianță de forțe, de la „nostalgici ai lui Marcos" și mari proprietari la opozanți politici, ofițeri ambițioși și soldați idealiști. Adică un grup larg și heteroclit, precum cel care a contribuit la căderea fostului regim. „Există fără îndoială un nucleu de teoreticieni foarte activi în cadrul armatei — e de părere un bancher din Manila, a cărui opinie a fost reținută de revista franceză «L'Express». Ei se opun guvernului, pentru care democrația primează față de orice. În schimb, pentru acești oameni dezvoltarea economică e prioritatea absolută. Ei vor să favorizeze crearea unei clase mijlocii. Regimul pe care ar fi dorit să-l instaureze, dacă le-ar fi reușit lovitura din decembrie, ar fi semănat cu cel din Taiwan, Thailanda, Indonezia sau Coreea de Sud. În mod paradoxal pentru niște rebeli, lor nu le place instabilitatea creată de democrație".

Metodele puciștilor au fost dezaprobate de majoritatea populației, nu, însă, și obiectivele lor — considera ziaristul de la "L'Express". „În cazul în care Cory n-a înțeles nici acum ce trebuie să înțeleagă, ea nu va înțelege niciodată" — își mărturisea impresiile un diplomat american. „Președinta are încă vreo cîteva cărți de jucat și trebuie să le utilizeze — pentru a reduce inegalitățile, pentru a ridica satele din mizerie, pentru a pedepsi profitori de tot felul".

Reacția doamnei Corazon Aquino a fost, în mod evident, mai dură decît de obicei, tonul mai ferm ca oricînd, măsurile luate lăsînd să se înțeleagă că „ea dorește să preia inițiativa" — cum scriau unii ziariști, afirmînd : „A șasea tentativă de puci i-a deschis poate ochii. Totuși, opinia publică filipineză, deja complexată de prezența militară americană, îi va ierta cu greu că a recurs la fosta putere colonială... Negocierile asupra soartei gigantelor instalații militare americane de pe teritoriul filipinez se anunță furtunoase". Acesta ar fi alt punct de pe încărcata agendă a doamnei președinte.

Viitoarele alegeri generale din Filipine sînt prevăzute pentru anul 1992. Corazon Aquino, care nu pare să fi căpătat gustul politicii, a anunțat că nu intenționează că se prezinte pentru un nou mandat.

Imelda Marcos

„Doamna cu 3000 de perechi de pantofi"

În februarie 1986, după fuga dictatorului Ferdinand Marcos, mii de filipinezi revoltați au răbufnit în palatul prezidențial Malacanang din centrul Manilei.

Mînia lor s-a topit, a „înghețat" în fața minunățiilor descoperite. Stupefiați, au trecut prin zecile de încăperi fastuoase, încărcate pînă la refuz cu mobilier luxos, obiecte de inestimabilă valoare, bunuri nebănuite măcar a exista pe acest pămînt de cea mai mare parte a populației filipineze, strivită de sărăcie, boli, ignoranță.

Periplul filipinezului de rînd printre mărturiile desțănțatei bogății cu care se înconjurase fosta pereche prezidențială a avut un episod culminant asupra căruia au insistat reporterii la vremea respectivă : descoperirea bunurilor ce aparținuseră Imeldei Marcos, soția fostului președinte. Era vorba mai ales de îmbrăcăminte — mii de rochii și perechi de pantofi, accesorii și atîtea alte „nimicuri".

În graba lor, cei doi — Ferdinand și Imelda Marcos — se „mulțumiseră" a lua cu ei esențialul : bijuterii, aur, bani și, firește, numărul conturilor de la băncile elveției sau americane, unde depuseseră însemnatele sume sustrase tezaurului țării. Nu ne putem opri a constata, și cu acest prilej, cît de asemănătoare sînt dictaturile în esența și principalul lor țel — cel al conducerii după bunul plac și al spolierii țării, în propriul folos. Contextul geografic, politic poate fi diferit, altele pot fi ideologiile din care se inspiră sau sistemul ce și-l revendică, dar rezultatul e, întotdeauna, același. A propos, oare care o mai fi situația conturilor ceaușeștiene din băncile elvețiene ? În ceea ce privește clanul Marcos, în aprilie, autoritățile de resort ale cantonului Zürich, unde au fost blocate circa 400 milioane franci elvețieni (264 milioane dolari), depuși de fostul dictator filipinez, au încuviințat restituirea acestei sume guvernului de la Manila. Imediat, avocații clanului Marcos au făcut recurs.

„Arma secretă". Imeldei Marcos nu-i place să piardă. Viața ei a fost, pînă nu de mult, un lung șir de succese. Frumoasă, energică, ambițioasă, nu s-a mulțumit cu rolul de „primă doamnă a țării". Nici măcar cu cel de „protectoare" a culturii și programelor de reconstrucție. Și-a dorit și a obținut influență în viața politică. Încă din vremea campaniei electorale pentru primul mandat prezidențial, din 1965, Ferdinand Marcos se referea la soția sa, numind-o „arma sa secretă". Și azi, unii dintre filipinezi își amintesc cum, în timpul campaniilor electorale, a „ofensivelor" politice ale soțului său, Imelda încînta auditoriul cu farmecul, toaletele și cîntecele sale, intonate — se recunoaște abia acum — fără prea mult talent. Dar, toate laolaltă făceau impresie.

Investită cu titlul de trimis plenipotențiar prezidențial, a efectuat cam 15 călătorii pe an în străinătate și s-a întîlnit cu multe personalități politice ale vremii. Adepții săi îi atribuie merite în ameliorarea relațiilor Filipinelor cu URSS sau China, în încheierea unor avantajoase contracte cu Mexicul sau punerea în surdină a rebeliunii musulmane din sudul arhipelagului filipinez, după o întrevedere cu liderul libian Moammer Kadhafi. Sînt citate, de asemenea, elogioasele aprecieri, rostite la adresa ei, de Fidel Castro și alți interlocutori. Tot partizanii ei evocă realizările din vremea cînd era guvernator al Manilei : construirea unui centru cultural, în valoare de zece milioane de dolari, a unor poduri, școli, hoteluri, spitale, a cîtorva mii de case de locuit, plantarea a mii de arbori.

Adversarii, în schimb, îi reproșează ambiția, amestecul, uneori hazardat — spun ei — în treburi care îi depășeau competența, lu-

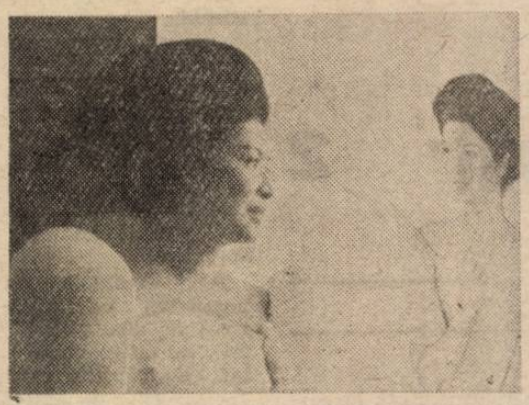

Fosta primă doamnă, Imelda Marcos, față în față cu ea însăși

xul exorbitant, cheltuielile sfidătoare. Este amintit un episod, considerat drept revelator pentru modul în care înțelegea să acționeze fosta „prima doamnă" a Filipinelor atunci cînd întîlnea obstacole în calea planurilor sale : Imelda — se spune — visa să-și căsătorească fiicele (căci din căsătoria cu Ferdinand Marcos a avut trei copii : un fiu, Ferdinand, și două fete — Imelda și Irene) cu moștenitori din familii prestigioase. Dar în cazul „rebelei" fiice care îi poartă numele a dat greș : Imelda cea mică s-a căsătorit, în secret, în Statele Unite, cu un simplu antrenor de basket, Tommy Manotoc, pe deasupra și divorțat. Două săptămîni după ce fericitul cuplu a revenit la Manila, în decembrie 1981, Manotoc a dispărut în mod misterios. A reapărut cîteva zile mai tîrziu, afirmînd că a fost răpit de „rebelii comuniști" și eliberat de armată. Dar mai toată lumea a rămas convinsă de amestecul nemulțumitei mame-soacre în răpirea și, apoi revenirea ginerelui — probabil, sub presiunea restului familiei. Aceasta s-a întîmplat demult, a devenit deja legendă. Recent însă, Imelda Marcos a fost „eroina" unei altfel de „aventuri", care s-ar fi putut sfîrși neplăcut pentru ea.

„Un spendid cadou de ziua nașterii"

Acuzată de fraudă și deturnarea unei importante sume din fondurile statului filipinez, ea a fost chemată în fața unui tribunal din New York, riscînd, în cazul unui verdict nefavorabil, o pedeapsă de 50 de ani închisoare și o amendă de un milion de dolari.

„Mai mult decît o afacere de deturnare de fonduri, procesul fostei prime doamne va deveni un lung foileton monden" — prevedea agenția „France Presse" încă din martie, la deschiderea procesului. Se aprecia, astfel, că „absența principalului acuzat, fostul președinte Ferdinand Marcos, mort în exil la Hawaii, la 28 septembrie 1989, după ce și-a jefuit la sînge țara, era de natură să atenueze însemnătatea politică a faptelor în folosul aspectelor mondene".

Ceea ce s-a și întîmplat. Procesul s-a transformat într-un spectacol palpitant, urmărit și comentat cu pasiune în presă. Ziariștii au urmărit fiecare pas și gest ale Imeldei Marcos și ale co-inculpatului Adnan Kashoggi, un bogat om de afaceri saudit, acuzat de a fi permis ca numele său să fie folosit în tranzacțiile cuplului Marcos.

Judecătorii americani au fost obligați la un complicat proces de instrucție și la studierea, în numai 18 luni, a 300 000 de pagini de documente, astfel încît părea justificată temerea exprimată de unul dintre ei că „va fi cel mai lung proces din cariera mea". „Încep să cred că a fost un lucru bun că m-au numit pe viață" — declara judecătorul John Keenan de la Tribunalul federal din Manhattan, locul de desfășurare a procesului.

De la început, inculpata a refuzat să recunoască învinuirile de deturnare a 103 milioane dolari din tezaurul filipinez și de escrocare a trei organisme financiare americane cu 163 milioane dolari, sume cu care ar fi fost cumpărate patru imobile luxoase în Manhattan. Înconjurată de un grup de avocați experimentați, în doliu din cap pînă în picioare și cu un aer de totală inocență, Imelda Marcos s-a prezentat în fața tribunalului ca o „victimă" a împrejurărilor neprielnice.

Revelațiilor cu privire la cheltuielile ei exorbitante, ea le-a răspuns cu lipsa de înțelegere a oricărei persoane pentru care banii, oricît de mulți, nu există decît pentru a fi cheltuiți, mai ales cînd poți dispune, după bunul plac, de un tezaur național. Din carnetele, ținute la zi de secretara sa personală, descoperite în 1986, după fuga „perechii prezidențiale" din palatul Malacanang și aduse în fața justiției, drept probe, reiese că principala pasiune a dnei Marcos au fost pietrele prețioase, urmate de operele de artă. Într-o singură zi, din septembrie 1982, ea a achiziționat, la New York — locul său preferat pentru „micile cumpărături" — opere de artă în valoare de 62 000 de dolari și bijuterii de 190 000 de dolari.

Întrebată de ce a făcut toate aceste cheltuieli, a răspuns că „majoritatea picturilor cumpărate erau destinate sărmanelor muzee filipineze. Cît despre bijuterii, am avut norocul de a avea un soț foarte generos". Cinism sau încredere sigură într-o judecată indulgentă a unei societăți obișnuite cu risipa ? „De fapt, ce putem reține din învinuirile ce i se aduc ? — se întreba unul din jurați. Că îi plac pantofii ? La urma urmelor, și fiica mea are o grămadă". S-a ajuns chiar ca unul din martori să protesteze împotriva afirmațiilor că fosta „regină a frumuseții" din Filipine ar fi avut 3 000 de perechi de pantofi. Au fost doar 1000 — a susținut el, argumentînd că, în fond, și acest număr se datorează faptului că, în decursul vremii, ea n-a aruncat nici o pereche, fiindcă e econoamă (? !).

Așa încît, în final, după un proces ce a durat trei luni, decizia de achitare nu a fost o surpriză, ci „un splendid cadou oferit dnei Marcos la a 61-a aniversare a zilei de naștere" — s-a comentat în presă, nu fără o doză de sarcasm. Pentru fericitul deznodămînt, Imelda Marcos a mulțumit Cerului prin parcurgerea, în genunchi, a distanței de la intrare pînă la altarul Catedralei Saint-Patrick, plasată într-un cartier „șic" al New York-ului. „Pămîntenilor" le-a oferit o recepție, în luxosul său apartament, din cartierul Manhattan. Printre cei circa 100 de invitați s-au aflat 10 din cei 12 jurați, unii veniți cu familiile, ca și co-acuzatul Adnan Kashoggi, de asemenea achitat și fericit. „Doresc dragoste, nu putere" — a declarat Imelda Marcos unui reporter al săptămînalului britanic „Observer".

Declarațiile sale nu o conving, însă, pe doamna Corazon Aquino, actualul președinte al Filipinelor. Exprimîndu-și „dezamăgirea" față de achitarea dnei Marcos, șeful statului filipinez și-a reafirmat hotărîrea de a nu-i permite revenirea în țară. A fost refuzată și oferta Imeldei Marcos ca, în schimbul unei părți din averea soțului defunct, să fie admisă înmormîntarea acestuia în pămîntul natal. Actuala conducere filipineză consideră prezența oricărui membru al familiei Marcos drept indezirabilă pentru „interesele și securitatea" țării. De îndată ce au transmis verdictul în procesul de la New York, posturile de radio din capitala filipineză au fost asaltate de telefoanele ascultătorilor : unii au lăudat decizia, alții au afirmat că juriul a fost cumpărat. Un reprezentant al guvernului le-a cerut filipinezilor să-și amintească abuzurile „cuplului de dictatori", cărora li s-a pus capăt în 1986, prin instaurarea regimului actual, al dnei Aquino. În sfîrșit, președintele Senatului, Jovito Salonga, a apreciat că verdictul cu care s-a încheiat a dovedit că procesul ar fi trebuit să se desfășoare în Filipine, nu în America. **(Va urma)**

Liana Enescu

STALIN și stalinismul * 2

Roy Medvedev

După unii istorici, cultul lui Stalin a apărut în anii 1926—1927. În multe din cuvîntările liderilor opoziției „de stînga" era prezent încă de pe atunci protestul împotriva cultului lui Stalin ce începea să se manifeste în partid. Acesta era, însă, doar începutul ascensiunii acestuia. Aparent, el manifesta un democratism pronunțat, parcă în contrast cu „aristocratul" Trotki. Stalin era relativ accesibil, necioplit și simplu. Umbla liber prin clădirea C.C. și prin Kremlin, se plimba pe acolo aproape fără pază. Uneori trecea fără să fie anunțat pe la Institutul Profesorimii Roșii, să stea de vorbă cu studenții. Dacă la începutul deceniului al treilea, în majoritatea instituțiilor oficiale, se puteau vedea portretele lui Lenin și Trotki (firește, după 1924, portretul lui Trotki a fost dat jos aproape pretutindeni), portretul lui Stalin nu apărea nicăieri ; el a început să fie expus pretutindeni abia în 1930, după ce, în decembrie 1929, cu un fast nefiresc pentru acele vremuri, Stalin a fost sărbătorit la împlinirea vîrstei de 50 de ani. În mesajele de salut, la adresa acestuia se foloseau nu doar cuvinte ca „minunat", de „frunte", ci, în unele cazuri, și „măreț", „genial". Culegerea de articole și amintiri despre Stalin, apărută în 1929, conținea multe exagerări și denaturări. Se repeta cu obstinație ideea că „...în timpul vieții lui Lenin, tovarășul Stalin, unul dintre discipolii lui, era, în același timp, *singurul și cel mai de nădejde ajutor*, care, spre deosebire de alții, în toate etapele importante ale revoluției, în toate momentele decisive ale activității partidului condus de Vladimir Ilici, a mers fără șovăială mînă în mînă cu el".

Unii autori ai culegerii se străduiau să demonstreze că, deși Stalin este cunoscut în partid mai curînd ca un practician, în realitate este un foarte mare teoretician al marxism-leninismului. În articolul „Stalin și Armata Roșie", K.E. Voroșilov îi atribuia lui Stalin merite, cu totul inexistente, în războiul civil.

Încă în 1931, în prefața la ediția în șase volume a „Operelor" lui Lenin, redactorul acesteia, V.V. Adoratski, scria că scrierile lui Lenin trebuie studiate prin prisma lucrărilor lui Stalin. În noile ediții ale cărților lor de istorie a P.C. (b) al Uniunii Sovietice, Em. Iaroslavski și A. Bubnov au introdus pagini consacrate „meritelor" lui Stalin.

Se poate presupune că toate aceste elogii, care s-au înmulțit considerabil după plenara C.C. din ianuarie 1933, nu erau complet lipsite de sinceritate. Dar esențial în ele era zelul lingușirii, stimulat cu grijă. Faptul că primii care au recurs la o elogiere fără măsură a lui Stalin au fost membrii Biroului Politic, mai ales Molotov și Kaganovici, a conferit imediat acestor elogii caracterul unei linii politice oficiale, care trebuia urmată și de cei care nu-l consideraseră niciodată pe Stalin infailibil.

Corului general de lăudători ai lui Stalin i s-au alăturat și foștii lideri ai opoziției, iar vocile lor răsunau adesea mai tare decît ale celorlalți. În ziare apăreau articole ale lui Peatakov, Zinoviev, Kamenev, care a nu știu cîta oară își recunoșteau greșelile și arătau ce multă dreptate are „marele conducător al oamenilor muncii din lumea întreagă — tovarășul Stalin". În primul număr pe 1934 al ziarului „Pravda" a fost publicat un articol mare a lui K. Radek, în care acesta, extaziat, vorbea despre Stalin la modul superlativ. După cîteva zile, articolul a fost editat în broșură, într-un tiraj de 225 000 de exemplare.

Cultul lui Stalin servea nu numai nemăsuratei lui vanități, ci și setei lui nemăsurate de putere, îl situa într-o postură aparte, deasupra partidului, pe o culme de neatins și îl izola complet de orice critică. Acest lucru s-a manifestat clar la Congresul al XVII-lea al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, unde aproape fiecare vorbitor releva „măreția" și „genialitatea" lui Stalin. Se putea crede că congresul a fost convocat numai pentru a-l slăvi pe el.

Firește, prin intermediul Cominternului, cultul lui Stalin a început a fi imediat implantat în toate partidele comuniste din străinătate, iar acest lucru nu putea să nu influențeze stilul și metodele lor de muncă. Exemplul P.C. (b) al Uniunii Sovietice stimula crearea cultului propriilor conducători, conducea la denaturarea principiilor democratice ale vieții interne de partid.

Treptat, a început să se alăture la elogierea lui Stalin și recenta opoziție „de dreapta". Buharin a capitulat definitiv în fața lui Stalin la Congresul al XVII-lea al P.C. (b) al Uniunii Sovietice.

Doar Trotki continua să lupte împotriva lui Stalin și cultului acestuia, dar glasul lui ajungea tot mai puțin chiar și la adepții lui. Observațiile critice ale lui Trotki erau, în general, juste. El propunea stoparea colectivizării „compacte", înlocuirea ei cu o cooperativizare prudentă, înfăptuită pe baza unui liber consimțămînt riguros și în concordanță cu resursele reale ale țării ; stoparea deschiaburirii prin mijloace administrative și revenirea la politica de îngrădire a chiaburimii ; reducerea planurilor nerealiste de supraindustrializare.

În același timp, Trotki credea în falsele procese înscenate „diversioniștilor" din rîndurile intelectualității „burgheze" și chiar se pronunța împotriva sentințelor prea „blînde" în cazul liderilor „Partidului industrial". El a crezut și în existența „Partidului muncitoresc-țărănesc". Cînd, în 1931, la Moscova s-a organizat un nou proces falsificat, procesul „Biroului unional", Trotki nu a crezut nici de data aceasta în argumentele convingătoare ale centrului din străinătate al menșevicilor, ci în argumentarea nefondată a procurorului U.R.S.S., N. V. Krîlenko. Trotki a crezut și în vina lui Riaznov, care, chipurile, a păstrat o arhivă clandestină a „Biroului unional" și, deși tribunalului nu i-a fost prezentată nici măcar o singură filă din aceste „arhive clandestine", el a scris că vina inculpaților a fost „dovedită fără putință de tăgadă".

La capitularea în fața lui Stalin a adepților lui, Trotki a reacționat într-un mod cu totul insolit. El scria : „Succesiunea generațiilor politice este un proces foarte amplu și complicat, cu care se confruntă într-un anumit fel, într-un mod specific fiecare clasă, fiecare partid, dar cu care se confruntă toți. Lenin îi zeflemisea pe așa-numiții «vechi bolșevici» și afirma chiar că la 50 de ani revoluționarii ar trebui trimiși la strămoșii lor. În această glumă tristă există o idee politică serioasă. Fiecare generație politică devine la un anumit moment o piedică în dezvoltarea în continuare a ideii pe care a purtat-o pe umerii săi. Politica, în general, uzează repede oamenii, iar revoluția cu atît mai mult. Excepțiile sînt rare, dar ele există : fără ele n-ar exista continuitatea ideilor. Înarmarea teoretică a tinerei generații este acum sarcina de căpătîi. Tocmai în aceasta constă sensul luptei cu epigonii care, în pofida unei forțe aparente, din punct de vedere ideologic, s-au pierdut".

Trotki nu era un „vechi bolșevic" și, mai degrabă, el a denaturat cuvintele lui Lenin. De altfel, el se afla în exil și pentru el toate acestea erau simple vorbe, nu mai putea să-i trimită pe oameni „la strămoșii lor". Stalin, însă, care citea articolele și cărțile lui Trotki, ținea uneori seama de ele. Cunoscînd faptul că, în anii 1936—1939, Stalin a trimis „la strămoși" cea mai mare parte a gărzii leniniste a partidului, adică întreaga generație a „vechilor bolșevici" care se apropiau de 50 de ani, s-ar putea crede că el a urmat sfatul lui Trotki. Dar lucrurile nu au stat așa. Stalin era complet independent și a suprimat o întreagă generație de bolșevici nu pentru că ea se „uzase nervos" și se „epuizase spiritual". Acești oameni nu împiedicau „dezvoltarea în continuare a ideii pe care o purtaseră pe umerii lor", ci dezvoltarea și adîncirea puterii absolute a lui Stalin. Aceasta l-a și condus pe el la ideea de a-i trimite pe toți „vechii bolșevici", față de care nutrea aceeași antipatie ca și Trotki.

Asasinarea lui Kirov. Procesele intentate foștilor lideri ai opoziției

În anii 1931—1933, în pofida situației extrem de grele a țării, în partid nu exista o opoziție serioasă la conducerea stalinistă. Faptul că nimeni nu contesta rolul lui Stalin ca lider al partidului are cîteva motivații. În primul rînd, puterea personală a lui Stalin era în acei ani extraordinar de mare. Practic, el dispunea total de întregul aparat de partid, care creștea și se centraliza rapid. Prin K. Voroșilov, controla Armata Roșie, iar prin G. Iagoda și I. Agranov — organele G.P.U. A te opune lui Stalin devenise extrem de primejdios, iar majoritatea celor care, în trecut, îl criticaseră nu o dată foarte aspru erau paralizați de frică. În al doilea rînd, o parte considerabilă a greșelilor grave de calcul și a crimelor comise de Stalin la începutul deceniului al patrulea a ieșit la iveală mai clar numai mulți ani mai tîrziu, unele — abia după moartea lui. Astfel, foarte puțini oameni fuseseră inițiați în taina falsificării proceselor politice din anii 1930—1931. Unele greșeli și chiar acțiuni criminale ale lui Stalin erau înfățișate de propagandă ca victorii răsunătoare. E important de menționat, de asemenea, că însăși singularitatea situației create la începutul

* *Din volumul cu același titlu în pregătire la* Editura Humanitas

deceniului al patrulea a favorizat consolidarea puterii lui Stalin. În fața unor dificultăți fără precedent, majoritatea conducătorilor de partid, chiar și cei nemulțumiți de Stalin, considerau imposibilă angajarea unei lupte interne de partid, care ar fi înrăutățit și mai mult situația. În afară de aceasta, mulți dintre conducătorii partidului se schimbaseră foarte mult pînă în anii 1933—1934, pentru că Stalin reușise nu numai să-i supună, ci și să-i corupă.

Odată cu creșterea cultului lui Stalin, între el și o parte considerabilă a cadrelor de partid a apărut și continua să se adîncească o anume înstrăinare. Nu era vorba de foștii lideri ai opoziției, ci de nucleul de bază al conducerii de partid. Sesizînd acest lucru, Stalin a început să promoveze din ce în ce mai mult activiști de partid relativ tineri și să se poarte disprețuitor cu veteranii care, după părerea lui, își jucaseră rolul. Treptat, în Biroul Politic s-a format un grup mai moderat — S.M. Kirov, M.I. Kalinin, S.V. Kosior, G.K. Ordjonikidze, V.V. Kuibîșev. Aceștia erau susținuți și de mulți dintre membrii supleanți ai Biroului Politic și membri ai C.C. al P.C. (b) U.S.

În timpul foametei din 1933, din Ucraina și Caucazul de Nord, Stalin insista asupra amplificării represiunilor împotriva țăranilor care fugeau din sate și stanițe, în timp ce Kirov îndemna la reținere. La o ședință a Biroului Politic, el s-a pronunțat pentru „restaurarea Puterii Sovietice" la sate, unde încă de pe timpul colectivizării acționa regimul de stare excepțională, iar în cele mai multe raioane puterea aparținea secțiilor politice ale S.M.T.-urilor. În curînd, printr-o hotărîre a C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, aceste secții politice au fost desființate. În majoritatea raioanelor sătești a fost reinstaurată puterea sovietelor. În S.M.T.-uri a fost creată funcția de director adjunct cu munca politică.

În cursul anului 1933, la ședințele Biroului Politic, Kirov s-a pronunțat de cîteva ori pentru o politică mai flexibilă, pentru o „liberalizare" a regimului, iar poziția lui avea să fie împărtășită de activiști de frunte ai partidului. Nu fără influența lui Kirov, în 1933 Kamenev și Zinoviev au fost din nou reprimiți în partid. La Leningrad, Kirov s-a împotrivit reprimării foștilor participanți la opoziție. Opoziționiștii care au aderat la „linia generală" au fost reprimiți în partid. Kirov s-a pronunțat pentru îmbunătățirea relațiilor dintre partid și scriitori, precum și alte grupuri ale intelectualității creatoare. Nu fără participarea lui s-a adoptat hotărîrea privind desființarea R.A.P.P.-ului (Asociația rusă a scriitorilor proletari) și pregătirea primului congres al Uniunii Scriitorilor Sovietici.

La începutul deceniului al patrulea, nemulțumirea, dezamăgirea și protestele față de politica lui Stalin se manifestau nu numai la o parte a vechilor bolșevici, ci și la o parte a membrilor de partid tineri și a comsomoliștilor.

În legătură cu aceasta, o semnificație deosebită dobîndesc cîteva evenimente legate de cel de-al XVII-lea Congres al partidului, care a avut loc în ianuarie-februarie 1934. La o primă privire, congresul s-a constituit într-o demonstrație a dragostei și devotamentului față de Stalin. Dar, confruntînd mărturiile destul de zgîrcite ale unor vechi bolșevici, se poate trage concluzia indubitabilă că la cel de-al XVII-lea Congres s-a format un bloc, alcătuit în special din secretari ai comitetelor regionale și ai Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste naționale, care, mai bine decît alții, sesizau și înțelegeau că politica lui Stalin era greșită. Unul dintre membrii activi ai acestui bloc era I.M. Vareikis, pe atunci secretar al Comitetului de partid din Regiunea centrală de cernoziom. Discuțiile au avut loc în apartamentele din Moscova ale unor activiști cu munci de răspundere, la ele participînd G. Ordjonikidze, G. Petrovski, M. Orahelașvili, A. Mikoan. S-a formulat propunerea ca Stalin să fie trecut în funcția de președinte al Consiliului Comisarilor Poporului sau al Comitetului Executiv Central al U.R.S.S., iar în funcția de secretar general al C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice să fie ales S.M. Kirov. Un grup de delegați la congres a stat de vorbă despre aceasta cu Kirov, care însă a refuzat categoric : evident, fără acordul lui, tot planul cădea. Despre aceste discuții pe culoarele congresului al XVII-lea se amintește, e drept, foarte puțin, și în manualul de istorie a P.C.U.S., editat în 1962, sub îngrijirea lui B.N. Ponomariov, secretar al C.C. al P.C.U.S. : „Situația anormală, care se crease în partid, i-a alarmat pe unii comuniști, mai ales cadrele vechi leniniste. Mulți delegați la congres, în primul rînd cei care cunoșteau Testamentul lui Lenin, considerau că a venit timpul ca Stalin să fie trecut din funcția de secretar general într-o altă muncă".

Nemulțumirea față de Stalin s-a reflectat și în rezultatele alegerilor pentru C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, care au avut loc în ședința de seară a congresului din 9 februarie. Președinte al comisiei de numărătoare a voturilor fusese ales V. P. Zatonski, comisar al poporului pentru învățămînt din Ucraina, iar vicepreședinte — V.M. Verhovîh, un vechi bolșevic. Cînd, în noaptea de 9 spre 10 februarie, comisia a deschis urnele de vot, s-a constatat că Stalin întrunise cel mai mic număr de voturi. Împotriva lui Kirov votaseră trei delegați, iar împotriva lui Stalin — 270. Stalin era ales doar grație faptului că fusese propus un număr de candidați egal cu numărul membrilor C.C. Dar comisia de numărătoare a voturilor n-a îndrăznit să comunice nici măcar delegaților la congres rezultatul votării. Potrivit mărturiilor lui V. M. Verhovîh, care numai printr-o minune a supraviețuit tuturor „epurărilor" și lagărelor staliniste, V.P. Zatonski i-a raportat imediat rezultatele votării lui L.M. Kaganovici, care dirija munca organizatorică la congres. Kaganovici, a dat dispoziție să fie eliminate aproape toate buletinele în care numele lui Stalin fusese șters. La ședința din 10 februarie a congresului s-a anunțat că împotriva lui Stalin au votat 3 delegați, la fel ca în cazul lui Kirov. Nici în ziare și nici în stenograma publicată curînd după congres nu s-a pomenit despre numărul de voturi pe care l-au primit candidații. Dar Stalin cunoștea rezultatele reale ale votării. Știa și de consfătuirile în care delegații la congres discutaseră despre trecerea lui într-un post de mai mică răspundere.

Trebuie să spunem că, pentru verificarea mărturiilor lui V.M. Verhovîh, în 1957 o comisie specială a C.C. al P.C.U.S. a întreprins în arhiva de partid o cercetare a materialelor Congresului al XVII-lea, inclusiv a pachetelor sigilate în care se păstrau buletinele de vot. Din această comisie a făcut parte și O.G. Șatunovskaia, veche comunistă, membră a Comisiei Controlului de Partid. Potrivit spuselor ei, din pachetele deschise în prezența lucrătorilor cu funcții de răspundere ai arhivei de partid și a lui P.N. Pospelov, pe atunci directorul Institutului de Marxism-Leninism, lipseau 267 de buletine. V.M. Verhovîh socotea că aceste buletine au fost pur și simplu distruse. Se poate, însă, presupune că ele au fost sustrase pentru a fi minuțios cercetate la G.P.U.

La Congresul al XVII-lea a fost considerabil modificată componența C.C. al P.C. (b) U.S. Din fostul C.C. nu au mai fost aleși cîțiva oameni incomozi pentru Stalin : F.I. Goloșciokin, E.I. Kviring, N.N. Kolotilov, V.V. Lominadze, G.I. Lomov, M.D. Orahelașvili, L. Kartvelișvili, K.A. Rumeanțev și alții. Au fost aleși (eludînd calitatea de membru supleant al C.C.) cekiștii V.A. Balițki și E.G. Evdokimov. Fără stagiu de membru supleant, în componența C.C. au intrat L.P. Beria, N.I. Ejov și N.S. Hrușciov — toți favorabili lui Stalin. Membri supleanți au fost aleși L. Z. Mehlis și A. N. Poskrebîșev, care nu erau nici măcar delegați la congres, dar care acum lucrau la cancelaria personală a lui Stalin. Au devenit : membru al C.C. G. G. Iagoda, iar membru supleant M. D. Baghirov. După congres, N. Ejov și L. Mehlis au ocupat posturi importante în aparatul C.C. al P.C. (b) U.S. O.G.P.U. a fost transformat în Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne al U.R.S.S., reunind cîteva organizații anterioare. Această schimbare a fost considerată atunci drept o oarecare liberalizare.

La congres, S. M. Kirov a fost ales secretar al C.C. al P.C. (b) U.S. și, deși Stalin a insistat să se mute la Moscova, n-a vrut să părăsească Leningradul. Pînă la urmă, Stalin s-a declarat de acord ca Kirov să rămînă temporar în fruntea organizației de partid Leningrad, dar, în cursul anului, i-a cerut de cîteva ori să îndeplinească sarcini ce depășeau cu mult obligațiile de secretar al Comitetului regional de partid Leningrad (de pildă, să îndrume campania de recoltare în Kazahstan).

După congres, între Stalin și Kirov, care erau socotiți prieteni apropiați, s-a produs o vădită înstrăinare. Stalin nu-i mai telefona lui Kirov la Leningrad aproape deloc, deși înainte discutau frecvent. Kirov a continuat să lucreze intens și destul de independent. De pildă, el i-a permis lui D. Riazanov, adversar „nepocăit" al lui Stalin, exclus din partid, să se transfere la Leningrad. Cînd în Comintern apăreau divergențe în legătură cu atitudinea față de social-democrație, Kirov se situa constant de partea celor care cereau Cominternului să promoveze o politică de front unic.

La Congresul al XVII-lea, s-a manifestat o neîncredere crescîndă în Stalin din partea unei părți considerabile a activului de partid. La asemenea „semnale" Stalin era întotdeauna extrem de sensibil. El a sesizat pericolul pentru situația sa și pentru puterea sa, iar acest pericol însemna, în mintea lui, Kirov și numeroși delegați la Congresul al XVII-lea.

■

La 1 decembrie 1934, la ora 4 și 30 de minute, la Smolnîi, a fost asasinat, cu un glonte în ceafă, S. M. Kirov, membru al Biroului Politic, secretar al C.C. al P.C. (b) U.S. și prim secretar al Comitetului regional Leningrad al partidului. Unele amănunte ale acestei crime se pot afla din literatura despre Kirov. Dar adevăratele motive și împrejurări ale asasinatului, care a devenit prima verigă a unui lanț lung de evenimente tragice ce au durat ani în șir, nu sînt absolut clare nici astăzi. **(Va urma)**

Traducere de Margareta Șipoș

poşta redacţiei

Germania s-a unit. Este rîndul Coreei?

Propunerile de creare a unei Republici Confederale Koryo, făcute în urmă cu zece ani, ar putea fi unul dintre scenariile posibile ale reunificării coreene?

Evenimentul formidabil — de neimaginat în urmă cu 2-3 ani — al unificării Germaniei s-a înfăptuit, iar consecinţele sale vor fi benefice nu numai pentru poporul german, ci aşa cum se speră, pentru Europa şi întreg globul. Toată lumea este de acord că acest lucru nu s-ar fi întîmplat dacă nu s-ar fi înregistrat pe plan mondial schimbări calitative: încheierea, de facto, a războiului rece, o tendinţă spre dialog şi reconciliere (cu episoade de excepţie care întăresc regula), spre destindere şi democratizare.

În aceste condiţii fireasca întrebare care se ridică este dacă va veni acum rîndul Coreei să se unifice, ţinînd seama, desigur, de anumite condiţii geopolitice specifice. Această reflecţie ni s-a impus cu atît mai mult cu cît zilele trecute a fost marcată împlinirea unui deceniu de la lansarea propunerilor nord-coreene de reunificare a ţării în cadrul unei Republici confederale. E vorba de o iniţiativă conţinînd un set de măsuri prin care reunificarea să se realizeze paşnic şi echitabil, respectîndu-se existenţa celor două sisteme politice la Nord şi la Sud.

Logica acestei propuneri se bazează pe ideea că sistemele ideologice diferite pot coexista într-o Confederaţie, respingîndu-se posibilitatea ca un sistem să se impună în defavoarea celuilalt.

Fiecare dintre părţi — după cum prevăd aceste propuneri —, sub conducerea unui guvern unificat, ar aplica o autonomie regională în zona sa cu condiţia tolerării reciproce a sistemului ideologic. Proiecţia respectivă este explicită şi în legătură cu crearea unei Adunări Confederale Naţionale Supreme şi cu privire la funcţiile şi atribuţiile statului confederal, prevăzîndu-se, bunăoară, ca guvernul să hotărască în probleme precum apărarea naţională, relaţiile externe şi alte chestiuni privind interesele generale ale ţării, iar guvernele regionale să acţioneze pentru a realiza o dezvoltare unitară a ţării.

Un program politic în zece puncte detaliază funcţiile şi atribuţiile statului confederal, insistîndu-se asupra ideii de apărare a suveranităţii şi de asigurare a caracteristicilor unui stat independent, nealiniat.

Atît pe baza acestor propuneri, cît şi a altora, făcute atît în Nord cît şi în Sud, dialogul dintre cele două părţi, avînd ca ţel ultim reunificarea, a cunoscut, după cum se ştie, în acest an o schimbare calitativă. Pentru prima dată, la Seul s-au întîlnit premierii celor două state coreene, iar la mijlocul lunii octombrie va avea loc a doua întîlnire, de data aceasta la Phenian. Schimburile de sportivi şi de alte delegaţii, discutarea reprezentării Coreei la ONU constituie afirmările concrete ale acestui climat nou pe care ambele părţi îl doresc de bun augur.

Aşadar, după Germania (şi, mai înainte, Vietnamul sau Yemenul) va veni acum rîndul Coreei să-şi vadă împlinită dorinţa firească a reunificării? Ţinînd seama de tendinţele actuale pe plan mondial, s-ar putea — şi este de dorit o astfel de perspectivă — să-şi găsească şi această problemă rezolvarea.

Ştefan Nicolae

Virgil Vug, Deva. Pe de o parte, spaţiul nu va permite să inserăm o listă cu toate statele lumii, capitalele lor şi data intrării fiecăruia în ONU; pe de altă parte, puteţi găsi cea mai mare parte a acestor date în lucrarea de sinteză „Statele lumii", apărută la Editura ştiinţifică şi enciclopedică, în trei ediţii, cu rezerva că unele date se cer actualizate. Vă putem semnala, ca pe o curiozitate, că în aprilie 1990, ONU număra 160 de membri, după primirea Namibiei în organizaţia mondială. În mai 1990, numărul de state a revenit la 159, în urma unificării Yemenului de Nord cu Yemenul de Sud. La începutul actualei sesiuni a ONU, numărul statelor a urcat din nou la 160 prin intrarea Liechtensteinului, pentru ca, la 3 octombrie, să scadă iar la 159, ca urmare a reunificării Germaniei. În ceea ce priveşte relaţiile României, pînă la sfîrşitul lui decembrie 1989, ţara noastră întreţinea „relaţii diplomatice şi economice cu peste 155 de state". Formula folosită în presa oficială amesteca legăturile diplomatice cu raporturile economice, spre a sublinia amploarea acestora în urma „politicii de largă apreciere internaţională" etc. Din cîte ştim, relaţii diplomatice propriuzise întreţineam cu 141 de ţări, în acest an numărul acestora sporind la 143 în urma stabilirii de relaţii cu Coreea de Sud şi restabilirii legăturilor diplomatice cu Vaticanul, întrerupte în 1948. În ceea ce priveşte numele ambasadorilor noştri în diferitele capitale ale lumii, nu vă putem satisface curiozitatea, neposedînd asemenea date, cu atît mai mult cu cît unele ambasade nici nu au, deocamdată, titulari. Sperăm, aşa cum credem că speraţi şi dumneavoastră, în apariţia cît mai rapidă a unor lucrări sintetice în aceste probleme, care să prezinte date reale şi concludente, dezbrăcate de interpretări politice de conjunctură şi de falsificări emoţionale.

Sabina Andronescu, Ploieşti. Problema previzibilităţii cutremurelor rămîne încă o sursă de discuţii în contradictoriu. Guvernul american a alocat o sumă de 15 milioane dolari pentru dotarea unui centru de cercetări seismice în apropiere de Parkfield (California centrală). Unica previziune oficială a acestui centru, după cinci ani de investigaţii şi măsurători, este că, pînă în 1993, micul oraş Parkfield va fi puternic zdruncinat. După cîţiva ani de acalmie, în această vară şi mai ales în luna septembrie, activitatea seismică s-a intensificat. Oraşul este situat la jumătatea distanţei dintre Los Angeles şi San Francisco, în valea Cholame, care se întinde de o parte şi de alta a faimoasei falii San Andrews. Regularitatea mişcărilor telurice a determinat Centrul american de control geologic să întreprindă un studiu de prognoză, potrivit căruia un cutremur cu magnitudine de 6 grade pe scara Richter va avea loc, cu o probabilitate de 95 la sută, într-o perioadă de zece ani, dar nu mai tîrziu de ianuarie 1993. Cercetătorii speră că aparatura instalată îi va ajuta să identifice schimbările subterane cu luni, zile, ore şi minute înaintea acestui cutremur, permiţîndu-le să-l anunţe public. Alte investigaţii pun însă la îndoială previziunea cercetătorilor de la Parkfield.
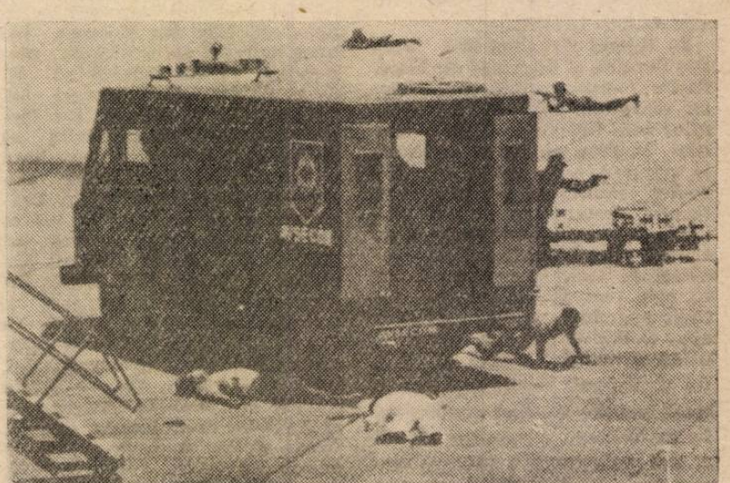
Gheorghe Crăciun, Bucureşti. Senatorul filipinez Benigno Aquino, soţul actualului preşedinte al Filipinelor, Corazon Aquino, a fost asasinat pe aeroportul din Manila, la 21 august 1983. El tocmai se întorsese dintr-un lung exil pe care i-l impusese preşedintele de atunci, Ferdinand Marcos, şi — în calitatea sa de lider al opoziţiei — ar fi avut toate şansele să-l înlocuiască pe preşedintele-dictator. La sfîrşitul lunii septembrie a.c., un tribunal din capitala filipineză a judecat această crimă în care au fost implicaţi 37 de militari şi un civil. 21 de persoane au fost achitate, iar 16 militari au fost condamnaţi la închisoare pe viaţă. **Imaginile** alăturate prezintă momentul asasinării lui Benigno Aquino (sus) şi persoanele condamnate, în momentul pronunţării verdictului (jos).